ZENIT

ELIZABETH GASKELL

editura univers

cranford

EDITURA
UNIVERS
București — 1970

ELIZABETH
GASKELL

Cranford

Traducere și prefață de
LILIANA POPOVICI-TEODOREANU

Coperta
Colecţiei :
Done Stan

CRANFORD

by

Mrs. Gaskell

The Continental Book Company AB

Scriitoarea al cărei nume este și azi încă, după mai mult de un secol de la moarte, întovărășit de formula respectoasă de „doamnă", Elizabeth Gaskell și-a rezervat încă din timpul vieții un loc de cinste printre clasicii romanului englez.

Cărțile pe care Henry James, pe bună dreptate, le considera „evident născute din înclinațiile, sentimentele, asociațiile ei... nu construcții intelectuale", au găsit ecou în cercuri foarte largi. Prezentarea onestă a condițiilor inumane de viață ale truditorilor anonimi din marile orașe industriale și îndreptățita lor revoltă față de huzurul stăpînilor, pledoaria caldă pentru omenie, înțelegere și iertare, soluțiile oferite, dacă nu realiste sau bazate pe vreo cunoaștere a legilor economice și sociale, cel puțin umanitare, au trezit multe conștiințe și au înduioșat multe inimi. Ele au stîrnit însă și supărarea celor care se simțeau lezați de adevărurile dezvăluite de Elizabeth Gaskell și vinovați de egoism, cruzime, criminală nepăsare, sau ipocrizie. Astfel, spre mirarea și durerea ei, scriitoarea s-a trezit adesea în centrul unor polemici violente și a avut de înfruntat atacuri atît din partea celor care o socoteau solidară cu „rebelii" chartiști, după apariția romanului *Mary Barton* (1848), cît și a celor care o acuzau de a fi prea indulgentă cu imoralitatea, după apariția lui *Ruth* (1853), sau, în fine, din partea celor care-i făcuseră viața amară scriitoarei prietene Charlotte Brontë și care, după publicarea curajoasei ei biografii *The Life of Charlotte Brontë* (1857), își simțeau reputația periclitată.

Este interesant să comparăm, așa cum o face Arthur Pollard [1], aprecierile contemporanilor manifestate mai ales în articolele panegirice din periodicele anului 1865, *The Athenaeum, The Nation, Macmillan's Magazine* sau *The Unitarian Herald*, cu interpretări și judecăți estetice mai noi exprimînd puncte de vedere

[1] A. Pollard : *Mrs. Gaskell Novelist and Biographer.* Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1966.

ale secolului nostru. Cu oarecari divergențe în ceea ce privește clasificarea după merit a operelor doamnei Gaskell, criticii vremii par să recunoască unanim viabilitatea romanului de evocare *Cranford* și, parțial, a melodramaticei povestiri *Sylvia's Lovers*. Chiar *North and South*, roman social prezentînd conflictul dintre nordul industrial și sudul patriarhal agricol, s-a bucurat de unele aprecieri favorabile, în timp ce *Ruth* a fost de la început considerat un eșec, iar *Mary Barton* (tradusă în românește în 1960) o carte periculoasă.

La începutul secolului nostru publicarea unor ediții complete a operelor, precum și centenarul nașterii din 1910, au stimulat apariția mai multor articole și studii biografice.

Dintre lucrările critice care ne-au fost accesibile ni s-a părut deosebit de judicios studiul lordului David Cecil [1], din 1931, care, menționînd limitările unei opere cu o bandă destul de îngustă, subliniază prospețimea și sinceritatea viziunii, simțul valorilor sociale, arta de a mînui detaliul, bunul gust și feminitatea ; de asemenea, am aflat prețioase informații și o amănunțită analiză a operei în lucrarea mai amplă a lui Arthur Pollard, citată anterior.

Astăzi deci nu mai avem motive să ne plîngem, cum o făcea acum vreo douăzeci de ani scriitoarea Rosamond Lehman, referindu-se mai ales la romanul *Wives and Daughters*, că avem de a face cu „un clasic victorian neglijat". Această ultimă carte a Elizabethei Gaskell a fost apreciată drept premergătoare romanului psihologic modern. La un nivel de entuziasm mai moderat putem, cred, a fi de acord cu criticul C.B. Smith care, într-un articol apărut în *Cornhill Magazine* (1874), prevestea că dacă romanele doamnei Gaskell vor fi citite peste 100 ani, verdictul posterității va fi că ele au fost scrise de un adevărat observator, cineva care a studiat natura umană nu numai cu dorința, dar și cu capacitatea de a o înțelege.

*

Elizabeth Cleghorn Stevenson s-a născut la Londra în Chelsea, la 29 septembrie 1810. Tatăl ei, William Stevenson, fost preot unitarian și om cu veleități literare, descindea din poetul James

[1] David Cecil : *Early Victorian Novelists*, The Fontana Libray, Collins, London, 1966.

Thomson. Cînd abia împlinise un an, moartea mamei o face pe Elizabeth să treacă, pentru toată perioada copilăriei, în grija familiei Holland, rude pe linie maternă. Bunicul Samuel își gospodărea singur pămîntul de la Sandlebridge după vechea tradiție a răzeșilor, ca și domnul Holbrook din *Cranford*. Aceeași veche gospodărie rurală, tipic englezească, o vom regăsi la ferma Heathbridge din *Cousin Phillis*, iar orășelul învecinat unde își va avea reședința mătușa Hannah Lumb, Knutsford, va fi leagănul unei copilării liniștite, petrecută printre oameni bătrîni, și depozitarul unor amintiri deosebit de duioase.

La vîrsta de 15 ani, Elizabeth e trimisă la o școală la Stratford-upon-Avon unde stă doi ani ; următorii doi îi petrece la Londra, îngrijind de tatăl său bolnav, pînă la moartea acestuia în 1829, după care locuiește la o rudă, Ann Turner, întîi la Newcastle, apoi la Edinburgh și în fine la Manchester, unde întîlnește pe tînărul preot William Gaskell cu care se va căsători în 1832, rămînînd pentru tot restul vieții să locuiască într-un oraș industrial cu fum și fețe palide de muncitori, avînd mereu nostalgia peisajului rural în care crescuse.

În cei 16 ani care au precedat apariția primei cărți, doamna Gaskell și-a ajutat soțul și pe cei din jur pe măsura puterilor și a inimii ei caritabile. A născut șase copii dintre care patru au supraviețuit și, fiind deosebit de afectată de moartea unicului băiat William, a fost încurajată de reverendul Gaskell să scrie și să călătorească. Astfel, începînd printr-un poem în maniera lui Crabbe despre nevoiașii din Manchester și prin cîteva schițe și nuvele publicate în periodicele vremii, Elizabeth Gaskell își cucerește în curînd un renume de scriitoare. Între timp face cîteva călătorii pe continent, în Italia și Franța, unde participă la salonul literar al doamnei Mohl din Paris, cunoaște oameni celebri și îi invită la Manchester, se împrietenește cu solitara Charlotte Brontë, iar după moartea ei îi închină o carte scrisă cu pietate și dragoste (1857). Propria ei moarte o găsește, la 12 noiembrie 1865, în plină activitate, scriind *Wives and Daughters* și pregătind, ca o surpriză pentru soțul ei, o casă de țară în Hampshire, la care visase îndelung.

Romanele Elizabethei Gaskell au apărut în următoarea ordine : *Mary Barton* (1848), *Ruth* (1853), *Cranford* (1853), *North and South* (1855), *Cousin Phillis* (1863), *Sylvia's Lovers* (1864), *Wives and Daughters* (1866).

Paralel, a mai publicat nuvele de inspirație „gotică", cu mare profuziune de crime, răzbunări, jafuri și stafii și cu puternice efecte de melodramă, cu „suspense", precum și versuri fără valoare.

*

Astăzi, cînd lumea victoriană și standardurile ei estetice ne apar mai ales ca obiect de studiu pentru istoriografii literari, *Cranford* e încă o carte citită, o carte vie, fără îndoială cea mai izbutită operă a Elizabethei Gaskell.

Scriitoarea este adesea definită ca „autoare a romanului *Cranford*" căci aici ne-a dat cea mai bună măsură a capacității ei creatoare. Trăgîndu-și seva, așa cum am arătat, dintr-un fond de amintiri din copilărie, cartea înseamnă mai mult decît evocarea tîrgului Knutsford, aflat „în stăpînirea amazoanelor". Imaginația și talentul scriitoarei au operat o selecție a tipurilor și a amănuntelor de decor, au subliniat sau îngroșat trăsături, incluzînd și punctul de vedere al unui spectator, în același timp atașat și detașat de o societate bizar alcătuită, dar foarte solid ancorată în tradiții și legi inviolabile.

Există, spre pildă, la Cranford legi nescrise „comunicate noilor veniți cu solemnitatea cu care se împărtășeau tinerilor vechile legi ale insulei Man", ne spune încă de la început scriitoarea. Legi despre vizite, ținută, conversație, ore de masă, de culcare, despre tratații și economii, despre mersul la biserică și jocul de „préférence", în fine legi care reglementează arsul luminărilor și confecționarea de feștile din chitanțe și scrisori vechi. Nimic nu se pierde la Cranford, totul se conservă ca într-o vitrină cu obiecte de colecție sau într-un dulap cu săculețe de levănțică împotriva moliilor.

Doamnele trăiau chibzuit din venituri modeste. Toți erau săraci dar „distinși" și exista o permanentă și aproape patetică străduință de a menține un standard de noblețe la care mijloacele materiale îi îndreptățeau cu greu. Căpitanul Brown, nou venit, produce o jenă generală vorbind despre sărăcia lui. Mai există la Cranford și un foarte acut simț de clasă. Onorabila doamnă Jamieson, cu un mic titlu nobiliar, deși stupidă și somnolentă, este cea care stabilește regulile de conduită și cea căreia i se acordă întotdeauna locul de onoare. Ar fi o greșeală de neiertat dacă în ordinea invitațiilor trimise pentru un ceai ea nu ar fi prima, sau dacă ai continua să vizitezi pe cineva căzut în disgrația doamnei Jamieson.

Apoi vin, în ordine ierarhică, fiicele răposatului pastor, domnișoarele Deborah și Matilda Jenkyns, doamna Forrester, văduvă de ofițer, etc. Miss Betsy Barker, fostă modistă, și doamna Fitz-Adam fiică de fermier bogat, sînt ultimele de pe lista persoanelor distinse și, evident, extrem de grijulii în purtarea lor pentru a-și cîștiga un loc în societate.

Dar deși scriitoarea a crescut într-o lume cu asemenea prejudecăți, bunul ei simț, generozitatea și corectitudinea care-i sînt proprii au făcut-o să vadă ridicolul și absurditatea unor asemenea criterii de împărțire a umanității.

Dragostea, căsătoria, raporturile între sexe constituie un capitol aparte în preocupările doamnelor din Cranford, majoritatea domnișoare bătrîne sau văduve. Autoarea, femeie echilibrată în viața ei maritală și mamă de copii, evocă cu o blîndă ironie și cu îngăduitoare compasiune bizareriile lor de comportament, micile ipocrizii, temeri, refulări și obsesii, bineînțeles fără să știe că acestea ar putea oferi un amplu material pentru un studiu psihanalitic.

Variațiile pe tema dragoste-căsătorie merg de la registrul comic al unor ipocrite declarații de fericită independență feciorelnică la unul mai patetic al complexului de frustrare, atît de inocent mărturisit de buna domnișoară Matty, ale cărei instincte naturale fuseseră strangulate de prejudecăți sociale. Împiedecată să se mărite cu bărbatul iubit, care se afla doar cu o treaptă mai jos de familia ei, a rămas să îmbătrînească visînd la o fetiță care să o prindă cu mînuțele de gît și să-i înveselească nopțile serbede. Cu o tipică îmbinare de patetism și umor, cele două corzi pe care se țese melodia Cranford, domoală și fără stridențe, autoarea descrie vizita făcută de domnișoara Matty fostului ei curtezan, care își purta cu voinicie cei șaptezeci de ani. („Nădăjduiesc că nu e un lucru necuviincios, cum sînt atîtea lucruri plăcute.") Această vizită în casa care ar fi putut fi a ei, în încăperile cu mobile vechi, solide printre care ar fi putut să trebăluiască și să crească copii, în grădina unde ar fi plivit straturi de flori, este impregnată de melancolia blajină dar amăruie a irreparabilului.

Excursiile în trecut constituie un procedeu artistic frecvent folosit în *Cranford*. Ca și cum ai întoarce înapoi filele unui album de familie cu scoarțe de catifea roșie și închizătoare de alamă, pătrunderea în trecut se desfășoară pe mai multe trepte sau planuri.

Pe nesimțite, povestirea care începe în prezent — „Tîrgul Cranford se află în stăpînirea amazoanelor" — alunecă după primele paragrafe în trecut, evocînd ocupațiile predilecte ale acestor biete amazoane veștede, dar vajnice, în păstrarea regulilor de etichetă care le asigură respectabilitatea. „Îmi închipui că unii membri ai societății din Cranford erau săraci și o scoteau cu greu la capăt, dar acceptau această situație ca niște adevărați spartani, cu surîsul pe buze. În societate nu se vorbea despre bani, fiindcă asemenea preocupări țineau de tagma negustorilor." Dacă bogăția era vulgară, sărăcia și mai ales mărturisirea ei constituiau un atentat la bunul gust.

Se fac adesea referiri la vremuri trecute, la vremuri mai bune. Privirile celor din Cranford sînt îndreptate sau spre un prezent mărunțit de preocupări neînsemnate, sau spre un trecut înfrumusețat poate de închipuire. Cele mai multe personaje au fost „altceva", au cea mai lungă sau cea mai bună parte a vieții în urma lor.

În concordanță cu gustul publicului și cu cerințele genului (să nu uităm că și *Cranford* a fost publicat în foileton) este și caracterul episodic al povestirii și introducerea unor istorii de sine stătătoare, spuse de obicei de personaje secundare. Coborînd și mai adînc în trecut, capitolul *Scrisori vechi* prezintă cu feminină delicatețe imagini dulci-amare ale degradării și perisabilității unor valori umane roase de cariul timpului. Și pragul ireparabilului e, bineînțeles, marcat de moarte. Comentariul scriitoarei întovărășește întîmplări prezente sau trecute, descrieri și dialoguri : uneori el se adresează direct cititorului, cu întrebări ca cele din primul capitol : „Mai sînt oare asemenea umbrele la Londra ?" Sau : „La Londra ați văzut vreodată vaci îmbrăcate în flanelă cenușie ?"

Tinerețea, lipsa de greutăți materiale și „normalitatea" naratoarei Mary Smith o plasează de la început în contrast cu tomnaticele doamne din Cranford, iar distanța în timp — căci povestirea păstrează mereu tonul amintirilor — îi asigură un plus de obiectivitate.

Dacă detașarea naratoarei, privirea distanțată, din afară, asigură o obiectivare a micului univers cranfordian, indulgent dar ironic prezentat, solidarizarea ei cu grupul de „amazoane" din Cranford permite unele note de auto-ironie, care pigmentează aducerile aminte și le recomandă aprecierii critice a cititorului. Doamna Gaskell a știut să dozeze intrările și ieșirile observatoarei

Mary Smith în cercul îngust al întîmplărilor din Cranford cu un instinct de povestitor tot atît de sigur ca acel care a făcut-o să minuiască timpul, îmbinînd amintiri cu comentarii actuale, stratificînd etape, reînviind întîmplări și oameni pînă la granița prezentului.

Timpul nu e măsurat aici prin durata lui obiectivă, ci prin ritmul și intensitatea emoțională a întîmplărilor. În fond, la Cranford timpul pare să se fi oprit în loc, ca acele grațioase pendule cu figurine și muzicuță care arată întotdeauna trei fără zece sau șapte și un sfert. Nimic deosebit nu se întîmplă, afară de morți și de unele tulburări ale apelor liniștii, întotdeauna aduse din lumea exterioară.

Viața patriarhală care părea să se perpetueze în eternitate la Cranford, apărat de amazoanele sale, este totuși zdruncinată de amixtiuni ale progresului industrial și ale relațiilor capitaliste care se dezvoltau în jur.

Ritmul lent al povestirii, punctat de aceleași ore fixe pentru vizite, ceai, „préférence", sau de mărunte întîmplări senzaționale — un spectacol, o căsătorie etc. — se precipită către sfîrșit, ca și cum autoarea și-ar fi dat seama că trebuie să se întîmple ceva care să satisfacă gustul de senzațional al cititorilor și să confere cărții calitatea unui adevărat roman.

Soluția care atașează un *happy end* unei cărți în fond triste, unei cărți despre oameni bătrîni cu vieți încheiate și iluzii pierdute, pare artificială și tot atît de nefirească ca și sfîrșitul sentimental al împăcării între patron și muncitorul răzvrătit din *Mary Barton*.

A fost oare Elizabeth Gaskell tributară unei convenții literare, sau a fost îndemnată de propria ei inimă bună care nu o lăsa să încheie o carte cu resentimente sau păreri de rău? Oricum, soluțiile miraculoase, notele supra-sentimentale, sau excesul de tonalități roze din finalul romanului *Cranford* sînt permanent și fericit atenuate de umorul scriitoarei.

Umorul doamnei Gaskell se manifestă uneori pe față, deschis, prezentînd incidente sau figuri hotărît comice; alteori umorul intervine pentru a corecta o efuziune sentimentală sau o situație ce ar putea deveni banal melodramatică. Umorul Elizabethei Gaskell, fără a izvorî dintr-o viziune comică și fără a ținti la efecte strălucitoare, neostentativ, manifestat pe teme uzuale, domestice, aparține acelei spețe tipic britanice, definită de Hazlitt sau

de Meredith, și care presupune luciditate, simț al contrastelor, dar și simpatie față de obiectul ridiculizat.

În afară de meritele pomenite mai sus, slujite de un acut simț de observație, de un ochi atent pentru detaliul semnificativ care o plasează între Jane Austen și George Eliot (poate cu un minus de siguranță și de cerebralitate), Elizabeth Gaskell a izbutit să ne dea în *Cranford* o pledoarie, fără teze pretențioase sau demonstrații *ad hoc*, pentru cinste, omenie, prietenie și generozitate.

Prejudecăți de clasă, greutăți materiale, necinste sau lipsă de înțelegere sînt toate înlăturate în final de o largă și binevoitoare umanitate. În *Cranford* nu sînt oameni răi, este de fapt un roman fără „*villain*", așa cum romanul lui Thackeray era fără erou, dar cu toții se fac mai buni printr-un fel de contagiune cu domnișoara Matty, umila purtătoare a unor mari virtuți. Pacea și prietenia domnesc de acum încolo în orășelul Cranford, oază de liniște și împăcare, într-un secol frămîntat de mari conflicte sociale.

Împodobit cu vălurile amintirilor, *Cranford* a fost pentru autoarea lui ca și pentru cititori un refugiu, o utopie idilică — și aceasta explică, poate, cele peste o sută șaptezeci de ediții pe care le-a avut cartea din 1853 pînă în zilele noastre.

Doamna Gaskell însăși părea să o prefere celorlalte lucrări ale sale : „E singura pe care o mai pot reciti," îi mărturisea lui Ruskin, adăugînd : „și e și adevărată, căci eu am văzut vaca purtînd jacheta de flanelă cenușie și știu pisica aceea care a înghițit dantela doamnei Forrester, care a trimis după doctor." Bineînțeles că declarația scriitoarei despre „adevărul" cărții nu trebuie luată *ad litteram* și nici nu-i minimalizează valoarea artistică. *Cranford* e mai mult decît un roman realist. Această „versiune pastorală" este o mică capodoperă cu subtil și persistent parfum, cu atmosferă meșteșugit creată, în fond „o uliță a copilăriei" (deși fără copii) la care ne întoarcem uneori în gînd sau în vis, căci așa cum spune o distinsă scriitoare, Lady Ritchie „cu toții avem un Cranford undeva în viețile noastre".

LILIANA POPOVICI-TEODOREANU

CAPITOLUL I

Societatea noastră

Din capul locului trebuie spus că tîrgul Cranford se află în stăpînirea amazoanelor ; toți proprietarii de case de la o anume valoare în sus sînt femei. Dacă o pereche se stabilește în oraș, într-un fel sau altul bărbatul devine nevăzut ; fie că se înspăimîntă de faptul că e singurul bărbat la seratele din Cranford, fie că își justifică absența printr-o plecare la regimentul său, sau pe vreun vapor, sau prin treburi care-l țin ocupat toată săptămîna în marele oraș comercial Drumble, la o depărtare de numai douăzeci de mile pe calea ferată. Pe scurt, se întîmplă ceva cu bărbații din societate, care-i împiedică să apară în Cranford. Și, la urma urmei, ce ar putea face dacă ar fi acolo ? E drept că doctorul, care vizitează bolnavi pînă la o depărtare de treizeci de mile, doarme în Cranford ; dar nu oricine poate fi doctor. Doamnele din Cranford se descurcă singure și cu îngrijitul grădinilor pline de flori și ferite de buruieni, și cu alungarea băieților care privesc prin gard jinduind după flori sau a gîștelor ce se strecoară uneori în grădini cînd porțile rămîn deschise ; tot ele hotărăsc în probleme de literatură sau de politică, fără a-și bate capul cu discuții sau argumente inutile ; află, limpede și fără greș, situația fiecăruia din parohia lor ; își strunesc cu mînă sigură slujnicele ; arată milostenie (într-o manieră cam dictatorială) față de cei săraci și se ajută una pe alta cînd sînt la strîmtoare. „Un bărbat", mi-a spus una dintre ele odată, „îți stă tot timpul în cale în casă !" Deși doamnele din Cranford își cunosc una alteia obiceiurile, sînt cu totul indiferente la părerile celorlalte. Într-adevăr, dat fiind că fiecare își are personalitatea ei — pentru a nu o numi chiar excentricitate — ar fi ușor să se iște ciocniri verbale ; în fapt, însă, se poate afirma că domnește între ele destul de multă bunăvoință reciprocă.

Cînd şi cînd se mai iveşte cîte o ceartă, cu vorbe înţepătoare şi mişcări furioase din cap; dar este numai atît cît să învioreze o curgere prea domoală a lucrurilor. Îmbrăcămintea lor nu stă sub semnul modei. Căci, zic ele: „Ce importanţă are cum ne îmbrăcăm aici în Cranford, unde toată lumea ne cunoaşte?" Iar dacă merg altundeva, au un argument tot atît de convingător: „Ce importanţă are cum ne îmbrăcăm, într-un loc unde nu ne cunoaşte nimeni?" Hainele pe care le poartă sînt în general durabile şi simple şi multe dintre doamne sînt aproape tot atît de îngrijite la îmbrăcăminte ca domnişoara Tyler, fie-i ţărîna uşoară. Sînt însă gata să pun rămăşag că ultima rochie cu mîneci bufante şi ultimul jupon strîns pe trup care s-au purtat în Anglia au fost cele de la Cranford şi că acolo nimeni n-a zîmbit la vederea lor.

Depun mărturie şi pentru o somptuoasă umbrelă de mătase roşie, la adăpostul căreia cutare fată bătrînă, supravieţuitoare a multor fraţi şi surori, păşea mărunt către biserică în zilele ploioase. Mai sînt oare asemenea umbrele la Londra? La noi, la Cranford, face parte din tradiţie amintirea primei umbrele de mătase roşie, în jurul căreia strengarii de băieţi se adunau şi o numeau „baston cu jupon", atunci cînd un tată grijuliu adăpostea sub ea un stol de copii. Poate că era chiar cea pe care o purta, abia ducînd-o, biata fată bătrînă rămasă în viaţă.

Pentru vizite existau reguli şi prescripţii care se comunicau tuturor celor tineri care se stabileau în oraş, cu solemnitatea cu care vechile legi ale insulei Man se citeau odată pe an pe muntele Tinwald:

— Prietenii noştri întreabă cum vă simţiţi astă-seară, după călătorie (cincisprezece mile în trăsură); mîine vă vor lăsa să vă odihniţi, dar poimîine, fără îndoială, veţi primi vizite; deci fiţi pregătită după ora douăsprezece, căci orele noastre de vizită sînt între douăsprezece şi trei.

Apoi, după vizită:

— Azi e a treia zi; sînt sigur că mama dumneavoastră v-a spus să întoarceţi o vizită în cel mult trei zile şi,

totodată, că nu trebuie să zăboviți mai mult de un sfert de oră.

— Trebuie oare să mă uit la ceas ? Cum să știu cînd s-a scurs un sfert de oră ?

— Trebuie să socotiți în minte cît timp a trecut și să nu vă lăsați furată de conversație.

Și cum fiecare avea această regulă prezentă în minte, fie că primea sau făcea o vizită, nimeni nu se angaja în subiecte captivante. Se spuneau numai fraze scurte despre lucruri obișnuite și se respecta astfel regula nescrisă a duratei vizitelor.

Îmi închipui că unii membri ai societății din Cranford erau săraci și o scoteau cu greu la capăt, dar acceptau această situație ca niște adevărați spartani, cu surîsul pe buze. În societate nu se vorbea despre bani, fiindcă asemenea preocupări țineau de tagma negustorilor, iar noi, deși unii puteau fi săraci, eram cu toții aristocrați. Cranfordienii aveau acel *esprit de corps* care-i făcea să nu remarce neajunsurile celui ce se străduia să-și ascundă sărăcia. Cînd doamna Forrester, de pildă, dădea o recepție în locuința ei cît o casă de păpuși, și cînd micuța fată în casă deranja doamnele așezate pe sofa pentru a scoate de dedesubt tava pentru ceai, fiecare socotea asta un lucru natural și discuția asupra canoanelor gospodăriei continua, ca și cum toți ar fi fost convinși că gazda noastră are un personal de serviciu complet, cu fecior și menajeră, și nu numai pe fetița aceea de la orfelinat care, cu brațele ei scurte și roșii, n-ar fi putut urca tava la etaj dacă nu i-ar fi ajutat pe ascuns stăpîna ei. Care stăpînă își îndeplinea acum rolul de gazdă, lăsînd impresia că nu știe dinainte ce prăjituri vor fi servite, deși știa prea bine, și știam și noi, și ea știa că noi știm, și noi știam că ea știe că noi știm că se ostenise toată dimineața pregătind uscățele pentru ceai și pandișpan.

Această generală dar nemărturisită sărăcie, îmbinată cu aceste foarte pregnant manifestate deprinderi aristocratice, au dus la unele consecințe ce ar putea fi însușite și de alte cercuri sociale, spre mai binele lor. De pildă, obiceiul celor din Cranford de a se întoarce devreme acasă, lipăind cu încălțările lor pe drumul luminat de

un felinar de mînă, către orele nouă seara. Aşa se făcea că pe la zece jumătate tot tîrgul era în pat, adormit. De asemenea, se socotea „vulgar" (un cuvînt de mare ocară la Cranford) a oferi ceva scump, în materie de mîncăruri ori băuturi, la reuniunile de seară. Onorabila doamnă Jamieson, care era cumnata răposatului conte de Glenmire, oferea pîine cu unt şi nişte biscuiţi minusculi, socotind aceasta drept „economie distinsă".

„Distinsă economie", cît de firesc îmi pare să revin la vocabularul societăţii din Cranford ! Acolo, economia era totdeauna „distinsă", iar prodigalitatea totdeauna „vulgară şi ostentativă". Era un fel de a socoti „acri" strugurii care dădeau mulţumire şi linişte. N-am să uit niciodată sentimentul de jenă ce ne-a cuprins atunci cînd un anume căpitan Brown s-a stabilit la Cranford şi a început să spună că e sărac, şi asta nu în şoaptă, unui bun prieten, în dosul unor uşi şi ferestre bine zăvorîte, ci în gura mare pe stradă, justificînd astfel faptul că nu avea casa lui. Doamnele din Cranford erau şi aşa nemulţumite de faptul că domeniul lor fusese încălcat de un bărbat care se socotea om de lume. Era un căpitan în retragere şi-şi găsise o slujbă la o companie învecinată de cale ferată, cu care oraşul fusese multă vreme în luptă. Dacă pe lîngă sexul său masculin şi legătura sa cu acea supărătoare cale ferată, mai era şi atît de lipsit de tact încît să spună că e sărac, atunci merita pe drept cuvînt să fie ostracizat.

Moartea era şi ea tot atît de adevărată şi tot atît de obişnuită ca sărăcia, şi cu toate acestea, nimeni nu vorbea despre moarte în gura mare, pe stradă. Era un lucru care nu se cădea a fi rostit de oameni bine crescuţi. Prin consens tacit, ne prefăceam a nu şti că vreunul din cei ce făceau parte din societatea noastră putea să fie împiedicat de sărăcie a trăi după pofta inimii. Dacă mergeam pe jos, ducîndu-ne sau venind de la o sindrofie, aceasta era numai pentru că noaptea era *atît* de plăcută, sau aerul *atît* de răcoros, nicidecum fiindcă lecticile costau scump. Dacă purtam vara rochii de stambă în loc de mătase naturală, o făceam numai fiindcă preferam ţesături lavabile ; şi aşa, cu una cu alta, ne ascundeam nouă înşine faptul vulgar că eram cu toţii oameni cu

mijloace materiale foarte limitate. Nu-i de mirare că ne stînjenea purtarea unui om care vorbea despre sărăcie ca și cum n-ar fi fost o rușine.

Cu toate acestea, căpitanul Brown s-a făcut respectat la Cranford și a fost acceptat în societate, deși la venirea lui se hotărîse altfel. Am fost surprinsă să aud, la vreun an după ce se așezase la Cranford, că se citau părerile lui ca fiind ale unui om cu autoritate. Chiar prietenele mele care, cu un an înainte, se opuseseră cu înverșunare oricărei propuneri de a vizita pe căpitan și pe fetele lui, îl primeau acum și în orele tabu dinainte de amiază. E drept că motivul vizitei sale era, spre pildă, acela de a descoperi de ce nu trage un coș, și asta bineînțeles trebuia făcut înainte de a se aprinde focul ; dar, oricum, căpitanul Brown urca pe scări în casă foarte degajat, vorbea mai tare decît s-ar fi cuvenit într-o încăpere și făcea glume ca un vechi cunoscut al casei. Se pare că nu observase micile abateri și omisiuni de la ceremonialul monden cu care fusese tratat la început. Fusese tot timpul prietenos, deși doamnele din Cranford îl primiseră destul de rece, și luase drept sincere anume complimente sarcastice ce i se făcuseră. De aceea, francheța lui bărbătească topise rezerva cu care fusese întîmpinat un om căruia nu-i era rușine că era sărac. În cele din urmă, excelentul lui simț practic masculin și ușurința cu care găsea soluții la tot felul de necazuri gospodărești ale altora i-au conferit o autoritate deosebită printre doamnele din Cranford. El își urma însă imperturbabil drumul, tot atît de nepăsător față de popularitatea sa actuală, pe cît fusese înainte față de răceala primirii. Sînt sigură că a fost surprins în ziua cînd a constatat că părerea lui era atît de respectată, încît chiar și un sfat pe care-l dăduse în glumă fusese luat pe de-a întregul în serios.

Iată cum s-au întîmplat lucrurile : o cucoană bătrînă avea o vacă de rasă, pe care o socotea ca pe un copil al ei. Dacă-i făceai o vizită de un sfert de oră, nu se putea să nu-ți vorbească de laptele minunat pe care-l dădea vaca și de extraordinara ei inteligență. Toți cunoșteau și priveau cu bunăvoință obiectul afecțiunii domnișoarei Betsy Barker ; cu atît mai mari au fost simpatia și părerea de rău cînd, într-o clipă de neatenție, biata vacă

a căzut într-o groapă cu var. Răgetele ei au dat de veste și a fost curînd scoasă din groapă ; dar șederea în var a făcut să-i cadă mai tot părul și a ieșit din groapă cu pielea lucie, arătînd goală, înfrigurată și nenorocită. Le era milă de ea tuturor, cu toate că unii nu se puteau stăpîni să nu zîmbească de înfățișarea ei caraghioasă. Domnișoara Barker plîngea de-a binelea de supărare și ciudă : s-a spus că se gîndea să-i facă vacii o baie de ulei. Se pare că acest remediu îi fusese recomandat de unul dintre cei cărora le ceruse sfatul ; dar, în orice caz, a fost părăsit atunci cînd căpitanul Brown a spus cu hotărîre : „Faceți-i o jachetă și pantaloni de flanelă, doamnă, dacă vreți să-i salvați viața. Dar eu v-aș sfătui totuși să o sacrificați fără întîrziere."

Domnișoara Betsy Barker și-a șters lacrimile și a mulțumit călduros căpitanului. S-a pus pe lucru, iar în zilele următoare tot orașul a ieșit să vadă vaca mergînd agale la pășune, îmbrăcată într-o flanelă gri închis. Am văzut-o și eu de mai multe ori. La Londra ați văzut oare vreodată vaci îmbrăcate în flanelă cenușie ?

Căpitanul Brown închiriase o căsuță la periferia orașului, unde locuia împreună cu cele două fete ale sale. Pe vremea cînd m-am întors prima oară la Cranford, după ce mă mutasem de acolo, căpitanul trebuie să fi avut peste șaizeci de ani. Dar cu trupul lui musculos și suplu, cu portul marțial al capului și cu pasul elastic, părea mult mai tînăr decît era. Fata lui cea mare părea a fi aproape de aceeași vîrstă cu el, și asta arăta că vîrsta lui adevărată era alta decît aceea pe care i-ai fi dat-o. Această domnișoară Brown avea cam patruzeci de ani ; expresia feței ei era bolnăvicioasă și chinuită, ca și cum veselia tinereții i s-ar fi stins de multă vreme. Chiar în tinerețe, de altfel, trebuie să fi fost urîțică și cu trăsături aspre. Domnișoara Jessie Brown era cu zece ani mai tînără decît sora ei și de vreo douăzeci de ori mai atrăgătoare. Avea o față rotundă și gropițe în obraji. Domnișoara Jenkyns spusese cîndva, într-o pornire mînioasă împotriva căpitanului Brown (mînie a cărei cauză o veți afla îndată) că era timpul ca domnișoara Jessie să renunțe la gropițe și să nu mai caute a-și da aere de copil. E adevărat că era ceva copilăros pe fața ei ;

dar cred că asta nu se va schimba pînă la moarte, chiar de-ar trăi o sută de ani. Avea ochii mari albaştri, miraţi, cu care te privea deschis; nasu-i era cîrn, iar buzele roşii şi umede; părul plin de zulufi contribuia şi el la înfăţişarea copilărească. Nu ştiu dacă, în fond, era frumoasă; dar şi mie şi celorlalţi ne plăcea chipul ei; iar pentru gropiţe nu o puteam învinui. Avea ceva din sprinteneala tatălui ei în mers şi în ţinută; iar femeile, cu ochiul lor sigur, puteau distinge o uşoară diferenţă între toaletele celor două surori, anume că cele ale domnişoarei Jessie costau cam cu două lire pe an, în total, mai mult decît cele ale surorii ei mai mari. Şi aceste două lire însemnau mult în bugetul anual al căpitanului Brown.

Asta-i impresia pe care mi-a lăsat-o familia Brown atunci cînd i-am văzut pentru întîia oară împreună, la biserica din Cranford. Pe căpitan îl văzusem şi înainte — cu ocazia acelui coş care nu trăgea şi pe care-l dresese, schimbîndu-i mersul fumurilor.

La biserică citea imnul de dimineaţă ţinînd ochelarii pe nas şi pe urmă ridica în sus capul şi cînta tare şi plin de voioşie. Cînta chiar mai tare decît dascălul — un bătrîn cu o voce slabă şi piţigăiată şi acesta, concurat de basul sonor al căpitanului, urca tot mai sus şi mai sus pe portativ.

La ieşirea din biserică, căpitanul era cît se poate de atent cu fetele lui. Saluta cu capul şi surîdea celor cunoscuţi, dar nu dădea mîna cu nimeni înainte de a-i fi ajutat fetei sale celei mari să-şi deschidă umbrela, de a-i fi luat cartea de rugăciuni şi de a o vedea îndreptîndu-se spre casă, ţinînd poalele rochiei uşor ridicate spre a le feri de caldarîmul ud.

Mă întrebam cum s-or fi descurcînd doamnele din Cranford cu căpitanul Brown la sindrofiile lor. În trecut, ne bucuram deseori că nu aveam nici un domn de care să ne îngrijim şi cu care să facem conversaţie la jocul de cărţi. Eram mulţumite de tihna reuniunilor noastre şi, în slăbiciunea noastră pentru tot ce era aristocratic şi lipsa de interes pentru omenirea de rînd, ajunsesem aproape să credem că a fi bărbat e ceva „vulgar".

De aceea, cînd am aflat că prietena şi gazda mea, domnişoara Jenkyns, dădea o recepţie în cinstea mea şi că

vor fi invitați și căpitanul Brown cu fetele lui, m-am tot întrebat cum se vor desfășura lucrurile în acea seară. Mesele de joc, acoperite cu postav verde, fuseseră pregătite de cu zi, ca de obicei ; era la jumătatea lui noiembrie și se înserа încă de pe la patru. Pe fiecare masă erau așezate lumînări și pachete cu cărți de joc curate. Focul ardea ; fata în casă primise ultimele instrucțiuni ; iar noi stăteam, îmbrăcate cu ce aveam mai bun, gata să aprindem lumînările la prima bătaie în ușă. Aceste reuniuni aveau la Cranford un caracter solemn, iar doamnele care se adunau laolaltă, îmbrăcate cu cele mai bune toalete, trăiau clipe de adevărată înălțare. De îndată ce au sosit primele trei invitate, ne-am așezat la o masă de „préférence", eu fiind, spre nenorocul meu, a patra jucătoare. Următoarele patru sosite au fost poftite imediat la altă masă de joc ; îndată după aceasta pe fiecare masă s-a adus cîte o tavă de ceai, din cele pe care le văzusem pregătite în cămară încă de dimineață. Porțelanul cestilor era străveziu ; argintăria veche sclipea, bine lustruită ; dar tratațiile erau cît se poate de modeste.

Tăvile erau încă pe mese în clipa cînd căpitanul Brown și fiicele sale au intrat pe ușă. Mi-am dat seama că, pentru o pricină sau alta, căpitanul era bine văzut de toate doamnele. Frunțile se descrețeau și tonul discuțiilor se îmblînzea la apropierea sa. Domnișoara Brown arăta bolnavă și profund deprimată. Domnișoara Jessie surîdea ca de obicei și părea a se bucura de simpatie, ca și tatăl ei. Căpitanul își luă imediat în primire rolul de bărbat în casă : se îngrijea de ce dorea fiecare și ajuta pe frumușica fată în casă, servind ceai și pîine cu unt doamnelor ; făcea toate acestea într-un mod atît de natural și de demn, ca o datorie a celor mai puternici de a ajuta pe cei mai slabi, ca un adevărat bărbat. La masa de joc, juca la o miză de trei bani tot atît de serios ca pentru trei lire ; dar, cu toată atenția ce arăta invitaților, o urmărea din ochi pe fata sa cea bolnăvicioasă ; eu, cel puțin, sînt sigură că era bolnavă, deși multora le părea că e mai degrabă o fire posacă. Domnișoara Jessie nu știa să joace cărți, dar făcu conversație cu cei de pe margine care, înainte de venirea ei, se cam plictiseau. Ea ne și cîntă balada „Jock of Hazelden" acom-

paniindu-se la un pian vechi care fusese probabil un clavecin în tinereţea lui. Cînta puţin fals, dar nici unul dintre noi nu era cunoscător în ale muzicii, deşi domnişoara Jenkyns bătea tactul — cam pe alături — pentru a arăta că e muzicală.

Aceasta era foarte drăguţ din partea domnişoarei Jenkyns, avînd în vedere că puţin mai devreme fusese destul de plictisită de afirmaţia necontrolată a domnişoarei Jessie Brown (în legătură cu lîna de Shetland), că avea un unchi din partea mamei care era negustor la Edinburgh. Domnişoara Jenkyns încercase să acopere această mărturisire cu o tuse zdravănă, dat fiind că onorabila doamnă Jamieson şedea la o masă de cărţi chiar lîngă domnişoara Jessie şi cine ştie ce ar fi spus sau ar fi gîndit dacă ar fi aflat că era în aceeaşi cameră cu nepoata unui negustor ! Dar domnişoara Jessie Brown nu numai că a spus aceasta (că nu avea tact, am fost cu toţii de acord a doua zi dimineaţa), dar chiar a repetat cele spuse, asigurînd-o pe domnişoara Pole că i-ar putea procura cu uşurinţă lîna de Shetland ce-i era trebuincioasă „prin unchiul meu, care are cel mai bogat sortiment de lînă de Shetland din tot oraşul Edinburgh". Tocmai pentru a ne scoate din urechi ecoul acestor cuvinte şi din gură gustul lor neplăcut, domnişoara Jenkyns propusese să ascultăm muzică ; şi a fost foarte amabil din partea ei să bată tactul în timpul cîntecului.

Cînd, la ora nouă fără un sfert fix, au reapărut tăvile cu biscuiţi şi vin, conversaţia a reînceput şi s-a discutat mai ales despre jocul de cărţi şi despre cacialmale ; dar, din una în alta, căpitanul Brown a adus vorba despre literatură :

— Aţi văzut vreun foileton din „Pickwick Papers" ? întrebă el (pe atunci se publica în foileton). Straşnic lucru !

Domnişoara Jenkyns era fiica răposatului pastor din Cranford şi, întrucît citise numeroase predici şi cărţi de teologie, socotea că are cultură literară şi se simţea îndreptăţită să-şi spună cuvîntul în orice discuţie despre literatură. De aceea răspunse că a văzut acele foiletoane, ba chiar putea spune că le-a citit.

— Şi ce credeţi despre ele ? întrebă căpitanul. Nu-i aşa că-s straşnice ?

La această întrebare directă, ea răspunse :

— Părerea mea e că nu sînt nici pe departe tot atît de bune ca scrierile doctorului Johnson. Dar, avînd în vedere că autorul lor e încă tînăr, să sperăm că perseverînd va da mai mult, mai ales dacă îşi va lua drept model pe marele doctor...

Asta era însă mai mult decît putea admite căpitanul Brown. L-am văzut pregătindu-şi răspunsul chiar înainte ca domnişoara Jenkyns să fi terminat fraza.

— E un lucru cu totul diferit, doamnă, începu el.

— Îmi dau foarte bine seama de asta şi am înţelegerea cuvenită, domnule căpitan.

— Îngăduiţi-mi să vă citesc o scenă din foiletonul pe luna asta, pledă el. L-am primit abia azi dimineaţă şi cred că nimeni dintre dumneavoastră nu l-a citit încă.

— Dacă doriţi, spuse ea, aşezîndu-se cu un aer resemnat.

Şi căpitanul Brown citi descrierea „seratei" pe care o dăduse Sam Weller [1] la Bath. Cîţiva rîseră din toată inima. Eu n-am îndrăznit, fiindcă locuiam chiar în casa gazdei. Domnişoara Jenkyns ascultă demnă şi răbdătoare. Cînd se termină cititul, se întoarse spre mine şi-mi spuse, cu blîndă gravitate :

— Draga mea, adu-mi „Rasselas" [2] din bibliotecă.

După ce i-am înmînat cartea, se întoarse spre căpitanul Brown :

— Permiteţi-mi acum *mie* să vă citesc o scenă şi pe urmă cei de faţă vor alege între favoritul dumneavoastră, domnul Boz [3], şi doctorul Johnson.

Citi apoi, cu voce înaltă şi maiestuoasă, una din conversaţiile între Rasselas şi Imlac ; la sfîrşit, spuse :

— Cred că înţelege acum fiecare de ce prefer pe doctorul Johnson ca scriitor.

[1] Valetul domnului Pickwick, personaj umoristic din scrierea amintită mai sus.

[2] Povestire didactică a doctorului Samuel Johnson.

[3] Pseudonim sub care a publicat Charles Dickens primele sale lucrări.

Căpitanul își țuguie buzele, bătu toba pe masă cu degetele, dar nu spuse nimic. Iar domnișoara Jenkyns crezu potrivit să-și desăvîrșească victoria cu încă una sau două lovituri.

— Și-apoi, socot vulgar și mai prejos de demnitatea literaturii publicarea ei în foiletoane.

— Cum s-a publicat oare „Rambler“ [1], doamnă? întrebă căpitanul Brown, atît de încet încît cred că domnișoara Jenkyns nu-l auzi.

Ea continuă :

— Stilul doctorului Johnson e un model pentru tinerii începători. Tatăl meu mi l-a recomandat cînd am început a scrie scrisori ; după el mi-am format stilul ; îl recomand și favoritului dumneavoastră.

— Mi-ar părea foarte rău dacă și-ar schimba stilul și ar începe să scrie așa de pretențios, spuse căpitanul Brown.

Domnișoara Jenkyns luă aceasta drept un afront personal, dintr-un motiv pe care căpitanul Brown nu-l bănuia. Atît ea cît și prietenii ei îi socoteau stilul epistolar drept însușirea de frunte. Am văzut multe ciorne ale multor scrisori scrise și corectate de domnișoara Jenkyns pe tăbliță, chipurile pentru „a folosi jumătatea de oră chiar înaintea plecării poștei“ ca să comunice ceva prietenelor ei ; iar doctorul Johnson era, după cum spunea ea, un model pentru aceste compoziții. Își îndreptă bustul cu demnitate și răspunse ultimei observații a căpitanului Brown, accentuînd fiecare silabă, numai atît :

— Prefer pe doctorul Johnson domnului Boz.

S-a spus, dar nu garantez pentru asta, că în loc de răspuns căpitanul Brown ar fi murmurat, *sotto voce* : „La dracu cu doctorul Johnson !“ Chiar dacă a făcut-o, s-a căit îndată după aceea și a dovedit-o ducîndu-se lîngă fotoliul domnișoarei Jenkyns și străduindu-se să o antreneze în conversație alegînd un subiect mai plăcut. Dar ea a rămas neînduplecată. În ziua următoare a făcut observația, pe care am reprodus-o mai înainte, despre gropițele domnișoarei Jessie.

[1] Publicație literară periodică, editată și scrisă în cea mai mare parte de Samuel Johnson.

CAPITOLUL II

Căpitanul

Era de ajuns să trăiești o lună la Cranford ca să afli toate tabieturile fiecărui localnic; de aceea, cu mult înainte de a se termina șederea mea acolo, știam o mulțime de lucruri despre cei trei din familia Brown. Despre sărăcia lor nu erau multe de aflat, fiindcă ei înșiși vorbiseră despre asta pe față, chiar de la început. Nu ascundeau faptul că trebuiau să fie foarte socotiți la bani. Ceea ce rămînea de descoperit era nesfîrșita bunătate a inimii căpitanului și feluritele chipuri în care ca se manifesta, fără ca acesta să o facă înadins. În legătură cu asta, cîteva mici întîmplări au continuat să fie povestite o bună bucată de timp după ce au avut loc. Aceasta mai ales fiindcă la Cranford lumea nici nu se obosea citind, iar personalul de serviciu îndeplinea bine toate sarcinile gospodăriei, așa că nu s-ar fi putut spune că erau prea multe subiecte de conversație. Așa, spre pildă, s-a discutat împrejurarea în care căpitanul Brown i-a dus mîncarea unei biete bătrîne, într-o duminică cu polei. O întîlnise întorcîndu-se de la brutărie, el venind de la biserică, și a văzut-o mergînd cu greu; i-a luat, cu demnitatea cu care făcea totul, vasul cu mîncare și a mers alături de ea, purtîndu-i friptura de berbec cu cartofi pînă acasă. Această faptă a fost socotită foarte excentrică și mulți se așteptau ca luni dimineață căpitanul Brown să facă o seamă de vizite ca să explice întîmplarea și să ceară scuze pentru încălcarea regulilor de bună conduită în vigoare la Cranford, dar el n-a făcut nimic; atunci s-a tras concluzia că îi era rușine și că de asta nu se arăta în lume. Cu îngăduință și milă pentru ei, ne-am zis: „La urma urmei, întîmplarea de duminică dimineața a vădit o mare bunătate din parte-i"; și am hotărît să-l consolăm cînd își va face din nou apariția. Dar, cînd colo, a venit pe la noi fără a arăta nicicum că

îi era ruşine, vorbind tare şi cu timbrul său de bas obişnuit, cu capul semeţ, cu peruca tot atît de arătoasă şi bine încreţită ca de obicei, şi am fost nevoite să conchidem că uitase cu totul întîmplarea de duminică.

Domnişoara Pole şi domnişoara Jessie Brown ajunseseră la un oarecare grad de intimitate, bazată pe povestea cu lîna de Shetland şi pe interesul lor comun pentru modele de tricotat ; aşa s-a făcut că, ducîndu-mă în vizită la domnişoara Pole, am văzut familia Brown mai des decît în casa domnişoarei Jenkyns, care nu uitase încă ceea ce numea ea „observaţiile defăimătoare ale căpitanului Brown asupra doctorului Johnson ca scriitor de lucrări literare uşoare şi agreabile". Am aflat astfel că domnişoara Brown suferea de-a binelea de un rău fizic statornic şi incurabil şi că durerea ce i-o provoca dădea feţei ei expresia chinuită pe care o atribuisem întîi unei firi posace.

Era, e drept, şi arţăgoasă uneori, şi anume atunci cînd suferinţa datorată bolii trecea de limite suportabile. În asemenea ocazii, domnişoara Jessie se purta cu ea mai atent chiar decît în cursul accesclor de auto-reproşuri amare care urmau după crize. Domnişoara Brown se acuza nu numai pentru firea-i pripită şi iritabilă, dar şi pentru faptul că obliga pe tatăl şi pe sora ei să se strîmtoreze pentru a-i permite micile cheltuieli suplimentare care-i erau necesare în situaţia ei. Faptul că nu putea să facă sacrificii pentru ei şi să le uşureze grijile transforma generozitatea ei nativă într-o sporită înverşunare. Domnişoara Jessie şi tatăl ei suportau toate acestea nu numai cu calm, ci chiar cu căldură sufletească. Cînd am văzut-o la ea acasă, am iertat domnişoarei Jessie şi cîntatul ei fals, şi faptul că se îmbrăca prea juvenil.

Mi-am dat totodată seama că peruca neagră à la Brutus a căpitanului Brown şi haina lui vătuită (din păcate cam roasă) erau rămăşiţe ale eleganţei lui militare din tinereţe, care-i intrase în sînge. Omul acesta ştia să facă nenumărate lucruri, deprinse în cursul vieţii de cazarmă. După propria-i mărturisire, nimeni, afară de el, nu ştia să-i lustruiască ghetele aşa cum îi plăcea lui ; bineînţeles, prin aceasta scutea de obligaţie pe mica fată în casă

care, vedea el bine, avea și așa destul de lucru din cauza bolii fiicei lui.

Curînd după memorabila dispută pe care am povestit-o, căpitanul Brown s-a străduit să se împace cu domnișoara Jenkyns, dăruindu-i o lopățică de lemn pentru sobă (făcută de mîna lui), întrucît o auzise spunînd că o enervează hîrșîitul uneia de fier. Ea a primit darul cu o gratitudine rezervată și i-a mulțumit ceremonios. După ce căpitanul a plecat, m-a rugat să duc lopățica în camera cu vechituri, considerînd probabil că un cadou de la un om care preferă pe domnul Boz doctorului Johnson nu putea să o irite mai puțin decît o lopățică de fier.

Așa stăteau lucrurile în ziua cînd am plecat din Cranford la Drumble. Mai mulți corespondenți mă țineau însă la curent cu întîmplările din acest drag orășel. Mai întîi domnișoara Pole, care vădea acum tot atîta interes pentru croșetat cît avusese pentru tricotat, și ale cărei scrisori conțineau, în mod invariabil, la sfîrșitul fiecărei fraze cu știri din Cranford, cîte un comision în legătură cu croșetatul. Domnișoara Matilda Jenkyns (care accepta să i se spună Matty atunci cînd sora ei mai mare nu era de față) scria scrisori drăguțe, amabile și cam fără șir, aventurîndu-se din cînd în cînd a exprima cîte o părere personală ; dar își revenea imediat după aceea, fie rugîndu-mă să nu reproduc ceea ce scrisese, deoarece Deborah avea o altă părere și *ea* o știa, fie punînd un post-scriptum în care preciza că, după ce scrisese cele de mai sus, discutase asupra lor cu Deborah și, deci, era convinsă că, etc. (aici urma probabil o retractare a părerilor exprimate anterior). Erau apoi scrisorile domnișoarei Jenkyns — Deborah, cum dorea să-i spună sora ei Matty, de cînd tatăl ei afirmase că acest nume ebraic trebuie astfel pronunțat. Bănuiesc, că ea chiar luase profeta ebraică drept model de caracter ; și, într-adevăr, semăna în unele privințe cu acea severă profetă, ținînd seama bineînțeles de diferențele de moravuri și de îmbrăcăminte. Domnișoara Jenkyns purta o eșarfă la git și o mică bonetă ca o șapcă de jocheu și, în ansamblu, dădea impresia unei femei care știe ce vrea, deși ar fi disprețuit părerea la modă asupra egalității femeilor cu bărbații. Cum să fie egale, cînd ea știa că erau superioare ? Dar să mă întorc la scrisorile ei.

Totul în aceste scrisori era impunător şi măreţ ca şi autoarea lor. Le-am revăzut acum (draga domnişoară Jenkyns, cît de mult am stimat-o !) şi am să reproduc un extras, mai ales fiindcă se referă la prietenul nostru, căpitanul Brown.

„Onorabila doamnă Jamieson a ieşit chiar acum pe uşă ; în cursul conversaţiei, mi-a comunicat că a primit ieri vizita lordului Mauleverer, un prieten de pe vremuri al veneratului ei soţ. Nu cred că o să-ţi poţi imagina ce l-a adus pe onorabilul lord în perimetrul oraşelului nostru. A venit să-l vadă pe căpitanul Brown, pe care se pare că lordul l-a cunoscut în timpul „războaielor cu panaş" şi care a avut cinstea să-l scape pe lord de la pieire într-un moment de iminent pericol, dincolo de capul — eronat numit — al Bunei Speranţe. Cunoşti deficienţa prietenei noastre, doamna Jamieson, în materie de inocentă curiozitate ; de aceea n-ai să fii surprinsă cînd îţi voi spune că a fost incapabilă să-mi dezvăluie natura exactă a primejdiei respective. Eram curioasă, mărturisesc, să aflu în ce fel a reuşit căpitanul Brown, în modesta sa reşedinţă, să primească un oaspe atît de distins ; am aflat astfel că lordul s-a retras pentru odihnă şi, să sperăm, pentru un somn înviorător, la hotelul „La Îngerul", dar că a participat la colaţiunile familiei în timpul celor două zile cît a onorat oraşul nostru cu augusta sa prezenţă. Doamna Johnson, soţia amabilului nostru măcelar, m-a informat că domnişoara Jessie a achiziţionat o pulpă de miel ; dar în afară de aceasta, nu am cunoştinţă de nici o altă preparaţiune făcută pentru a asigura o primire cuvenită unui vizitator atît de distins. Poate că l-au tratat cu „banchetul minţii şi elixirul sufletului" ; iar noi, care cunoaştem deplorabila lipsă de înţelegere a căpitanului Brown pentru „izvoarele pure ale limbii engleze neîntinate", putem să-l felicităm pentru faptul că a avut prilejul să-şi eleveze gustul făcînd conversaţie cu un membru atît de elegant şi rafinat al aristocraţiei engleze. Dar cine oare e scutit de unele scăderi omeneşti ?"

Domnişoara Pole şi domnişoara Matty mi-au scris în acelaşi timp. Un atare eveniment ca vizita lordului Mauleverer nu putea fi ignorat de scriitorii de epistole : l-au exploatat de aceea din plin. Domnişoara Matty s-a scuzat

umil pentru faptul că-mi scrie o dată cu sora ei, care era cu mult mai capabilă ca ea să descrie onoarea făcută orașului Cranford ; dar, în ciuda unor greșeli de ortografie, povestirea domnișoarei Matty m-a făcut să înțeleg mai bine emoția stîrnită de vizita lordului, după ce s-a petrecut ; căci, în afară de cei de la hotelul „La Îngerul", de familia Brown, de doamna Jamieson și de un băiețaș pe care lordul îl înjurase fiindcă rostogolise un cerc murdar peste picioarele sale aristocratice, n-am aflat ca altcineva să fi stat de vorbă cu dînsul.

Următoarea mea vizită la Cranford a avut loc vara. Nu se petrecuseră nici nașteri, nici morți, nici căsătorii de cînd fusesem ultima oară acolo. Toată lumea trăia în aceleași case și purta cam aceleași haine, bine păstrate și de modă veche. Evenimentul cel mai de seamă era acela că familia Jenkyns cumpărase un covor nou pentru salon. O, cîtă silință ne dădeam, domnișoara Matty și cu mine, să vînăm razele de soare care intrau după-amiază pe fereastră și cădeau pe covor ; întindeam ziare pe părțile bătute de soare și ne reluam cititul sau lucrul ; dar vai ! peste un sfert de oră soarele se muta și dogorea alte porțiuni ale covorului ; noi iar ne așezam în genunchi și schimbam locul ziarelor. Într-o dimineață am avut iarăși mult de lucru fiindcă domnișoara Jenkyns dădea în ziua aceea recepția ei obișnuită și ne-a arătat cum să tăiem bucăți de ziare și să le coasem laolaltă, așa ca să facem mici cărări ducînd spre fiecare scaun pregătit pentru invitați, ca nu cumva pantofii lor să murdărească sau să întineze curățenia covorului. Oare la Londra faceți asemenea cărări de hîrtie pe care să calce fiecare oaspete ?

Căpitanul Brown și domnișoara Jenkyns nu restabiliseră relații cordiale. Disputa literară la care asistasem era o rană încă deschisă și fiecare atingere a ei îi făcea să se crispeze. Era singura dată cînd avuseseră o divergență de păreri, dar această divergență nu putea fi uitată. Domnișoara Jenkyns nu se putea stăpîni să nu vorbească *la adresa* căpitanului Brown ; iar acesta, deși nu riposta, bătea toba cu degetele, lucru pe care ea îl socotea irevereniios în legătură cu doctorul Johnson. El își manifesta ostentativ preferința pentru scrierile domnului Boz ; o dată mergea pe stradă atît de cufundat în lectura lor,

încît mai-mai să se ciocnească de domnișoara Jenkyns ; și, deși și-a cerut scuze sincer și cu toată seriozitatea, și cu toate că, în fond, nu făcuse decît să se sperie și să o sperie, ea mi-a mărturisit că ar fi preferat să o fi lovit așa de rău încît să cadă jos, cu condiția să fi citit literatură de mai bună calitate. Bietul, vrednicul căpitan ! părea mai bătrîn, mai istovit și hainele îi erau tare roase. Dar, cu toate astea, arăta tot atît de deschis și de voios ca de obicei, dacă nu-l întrebai de sănătatea fiicei sale.

— Suferă destul de mult și va mai avea de suferit ; noi facem ce putem ca să-i ușurăm chinul ; facă-se voia Domnului !

La aceste ultime vorbe își scotea pălăria. Am aflat de la domnișoara Matty că într-adevăr făcuseră tot ce puteau face. Un tămăduitor, foarte renumit prin partea locului, fusese chemat și toate recomandările lui fuseseră îndeplinite, fără a ține seama de cheltuieli. Domnișoara Matty era sigură că se lipsiseră de multe pentru a-i asigura bolnavei tot ce-i trebuia, dar ei nu vorbeau niciodată despre asta.

Cît despre domnișoara Jessie, domnișoara Matty spunea adînc impresionată :

— Cred că-i un înger. Trebuie să vezi cum suportă nervozitatea domnișoarei Brown și ce expresie voioasă își impune după o noapte de nesomn, sîciită mai tot timpul de soră-sa, ca să înțelegi frumusețea atitudinii ei. Și cu toate acestea, îl așteaptă pe căpitan la micul dejun, îngrijit îmbrăcată și senină, ca și cum ar fi dormit toată noaptea într-un pat de regină. O, draga mea ! n-ai mai putea rîde niciodată de buclele ei de fetiță sau de panglicile ei roz dacă ai fi văzut-o așa cum am văzut-o eu.

Aceste cuvinte m-au făcut să am remușcări și, cînd am întîlnit-o după aceea pe domnișoara Jessie, am salutat-o cu un îndoit respect. Părea obosită și trasă la față și buzele au început să-i tremure, în semn de mare slăbiciune, cînd a vorbit de sora ei. Dar s-a luminat și lacrimile ce-i umpleau ochii frumoși s-au retras în timp ce spunea :

— Ce oameni cu inimă bună sînt aici la Cranford ! Nu poate o gospodină să pregătească ceva mai bun ca de obicei și să nu trimeată într-o crăticioară și pentru sora mea. Cei nevoiași lasă pentru ea, la ușa noastră, legu-

mele cele mai timpurii. Făcînd asta, vorbesc puţin şi aspru, ca şi cum le-ar fi ruşine de ce fac ; dar inima mi-e foarte mişcată de atenţia lor.

Lacrimile îi umplură din nou ochii ; dar după cîteva minute izbuti să se stăpînească şi cînd plecă era aceeaşi Jessie, plină de voie bună ca întotdeauna.

— De ce nu face acel lord Mauleverer ceva pentru omul care i-a salvat viaţa ? am întrebat eu.

— Vezi dumneata, dacă nu are vreun motiv special, căpitanul Brown nu vorbeşte despre faptul că e sărac. Aşa că el s-a plimbat împreună cu lordul, părînd a fi fericit şi plin de voie bună ca un prinţ. Cum, pe de altă parte, nu a atras atenţia asupra mesei scuzîndu-se pentru simplitatea ei, şi cum domnişoara Brown se simţea mai bine în ziua aceea şi totul părea luminos, bănuiesc că lordul nu ştie cîte griji se află îndărătul acestor aparenţe. Ştii, le-a trimis destul de des vînat în iarna trecută, dar acum e în străinătate.

Remarcasem adesea cît de bine erau folosite ocaziile şi lucrurile mărunte la Cranford ; spre pildă, se culegeau frunze de trandafir înainte de a cădea pentru a le da cuiva care nu avea grădină ; se făceau legături de levănţică pentru a fi risipite prin sertarele vreunui orăşean, sau a fi arse în camera vreunui bolnav. Lucruri pe care mulţi le-ar lepăda şi gesturi pe care puţini le-ar socoti demne de înfăptuit erau urmărite cu grijă la Cranford. Domnişoara Jenkyns a umplut un măr cu cuişoare, pentru ca să fie încălzit şi să miroasă plăcut în camera domnişoarei Brown ; şi cu fiecare cuişoară pe care o băga în măr, pronunţa cîte un citat din scrierile doctorului Johnson. De fapt, nici nu se putea gîndi la familia Brown fără să-i vină în minte Johnson ; şi cum în acea vreme se gîndea des la ei, am avut ocazia să aud multe fraze elaborate şi pompoase de ale celebrului doctor.

Căpitanul Brown a venit într-o zi în vizită spre a mulţumi domnişoarei Jenkyns pentru multe mici atenţii, despre care eu abia atunci am aflat. Îmbătrînise ca peste noapte ; vocea lui de bas avea un tremur, ochii păreau opaci şi cutele de pe faţă erau adînci. Nu vorbea, nu putea vorbi cu voie bună despre starea fiicei sale, dar vorbea cu o resemnare pioasă şi bărbătească, în puţine cuvinte.

Spuse de două ori : „Numai Dumnezeu știe tot ce a făcut Jessie pentru noi !", și după aceea se ridică în grabă, strînse mîna tuturor în tăcere și părăsi camera.

În după-amiaza aceea am observat pe stradă grupuri mici de oameni, ascultînd cu fețe îngrozite ceea ce se povestea. Domnișoara Jenkyns s-a întrebat o vreme ce ar putea să însemne asta și, pînă la urmă, se hotărî să facă un lucru necuvenit și trimise pe Jenny să afle ce s-a întîmplat.

Jenny se întoarse cu o expresie de groază :

— Vai, coniță, vai ! Domnișoară Jenkyns ! Căpitanul Brown a fost omorît de nesuferitul, hainul ăla de drum de fier !

Și izbucni în plîns. Și ea, ca atîția alții, cunoscuse bunătatea bietului căpitan.

— Cum ? Unde ? Unde ? Doamne Dumnezeule ! Jenny, nu pierde vremea plîngînd și spune-ne ce a fost.

Domnișoara Matty se repezi pe dată în stradă și luă de guler pe omul care povestea.

— Vino în casă... vino imediat la sora mea... fiica parohului. Oh, omule ! spune că nu-i adevărat, strigă ea și-l aduse pe căruțașul speriat în salon, unde acesta stătu netezindu-și părul cu palma, cu cizmele lui ude pe covorul cel nou, fără să-i pese cuiva de asta.

— Cu tot respectul, doamnă, e adevărat. Am văzut cu ochii mei — și omul se cutremură aducîndu-și aminte. Căpitanul citea o carte nouă și stătea cu nasul în ea, așteptînd trenul de la vale. Lîngă el era un nod de fată care voia să meargă la mamă-sa ; a șters-o de lîngă soră-sa și a pornit clătinîndu-se peste linii. Cînd și-a luat ochii de pe carte, la auzul trenului, a văzut copilul și s-a repezit pe linie și l-a însfăcat, și i-a lunecat piciorul și într-o clipită a și venit trenul peste el. Doamne Dumnezeule ! chiar așa s-a întîmplat — și acù au venit să aducă vestea fetelor lui. Copilu-i întreg, numai lovit niței la umăr, cînd l-a aruncat maică-si. Ar fi mulțumit să știe asta, bietul căpitan, nu-i așa ? Dumnezeu să-l aibă în pază !

Căruțașul cel aspru și voinic își încreți obrazul bărbătesc și se întoarse pentru a-și ascunde lacrimile. M-am uitat la domnișoara Jenkyns. Arăta foarte rău, ca și cum era gata să leșine și mi-a făcut semn să deschid fereastra.

— Matilda, adu-mi boneta. Trebuie să merg la fetele acelea. Să mă ierte Dumnezeu dacă am vorbit vreodată dispreţuitor căpitanului !

Domnişoara Jenkyns şi-a aranjat toaleta pentru a ieşi în oraş, spunînd Matildei să dea căruţaşului un pahar de vin. Cît timp a fost plecată, domnişoara Matty şi cu mine ne-am ghemuit lîngă foc, vorbind îngrozite, în şoaptă. Am şi plîns încet mai tot timpul.

Domnişoara Jenkyns s-a întors acasă tăcută şi nu ne-am încumetat să-i punem multe întrebări. Ne-a spus că domnişoara Jessie leşinase şi că ea şi cu domnişoara Pole s-au străduit să o readucă în simţiri ; de îndată ce şi-a revenit, le-a rugat ca una dintre ele să meargă şi să stea cu sora ei.

— Domnul Hoggins spune că nu va mai trăi mult şi aş vrea să fie cruţată de această lovitură, spusese domnişoara Jessie, cutremurată de simţăminte pe care nu îndrăznea să le exprime.

— Cum vei face asta, draga mea ? întrebase domnişoara Jenkyns ; nu te poţi ascunde, o să-ţi vadă lacrimile.

— Dumnezeu mă va ajuta, am să mă ţin tare. Ea dormea cînd a venit ştirea, poate că încă mai doarme. Ar fi atît de nefericită, nu numai pentru moartea tatălui meu, dar şi la gîndul cum voi rămîne singură ; e atît de bună cu mine !

Le privise îngîndurată, cu ochii ei blînzi şi cinstiţi, şi domnişoara Pole spuse după aceea domnişoarei Jenkyns că abia putuse îndura acea privire, ştiind cum o trata domnişoara Brown pe sora ei.

Cu toate acestea, se hotărîse aşa cum dorise domnişoara Jessie. Urma să i se spună domnişoarei Brown că tatăl ei fusese obligat să facă o scurtă călătorie pentru compania de căi ferate. Se aranjaseră astfel întrucîtva lucrurile — dar domnişoara Jenkyns nu ştia prea bine cum.

Domnişoara Pole urma să rămînă lîngă domnişoara Jessie. Doamna Jamieson trimisese să i se aducă ştiri. Asta e tot ce am aflat în noaptea aceea ; a fost o noapte tristă. În ziua următoare a apărut o relatare completă a accidentului fatal în ziarul local, pe care l-a adus domnişoara Jenkyns. Spunîndu-mi că ochii îi sînt slăbiţi, m-a rugat să-i citesc articolul. Cînd am ajuns la pasajul „cu-

rajosul gentleman era cufundat în lectura unui număr din „Pickwick" pe care tocmai îl primise", domnişoara Jenkyns clătină capul încet şi solemn şi apoi suspină :

— Bietul de el, ce pasiune nenorocită avea !

Trupul neînsufleţit urma să fie dus de la gară la biserica parohiei şi înmormîntat acolo. Domnişoara Jessie voia cu tot dinadinsul să-l urmeze pînă la groapă ; nici o încercare de a o face să renunţe nu avu succes. Stăpînirea de sine o împietrise şi de aceea a rezistat tuturor intervenţiilor domnişoarei Pole şi sfatului domnişoarei Jenkyns. În cele din urmă, domnişoara Jenkyns renunţă la luptă şi, după o clipă de tăcere, care mă temeam că însemna adîncă nemulţumire faţă de domnişoara Jessie, ea spuse că o va întovărăşi la înmormîntare.

— Nu se cuvine să mergi singură. Ar fi împotriva legilor bunei-cuviinţe şi ale omeniei dacă te-aş lăsa.

Domnişoara Jessie părea a nu fi decît pe jumătate mulţumită de acest aranjament, dar neînduplecarea ei, cîtă o avea, fusese consumată în hotărîrea de a merge la înmormîntare. Ea ar fi dorit, săraca, să poată plînge singură pe mormîntul tatălui iubit, pentru care ea fusese totul, şi să poată să-şi descarce durerea cel puţin o jumătate de ceas fără să fie stînjenită de simpatia sau prietenia altora. Dar nu avea să fie aşa. În după-amiaza aceea, domnişoara Jenkyns a trimis să i se cumpere un metru de crep negru şi şi-a dat multă osteneală aranjîndu-şi mica bonetă de mătase neagră de care am mai pomenit. Cînd a terminat-o, a pus-o pe cap şi ne-a privit aşteptînd aprobarea noastră, nu admiraţie, fiindcă dispreţuia aşa ceva. Eram îndurerată, dar unul din acele gînduri jucăuşe care se strecoară nechemate în minte, chiar în clipe de mare durere, m-a făcut de îndată ce am văzut boneta să mă gîndesc la un coif. Cu acea bonetă hibridă, jumătate coif, jumătate şapcă de jocheu, a asistat domnişoara Jenkyns la înmormîntarea căpitanului Brown ; şi a susţinut, bănuiesc, pe domnişoara Jessie cu o nepreţuită fermitate, îngăduitoare şi blîndă, lăsînd-o să-şi descarce toată suferinţa în plîns înainte de a pleca din cimitir.

În timpul acesta, domnişoara Pole, domnişoara Matty şi cu mine aveam grijă de domnişoara Brown ; şi nu ne-a fost uşor să alinăm sîcîitoarele şi neîncetatele ei

văicăreli. Dacă noi ne simțeam atît de obosite și deprimate, cum trebuie să fi fost domnișoara Jessie ! Cu toate astea, ea se întoarse acasă aproape calmă, ca și cum ar fi dobîndit o nouă tărie. Își scoase îmbrăcămintea de doliu și intră în odaie, palidă și blîndă, mulțumind fiecăreia dintre noi cu o ușoară și prelungită strîngere de mînă. Reuși chiar să surîdă — un surîs slab, duios și înghețat, ca și cum ar fi vrut să ne asigure că poate îndura mai departe ; dar înfățișarea ei ne umplu ochii de lacrimi, mai mult chiar decît dacă ar fi plîns de-a binelea.

S-a stabilit ca domnișoara Pole să rămînă cu ea pentru a face de gardă peste noapte, iar domnișoara Matty și cu mine să ne întoarcem dimineața să le schimbăm, lăsînd astfel domnișoarei Jessie cîteva ore pentru somn. Dar de dimineață domnișoara Jenkyns apăru la micul dejun echipată cu boneta-coif și ordonă domnișoarei Matty să rămînă acasă, fiindcă hotărîse să meargă ea să ajute la îngrijirea bolnavei. Era în chip vizibil într-o stare de generoasă agitație, pe care o vădi luîndu-și micul dejun în picioare și certînd pe toți cei din casă.

Dar nici un fel de îngrijire și nici o femeie, oricît de energică, nu-i mai puteau ajuta acum domnișoarei Brown. Îți dădeai seama de asta de îndată ce intrai în camera ei și erai cuprins de un sentiment solemn de spaimă și neputință. Domnișoara Brown era pe moarte. Abia îi recunoșteam vocea ; era cu totul alta decît vocea plîngăreață care era pentru noi legată de ființa ei. Domnișoara Jessie mi-a spus mai tîrziu că și vocea ei, și fața ei de acum, erau așa cum fuseseră cîndva, atunci cînd moartea mamei lor făcuse din ea un cap de familie copleșit de griji.

Își dădea seama de prezența surorii ei, nu însă de a noastră. Noi stăteam puțin retrase în spatele unei perdele ; domnișoara Jessie îngenunche cu fața lîngă cea a surorii ei, pentru a-i prinde ultimele șoapte, slabe și dureroase :

— Oh, Jessie, Jessie ! Cît de egoistă am fost ! Să mă ierte Domnul că te-am lăsat să te jertfești pentru mine așa cum ai făcut ! Te-am iubit atît — și cu toate astea m-am gîndit numai la mine. Să mă ierte Dumnezeu !

— Taci, dragostea mea, taci ! spuse domnișoara Jessie printre sughițuri de plîns.

— Și tata, dragul de el ! N-am să mă plîng acum, dacă Dumnezeu îmi dă puterea să rabd. Jessie, spune tatii cît am dorit și cît am așteptat să-l văd și să-i cer iertare. N-o să știe niciodată cum l-am iubit. Oh, numai dacă i-aș putea spune, înainte de a muri ! Ce viață plină de necazuri a avut și ce puțin am făcut ca să-l înseninez !

Fața domnișoarei Jessie se lumină :

— Te-ar mîngîia, draga mea, să afli că el știe? Te-ar mîngîia să știi că grijile lui, necazurile lui...

Vocea ei tremură, dar se stăpîni din nou.

— Mary, el s-a dus înaintea ta în locul unde odihnesc cei osteniți. Știe acum cît l-ai iubit.

Fața domnișoarei Brown luă o expresie ciudată, dar nu desnădăjduită. Un timp nu spuse nimic, iar pe urmă citirăm pe buzele ei ce voia să spună, fiindcă sunetul era prea slab : „Tată, mamă, Harry, Archy" — și pe urmă, ca și cum un alt gînd străbătea mintea ei întunecată — „dar ai să rămîi singură, Jessie !"

Îmi pare că domnișoara Jessie se gîndise la asta în răgazul de tăcere, fiindcă la aceste cuvinte lacrimi i se prelinseră pe obraji și nu răspunse de îndată. Pe urmă își împreună mîinile strîns, le ridică în sus și spuse, dar nu către noi :

— Cu toate că m-a jertfit, am să mă încred în El.

Cîteva clipe mai tîrziu, domnișoara Brown trecu pragul vieții, dincolo de suferință și suspin.

După cea de-a doua înmormîntare, domnișoara Jenkyns insistă ca domnișoara Jessie să vină să locuiască la ea, în loc să se întoarcă în casa aceea tristă, la care de altfel, ne-a spus domnișoara Jessie, trebuia să renunțe neavînd mijloace ca s-o păstreze. Îi rămînea un venit cam de douăzeci de lire pe an și, în plus, dobînda banilor pe care-i va obține din vînzarea mobilei, dar nu putea trăi cu așa puțin ; de aceea ne-am sfătuit ce ar putea face ca să-și cîștige existența.

— Pot să cos binișor, spuse ea, și-mi place să îngrijesc de alții. Cred că aș putea să mă ocup și cu gospodăria unei case, dacă cineva m-ar lua ca menajeră ; sau aș merge ca

vînzătoare într-o prăvălie, dacă ar avea răbdare cu mine la început.

Domnișoara Jenkyns spuse supărată că nu trebuie să facă așa ceva ; și vorbi încet, ca pentru sine, aproape vreun ceas, despre „unii oameni care nu-și dau seama de poziția lor socială ca fiice de căpitan", după care i-a adus domnișoarei Jessie un castron cu compot pregătit cu grijă și a stat lîngă ea, ca un dragon, silind-o să mănînce pînă la ultima lingură ; numai după aceea plecă. Domnișoara Jessie începu să-mi vorbească despre proiectele ce-i veniseră în minte și, din una în alta, îmi povesti despre zile trecute pentru totdeauna, captivîndu-mă într-atît încît n-am mai ținut seama de trecerea timpului. Am fost amîndouă surprinse cînd a reapărut domnișoara Jenkyns și ne-a găsit plîngînd. Mi-a fost teamă să nu ia asta în nume de rău, știind că spunea adesea că plînsul stînjenește digestia și că dorea ca domnișoara Jessie să se înzdrăvenească ; dar, cînd colo, ea arăta emoționată și încurcată, și se învîrtea în jurul nostru fără a spune nimic. În cele din urmă vorbi :

— Am fost foarte uluită, de fapt n-am fost uluită — nu lua în seamă, dragă domnișoară Jessie — am fost foarte surprinsă, de fapt am avut o vizită, cineva pe care l-ai cunoscut cîndva, draga mea domnișoară Jessie...

Domnișoara Jessie păli, apoi roși toată și privi nerăbdătoare la domnișoara Jenkyns.

— Un domn, draga mea, care întreabă dacă vrei să-l primești.

— O fi oare... nu e cumva... bîlbîi domnișoara Jessie, fără să poată continua.

— Iată cartea lui de vizită, spuse domnișoara Jenkyns, întinzîndu-i-o.

În timp ce domnișoara Jessie o citea, domnișoara Jenkyns făcu spre mine tot felul de semne din ochi și strîmbături și exprimă cu buzele o frază întreagă, din care, bineînțeles, n-am priceput nimic.

— Poate veni sus ? întrebă ea în cele din urmă.

— Da, desigur ! spuse domnișoara Jessie, ca și cum ar fi spus că domnișoara Jenkyns putea invita pe oricine în casa ei.

Apoi luă în mînă împletitura începută de domnișoara Matty și păru foarte atentă la lucru, deși vedeam că tremura toată.

Domnișoara Jenkyns trase cordonul soneriei și spuse servitoarei să conducă sus pe maiorul Gordon ; îndată apăru un om cam de patruzeci de ani, înalt, frumos, cu privirea deschisă. Strînse mîna domnișoarei Jessie, dar nu-i putu vedea ochii, fiindcă ea privea fix în jos. Domnișoara Jenkyns mă întrebă dacă voiam să-i ajut la așezatul dulcețurilor în cămară și, deși domnișoara Jessie mă oprea ținîndu-mi rochia și privindu-mă cu ochi rugători, n-am îndrăznit să refuz cererea domnișoarei Jenkyns. În loc să așezăm dulcețuri în cămară, am stat de vorbă în sufragerie și acolo domnișoara Jenkyns mi-a povestit ce-i spusese maiorul Gordon : cum servise în același regiment cu căpitanul Brown și o cunoscuse pe domnișoara Jessie, pe vremea aceea o fată de optsprezece ani, proaspătă și drăgălașă ; cum cunoștința se schimbase în iubire din parte-i, deși o mărturisire abia după cîțiva ani ; cum, după ce devenise proprietarul unui domeniu în Scoția, lăsat moștenire de un unchi, îi ceruse mîna și fusese refuzat, dar cu atîta frămîntare și evidentă mîhnire, încît era convins că nu-i era indiferent ; și cum descoperise obstacolul în nenorocita boală care amenința încă de atunci pe sora ei. Ea spusese că doctorii prevedeau suferință grea ; și numai ea o putea îngriji pe biata Mary sau susține moralul tatălui ei pe timpul bolii. Discutaseră mult timp ; și, după ce refuzase a-i făgădui să-i fie soție cînd toate necazurile vor fi trecut, fusese foarte amărît și se despărțiseră ; el plecase în străinătate, cu gîndul de a uita pe cea despre care credea că are o inimă rece. Călătorise în Orient și era pe drumul de întoarcere cînd, la Roma, văzuse într-un ziar relatarea morții căpitanului Brown.

În acest moment al povestirii, intră pe ușă domnișoara Matty, care lipsise întreaga dimineață ; se întorsese chiar atunci, și avea pe față o expresie de spaimă și decență ultragiată.

— Oh, Doamne ! Deborah, în salon e un domn cu brațul în jurul taliei domnișoarei Jessie ! spuse ea, cu ochii înspăimîntați.

Domnişoara Jenkyns o puse la punct pe loc :

— Cel mai potrivit loc de pe lume pentru braţul lui. Du-te, Matilda, şi vezi-ţi de treaba ta.

Venind din partea surorii ei, care fusese pînă atunci un model de purtare feminină exemplară, asemenea ripostă fu o lovitură pentru biata domnişoară Matty, care părăsi camera foarte descumpănită.

Ultima oară cînd am văzut-o pe domnişoara Jenkyns a fost la mulţi ani după aceste întîmplări. Doamna Gordon rămăsese în relaţii afectuoase şi calde cu toţi cei din Cranford. Domnişoara Jenkyns, domnişoara Matty şi domnişoara Pole fuseseră în vizită la ea şi povesteau la întoarcere lucruri minunate despre casa, soţul şi îmbrăcămintea ei, şi despre felul cum arăta. O dată cu fericirea, redobîndise şi ceva din prospeţimea tinereţii. De fapt, era cu un an sau doi mai tînără decît credeam noi. Ochii ei fuseseră totdeauna frumoşi şi, acum cînd devenise doamna Gordon, gropiţele nu erau deplasate.

În vremea de care vorbeam, cînd am văzut-o pentru ultima oară, domnişoara Jenkyns era bătrînă şi neputincioasă, iar mintea ei îşi pierduse din ascuţimea de odinioară. Micuţa Flora Gordon locuia la domnişoarele Jenkyns şi, cînd am intrat, citea cu glas tare pentru domnişoara Jenkyns, care era întinsă, slăbită şi schimbată, pe sofa. Flora lăsă jos cartea la venirea mea.

— Ah, spuse domnişoara Jenkyns, ai să mă găseşti schimbată, draga mea. Nu mai văd ca înainte. Dacă n-ar fi Flora să-mi citească, nu ştiu cum mi-ar trece timpul. Ai citit vreodată „Rambler" ? E o carte minunată, minunată ! şi de mare folos pentru Flora (— cred că ar fi fost într-adevăr aşa, dacă ea n-ar fi silabisit jumătate din cuvinte şi nu i-ar fi fost neînţelese cam o treime din ele ! —) Mai bună ca acea stranie carte, cu nume ciudat, din cititul căreia i s-a tras moartea bietului căpitan Brown — cartea aceea de domnul Boz — ştii „Bătrînul Poz" ; cînd eram fată tînără — acum mulţi ani — am jucat pe Lucy din „Bătrînul Poz".

Şi bolborosi mai departe, dînd timp Florei să citească o bună bucată de timp din „Colind de Crăciun" de Dickens, pe care domnişoara Matty o lăsase pe masă.

CAPITOLUL III

O poveste de dragoste de demult

Credeam că legătura mea cu Cranford se va încheia după moartea domnişoarei Jenkyns, sau cel mult se va menţine într-o formă epistolară, ceea ce, cînd e vorba de relaţiile personale, înseamnă cam tot atît cît un ierbar („Hortus Siccus" cum i se spune) faţă de florile proaspete din poieni şi de pe pajişti. Am fost, de aceea, plăcut surprinsă primind o scrisoare de la domnişoara Pole (la care stăteam de obicei în fiecare an cîte o săptămînă, după vizita mea la domnişoara Jenkyns), în care-mi propunea să vin să locuiesc la ea ; iar la cîteva zile după acceptarea mea, am primit un bilet de la domnişoara Matty în care, în mod ocolit şi foarte umil, îmi spunea că s-ar bucura dacă, înainte sau după vizita mea la domnişoara Pole, aş petrece o săptămînă sau două la ea — „fiindcă", spunea ea, „ştiu că după moartea surorii mele nu mai pot oferi vreo atracţie şi că datorez societatea prietenelor mele numai bunăvoinţei lor."

Bineînţeles, am făgăduit să stau la domnişoara Matty îndată după ce-mi voi încheia şederea la domnişoara Pole şi, a doua zi după sosirea la Cranford, m-am dus s-o văd, întrebîndu-mă cum o fi arătînd casa fără domnişoara Jenkyns şi temîndu-mă de o schimbare în rău. Domnişoara Matty prinse a plînge de îndată ce mă văzu. Era vizibil emoţionată de aşteptarea sosirii mele. Am consolat-o cum am ştiut mai bine, gîndindu-mă că cea mai bună mîngîiere era preţuirea cinstită, din inimă, a celei dispărute. La fiecare din virtuţile pe care le atribuiam surorii ei, ea înclina încet capul ; în cele din urmă nu-şi mai putu stăpîni lacrimile care-i curgeau încet pe obraji şi, ascunzîndu-şi faţa în batistă, hohoti de plîns.

— Dragă domnişoară Matty, am spus eu luîndu-i mîna, neştiind cum să-i arăt altfel cît de tristă eram că rămăsese singură pe lume.

Ea lăsă jos batista și spuse :

— Draga mea, aș dori să nu-mi mai spui Matty. *Ei* nu-i plăcea ; mă tem că am făcut atîtea lucruri care nu-i plăceau ei — și acum s-a dus ! Te rog, scumpa mea, spune-mi Matilda.

I-am făgăduit solemn și am început, cu domnișoara Pole, să repetăm noul nume chiar din ziua aceea ; treptat, această dorință a *domnișoarei Matilda* fu cunoscută de toți în Cranford și ne străduiam cu toții să nu mai folosim diminutivul obișnuit ; avurăm însă așa de puțin succes, încît cu încetul am renunțat.

Șederea mea la domnișoara Pole se scurgea liniștit. Domnișoara Jenkyns condusese treburile în Cranford atîta vreme, încît acum, după moartea ei, abia mai știau cum să facă o sindrofie. *Onorabila doamnă* Jamieson, căreia domnișoara Jenkyns îi lăsa întotdeauna locul de onoare, era grasă și inertă și la discreția vechilor ei servitori. Dacă ei hotărau că era potrivit să dea o recepție, ei arătau că era necesar să o facă ; dacă nu, nu se făcea nimic. Aveam timp berechet să ascult întîmplări vechi, povestite de domnișoara Pole, în timp ce ea tricota, iar eu croiam cămăși pentru tatăl meu. Îmi luam întotdeauna cu mine o mulțime de lucruri de cusut la Cranford, fiindcă acolo nici nu citeam mult, nici nu ne plimbam mult, așa că aveam destul timp pentru lucru. Una din istorisirile domnișoarei Pole se referea la o poveste de dragoste care fusese vag cunoscută sau bănuită cu mulți ani în urmă.

Curînd a venit ziua în care m-am mutat în casa domnișoarei Matilda. Era timidă și preocupată să-mi asigure cît mai mult confort. În timp ce despachetam, a venit de mai multe ori să ațîțe focul, care ardea cu atît mai prost cu cît îl aținta mai des.

— Ai destule sertare, draga mea ? mă întreba. Nu știu cum le aranja sora mea, dar avea o metodă grozavă. Sînt sigură că ar fi învățat într-o săptămînă pe o fată în casă să facă focul mai bine decît e făcut ăsta, iar eu o am pe Fanny de patru luni.

Această problemă a slujnicelor era o cauză constantă de nemulțumire, și nu era de mirare, pentru că în timp ce domnii erau lucru rar, aproape de neîntîlnit în so-

cietatea „distinsă" din Cranford, echivalenții lor — băieții tineri, chipeși — se găseau din belșug în clasele populare. Fetele în casă drăguțe aveau de unde alege cîte un „curtezan" ; iar stăpînele lor, fără a fi obsedate de teama de bărbați sau de căsătorie, ca domnișoara Matilda, erau totuși îngrijorate la gîndul că tîmplarul, sau măcelarul, sau grădinarul care, datorită meseriei lor, veneau în casă și mai erau în general, din nefericire, și arătoși și neînsurați, ar putea suci capul jupîneselor lor. Iubiții lui Fanny, dacă-i avea, (de altfel domnișoara Matilda o bănuia că are atîția încît, dacă n-ar fi fost așa frumușică, m-aș fi îndoit că are vreunul) erau un motiv de statornică îngrijorare pentru stăpîna ei. O clauză a contractului ei de angajare îi interzicea să aibă „drăguți" ; și deși răspunsese destul de inocent, răsucind marginea șorțului în timp ce vorbea : „Vă rog, coniță, nu am avut decît cîte unul odată," domnișoara Matty îi interzisese și pe acel unu. Dar fantoma unui bărbat părea a bîntui în bucătărie. Dacă nu m-ar fi asigurat Fanny că totul era opera imaginației mele, aș fi zis că am văzut poalele hainei unui bărbat filfîind în bucătăria cea mică, într-o noapte cînd m-am dus să iau ceva din cămară, iar în altă seară, cînd m-am dus să văd cît arăta pendula fiindcă ceasurile noastre stătuseră, am văzut o arătare ciudată, părînd a fi un tînăr înghesuit între pendulă și spatele ușii deschise a bucătăriei ; și mi-a părut că Fanny a smucit grăbit lumînarea, așa ca să arunce umbră pe cadranul pendulei și mi-a indicat ora cu o jumătate de ceas mai puțin, așa cum am stabilit mai tîrziu după orologiul bisericii. Dar n-am vrut să sporesc îngrijorarea domnișoarei Matty expunîndu-i bănuielile mele, cu atît mai mult cu cît a doua zi Fanny mi-a spus că era ceva necurat cu bucătăria, deoarece se vedeau tot soiul de umbre ciudate și că-i era aproape frică să mai rămînă acolo — fiindcă „știți, domnișoară", adăugă ea, „nu văd suflet de om între ceaiul de la ora șase și ora zece, cînd conița sună clopoțelul pentru rugăciune."

Totuși, în cele din urmă, s-a hotărît ca Fanny să plece și domnișoara Matilda m-a rugat să rămîn pînă cînd se va deprinde cu noua ei fată în casă ; am acceptat, după ce tatăl meu mi-a comunicat că nu are nevoie de mine

acasă. Noua servitoare era o fată de la țară, aspră și cu înfățișare cinstită, care pînă atunci lucrase numai la fermă ; mi-a plăcut însă cum arăta cînd a venit să se angajeze și i-am făgăduit domnișoarei Matilda să o învăț rostul casei.

Toate regulile gospodăriei erau stabilite cu religiozitate, așa cum socotea Matilda că ar fi dorit soră ei să fie. Pentru multe dintre ele o auzisem pe Matilda plîngîndu-se în șoaptă cît timp trăise domnișoara Jenkyns ; dar acum cînd sora ei nu mai era, nici eu, care eram o favorită, nu îndrăzneam să mai sugerez o modificare a acelor reguli. Iată o pildă : noi respectam la masă toate prescripțiile care se stabiliseră în „casa tatălui meu, preotul". În consecință, la masă era totdeauna vin și desert ; carafele erau umplute însă numai cînd se dădea o recepție și ceea ce rămînea în ele se păstra de obicei neatins, deși aveam pe masă de fiecare dată cîte două pahare pentru vin. La o nouă ocazie festivă, situația vinului rămas era examinată într-un consiliu de familie ; resturile erau adesea împărțite săracilor, dar atunci cînd rămăsese vin mai mult de la ultima recepție (poate chiar cu cinci luni în urmă) îl adăugam la cel dintr-o sticlă proaspăt adusă din pivniță. Îmi închipui că bietului căpitan Brown nu-i prea plăcea vinul fiindcă nu-și bea niciodată pînă la fund primul pahar, deși militarii de obicei beau mai multe.

În ceea ce privește desertul, domnișoara Jenkyns aduna cu mîna ei coacăze și agrișe ; mă gîndeam cîteodată că ar fi fost mai gustoase culese direct de pe arbuști, dar în acest caz, după cum arăta domnișoara Jenkyns, nu am fi avut nimic la desert în timpul verii. Așa cum era, ne părea totul foarte distins, cu cîte două pahare de fiecare, cu farfuria cu coacăze în capul mesei, cu agrișe și biscuiți de o parte și de alta, și două carafe cu vin la capătul celălalt. Cînd apăreau portocalele, se petrecea o curioasă manevră. Domnișoarei Jenkyns nu-i plăcea să taie portocale, fiindcă, așa cum spunea, zeama curgea pe unde nu te aștepți ; singurul fel în care puteai să guști din plin portocalele era să le sugi (cred că ea folosea o expresie mai aleasă) ; dar asta s-ar fi asociat în mod neplăcut cu ritualul frecvent îndeplinit de sugaci ; de aceea,

în sezonul portocalelor, după desert, domnișoara Jenkyns și domnișoara Matty luau pe tăcute cîte o portocală și se retrăgeau în intimitatea camerelor lor pentru a le suge în voie. Încercasem o dată sau de două ori, pe cînd trăia sora ei, s-o conving pe domnișoara Matty să rămînă în sufragerie și reușisem. Făceam un paravan și nu mă uitam, iar ea spunea că se străduie să reducă cît mai mult zgomotul suptului ; dar acum cînd rămăsese singură, păru îngrozită cînd am rugat-o să rămînă în sufrageria încălzită și să sugă portocale după pofta inimii.

Așa era cu toate. Regulile domnișoarei Jenkyns erau mai stricte ca oricînd, fiindcă autoarea lor plecase pe drumul fără întoarcere. În toate, domnișoara Matilda era slabă și fără inițiativă. Am auzit-o pe Fanny sîcîind-o de douăzeci de ori într-o dimineață cu întrebări despre prînz, fiindcă așa avea ea chef ; m-a bătut uneori gîndul că exploata intenționat slăbiciunea domnișoarei Matilda, ca s-o zăpăcească și s-o aibă la cheremul ei. De aceea mă și hotărîsem să nu plec din casă pînă nu voi ști ce fel de femeie era Martha ; dacă o găseam demnă de încredere, aveam s-o învăț să nu-i ceară stăpînei să hotărască lucruri mărunte, ca să n-o tulbure inutil.

Martha era necioplită și vorbea cum îi venea la gură ; altfel însă era ageră și bine intenționată, dar tare neștiutoare. Era în casă abia de o săptămînă cînd, într-o dimineață, am fost foarte surprinse primind o scrisoare de la un văr al Matildei care trăise douăzeci sau treizeci de ani în India și care se întorsese de curînd în Anglia — după cum aflasem din anuarul armatei — aducînd cu el o soție invalidă, pe care nu o prezentase niciodată rudelor din Anglia. Maiorul Jenkyns scria pentru a spune că doreau, el și cu soția lui, să petreacă — în drum spre Scoția — o noapte la Cranford, la han, dacă ar fi deranjat-o pe domnișoara Matilda să-i primească în casa ei ; în acest caz, nădăjduiau totuși să poată fi împreună cu ea cea mai mare parte a zilei.

Bineînțeles, *trebuia* să arate că n-o deranjează, spuse ea, cu atît mai mult cu cît toată lumea știa că dormitorul surorii ei era liber ; dar sînt sigură că ar fi preferat ca maiorul să nu se fi întors din India și să nu-și fi adus aminte de verișoara lui.

Oh, cum să fac ? se întreba ea descumpănită. Dacă ar fi trăit Deborah, ea ar fi ştiut să se descurce cu un bărbat ca musafir. Trebuie oare să pun un brici în camera de toaletă ? Doamne, Doamne, nu am nici un brici ! Deborah sigur că ar fi avut. Şi papuci, şi perie de haine ?

I-am spus atunci că, probabil, maiorul îşi va aduce cu sine aceste accesorii.

— Şi după masă, în ce moment să mă ridic ca să-l las să-şi bea vinul în tihnă ? Deborah le-ar fi făcut pe toate cum se cuvine ; ea ar fi fost în elementul ei. Crezi că o să vrea cafea ?

Am luat asupra mea pregătitul cafelei şi i-am spus că o voi învăţa pe Martha cum să servească la masă — în această privinţă trebuie spus că avea multe lipsuri — şi că, fără îndoială, maiorul Jenkyns şi doamna Jenkyns vor înţelege stilul de viaţă liniştit al unei doamne singure, într-un orăşel de provincie. Dar ea era foarte tulburată. Am convins-o să deşerte carafele şi să aducă din pivniţă două sticle neîncepute de vin. Aş fi preferat să nu fie de faţă cînd dădeam instrucţiuni Marthei, fiindcă intervenea cu cîte o altă dispoziţie, zăpăcind-o pe biata fată care stătea între noi două, ascultînd cu gura căscată.

— Serveşte legumele în jurul mesei, i-am spus eu (un lucru nesocotit, după cum îmi dau seama acum, fiindcă ţinteam mai sus decît puteam noi realiza cu măsură şi simplitate) ; iar apoi, văzînd privirea ei nedumerită, am adăugat : Treci cu legumele pe rînd pe la fiecare şi îi laşi să se servească singuri.

— Să ai grijă să treci întîi la doamne, interveni domnişoara Matilda. Totdeauna, cînd serveşti, să treci pe la doamne înaintea domnilor.

— Am să fac aşa cum spuneţi, coniţă, spuse Martha, dar mie îmi plac mai mult flăcăii.

Nu prea ne-am simţit bine şi ne-a cam vexat această declaraţie a Marthei, deşi cred că nu voia să spună nimic rău ; în cele din urmă, a servit foarte bine, potrivit instrucţiunilor noastre, dacă nu luăm în seamă faptul că l-a „înghiontit" pe maior cînd acesta a întîrziat să se servească din farfuria cu cartofi pe care i-o prezenta.

Maiorul şi soţia lui erau oameni liniştiţi şi nepretenţioşi ; erau cam apatici, aşa cum bănuiesc că sînt toţi cei

care au trăit în India. Am fost cam speriată văzînd că aduc cu ei doi servitori, un fecior hindus pentru maior și o cameristă serioasă, mai în vîrstă, pentru soția lui ; dar cei doi servitori au dormit la han și au preluat o parte din răspunderi, veghind cu grijă la bunăstarea stăpînului și a stăpînei lor. Martha holba tot timpul ochii la turbanul alb și la fața măslinie a indianului, iar Matilda se trăgea puțin înapoi cînd o servea la masă. M-a și întrebat, după ce au plecat cu toții, dacă nu-mi părea că seamănă cu Barbă-Albastră. Privită în ansamblu, vizita maiorului Jenkyns s-a desfășurat cu bine și încă și acum mai constituie un subiect de conversație al domnișoarei Matilda. În vremea cînd a avut loc, a produs mare interes în întregul orășel și a trezit întrucîtva pînă și pe apatica onorabilă doamnă Jamieson, atunci cînd am vizitat-o spre a-i mulțumi pentru binevoitoarele răspunsuri la întrebările pe care i le pusese domnișoara Matilda cu privire la aranjarea camerei de toaletă a unui gentleman, răspunsuri pe care, trebuie să spun, le dăduse cu aerul obosit al unei profete scandinave : „lăsați-mă, lăsați-mă să mă odihnesc."

Și *acum*, am ajuns și la povestea de dragoste.

Se pare că domnișoara Pole avea un văr îndepărtat care cu mulți ani înainte ceruse mîna domnișoarei Matty. Acest văr locuia la patru-cinci mile depărtare de Cranford, pe moșioara lui. Proprietatea nu era destul de mare ca să-l îndreptățească a se socoti mai mult decît un răzeș ; de altfel, cu acea „mîndrie care imită umilința", nu încercase să se ridice la rang de gentilom, așa cum făcuseră atîția alții. Nu accepta să i se spună gentilom ; înapoia chiar scrisorile ce-i erau adresate cu acest titlu, spunînd dirigintei oficiului poștal din Cranford că numele lui era *domnul* Thomas Holbrook, răzeș. Respingea toate modernizările pe planul gospodăriei ; spre pildă, ușa casei lui era deschisă vara și închisă iarna și nu avea nici ciocănel, nici clopoțel la ușă pentru a chema servitorii. Cînd ușa era închisă, o izbea cu pumnul sau cu măciulia bastonului. Disprețuia orice rafinament care nu-și avea obîrșia în trecutul îndepărtat al oamenilor. Față de oricine pe care nu-l știa bolnav, vorbea fără a-și doza vocea. Cunoștea perfect dialectul local și îl fo-

losea în mod obișnuit în conversație ; aceasta cu toate că, așa cum îmi spunea domnișoara Pole care mi-a dat amănuntele, citea cu voce tare mai frumos și cu mai multă simțire decît oricine, cu excepția răposatului preot.

— De ce nu s-a măritat domnișoara Matilda cu el ? am întrebat eu.

— Nu știu. Cred că ea ar cam fi dorit ; dar vărul Thomas nu era destul de subțire pentru tatăl ei preotul și pentru domnișoara Jenkyns.

— Doar nu ei aveau să-l ia de bărbat, am spus eu cu nerăbdare.

— Nu, dar voiau ca domnișoara Matty să nu se mărite mai prejos de rangul ei. Știi că era fată de preot și că ei sînt într-un fel înrudiți cu sir Peter Arley ; domnișoara Jenkyns prețuia mult această rudenie.

— Biata domnișoară Matty, am rostit eu.

— Stai încet ; eu nu știu nimic altceva decît că a cerut-o în căsătorie și că a fost refuzat. Poate că domnișoarei Matty nici nu i-a plăcut, poate că domnișoara Jenkyns n-a spus nici o vorbă împotrivă ; e numai o presupunere a mea.

— L-a mai văzut de atunci vreodată ? am întrebat.

— Nu, cred că nu. Vărul Thomas locuiește la Woodley, la jumătate drum între Cranford și Misselton ; știu că a hotărît să-și facă tîrguielile la Misselton curînd după ce a cerut mîna domnișoarei Matty și cred că n-a mai fost de atunci și pînă azi decît de cel mult două ori în Cranford. O dată, pe cînd mergeam pe strada mare cu domnișoara Matty, ea a țîșnit de lîngă mine și a luat-o în sus pe Shire Lane. Cîteva minute mai tîrziu am fost surprinsă întîlnindu-l pe vărul Thomas.

— Ce vîrstă are ? am întrebat eu, după ce înălțasem în mintea mea un castel de cărți de joc.

— Cred că are cam șaptezeci de ani, draga mea, răspunse ea, aruncînd în aer castelul meu de cărți de joc.

Curînd după aceea, în timpul șederii mele la domnișoara Matilda, am avut ocazia să-l văd pe domnul Holbrook ; am asistat totodată la prima lui întîlnire cu cea pe care o iubise, la treizeci sau patruzeci de ani după despărțire. Eram într-o prăvălie, pe cale să-i ajut la alegerea unei țesături de mătase colorată care să se asor-

teze cu o rochie de *mousseline-de-laine* gri cu negru ce trebuia lărgită, cînd am văzut intrînd un om înalt, subțire, arătînd a Don Quijote, care a cerut mănuși de lînă. Nu-l văzusem niciodată pe acel om — care n-ar fi trecut neobservat — și l-am urmărit cu atenție, în timp ce domnișoara Matty vorbea cu negustorul. Străinul purta o haină albastră cu nasturi de alamă, pantaloni de călărie ponosiți și jambiere, și bătea toba cu degetele pe tejghea, așteptînd să fie servit. În clipa cînd a răspuns la întrebarea vînzătorului : „Cu ce vă pot servi astăzi, domnule ?“ am văzut că domnișoara Matilda tresare și apoi se așază brusc pe un scaun ; mi-am dat seama pe loc cine era omul. Înainte de asta ea ceruse ceva care trebuia adus de celălalt vînzător : „Domnișoara Jenkyns dorește mătase neagră de 2 șilingi și 2 penny metrul.“ Domnul Holbrook prinse din zbor numele și traversă prăvălia cu pași mari.

— Matty — domnișoară Matilda — domnișoară Jenkyns ! Pe cinstea mea ! Nu v-aș fi recunoscut. Cum merge — cum vă merge ?

Îi strîngea mîna, vădind după felul în care o făcea căldura prieteniei sale ; dar totodată repeta, ca și cum ar fi spus numai pentru el : „Nu v-aș fi recunoscut“, de atîtea ori și cu o expresie care răpea orice șansă unei legături sentimentale la care m-aș fi putut gîndi.

Oricum, domnul Holbrook vorbi într-una cît am rămas în prăvălie și, pe urmă, făcînd un semn cu mîna negustorului, spuse : „Pe altă dată, domnule, pe altă dată“, și, lăsînd mănușile necumpărate, ne întovărăși pînă acasă. Adaug, mulțumită, că și celălalt client, domnișoara Matilda, a părăsit prăvălia tot atît de tulburată și fără a fi cumpărat mătase, verde sau roșie. Domnul Holbrook era în chip vizibil plin de bucurie sinceră și zgomotos manifestată întîlnind pe iubita lui de odinioară ; făcu aluzie la schimbările ce se petrecuseră, vorbi chiar despre domnișoara Jenkyns, spunînd : „Biata dumneavoastră soră ! Ei da, fiecare avem scăderile noastre !“ și apoi își luă rămas bun exprimînd nădejdea de a o revedea curînd pe domnișoara Matty. Ea se duse drept în camera ei și, cînd se întoarse, abia la ora ceaiului, arăta ca și cînd ar fi plîns.

CAPITOLUL IV

O vizită la un bătrîn holtei

Cîteva zile mai tîrziu am primit un bilet de la domnul Holbrook, prin care ne invita într-un stil ceremonios şi de modă veche pe amîndouă — în mod imparţial pe amîndouă — să petrecem o zi la aşezarea lui, o zi lungă de iunie, căci ne aflam în iunie. Menţiona că invitase şi pe vara lui, domnişoara Pole, aşa că puteam să facem drumul împreună cu o trăsură, care putea fi adăpostită la el pînă la întoarcere.

Mă aşteptam ca domnişoara Matty să accepte de îndată invitaţia. Dar nu ! cu greu am izbutit, domnişoara Pole şi cu mine, să o convingem să meargă. Ea socotea că e un lucru nepotrivit ; a fost chiar oarecum contrariată de faptul că noi nu găseam nimic nepotrivit în a merge împreună cu alte două doamne în vizită la un vechi admirator. S-a iscat şi o altă piedică, mai serioasă : ea credea că sora ei Deborah n-ar fi văzut cu ochi buni această vizită. Ne-a trebuit o jumătate de zi de argumentări pentru a trece peste acest obstacol. La primul semn de îmblînzire, am prins ocazia pentru a scrie şi a expedia o acceptare a invitaţiei, în numele ei, stabilind ziua şi ora, aşa ca să nu mai poată da înapoi.

În dimineaţa zilei următoare m-a rugat să o însoţesc pînă la prăvălie ; acolo, după multe ezitări, am ales trei bonete care ni s-au trimis acasă pentru a fi încercate, una dintre ele, cea mai potrivită, urmînd a fi purtată la vizita din joia următoare.

Tot timpul cît a durat drumul pînă la Woodley, domnişoara Matty fu stăpînită de o tăcută agitaţie. Era evident că nu fusese niciodată acolo. Deşi nu-i trecea prin minte că ştiam ceva despre povestea aceea de demult, simţeam că tremura la gîndul de a vedea aşezarea care ar fi putut fi căminul ei şi de care se legau, probabil, atîtea visuri nevinovate de fată tînără. Drumul a fost destul de lung, pe şosele pietruite, dar cam

cu hîrtoape. Domnișoara Matilda ședea încordată și privea melancolică prin geamurile cupeului, pe măsură ce ne apropiam de ținta călătoriei. Peisajul era liniștit și pastoral. Așezarea din Woodley era împrejmuită de țarini și avea o grădină de modă veche, în care tufele de trandafiri se împleteau cu cele de viță, iar garoafele și mixandrele aveau ca fundal lujeri pufoși de sparanghel. Nu se putea ajunge cu trăsura pînă la intrarea casei. Am coborît lîngă o portiță și am înaintat de-a lungul unei cărări drepte străjuite de lădițe cu flori.

— Vărul meu putea să facă un drum pentru trăsuri pînă la intrare, spuse domnișoara Pole care, suferindă de urechi, se aventurase în acea zi numai cu o bonetă pe cap.

— Găsesc că e foarte drăguț, spuse domnișoara Matty pe un ton blînd și melancolic, abia auzit, fiindcă în acea clipă în ușă apăru domnul Holbrook, frecîndu-și mîinile în semn de exuberantă ospitalitate.

Mi-a părut că semăna mai mult ca oricînd cu Don Quijote, deși această asemănare era numai în înfățișarea exterioară. Respectabila lui menajeră stătea modestă în prag, pentru a ne ura bun venit; în timp ce conducea sus în casă pe cele două doamne mai în vîrstă, am cerut voie să văd grădina. Dorința mea făcu plăcere bătrînului gentleman, care mă conduse peste tot și îmi arătă cele douăzeci și șase de vaci ale sale, fiecare avînd ca nume cîte o literă a alfabetului. În cursul plimbării am fost surprinsă auzind din gura lui citate potrivite și frumoase de poezie, trecînd ușor de la Shakespeare și George Herbert pînă la poeți din zilele noastre. O făcea fără ostentație, ca și cum ar fi gîndit cu glas tare, exprimînd prin cuvintele lor frumoase și adevărate ceea ce el simțea sau gîndea. Pe Byron îl numea „Înălțimea sa Lordul Byron", iar numele lui Goethe îl pronunța cu sonorități engleze: „Așa cum zice Goethe: O, voi palate pururi verzi." Dar cu toate acestea, n-am întîlnit nici pînă atunci, nici de atunci încoace un om care, trăind toată viața într-un loc retras și nu prea atrăgător, să fi exprimat atîta încîntare pentru frumusețea curgerii zilelor și a schimbării anotimpurilor.

Cînd am intrat în casă, masa era aproape gata în bucătărie — adică într-o încăpere care așa ar fi trebuit să se numească, fiindcă avea de jur împrejur bufete și dulapuri de stejar, pînă în dreptul căminului, și numai un mic covor persan pe podeaua acoperită cu dale. Încăperea ar fi putut fi ușor transformată într-o elegantă sufragerie de stejar afumat, dacă s-ar fi scos cuptorul și cîteva alte ustensile de bucătărie, în chip evident nefolosite, de vreme ce adevărata bucătărie era ceva mai departe. Camera în care ar fi trebuit să stăm era o încăpere urîtă și cu mobile incomode ; dar am stat de fapt în cea pe care domnul Holbrook o numea camera administrației, pentru că în ea plătea săptămînal salariile argaților, la un birou mare lîngă ușă. Restul acelei odăi — care avea vedere spre livadă, de unde intrau umbrele mișcătoare ale pomilor — era ocupat de cărți. Erau așezate pe dușumea, acopereau pereții și masa.

Se putea vedea că domnul Holbrook era pe jumătate rușinat și pe jumătate mîndru de extravaganța sa în această privință. Erau cărți de toate felurile, dar precumpăneau poezia și istorisirile stranii sau violente. Pe cît se putea observa, făcuse alegerea cărților după gustul lui și nu ținînd seama de cele socotite clasice sau la modă.

— Ah, spuse el, nouă fermierilor nu ne rămîne mult timp pentru citit ; dar cu toate astea, nu ne putem stăpîni.

— Ce odaie frumoasă ! vorbi domnișoara Matty *sotto voce*.

— Ce loc plăcut ! am spus eu cu voce tare, aproape în același timp.

— Mă bucur că vă place, răspunse el, dar cum vă împăcați cu scaunele astea de piele neagră în trei colțuri ? Mie îmi place mai mult decît orice salon ; credeam însă că doamnele vor prefera o cameră mai elegantă.

Exista acea încăpere mai elegantă dar, ca mai toate lucrurile elegante, nu era nici frumoasă, nici plăcută, nici intimă ; de aceea, în timp ce ședeam la masă, fata în casă a șters de praf și a frecat scaunele din odaia administrației, în care ne-am petrecut apoi tot restul zilei.

Ne-a servit budincă înainte de mîncarea cu carne; mi-a părut că domnul Holbrook voia să-şi ceară iertare pentru deprinderile lui demodate, fiindcă începu a spune :

— Nu ştiu dacă vă plac obiceiurile moderne.

— Nu, de loc ! spuse domnişoara Matty.

— Nici mie, zise el. Menajera mea ţine să introducă moda nouă, deşi eu îi spun că în tinereţea mea nu se clintea un fir din regulile impuse de tatăl meu : fără supă nu capeţi găluşte ; fără găluşte nu capeţi carne. Masa începea totdeauna cu supă, pe urmă veneau găluşte cu seu, fierte în supă împreună cu carnea de vacă, iar la urmă mîncarea cu carne. Dacă nu mîncam supa, nu ni se dădeau găluşte, care ne plăceau mai mult ; iar carnea de vacă venea la urmă şi nu căpătau decît cei care mîncaseră supă şi găluşte. Acum oamenii încep masa cu lucruri dulci şi răstoarnă tot rostul mîncării.

Cînd s-a adus friptura de raţă cu mazăre verde, ne-am uitat încurcate una la alta : nu aveam decît furculiţe cu cîte doi dinţi, cu mîner de os negru. E drept că metalul strălucea ca argintul, dar cum aveam să mîncăm ? Domnişoara Matty culegea boabele de mazăre una cîte una în dinţii furculiţei, cam aşa cum mînca Aminé boabele de orez după banchetul cu vampirul. Domnişoara Pole suspina după boabele fragede de mazăre care rămîneau neatinse în farfurie, fiindcă scăpau între dinţii furculiţei. Eu am privit la gazda noastră : mazărea intra de-a dreptul în gura lui încăpătoare, adusă ca pe o lopăţică pe vîrful larg şi rotunjit al cuţitului. Am văzut, l-am imitat, am supravieţuit ! Prietenele mele, în ciuda exemplului meu, n-au avut destul curaj să facă un lucru care nu era distins. Dacă domnul Holbrook n-ar fi mîncat cu atîta poftă, ar fi observat că bunătatea de mazăre a rămas aproape neatinsă în farfurii.

După prînz i s-a adus o pipă de lut şi o scuipătoare. Rugîndu-ne să trecem în altă cameră unde ne va urma curînd, dacă nu suferim fumul de tutun, el a întins pipa domnişoarei Matty, cerîndu-i să i-o umple. În tinereţea lui, acest lucru era socotit o atenţie faţă de o doamnă ; dar era cam nepotrivit să consideri asta o onoare pentru

domnișoara Matty, pe care sora ei o învățase să aibă oroare față de orice fel de fumat.

Deși era contrariată în rafinamentul ei, totuși se simți măgulită a fi fost astfel aleasă, așa că îndesă în mod delicat tutunul tare în pipă ; apoi ieșirăm din cameră.

— E foarte plăcut să ici masa cu un holtei, spuse încet domnișoara Matty, după ce ne-am așezat în camera administrației. Nădăjduiesc însă că nu e un lucru necuviincios, cum sînt atîtea lucruri plăcute !

— Cîte cărți mai are ! spuse domnișoara Pole privind de jur împrejur. Și ce prăfuite sînt !

— Cred că această cameră seamănă cu una dintre cele ale marelui doctor Johnson, spuse domnișoara Matty. Trebuie să fie un om superior vărul dumitale !

— Da, spuse domnișoara Pole, e un mare cititor ; dar mă tem că s-a cam sălbăticit trăind singur.

— E un cuvînt prea tare. Eu l-aș numi excentric ; oamenii foarte deștepți sînt totdeauna excentrici, răspunse domnișoara Matty.

Revenind în cameră, domnul Holbrook ne propuse o plimbare pe cîmp ; dar cele două doamne mai în vîrstă se temeau de umezeală și noroi și nu aveau decît niște glugi dizgrațioase de pus pe cap ; așa că au declinat oferta și l-am întovărășit singură într-o cursă pe care spunea că trebuie s-o facă pentru a inspecta oamenii săi la lucru. El mergea, fie uitînd cu totul de existența mea, fie trăgînd în tăcere din pipă ; și cu toate astea nu era chiar tăcere. Pășea în fața mea, încovoiat în mers, cu mîinile împreunate la spate ; dar, de fiecare dată cînd îl impresiona vreun copac sau vreun nor, ori vederea unei păsuni în depărtare, recita versuri ca pentru sine, cu o voce plină și sonoră, accentuîndu-le ca un om care simte și trăiește sincer aceste emoții.

Trecînd pe lîngă un bătrîn cedru, la un colț al casei, recită :

„Cedrul așterne întunecate și verzi văluri de umbră..."

— Grozavă expresie : văluri. Minunat om !

Nu mi-am dat seama dacă mi se adresa mie, dar am înțînat : „minunat", în chip de adeziune, deși nu știam despre cine era vorba și mai mult fiindcă mă plictisea să mă văd uitată și să tac din gură.

El se întoarse pe loc.

— Da, poți să zici „minunat". Cînd am citit o recenzie despre poeziile lui în *Blackwood*, am plecat de acasă în mai puțin de un ceas și am mers pe jos șapte mile pînă la Misselton (fiindcă nu am găsit caii în grajd) și am comandat poeziile. Spune-mi, ce culoare au mugurii de frasin în martie ?

„Oare omul ăsta își pierde mințile ?" mă întrebai eu. „Chiar că seamănă cu Don Quijote."

— Ce culoare au, te-am întrebat, repetă el vehement.

— Zău că nu știu, am răspuns pe un ton supus de neștiutoare.

— Știam că habar n-ai. Nici eu nu știam — ca un prostănac bătrîn — pînă cînd m-a învățat tînărul ăsta. Negri, ca mugurii de frasin în martie. Cu atît mai rușinos pentru mine, care am trăit toată viața la țară. Negri — negri ca smoala, doamnă.

Și-și reluă mersul, legănîndu-se în ritmul unui vers pe care și-l reamintise.

După ce ne-am întors acasă, nu avu liniște pînă nu ne citi poeziile despre care vorbise ; domnișoara Pole îl încurajă să facă ce-și propusese, cu gîndul, credeam eu, de a-mi da prilejul să ascult cît de frumos citea, după cum îl lăudase ea ; dar mai tîrziu îmi spuse adevăratul motiv și anume că tocmai ajunsese cu croșetatul la un punct dificil și voia să poată număra ochiurile fără să fie obligată a vorbi. Cît despre domnișoara Matty, orice ar fi propus el ar fi fost bine primit ; cu toate acestea, la cinci minute după ce domnul Holbrook începu cititul unui lung poem, numit „Locksley Hall", lunecă într-un somn adînc și dormi bine, neobservată, pînă ce poemul se termină ; tăcerea care urmă o trezi și, fiindcă își dădea seama că trebuie să spună ceva, deoarece domnișoara Pole nu terminase cu număratul ochiurilor, exclamă :

— Ce carte drăguță !

— Drăguță, doamnă ? E frumoasă ! Auzi, drăguță !

— Da, desigur ! Am vrut să spun frumoasă ! zise ea, tulburată de dezaprobarea aprecierii ei. Seamănă mult cu acel frumos poem al doctorului Johnson pe care-l

citea sora mea, nu-mi mai aduc aminte numele ; cum îi spunea, draga mea ? zise ea, întorcîndu-se spre mine.

— La care te gîndeşti ? Despre ce era vorba ?

— Nu-mi amintesc despre ce era vorba şi nici nu ştiu cum se numea, dar era scris de doctorul Johnson şi era foarte frumos şi semăna mult cu ceea ce a citit acum domnul Holbrook.

— Nu-mi aduc aminte, spuse el gînditor. Dar nici nu prea cunosc poeziile doctorului Johnson. Trebuie să le citesc.

În timp ce ne instalam în trăsură la plecare, l-am auzit pe domnul Holbrook spunînd că ne va vizita curînd, pentru a afla dacă am ajuns cu bine acasă ; aceasta a încîntat-o şi a tulburat-o pe domnişoara Matty. Dar după ce imaginea casei înconjurate de copaci se estompă, sentimentele ei pentru stăpînul casei se prefăcură treptat într-o întrebare chinuitoare, şi anume dacă Martha nu-şi călcase cuvîntul dat şi, profitînd de lipsa stăpînei de acasă, nu cumva primise vreun „curtezan". Martha arăta liniştită şi sigură pe ea cînd veni să ne ajute să coborîm din trăsură ; avea totdeauna grijă de domnişoara Matty, dar în seara aceea îşi manifestă grija printr-o remarcă nefericită :

— Coniţă dragă, cum aţi ieşit seara cu un şal aşa subţire ? E aproape ca un voal. La vîrsta dumneavoastră ar trebui să fiţi mai prudentă.

— La vîrsta mea ! spuse domnişoara Matty pe un ton de supărare, ea care de obicei era blajină. La vîrsta mea ! Ascultă, cîţi ani crezi că am, de vorbeşti de vîrsta mea ?

— De, coniţă, eu aş zice că sînteţi pe aproape de şaizeci ; dar oamenii arată uneori mai bătrîni decît sînt. Să mă credeţi că n-am nici un gînd rău.

— Martha, încă n-am împlinit cincizeci şi doi ! spuse domnişoara Matty cu un accent grav, probabil pentru că amintirea tinereţii ei fusese răscolită în acea zi şi o supăra gîndul că vremurile luminoase erau atît de departe în trecut.

Dar domnişoara Matty nu-mi vorbi niciodată despre o cunoaştere mai intimă a domnului Holbrook. Probabil pentru că iubirea ei din tinereţe nu fusese încurajată

atunci, o închisese adînc în inima ei ; și numai fiindcă o observam — nu mă puteam opri s-o fac de cînd domnișoara Pole îmi făcuse confidențe — am simțit cît de credincioasă rămăsese biata ei inimă, în mîhnirea și tăcerea ei.

Găsea totdeauna un motiv plauzibil pentru a-mi explica de ce își punea în fiecare zi boneta cea mai bună pe cap și ședea, deși avea reumatisme, lîngă fereastra de la care putea vedea în stradă fără a fi văzută.

Și într-o zi el veni. Se așeză, cu palmele puse pe genunchii depărtați, și începu să fluiere ușor, cu capul plecat, după ce i-am răspuns la întrebările lui cu privire la întoarcerea noastră acasă. Deodată sări în picioare.

— Ei bine, doamnă, doriți ceva de la Paris? Plec într-acolo peste o săptămînă sau două.

— La Paris ! am exclamat amîndouă.

— Da, doamnă. Am dorit totdeauna să merg acolo și n-am ajuns niciodată. Mă gîndesc că dacă nu mă duc curînd, poate n-am să mai ajung de loc. Așa că am să plec îndată ce termin cu strînsul fînului, înainte de începerea secerișului.

Eram așa de surprinse că nu i-am dat nici un comision.

Pe cînd se pregătea să iasă, se întoarse din drum cu vorba lui obișnuită :

— Să mă ierte Dumnezeu, doamnă, dar aproape am uitat jumătate din scopul vizitei mele. Iată aici poeziile pe care le-ați admirat așa de mult în seara aceea la mine acasă. Și scoase un pachet din buzunarul hainei. La revedere, domnișoară, spuse, la revedere, Matty ; vezi, ai grijă de tine.

Și s-a dus. Dar îi dăduse o carte și îi spusese pe nume, așa cum făcea cu treizeci de ani în urmă.

— N-aș vrea să se ducă la Paris, spuse domnișoara Matilda, îngrijorată. Nu cred că o să-i priască broaștele ; știu că era delicat la mîncare, lucru curios la un tînăr care arăta atît de zdravăn.

La scurt timp după aceea am plecat și eu, după ce instruisem pe Martha să aibă grijă de stăpîna ei și să mă anunțe dacă o să i se pară că nu-i merge bine ;

aveam de gînd, într-un asemenea caz, să vin să stau cu ea, fără a-i spune că mă înştiinţase Martha.

Potrivit înţelegerii, Martha îmi scria din cînd în cînd cîteva rînduri. Prin noiembrie mi-a scris că stăpîna ei „era foarte abătută şi nu mînca mai nimic". Deşi Martha nu-mi cerea să vin, am fost atît de impresionată de cele aflate, încît mi-am făcut bagajul şi am plecat într-acolo.

Am fost primită cu căldură, în ciuda zăpăcelii produse de vizita mea precipitată, căci nu-mi anunţasem sosirea decît cu o zi înainte. Domnişoara Matilda arăta foarte bolnavă şi m-am pregătit să o mîngîi şi să o răsfăţ.

Am coborît ca să stau de vorbă numai cu Martha.

— De cît timp se simte stăpîna dumitale aşa rău ? am întrebat-o stînd lîngă soba de bucătărie.

— Cred că de mai bine de două săptămîni, da, chiar aşa. Era într-o marţi şi n-a mai avut chef de nimic după ce a plecat domnişoara Pole. Credeam că-i obosită şi că o să-i treacă după o noapte de somn ; dar cînd colo, nu s-a mai îndreptat de atunci şi de aceea m-am gîndit să vă scriu.

— Bine ai făcut, Martha. E o mîngîiere să ştiu că are o servitoare atît de credincioasă ca tine. Cred că eşti mulţumită cu slujba de aici.

— Ce să zic, conita e foarte bună, am destul de mîncat şi de băut, de lucru prea mult nu mă pot plînge, dar... aici Martha ezită.

— Dar ce, Martha.

— Mi-i tare greu că nu mă lasă conita să am nici un „drăguţ" ; sînt atîţia băieţi în oraş şi mai mulţi au vrut să vorbească cu mine. Poate n-am să mai fiu niciodată într-un loc aşa de bun şi mi se pare că pierd ocazia. Mai multe fete pe care le cunosc îi primesc fără să ştie stăpîna lor, dar eu mi-am dat cuvîntul şi mă ţin de el. Şi asta mai ales cînd casa asta parcă-i făcută să nu ştie stăpîna dacă ar veni vreunul : o bucătărie aşa de potrivită, cu unghere întunecoase, aş putea ascunde pe oricine aş vrea. Am făcut socoteala lor duminica trecută, seara, cînd, nu mi-e ruşine să vă spun, am plîns după ce i-am închis uşa în nas lui Jem Hearn, care-i un băiat

pe cinste, bun pentru orice fată ; dar n-am avut încotro, că-i dădusem coniței cuvîntul.

Martha mai-mai că plîngea din nou, iar eu nu prea aveam cum s-o consolez, fiindcă știam de mult cît de îngrozite erau domnișoarele Jenkyns la gîndul „drăguților" și, în starea nervoasă în care se afla domnișoara Matty, această groază nu avea de ce să fi slăbit.

M-am dus la domnișoara Pole în ziua următoare și vizita mea a surprins-o, fiindcă nu trecuse în ultimele două zile pe la Matilda.

— Acum te voi însoți pînă acasă, draga mea, spuse ea, fiindcă i-am făgăduit să-i comunic cum îi merge lui Thomas Holbrook ; sînt mîhnită fiindcă am primit un bilet de la menajera lui care-mi spune că nu mai are mult de trăit. Bietul Thomas, călătoria aceea la Paris l-a dat gata ! Menajera lui spune că, de cînd s-a întors, aproape nici n-a mai ieșit pe cîmp, că șade mai tot timpul în camera administrației cu mîinile pe genunchi, și nu face nimic, nici măcar nu mai citește, doar spune ce oraș minunat e Parisul ! O să aibă de dat socoteală Parisul dacă l-a omorît pe vărul Thomas, un om cum n-a fost altul mai bun pe lume !

— Domnișoara Matilda știe despre boala lui ? am întrebat eu, venindu-mi o subită inspirație în legătură cu indispoziția ei.

— Sigur, draga mea ! Nu ți-a spus ? Am anunțat-o de acum două săptămîni, sau mai mult, cum am aflat de boala lui. Ce curios că nu ți-a vorbit de asta !

Pentru mine nu era de loc curios ; dar n-am zis nimic. Mă simțeam oarecum vinovată că mă interesam prea îndeaproape de secretele acelei inimi duioase ; nu voiam să mai și vorbesc despre acele secrete, pe care domnișoara Matty le credea ascunse lumii întregi. Am introdus pe domnișoara Pole în salonașul domnișoarei Matilda și le-am lăsat singure. N-am fost surprinsă cînd Martha a venit în camera mea să-mi spună să cobor singură la masă, fiindcă stăpîna ei avea o migrenă puternică. A venit în salon la ora ceaiului, făcînd în chip evident un efort. Pentru a compensa un sentiment de reproș la adresa surorii ei, sentiment care o chinuise în după-amiaza aceea și pentru care se căia, mi-a vor-

bit numai cît de bună și deșteaptă fusese Deborah în tinerețea ei : cum hotăra ea ce rochii să pună la orice petrecere (ce biete sindrofii vor fi fost acelea, pierdute în timp, cînd domnișoara Matty și domnișoara Pole erau tinere) ; cum inițiaseră Deborah și mama ei societatea de binefacere pentru săraci și cum le învățaseră pe fetele tinere să gătească și să coasă ; cum a dansat odată Deborah cu un lord ; cum făcea vizite la reședința lui sir Peter Arley și cum căuta să transforme așezarea liniștită a casei parohiale după modelul castelului Arley, unde aveau treizeci de servitori, și cum o îngrijise pe domnișoara Matty pe timpul unei lungi suferințe, despre care nu auzisem niciodată pînă atunci, dar a cărei dată am reconstituit-o ca fiind următoare respingerii cererii în căsătorie a domnului Holbrook. Am vorbit liniștit și așezat în acea lungă seară de noiembrie despre întîmplări de demult.

În ziua următoare domnișoara Pole a venit să ne spună că domnul Holbrook murise. Domnișoara Matty a primit știrea în tăcere ; de fapt, după cele povestite în ziua precedentă, nici nu ne puteam aștepta la altceva. Domnișoara Pole căută să obțină de la noi vreo mărturie de regret, întrebînd dacă nu era păcat că se dusese un om ca el, și spuse :

— Cînd mă gîndesc la ziua aceea plăcută din iunie trecut ; părea așa de voinic ! Și ar fi putut trăi încă mult și bine, dacă nu s-ar fi dus în blestematul acela de Paris, unde se fac tot timpul revoluții !

Se opri pentru a ne lăsa să ne manifestăm într-un fel oarecare părerea de rău. Mi-am dat seama că domnișoara Matty nu putea vorbi, fiindcă avea un tremur nervos, așa că am spus eu ce simțeam. Vizitatoarea noastră a mai rămas un timp și sînt sigură că a plecat cu impresia că domnișoara Matty a primit știrea cu mult calm.

Domnișoara Matty a făcut un mare efort pentru a-și ascunde simțămintele, chiar față de mine, dat fiind că nu mi-a mai vorbit niciodată despre domnul Holbrook, deși cartea pe care i-a dat-o el stă alături de Biblie pe măsuța ei de noapte. Ea crede că n-am auzit că a comandat modistei din Cranford să-i facă bonete la fel

ca cele ale onorabilei doamne Jamieson, sau că la exclamația de mirare a acesteia : „Dar ea poartă bonete de văduvă, doamnă !“, domnișoara Matilda a răspuns :

— Oh, spuneam numai să fie cam ca acelea ; nu de văduvă, bineînțeles, dar cam la fel ca ale doamnei Jamieson.

În urma acestui efort de tăinuire a zbuciumului, au început să-i tremure capul și mîinile, și așa a rămas de atunci.

În seara zilei în care am aflat de moartea domnului Holbrook, domnișoara Matilda a fost foarte tăcută și dusă pe gînduri ; după ce și-a făcut rugăciunea, a chemat-o pe Martha la ea și apoi a stat un timp, neștiind cum să înceapă.

— Martha, spuse în cele din urmă, ești tînără.

Făcu apoi o pauză atît de lungă încît Martha, ca să rupă tăcerea, spuse :

— Da, coniță, douăzeci și doi de ani la trei octombrie anul trecut, coniță.

— Martha, poate că ai să întîlnești cîndva vreun băiat care o să-ți placă și care o să te placă. Eu îți spusesem că voiam să nu-ți iei „drăguți“ ; dar dacă întîlnești un băiat cum ți-am spus, și dacă-mi spui, și dacă mie îmi pare cumsecade, am să-i dau voie să vină să te vadă o dată pe săptămînă. Să mă ferească Dumnezeu, adăugă ea cu voce scăzută, să mîhnesc inimi tinere.

Firește, domnișoara Matty vorbise ca pentru o eventualitate îndepărtată și fu destul de surprinsă cînd Martha îi dădu răspuns pe loc :

— Vă rog frumos, coniță, îl am pe Jem Hearn, care-i tîmplar și cîștigă trei șilingi și jumătate pe zi și-i înalt cît ușa ; dacă o să întrebați despre el mîine, oricine o să vă spună că-i om de ispravă ; o să fie foarte mulțumit să vină mîine seară, pun eu capul.

Deși surprinsă, domnișoara Matty se supuse Destinului și Iubirii.

CAPITOLUL V

Scrisori vechi

Am remarcat adesea că mai fiecare are un fel al lui de a face mici economii — un obicei scrupulos de a strînge bănuți în vreun mod oarecare — și orice stînjenire în această deprindere îl necăjește mai tare decît dacă s-ar cheltui bani mulți pentru cine știe ce extravaganță. Un domn bătrîn pe care-l cunosc a primit cu stoicism știrea falimentului unei bănci în care își investise o parte din averea lui, dar și-a cicălit familia de dimineață pînă seara, într-o lungă zi de vară, fiindcă unul dintre ei rupsese (în loc să taie) foile scrise ale carnetului său de depuneri (devenite inutile), făcînd să cadă astfel din carnet și foile albe prinse de cele scrise. Această mică risipă de hîrtie (care constituia tocmai mania lui în materie de economii) l-a supărat mai tare decît pierderea banilor la bancă. Cînd au început să fie folosite întîia oară plicuri pentru corespondență, se irita peste măsură la primirea lor ; nu se putea mîngîia de ceea ce socotea o risipă de hîrtie decît întorcînd plicurile pe dos, pentru a le mai folosi o dată. Chiar și acum, deși vîrsta l-a mai domolit, văd că aruncă priviri melancolice cînd fetele lui folosesc cîte o jumătate de coală de hîrtie de scris pentru a așterne numai pe o față cele trei rînduri prin care acceptă o invitație.

Nici eu nu sînt scutită de această slăbiciune omenească. Preferința mea e sfoara. Buzunarele îmi sînt pline de capete de sfoară, culese și înfășurate, gata pentru întrebuințări care nu apar niciodată. Mă necăjește să văd pe cineva tăind sfoara cu care e legat un pachet, în loc s-o desfacă cu răbdare, nod cu nod. Nu înțeleg cum pot oamenii să folosească cu atîta nechibzuință inelele de gumă, care sînt un fel de apoteoză a sforii. Pentru mine, un inel de gumă e o comoară ; și păstrez și astăzi unul, pe care l-am găsit pe jos acum vreo șase ani. M-am gîndit de cîteva ori să-l folosesc,

dar nu m-a lăsat inima să fac asemenea extravaganță.

Pe alții îi necăjește risipirea untului. Nu pot să ia parte la conversație fiindcă-i irită obiceiul unora de a lua mai mult unt decît le trebuie. Ați văzut cît de preocupați (aproape obsedați) privesc ei aceste bucățele de unt? Ar fi ușurați dacă le-ar putea face să dispară băgîndu-le în gură și înghițindu-le; sau sînt fericiți dacă cei în farfuria cărora stau nefolosite iau din întîmplare o bucățică de pîine (de care nu au chef), întind untul pe ea și o mănîncă. În felul acesta li se pare că nu mai e risipă.

Cît despre domnișoara Matty Jenkyns, ea era zgîrcită cu lumînările. Aveam mai multe rețete pentru a consuma cît mai puțin cu putință lumînările. În după-amiezile de iarnă, ea obișnuia să croșeteze două-trei ore fie pe întuneric, fie la lumina focului din sobă, iar cînd o întrebam dacă pot să cer să aducă lumînări ca să însăilez manșetele, mă sfătuia să țin „sărbătoarea orbului". Lumînările erau aduse de obicei o dată cu ceaiul, dar nu ardeam decît cîte una o dată. Fiindcă eram totdeauna pregătite a primi vreo prietenă pe neanunțate (deși asta nu se prea întîmpla), ne străduiam să ținem cele două lumînări la o lungime egală, gata a fi aprinse, pentru ca să pară că ardem tot timpul două lumînări. De aceea aprindeam cele două lumînări pe rînd și, orice am fi făcut sau discutat, domnișoara Matty urmărea de obicei din ochi luminarea, gata să sară s-o stingă și s-o aprindă pe cealaltă, înainte ca diferența de lungime dintre ele să nu mai poată fi compensată în aceeași seară.

Îmi aduc aminte că într-o seară m-a necăjit în chip deosebit această zgîrcenie la lumînări. Mă obosise „sărbătoarea orbului" pe care mi-o impusese domnișoara Matty, care între timp ațipise, așa că nici nu încercam să ațîț focul ca să n-o trezesc cumva; nu puteam nici măcar să șed pe covor și să mă încălzesc cosînd la lumina focului, cum făceam de obicei. Îmi imaginam că domnișoara Matty visează lucruri de demult, fiindcă din cînd în cînd, în somnul ei neliniștit, spunea cîte un cuvînt sau două despre oameni care muriseră de mult. Cînd a intrat Martha aducînd ceaiul și o lumînare aprinsă, domnișoara Matty s-a trezit și a privit împrejur zăpăcită și rătăcită, ca și cum s-ar fi așteptat să vadă alți oameni în jurul

ei. Fața i s-a umbrit, ușor întristată, cînd m-a recunoscut, dar îndată după aceea s-a silit să-mi surîdă ca de obicei. La ceai, n-a vorbit decît despre vremea copilăriei și a tinereții ei. Asta poate i-a adus aminte că ar fi trebuit să mai revadă vechile scrisori de familie și să distrugă pe cele care n-ar fi trebuit să ajungă în mîna unor străini ; îmi vorbise adesea despre această datorie, dar nu se încumetase s-o aducă la îndeplinire, temîndu-se parcă de ceva neplăcut. Totuși, în seara aceea s-a ridicat după ce și-a băut ceaiul și s-a dus să le aducă, pe întuneric ; asta fiindcă ținea să se știe cîtă ordine e în toate lucrurile ei și se uita nemulțumită la mine ori de cîte ori aprindeam o lumînare ca să aduc ceva din altă odaie. Cînd s-a întors, un miros ușor și plăcut de semințe de tonka [1] s-a răspîndit în cameră. Remarcasem că acest miros emana din toate lucrurile care aparținuseră mamei ei ; multe din acele scrisori îi erau adresate ei — legături întregi de scrisori de dragoste îngălbenite, scrise cu șaizeci sau șaptezeci de ani în urmă.

Domnișoara Matty desfăcu pachetul cu un suspin, dar se stăpîni îndată, ca pentru a arăta că nu se cuvenea să regreți scurgerea timpului, și nici a vieții. Ne-am înțeles să citim scrisorile separat, luînd cîte o scrisoare din aceeași legătură și rezumîndu-i celeilalte conținutul, înainte de a o distruge. Nu știusem pînă în seara aceea ce lucru trist e să citești scrisori vechi, deși n-aș putea spune de ce. Scrisorile exprimau atîta bucurie cît se poate exprima în scris ; în orice caz, așa erau cele de demult. Găseai în ele o mărturie intensă și plină de viață a timpului în care fuseseră scrise, o mărturie atît de puternică încît parcă timpul acela n-ar fi putut trece niciodată ; ca și cum inimile vii și calde care-și exprimaseră simțirile nu ar fi putut muri vreodată, spulberîndu-se în neant. Aș fi fost poate mai puțin afectată dacă scrisorile ar fi fost mai melancolice. Pe obrajii adînc brăzdați ai domnișoarei Matty se furișau lacrimi, iar ochelarii i se încețoșau destul de des. Speram că, în cele din urmă, va aprinde și cealaltă lumînare, fiindcă cu greu puteam citi scrisul

[1] Semințele unui arbore din Guiana, folosite în parfumerie.

palid, cu cerneală ştearsă ; dar nu, ea vedea chiar printre lacrimi şi nu renunţa la măruntele ei manii de economie.

Cele mai vechi scrisori se găseau în două legături, prinse laolaltă, şi pe care era scris (cu caligrafia domnişoarei Jenkyns) : „Scrisori schimbate între pe-veci-onoratul meu tată şi mult-iubita mea mamă, înaintea căsătoriei lor, din iulie 1774". Bănuiesc că parohul din Cranford avea cam douăzeci şi şapte de ani cînd scrisese acele scrisori ; domnişoara Matty îmi spuse că mama ei abia împlinise optsprezece ani la data căsătoriei. Erau surprinzătoare acele scrisori pentru cine avea în minte, ca mine, imaginea preotului aşa cum era zugrăvit într-un portret din sufragerie : ţeapăn şi impunător, cu o perucă înaltă, cu reverendă, mantie şi guler închis, cu mîna aşezată pe singura predică pe care a publicat-o în viaţa lui. Scrisorile lui erau pline de pasiune şi nerăbdare : fraze scurte şi familiare, izvorîte drept din inimă (foarte diferite de stilul pompos, latinizant, după model Johnsonian, al predicii tipărite pe care a ţinut-o în prezenţa unui judecător, în timpul unei sesiuni a curţii cu juri în Cranford). Scrisorile lui contrastau curios cu cele ale logodnicei sale. Ea părea plictisită de cererile lui repetate de a-i trimite declaraţii de dragoste şi nu prea înţelegea de ce el îi spunea acelaşi lucru în atîtea chipuri diferite ; în schimb, îşi exprima foarte limpede dorinţa de a avea un „paduasoy" alb (nu ştiu ce o fi fost asta). În şase sau şapte scrisori, punctul principal era rugămintea ce-i adresa să-şi folosească influenţa pe lîngă părinţii ei (care, pe cît se pare, o ţineau destul de strîns) ca să-i cumpere cutare sau cutare articol de îmbrăcăminte şi în special un „paduasoy" alb. Lui puţin îi păsa cum era ea îmbrăcată ; era oricum foarte atrăgătoare pentru el şi îşi dădea silinţa să o asigure de asta, atunci cînd ea îi cerea să-şi exprime în scris preferinţa pentru anumite podoabe, pentru ca să poată arăta părinţilor ei cele scrise de el. Se pare că, în cele din urmă, parohul şi-a dat seama că ea nu se va mărita pînă n-o să aibă un „trusou" aşa cum îşi dorea ; de aceea îi trimise o scrisoare, care a însoţit cu siguranţă o cutie plină cu podoabe, şi în care îşi arăta dorinţa ca ea să fie îmbrăcată cu tot ce-i dorea inima. Pe această scrisoare

o mînă plăpîndă, delicată, notase : „De la iubitul meu John". Deduc din întreruperea corespondenței că s-au căsătorit curînd după această scrisoare.

— Cred că trebuie să le ardem, spuse domnișoara Matty privindu-mă întrebător. Nimeni n-o să se mai intereseze de ele cînd n-am să mai fiu.

Și le-a aruncat una cîte una în foc, urmărind-o pe fiecare cum se aprinde, se consumă și se ridică spre coș ca o fantomă diafană, înainte de a arunca altă scrisoare pradă aceleiași sorți. Acum se făcuse destulă lumină în cameră dar eu, la fel ca și ea, priveam fascinată cum erau distruse acele scrisori în care se revărsase cîndva pasiunea cinstită a unei inimi de bărbat.

Scrisoarea următoare purta de asemenea o notație a domnișoarei Jenkyns : „Scrisoare de felicitări pioase și de recomandări, adresată de venerabilul meu bunic iubitei mele mame, cu prilejul nașterii mele. De asemenea, cîteva sfaturi practice în legătură cu trebuința de a feri de frig extremitățile copiilor mici, date de excelenta mea bunică."

Prima parte a scrisorii era într-adevăr o prezentare severă și energică a răspunderii ce revine mamelor și o prevenire împotriva relelor din această lume care amenințau, ca niște spectre, pe copilașul ce abia împlinise două zile. Bătrînul gentleman adăuga că soția lui nu scrisese, căci o oprise el, dat fiind că avea o gleznă scrîntită, ceea ce o împiedica să țină tocul. Cu toate acestea, în josul paginii era scris mic „vezi verso" și, întorcînd pagina, găseai cîteva rînduri către „draga, iubita mea Molly" în care o ruga ca atunci cînd ieșea din cameră, pentru orice motiv, să *urce* mai întîi pe scări și numai pe urmă să *coboare ;* îi mai spunea să învelească picioarele copilului în flanele și să-l țină aproape de foc, deși era vară, fiindcă sugacii sînt foarte plăpînzi.

Era frumos de văzut în aceste scrisori pe care le schimbau destul de des tînăra mamă cu bunica cum vanitatea ei de fată tînără pălea treptat în fața dragostei pentru copil. Acel alb „paduasoy" apărea din nou în scrisori, cu aceeași insistență, dar în una din ele devenise o rochiță de botez pentru copilaș, iar în alta îi era îmbrăcăminte cînd l-au luat cu ei pentru o zi-două la Arley

Hall. Îl făcea mai atrăgător „pe cel mai frumos copilaș din lume. Dragă mamă, aș vrea s-o poți vedea ! Nu că aș fi mama ei, dar cred că o să fie o frumusețe !“ Mi-am adus aminte de domnișoara Jenkyns, căruntă, trecută și zbîrcită, și mă întrebam dacă mama ei a mai recunoscut-o pe pajiștile raiului ; pe urmă am fost convinsă că așa s-a întîmplat și că stăteau acolo în îngerească întruchipare.

După o lungă întrerupere au reapărut scrisori ale preotului. De astă dată notația soției lui era alta. Nu mai veneau de la „iubitul meu John, ci de la „onoratul meu soț“. Scrisorile fuseseră trimise cu prilejul publicării acelei predici care se putea vedea și în portret. Faptul că o ținuse în fața unui „lord judecător“ și că o publicase „la cerere“ era în chip evident momentul culminant, evenimentul vieții lui. Fusese nevoie să meargă la Londra ca să se ocupe de tipărirea ei. Vizitase mai mulți prieteni și le ceruse părerea înainte de a hotărî care editor era mai potrivit pentru o sarcină de atîta răspundere. În cele din urmă s-a stabilit ca firma J. și J. Rivington să aibă această onorabilă misiune. Se pare că respectabilul paroh a fost, cu acea ocazie, purtat pe calea unor înalte preocupări literare, de vreme ce în orice scrisoare către soția sa luneca spre citate latine. Mi-amintesc că o scrisoare a sa sfîrșea astfel : „Voi avea totdeauna în minte virtuțile Molly-ei mele, *dum memor ipse mei, dum spiritus regit artus*“, fapt care dovedește, știind că cea căreia-i adresa scrisoarea avea uneori greutăți cu gramatica engleză și adesea cu ortografia, cît de mult „idealiza“ el pe Molly a lui. De altfel, domnișoara Jenkyns obișnuia să spună : „În zilele noastre oamenii vorbesc o mulțime despre idealizare, fără a ști prea bine ce înseamnă asta.“

Dar mai mult decît atît, curînd după cele povestite, preotul a trecut printr-o fază în care a început a scrie poezii în stil clasic, iar Molly a lui apărea de astă dată cu numele de Maria. Scrisoarea care conținea un *carmen* avea următoarea notație scrisă de mîna ei : „Versuri ebraice trimise de onoratul meu soț. Gîndeam că o să-mi scrie despre tăiatul porcului, dar văd că trebuie să mai

aştept. De ţinut minte : să trimit poezia lui sir Peter Arley, aşa cum doreşte soţul meu."

Parohul notase cu mîna lui, într-un post-scriptum, că oda respectivă a fost publicată în *Gentleman's Magazine*, în decembrie 1782.

Scrisorile soţiei lui (păstrate de el cu atîta grijă de parcă ar fi fost Epistolele lui Cicero) însemnau mai mult pentru un soţ şi tată absent decît scrisorile lui către ea. Îi povestea cum cosea Deborah în fiecare zi şi cum îi citea din cărţile pe care el i le alesese, că era un copil bun şi dezgheţat, dar că îi punea întrebări la care ea nu putea răspunde şi, pentru ca să n-o dezamăgească spunîndu-i că nu ştie, se apuca să aţiţe focul sau trimitea copilul „dezgheţat" să-i facă vreun comision. Matty apărea a fi la acea epoca preferata mamei şi făgăduia (ca şi sora ei cînd avusese aceeaşi vîrstă) să fie o mare frumuseţe. Am citit rîndurile acestea cu voce tare pentru domnişoara Matty, care zîmbi şi suspină uşor cînd auzi, cu duioşie exprimată, speranţa ca „mica Matty să nu fie vanitoasă, chiar dacă ar fi o frumuseţe."

— Aveam păr foarte frumos, draga mea, şi o gură destul de drăguţă, spuse domnişoara Matilda.

Puţin după aceea am văzut-o cum îşi aranja boneta şi-şi îndrepta bustul.

Dar să mă întorc la scrisorile doamnei Jenkyns. Ea îi vorbea soţului ei despre nevoiaşii din parohie, arătînd ce leacuri simple le dăduse şi ce doctorii de casă le trimisese. Pe cît se vedea, lăsa de asemenea să atîrne deasupra capetelor tuturor nevolnicilor ameninţarea nemulţumirii lui.

Îi cerea instrucţiuni cu privire la vaci şi porci, dar, aşa cum am arătat, acestea nu îi erau trimise întotdeauna.

Bunica cea bună şi bătrînă era moartă la data cînd se născu un băiat, curînd după tipărirea predicii. Dar am găsit o scrisoare de recomandări din partea bunicului, mai precisă şi mai exigentă ca toate celelalte, dat fiind că de astă dată era un băiat, care trebuia păzit de toate relele din lume. Bunicul enumera toate ispitele în care pot cădea oamenii, cu atîta insistenţă încît am ajuns să mă întreb cum de mai murea cineva de moarte

bună. Părea că cei mai mulți prieteni sau cunoscuți ai bunicului meritau să-și termine viața în spînzurători; nu m-am mirat de aceea văzînd că vorbea despre viață ca despre o „vale a lacrimilor".

Mi s-a părut curios că nu auzisem vorbindu-se niciodată despre acel frate; am conchis că desigur murise de mic, fiindcă altfel surorile lui i-ar fi pomenit numele.

Pînă la urmă am ajuns la legăturile cu scrisori ale domnișoarei Jenkyns. Domnișoarei Matty îi părea rău să le ardă și pe acelea. Îmi spuse că toate celelalte scrisori fuseseră interesante numai pentru cei ce iubiseră pe autorii lor și părea că ea ar fi suferit la gîndul că ar putea cădea în mîinile unor străini ce nu cunoscuseră pe scumpa ei mamă, care fusese atît de bună, deși nu știa să scrie totdeauna cum cerea ortografia modernă; dar scrisorile Deborei erau atît de superioare! Oricine ar fi avut de cîștigat citindu-le. Citise ea de mult scrisorile doamnei Chapone [1], dar era convinsă că Deborah ar fi putut scrie tot atît de bine ca ea; cît despre doamna Carter [2], lumea îi prețuia mult scrisorile fiindcă scrisese „Epictet", dar Matty era sigură că Deborah n-ar fi folosit niciodată o expresie așa vulgară ca: să nu mă bată la cap... Era vizibil că domnișoarei Matty i-ar fi părut rău să ardă acele scrisori. Nu voia să treacă nebăgate în seamă sau să fie citite ca oricare altele. Le luă de la mine și aprinse chiar a doua lumînare, pentru ca să le poată citi cu intonația cuvenită și fără a se împiedica la cuvintele memorabile.

Doamne! cît aș fi dorit ca aceste scrisori să fi conținut întîmplări și nu reflecții. Cititul lor a durat două seri și trebuie să mărturisesc că am avut tot timpul să mă gîndesc la o mulțime de alte lucruri, fără a pierde însă sfîrșitul fiecărei fraze.

Scrisorile preotului, cele ale soției și ale soacrei lui erau destul de scurte și cu miez, scrise drept și cu litere strînse. Cîteodată toată scrisoarea încăpea pe un petec de hîrtie. Hîrtia era îngălbenită, iar cerneala roși-

[1], [2] Autoare de opere literare minore din secolul al XVIII-lea, printre care și de scrisori prețuite mult de contemporani.

etică. Domnișoara Matty mi-a arătat că unele file erau dintre cele tipărite de vechea poștă, cu o ștampilă pe colț reprezentînd un poștaș călărind în goana mare și sunînd din corn.

Scrisorile domnișoarei Jenkyns și ale mamei ei erau legate și pecetluite cu ceară roșie, căci erau dinaintea epocii în care autoritatea domnișoarei Edgeworth eliminase sigiliile din societatea aleasă. Reieșea din aceste scrisori că hîrtia francată avea mare căutare și că unii membri mai nevoiași ai Parlamentului o foloseau ca să-și plătească datoriile. Preotul își sigila scrisorile cu un mare blazon și se putea vedea, după grija cu care aplicase sigiliul, că dorea ca scrisoarea să fie deschisă prin tăiere, fără ca o mînă nerăbdătoare sau nesocotită să rupă sigiliul. Scrisorile domnișoarei Jenkyns erau dintr-o epocă mai tîrzie, atît ca aspect cît și ca scris. Erau scrise pe coli pătrate, pe care acum le numim de modă veche. Avea o deosebită îndemînare în a umple o foaie cu cuvinte cu multe silabe și apoi, cu mîndrie și plăcere, trăgea liniuțe orizontale unde era nevoie. Biata domnișoară Matty se încurca la citit, fiindcă cuvintele creșteau ca niște mingi de zăpadă, pînă ce, către sfîrșitul scrisorii, ajungeau lungi de un cot. Într-o scrisoare către tatăl ei, pe un ton de controversă teologică, vorbea de Irod, Tetrarh și Idumea. Domnișoara Matty citi însă „Irod, Petrarca și Etruria", părînd mulțumită ca și cum ar fi citit fără greșeală.

Nu sînt sigură, dar cred că domnișoara Jenkyns a scris cea mai lungă serie de scrisori în anul 1805, cu ocazia unei vizite pe care a făcut-o unor prieteni lîngă Newcastle-upon-Tyne. Acei prieteni erau în bune relații cu comandantul garnizoanei de acolo și aflau de la el toate pregătirile ce se făceau pentru a respinge invazia lui Buonaparte, despre care unii își închipuiau că se va produce la gura rîului Tyne. Domnișoara Jenkyns era, evident, foarte alarmată; prima parte a scrisorilor ei era adesea scrisă într-o limbă destul de inteligibilă, ocupîndu-se mai ales de pregătirile făcute de familia la care locuia în așteptarea temutului eveniment: legăturile de haine gata strînse, pentru a fugi la Alston Moor (un loc sălbatic și deluros între Northumberland și Cumberland);

semnalul care urma să fie dat pentru plecarea în refugiu și pentru adunarea voluntarilor înarmați : acest semnal era, dacă îmi amintesc bine, trasul clopotelor într-un anume fel, prevestitor de primejdie. Într-o zi, pe cînd domnișoara Jenkyns și gazdele ei erau invitați la un prînz la Newcastle, s-a dat acel semnal de alarmă (o inițiativă nu prea cuminte, dacă e ceva adevărat în fabula cu băiatul și lupul ; dar așa s-a întîmplat), iar domnișoara Jenkyns, abia revenindu-și din spaimă, a scris a doua zi descriind dangătul, groaza care le-a tăiat răsuflarea, graba și agitația ; pe urmă, reluîndu-și calmul, a adăugat : „Ce neînsemnată pare acum, dragă tată, îngrijorarea noastră din seara trecută unor minți așezate și iscoditoare !“ Aici domnișoara Matty interveni :

— Să știi, draga mea, că lucrurile astea nu erau ceva neînsemnat sau de glumă în vremea aceea. Știu că mă trezeam adesea noaptea și mi se părea că aud tropăitul francezilor intrînd în Cranford. Mulți plănuiau să se ascundă în ocnele cu sare — carnea s-ar fi păstrat foarte bine acolo, dar poate că ne-ar fi fost cam sete. Tatăl meu a ținut o serie de predici cu acea ocazie ; unele dimineața, toate despre David și Goliath, pentru a îmbărbăta oamenii să lupte cu sape sau cărămizi, dacă va fi nevoie ; altele după-amiază, pentru a dovedi că Napoleon era un fel de Apollyon sau Abaddon [1]. Mi-aduc aminte că tatăl meu se aștepta să i se ceară să tipărească această ultimă serie de predici, dar poate că enoriașilor le-a fost de ajuns auzindu-le.“

Peter Marmaduke Arley Jenkyns („bietul Peter“ cum zicea domnișoara Matty) era în acea vreme la școală la Shrewsbury. Preotul și-a înmuiat pana și și-a reîmprospătat latineasca pentru a coresponda cu fiul său. Se vedea cît colo că scrisorile băiatului erau ceea ce se cheamă scrisori de paradă. Erau de o înaltă ținută spirituală, vorbind despre studiile sale, despre variate năzuințe intelectuale, cu cîte un citat din clasici pe alocuri ; dar, din cînd în cînd, instinctele naturale se strecurau în cîte o mică frază, scrisă evident cu frică, în grabă, după

[1] Denumiri ale diavolului în Vechiul Testament.

ce scrisoarea trecuse pe la cenzor, ca aceasta : „Mămico, trimite-mi o prăjitură și pune multă lămîie în ea". „Mămica" probabil răspundea fiului ei sub formă de prăjituri și dulciuri, fiindcă n-am găsit nici o scrisoare a ei în acea legătură ; era în schimb o întreagă colecție de scrisori ale preotului, pentru care citatele latine ale băiatului acționau ca o trompetă asupra unui bătrîn cal de război. Nu prea știu eu multă latină și, deși este poate o limbă decorativă, cred că nu-i prea folositoare judecînd după fragmentele din scrisorile preotului, pe care mi le reamintesc. Unul era așa : „Orașul acela nu este pe harta Irlandei pe care o ai, dar *Bonus Bernardus non videt omnia,* cum spune un proverb." În curînd a devenit evident că „bietul Peter" intrase în multe încurcături. Găseai scrisori de prefăcută căință către tatăl său pentru cîte o ispravă ; între ele era și un bilet scris în grabă, mototolit, mîzgălit : „Mamă dragă, măicuță, am să fiu băiat mai bun, mă jur c-am să fiu, dar, te rog, nu fi bolnavă pentru mine ; nu merit asta, dar am să mă fac băiat cuminte, măicuță dragă."

După ce citi acest bilet, pe domnișoara Matty o podidi plînsul și nu mai putu vorbi. Mi l-a înmînat în tăcere și pe urmă s-a ridicat și l-a dus în sertarul secret din camera ei, de teamă să nu fie cumva ars.

— Bietul Peter, spuse ea, totdeauna avea necazuri ; era prea ușuratic. Era dus pe căi greșite, și pe urmă lăsat să tragă ponoasele. Dar prea îi plăcea să facă pozne ; nu se putea abține de la năzdrăvănii. Bietul Peter !

CAPITOLUL VI

Bietul Peter

Cariera bietului Peter se desfășura în fața lui, agreabil așternută de prieteni binevoitori, dar nici în această privință *Bonus Bernardus non videt omnia*. Urma să termine cu bine școala la Shrewsbury, să meargă apoi la Cambridge și după aceea îl aștepta un venit asigurat, ca dar din partea nașului său, sir Peter Arley.

Bietul Peter ! soarta lui în viață a fost cu totul alta decît i-o doriseră și i-o plănuiseră prietenii lui. Domnișoara Matty mi-a povestit totul și cred că a simțit și ea o ușurare după ce a făcut-o.

El a fost copilul preferat al mamei lui, care pare să-și fi iubit peste măsură toți copiii, deși era poate puțin intimidată de însușirile superioare pe care le vădea Deborah. Deborah era favorita tatălui și, după ce Peter l-a decepționat, a ajuns a fi mîndria lui. Singura distincție pe care a obținut-o Peter la Shrewsbury a fost reputația de strașnic băiat de viață și aceea de a fi maestrul școlii în ce privește farsele. Tatăl lui fu dezamăgit, dar se hotărî să acționeze bărbătește pentru îndreptare. Nu-i dădea mîna să-l încredințeze pe Peter vreunui preparator, dar putea să-l pregătească el însuși ; domnișoara Matty mi-a descris ce cantitate de dicționare și lexicoane urîcioase erau îngrămădite în biroul tatălui ei în dimineața cînd a început să lucreze cu Peter.

— Biata mamă ! spuse ea. Mi-aduc aminte că stătea în hol, destul de aproape de ușa biroului, pentru a prinde intonația vocii tatălui meu. După expresia feței ei îmi puteam da seama dacă totul mergea bine. Și chiar a mers bine multă vreme.

— Cu ce s-a împotmolit în cele din urmă ? am întrebat eu. Bănuiesc cu nesuferita aceea de latină.

— Nu, n-a fost latina. Tatăl meu îl aprecia pe Peter, fiindcă lucra bine cu el. Dar Peter își închipuia că poate face glume pe seama celor din Cranford și că poate rîde de ei, ceea ce lor însă nu le plăcea ; de fapt, nimănui

nu-i place. Peter îi ducea tot timpul „a duce" nu-i o expresie decentă, draga mea, și sper că n-ai să spui tatălui dumitale că am folosit-o, fiindcă n-aș vrea să creadă că n-am un limbaj ales, după ce am trăit împreună cu o persoană ca Deborah. Te sfătuiesc să n-o folosești niciodată. Nu știu cum mi-a ieșit din gură ; poate fiindcă mă gîndeam la bietul Peter, care o folosea cu predilecție. În multe privințe el era însă foarte cavaler. Semăna cu bietul căpitan Brown, gata oricînd să ajute bătrîni sau copii. Cu toate acestea, îi plăcea să facă glume și să rîdă pe seama altora ; socotea că doamnele bătrîne din Cranford cred orice le-ai spune. Pe-atunci trăiau aici multe cucoane bătrîne ; și noi sîntem cam tot așa acum, o știu, dar nu sîntem așa de bătrîne cum erau cucoanele acelea cînd eram fată tînără. Rîd și acum cînd îmi amintesc de unele din poznele lui Peter. Nu, n-am să-ți povestesc așa ceva, fiindcă s-ar putea să te șocheze, cum s-ar și cuveni, fiindcă erau șocante. O dată l-a păcălit chiar pe tatăl meu, îmbrăcîndu-se și dîndu-se drept o doamnă în trecere prin oraș, care voia să-l vadă pe parohul din Cranford, „cel care publicase acea admirabilă predică a asesorilor". Peter mi-a spus că a fost înspăimîntat cînd a văzut cum s-a lăsat prins tatăl meu și cum s-a oferit să copieze toate predicile lui despre Napoleon Buonaparte pentru ea — adică pentru el — de fapt ea, fiindcă Peter era atunci în chip de doamnă. Mi-a spus că era îngrozit ca niciodată, în timp ce tatăl meu vorbea. Nu gîndise că tata o să cadă în cursă ; dar dacă l-ar fi descoperit, nu i-ar fi fost moale lui Peter. Oricum, nu i-a prea priit farsa, fiindcă tata l-a pus să copieze el cele douăsprezece predici despre Buonaparte pentru o doamnă, adică pentru el însuși. El era doamna. O dată chiar, cînd voia să meargă la pescuit, Peter a spus : „S-o ia dracu pe cucoana aia !", o vorbă foarte urîtă, draga mea, dar așa era Peter, nu prea se supraveghea totdeauna cum ar fi trebuit. Tata s-a înfuriat așa de tare, încît mai-mai să-mi ies din minți de frică ; cu toate astea, abia mă puteam stăpîni să nu rîd la reverențele pe care le făcea Peter pe ascuns, ori de cîte ori tata vorbea despre gustul ales și discernămîntul acelei doamne.

— Domnișoara Jenkyns știa despre isprăvile astea? am întrebat eu.

— O, nu! Pe Deborah ar fi indispus-o prea tare. Nu, nu știa nimeni în afară de mine. Ar fi fost bine dacă aș fi știut totdeauna ce punea la cale Peter, dar uneori nu-mi spunea. El zicea că doamnele în vîrstă din oraș aveau nevoie de cîte ceva despre care să discute; eu nu cred că așa era. Primeau și ele pe atunci gazeta *St. James' Chronicle,* de trei ori pe săptămînă ca și acum, și nu ne puteam plînge că nu aveam ce vorbi; chiar îmi amintesc ce sporovăială era cînd se adunau mai multe doamne. Dar se vede că băieții de școală vorbesc mai mult decît cucoanele. Așa că, în cele din urmă, s-a întîmplat ceva trist și îngrozitor.

Domnișoara Matty se ridică, se duse la ușă și o deschise; dincolo nu era nimeni. Trase atunci clopoțelul și, cînd veni Martha, stăpîna ei o trimise după ouă la o fermă, la celălalt capăt al tîrgului.

— Am să încui ușa după ce pleci, Martha. Nu-i așa că nu ți-e frică să te duci?

— Nu, coniță, nici de fel. Jem Hearn are să meargă cu mine, mîndru ca un cocoș.

Domnișoara Matty tresări înțepată și, îndată după ce am rămas singure, spuse că ar fi dorit ca Martha să aibă oarecare rezervă feciorelnică.

— Să stingem luminarea, draga mea. Putem vorbi tot așa de bine și la lumina focului. Așa! S-a întîmplat o dată cînd Deborah lipsea de acasă de vreo două săptămîni; era o zi blîndă și liniștită și tot liliacul era înflorit; de aceea, cred că era primăvară. Tatăl meu ieșise să viziteze cîțiva bolnavi din parohie; mi-amintesc că l-am văzut plecînd, cu perucă, pălăria cu boruri mari și baston. Nu știu ce diavol pusese stăpînire pe Peter; deși avea o fire blîndă, pare că îi plăcea tot timpul s-o necăjească pe Deborah. Ea nu rîdea niciodată de poznele lui, socotea că-i prost crescut și că nu se silește să se cultive; pe el, asta îl enerva cumplit.

Așadar, s-a dus în odaia ei și s-a îmbrăcat cu una dintre rochiile ei vechi, și-a pus șalul și boneta, adică tocmai ce purta ea la Cranford și după care o cunoșteai oriunde; pe urmă a luat perna și... ești sigură că

ai încuiat ușa, draga mea ?... fiindcă n-aș vrea să ne audă cineva... și a potrivit-o să pară a fi un copilaș înfășat în scutece albe. După cum mi-a spus el mai tîrizu, a făcut asta numai ca să aibă oamenii ce vorbi în oraș și nu s-a gîndit nicidecum că ar putea face un rău Deborei. Așa cum era, începu să se plimbe pe aleea din grădină, pe jumătate ascuns de zăbrelele gardului, și strîngea perna la piept, ca un prunc, și-i spunea tot felul de vorbe de alintare, cum fac oamenii de obicei. În vremea asta, tatăl meu se întorcea acasă, mergînd impunător cum îi era felul. Cînd colo, ce să vadă : un grup de oameni — să fi fost vreo douăzeci — care stăteau la gardul casei lui și priveau printre zăbrele. Primul lui gînd a fost că admirau rhododendronul cel nou, înflorit, de care era foarte mîndru ; așa că și-a încetinit mersul, ca să-i lase să-l admire în voie. Se întreba, în sinea lui, dacă n-ar putea înjgheba o predică pornită de la acea întîmplare, cu gîndul că e poate vreo legătură între rhododendroni și crinii din scriptură. Bietul tata ! Cînd s-a apropiat, s-a mirat că nimeni nu-l băga în seamă : se înghesuiau unul într-altul, întinzînd gîtul ca să poată privi mai bine prin gard. Tatăl meu ajunse printre ei, cu gîndul să-i pofteaască în grădină cu el, ca să admire frumusețea arbuștilor cînd — o, draga mea, tremur cînd mă gîndesc ! — privi el însuși printre zăbrele și văzu — nu știu ce anume a văzut — dar bătrînul Clare mi-a spus că i-a pierit sîngele din obraz de furie și ochii au prins să-i scapere pe sub sprîncenele-i negre încruntate și a vorbit — cu voce poruncitoare — și le-a cerut să rămînă toți pe loc, să nu se depărteze cu un pas ; pe urmă, într-o clipită a intrat pe portița grădinii, a luat-o pe alee și l-a înșfăcat pe bietul Peter și a rupt totul de pe el — bonetă, șal, rochie, tot — și a aruncat perna peste gard în mijlocul oamenilor. Era tare, tare mînios și, în fața tuturor, a ridicat bastonul și l-a lovit pe Peter !

Draga mea, isprava asta a lui, în ziua aceea însorită cînd totul părea să meargă cum trebuie, a frînt inima mamei și l-a însemnat pe tatăl meu pentru tot restul vieții. Chiar așa. Bătrînul Clare mi-a spus că Peter era tot așa de alb la față ca și tata și că stătea nemișcat, ca o statue, sub lovituri ; iar tata nu dădea în glumă !

Cînd s-a oprit să-şi tragă răsuflarea, Peter l-a întrebat, răguşit : „Ai dat de ajuns ?“ şi a stat liniştit mai departe. Nu ştiu ce a spus tatăl meu sau dacă a răspuns ceva. Bătrînul Clare mi-a povestit că Peter s-a întors către oamenii de dincolo de gard şi s-a înclinat adînc către ei, demn şi grav ca un gentilom, apoi a intrat încet în casă. Eram atunci în cămară, ajutîndu-i mamei să facă vin de ciuboţica cucului. Nici azi nu pot să beau vinul ăsta şi să sufăr mirosul florilor ; mă îmbolnăveşte şi-mi dă ameţeală ca în ziua aceea cînd a intrat Peter, arătînd semeţ ca un bărbat — chiar aşa, arăta ca un bărbat, nu ca un băiat. „Mamă“, a zis, „am venit să-ţi spun să te binecuvînteze Dumnezeu de-a pururi“. Am văzut că-i tremurau buzele cînd vorbea şi cred că n-a îndrăznit să fie mai afectuos, din cauza hotărîrii din inima lui. Ea s-a uitat la el puţin speriată şi nedumerită şi l-a întrebat ce voia să facă. Peter n-a zîmbit şi n-a spus nimic, dar a luat-o de umeri şi a sărutat-o, ca şi cum i-ar fi fost greu să se despartă de ea ; apoi, înainte ca mama să mai fi spus ceva, a ieşit. Am vorbit amîndouă despre purtarea lui neobişnuită şi, neputîndu-i înţelege rostul, mama m-a trimis la tata să-l întreb ce se întîmplase. L-am găsit umblînd de colo-colo şi părînd a fi foarte supărat. „Spune mamei tale că l-am bătut pe Peter şi că a meritat-o cu prisosinţă.“

N-am îndrăznit să mai întreb altceva.

Cînd i-am spus mamei, i s-au tăiat picioarele şi s-a aşezat jos o clipă. Mi-aduc aminte că peste cîteva zile am văzut florile de ciuboţica cucului veştejite, aruncate pe o grămadă de frunze, să putrezească şi să moară acolo. Nu s-a mai făcut în anul acela vin de ciuboţica cucului în casa parohială, şi nici de atunci încoace.

Mama s-a dus apoi îndată la tata. I-am asemuit în minte cu regina Estera şi regele Ahasverus, fiindcă mama era drăguţă şi părea firavă, iar tata arăta înfricoşător ca regele Ahasverus. După cîtva timp au ieşit împreună din cameră. Mama mi-a povestit atunci ce se întîmplase şi mi-a spus că se duce la Peter, în camera lui, după dorinţa tatii — dar fără să-i spună asta lui Peter — ca să discute cu el. Dar Peter nu era acolo. Am căutat în casă ; Peter nicăieri ! Chiar tata, care la început

nu voise să caute împreună cu noi, ne-a ajutat după un timp. Casa parohială era foarte veche, cu tot felul de odăi şi cotloane. La început, mama îl striga cu voce joasă şi blîndă, ca pentru a-l linişti ; „Peter, Peter, eu sînt." Dar pe măsură ce timpul trecea, după ce s-au întors servitorii trimişi de tata să-l caute în diferite părţi şi nu-l găsiseră nici în grădină, nici în podul cu fîn, nici altundeva, mama a început să strige mai tare şi mai disperată : „Peter, Peter, dragul mamei, unde eşti ?", fiindcă atunci a simţit şi a înţeles că sărutarea lui fusese o sărutare de bun-rămas.

Vremea trecea şi mama nu-şi găsea odihnă, căuta încă o dată şi încă o dată în locuri în care fusese căutat de douăzeci de ori ; mai mult, în care-l căutase chiar ea de mai multe ori. Tatăl meu şedea cu capul în mîini şi nu vorbea decît cînd se întorceau curierii lui, fără Peter ; atunci ridica în sus capul, sever şi mîhnit şi îi trimitea din nou în altă parte. Mama trecea ca o umbră din cameră în cameră, ieşea şi intra în casă, fără a se opri o clipă. Nu se încumetau, nici ea nici tata, să plece de acasă, pentru că aici se adunau toţi curierii. În cele din urmă, cînd aproape se întunecase, tata s-a ridicat. A prins-o pe mama de braţ, în timp ce ea venea cu pas disperat dintr-o odaie pentru a trece repede în alta. Ea a tresărit la atingerea mîinii lui, fiindcă uitase de orice pe lume, cu gîndul numai la Peter.

„Molly", spuse el, „n-am crezut că o să se întîmple aşa". O privi apoi în faţă ca s-o liniştească — biata ei faţă palidă şi răvăşită — fiindcă nici ea nici tatăl meu nu voiau să mărturisească sau să traducă în fapte spaima din inima lor, gîndind că Peter şi-a făcut seama. Tata a văzut privirea rătăcită a ochilor ei roşii şi obosiţi de plîns, a simţit că nu-i mai răspunde cu căldură şi încredere ca totdeauna şi, aşa tare cum era, văzînd disperarea mută de pe chipul ei, lacrimile i-au umplut ochii. Cînd ea văzu asta, îi păru rău că nu se stăpînise şi-i spuse : „John, dragul meu, nu plînge ; vino cu mine şi o să-l găsim". Tonul ei era aşa de încrezător, de parcă ar fi ştiut unde era Peter.

Apoi luă mîna mare a tatii în mîna ei micuţă şi-l conduse fără oprire pe acelaşi drum istovitor din odaie

în odaie, în casă și prin grădină, presărat cu lacrimi din ochii lor.

O, cît de mult îmi lipsea Deborah ! Nu aveam timp de plîns, fiindcă îmi părea că toate rămăseseră în grija mea. Am scris Deborei să vină acasă. Am trimis un bilet și la locuința domnului Holbrook — bietul de el — știi de cine e vorba. Nu era un mesaj pentru el, ci doar întrebam dacă Peter nu era acolo. Asta fiindcă, într-o vreme, domnul Holbrook vizita din cînd în cînd casa noastră — știi că era vărul domnișoarei Pole — și fusese foarte drăguț cu Peter, și-l învățase să pescuiască — era de altfel foarte drăguț cu toată lumea, și m-am gîndit că poate Peter se dusese acolo. Domnul Holbrook era plecat de acasă și nimeni nu-l văzuse pe Peter. Se făcuse noapte ; ușile erau încă toate deschise și tata și mama umblau de colo-colo fără odihnă. Tata o întovărășea de mai bine de un ceas și cred că nu schimbaseră o vorbă în acest timp. Eu am pus să facă focul în salon, iar o servitoare pregătea ceaiul, fiindcă voiam să-i fac să mănînce și să bea ceva ca să se încălzească, cînd sosi bătrînul Clare și ceru să-mi vorbească

— Am împrumutat năvodul de la stăvilar, domnișoară Matty. Să tragem prin eleșteu în noaptea asta, sau să așteptăm pînă mîine dimineață ?

Mi-aduc aminte că m-am uitat fix la el, ca să înțeleg ce voia să spună, și cînd am înțeles am început să hohotesc de rîs de grozăvia gîndului ce mi-a venit : iubitul, veselul nostru Peter, rece, țeapăn și mort ! Parcă mă aud și acum cum rîdeam.

În ziua următoare, înainte de a-mi fi revenit, Deborah s-a întors acasă. Ea nu era așa de slabă ca să-și piardă firea ca mine. Țipetele mele (căci rîsul meu cumplit se schimbase în plîns) o treziseră pe draga mea măicuță, care și-a adunat de îndată mintea rătăcită, văzînd că un copil al ei are nevoie de ajutor. Deborah și cu ea ședeau lîngă patul meu ; am înțeles din privirile lor că nu aveau vești despre Peter, mai ales nu acea veste îngrozitoare de care mă temusem mai mult ca de orice, în timp ce zăceam între somn și veghe.

Faptul că toate căutările de pînă atunci nu dăduseră rezultat aduse oarecare ușurare și mamei, care fusese, sînt sigură, chinuită de gîndul că băiatul ei atîrnă spînzurat în vreunul din locurile obișnuite ale casei sau ale împrejurimilor și de aceea umblase fără răgaz în ajun. Ochii ei blînzi n-au mai fost niciodată la fel după acea întîmplare : privirea ei era neliniștită, căutătoare, ca și cum ar fi tînjit după ceva ce nu mai putea găsi. O ! a fost foarte greu, ca un trăsnet care a căzut din senin într-o zi însorită, cu liliac în floare.

— Dar unde era domnul Peter ? am zis eu.

— Plecase către Liverpool. Era vreme de război și cîteva dintre vasele marinei regale erau ancorate la gura rîului Mersey, așa că au fost foarte mulțumiți cînd un flăcău zdravăn ca el (avea 1,80 m înălțime) a venit să se înroleze. Comandantul i-a scris tatălui meu, iar Peter i-a scris mamei. Stai puțin ! scrisorile acelea trebuie să fie pe undeva pe aici.

Am aprins lumînarea și am găsit și scrisoarea căpitanului și pe a lui Peter. Am mai găsit și o scurtă scrisoare de rugăminte a doamnei Jenkyns către Peter, trimisă pe adresa unui vechi coleg de școală al lui, unde își închipuia că s-ar fi putut duce. Ei o returnaseră nedeschisă și așa rămăsese de atunci, pusă din greșeală printre celelalte scrisori din acea vreme. Iat-o :

„Iubitul meu Peter, știu că nu ți-ai închipuit că vom suferi atît de mult, altfel n-ai fi plecat. Ești prea bun ca s-o fi făcut. Tatăl tău suspină atît de tare, că mă doare inima auzindu-l. De mîhnit ce e, nici nu-și mai poate ține sus capul ; cu toate astea, el a făcut ce a crezut că-i bine. Poate că a fost prea sever și poate că eu n-am fost destul de bună cu tine ; dar numai Dumnezeu știe cît de mult te iubim, dragul meu băiat. Don e foarte trist după plecarea ta. Întoarce-te și fă-ne fericiți, pe noi care te iubim atît. *Știu* că ai să te întorci".

Dar Peter nu s-a întors. În ziua aceea de primăvară văzuse pentru ultima oară chipul mamei lui. Cea care scrisese scrisoarea, singura ființă care știa ce era scris în scrisoare, murise de mult ; iar eu, o străină care nici

nu mă născusem în vremea cînd s-au întîmplat toate acestea, eu deschideam acum scrisoarea.

Scrisoarea comandantului îi chema de îndată la Liverpool pe tată şi pe mamă, dacă voiau să-şi vadă feciorul; printr-un hazard nemilos, cum se întîmplă în viaţă, scrisoarea a întîrziat însă pe undeva. Domnişoara Matty continuă:

— Era un sezon de alergări şi toţi caii de poştă din Cranford erau plecaţi la curse; aşa că tatăl şi mama mea au plecat la drum cu şareta lor, dar vai! au ajuns prea tîrziu, vasul nu mai era în port! Să citeşti acum scrisoarea lui Peter către mama mea.

Era plină de iubire, de mîhnire, de mîndrie pentru noua lui meserie, dar şi de regret pentru umilinţa pe care o suferise în faţa celor din Cranford. Încheia, rugînd-o fierbinte să vină să-l vadă înainte de a părăsi ţărmul. „Mamă, s-ar putea să mergem la bătălie. Sper că va fi aşa şi că-i vom snopi pe francezi; dar trebuie să te mai văd înainte de a pleca."

— Şi ea a ajuns prea tîrziu, spuse domnişoara Matty, prea tîrziu!

Am tăcut amîndouă gîndind la tot ce însemnau aceste cuvinte atît de triste. În cele din urmă am întrebat-o pe domnişoara Matty cum a suportat mama ei toate cele întîmplate.

— Oh, spuse ea, a răbdat peste puterile omeneşti. Nu fusese niciodată prea robustă, dar asta a slăbit-o grozav. Tată-meu şedea şi o privea: era mult mai trist decît ea. Părea că nu poate să-şi desprindă privirea de la ea, cînd era de faţă; şi era acum atît de umil — şi atît de îndatoritor. I se întîmpla, poate, uneori să vorbească aşa cum obişnuia înainte — cuvîntul lui să fie lege — pentru ca după un minut sau două să vină şi să-şi pună mîinile pe umerii noştri, întrebîndu-ne cu voce scăzută dacă nu ne supărase cumva cu vorbele lui. Nu mă miram că vorbea astfel cu Deborah, care era atît de deşteaptă, dar nu mă împăcam cu gîndul că făcea la fel cu mine.

Totuşi, el vedea ceea ce noi nu vedeam, anume că mama se sfîrşea. Da, se sfîrşea (stinge lumînarea draga mea, pot vorbi mai bine pe întuneric) fiindcă nu era decît o femeie firavă şi nepregătită pentru spaima şi

zdruncinarea prin care trecuse. Ea continua să-i surîdă și să-l mîngîie, nu cu vorbe, ci cu priviri și inflexiuni ale vocii, care erau totdeauna voioase cînd era el de față. Și spunea că crede că Peter va ajunge curînd amiral — așa viteaz și deștept cum era ; și cum gîndea că o să-l vadă în uniformă de marinar, și ce fel de bicorn purtau amiralii ; și cu cît i se potrivea mai bine să fie marinar decît preot ; numai asemenea lucruri spunea, ca să-l facă pe tata să creadă că era mulțumită de tot ce urmase dimineții aceleia nefericite și bătăii care nu-i mai ieșea din minte, așa cum știam cu toții. Dar, draga mea, ce amar plîngea cînd era singură ! Iar mai tîrziu, pe măsură ce o lăsau puterile, nu-și mai putea ține lacrimile în fața Deborei sau a mea și ne dădea mesaje peste mesaje să-i trimitem lui Peter (vasul lui plecase întîi în Mediterana sau undeva pe acolo, pe urmă fusese trimis în India, în locuri unde nu se putea ajunge pe uscat). Ne spunea că nimeni nu știe unde-l așteaptă moartea și că nu trebuie să credem că moartea ei era aproape. Noi nu gîndeam asta, dar știam că așa era, văzînd-o cum se topea pe picioare.

Toate aceste gînduri sînt cam nepotrivite acum, draga mea, de vreme ce, pe cît se pare, am s-o revăd curînd.

Și închipuie-ți ! chiar în ziua următoare morții ei — fiindcă n-a mai trăit nici un an încheiat după plecarea lui Peter — chiar a doua zi a sosit un pachet pentru ea din India, de la bietul ei băiat. Era un șal alb de India, mare și moale, cu o bordură îngustă de jur împrejur, tocmai ce i-ar fi plăcut mamei.

Ne-am gîndit că asta l-ar putea trezi la viață pe tata, care ținuse toată noaptea mîna mamei în mîna lui ; așa că Deborah i-a dus totul în cameră, și scrisoarea lui Peter și toate celelalte. La început nici n-a băgat de seamă ; de aceea am început a discuta liniștit despre șal, întinzîndu-l și admirîndu-l. Deodată s-a ridicat în picioare și a zis : „Să fie înmormîntată cu el ; să aibă Peter această mîngîiere. Sigur că și ea ar fi dorit asta."

Poate că nu era cel mai cuminte lucru, dar ce puteam noi spune sau face ? E bine să faci pe voie oamenilor îndurerați. A ridicat șalul și l-a pipăit. „Așa șal și-a dorit ea cînd s-a măritat, și mama ei nu i-a dat. Eu n-am

știut de asta decît mai tîrziu, fiindcă altfel l-ar fi căpătat, da, l-ar fi căpătat. Să-l aibă cel puțin acum!"

Cît de frumoasă era mama, așa cum zăcea moartă! Fusese totdeauna drăguță; dar acum arăta albă ca de ceară, și tînără, mai tînără decît Deborah, care tremura stînd lîngă trupul ei. Am înfășurat-o în faldurile lungi și moi ale șalului; ea zăcea surîzătoare, ca și cum i-ar fi plăcut; și a venit lumea — tot tîrgul — s-o vadă, fiindcă o iubiseră, așa cum puteau ei iubi. Femeile de la țară au adus buchete de flori, nevasta bătrînului Clare a adus cîteva violete albe, rugîndu-ne să i le punem pe piept.

Deborah mi-a spus, în ziua înmormîntării mamei, că de-ar avea chiar și o sută de cereri în căsătorie, tot nu s-ar mărita și nu l-ar părăsi pe tata. Nu prea era de așteptat să aibă așa de multe — de fapt nu știu să fi avut vreuna — dar oricum, era spre cinstea ei că a vorbit așa. A fost pentru tatăl meu o fiică atît de devotată, cum cred că n-a fost alta. Ochii au început să-l lase, așa că ea îi citea carte după carte, și scria și copia, și-l ajuta în toate treburile parohiei. Ea știa să facă mult mai multe lucruri decît biata mamă; o dată chiar a scris o scrisoare episcopului în numele tatii. Dar lui îi lipsea cumplit mama, toți enoriașii vedeau asta. Nu că ar fi fost mai puțin activ; parcă era chiar mai activ și mai doritor să ajute pe fiecare. Eu făceam ce puteam ca s-o las liberă pe Deborah, să aibă grijă de el; asta fiindcă știam că nu eram bună pentru lucruri mai însemnate și ce puteam face mai bun pe lume era să robotesc în tăcere, cruțînd pe alții de munci mărunte. Dar tatăl meu era schimbat cu totul.

— S-a întors Peter vreodată acasă?

— Da, o dată. S-a întors ca locotenent; nu a ajuns să fie amiral. Și s-a înțeles așa de bine cu tata! Tata a mers cu el în fiecare casă din parohie, așa mîndru era de el. Nu mai ieșea din casă decît sprijinindu-se pe brațul lui Peter. Deborah zîmbea (cred că n-am mai rîs niciodată după moartea mamei) și spunea că acum nu mai avea nevoie de ea. Dar tata tot pe ea o chema cînd avea de scris scrisori, sau de citit, sau ceva de rezolvat.

— Și pe urmă? am întrebat după un timp.

— Pe urmă Peter a plecat din nou pe mare. Mai tîrziu tatăl meu a murit, binecuvîntîndu-ne pe amîndouă și mulțumind Deborei pentru tot ce făcuse pentru el. Bineînțeles, viața noastră era acum schimbată ; în loc să locuim în casa parohială și să avem trei slujnice și un servitor, a trebuit să ne mutăm în această casă mică și să ne mulțumim cu o fată la toate. Dar, cum spunea Deborah, am trăit tot timpul ca niște persoane de condiție bună, chiar dacă împrejurările ne-au silit la o viață modestă. Biata Deborah !

— Și domnul Peter ? am întrebat eu.

— O, în India a fost un război mare — nu țin minte cum i-a zis — și de atunci n-am mai auzit nimic despre Peter. Cred că a murit ; citeodată mă neliniștește gîndul că n-am purtat niciodată doliu după el. Și cu toate astea, cînd sînt singură și e liniște în casă, îmi pare că-i aud pasul pe stradă, urcînd spre noi, și atunci începe să-mi zvîcnească inima ; dar pașii trec totdeauna mai departe și Peter nu vine niciodată.

Asta-i Martha care se întoarce ? Nu, mă duc eu să văd, draga mea. Știi că găsesc totdeauna drumul pe întuneric. Puțin aer proaspăt la ușă o să-mi facă bine la cap, mai ales că mă încearcă puțin o durere.

Și ieși cu pași mărunți. Am aprins lumînarea, ca să înveselesc camera la întoarcerea ei.

— Era Martha ? am întrebat.

— Da ! Sînt cam tulburată, fiindcă am auzit ceva ciudat tocmai cînd deschideam ușa.

— Unde ? am întrebat, fiindcă îi vedeam ochii speriați.

— Pe stradă, chiar lîngă intrare ; părea a fi...

— Vorbă ? am încercat eu, văzînd că ea ezita.

— Nu, un sărut...

CAPITOLUL VII

Vizite

Într-o dimineață ședeam amîndouă și lucram — era înainte de ora douăsprezece și domnișoara Matty nu-și schimbase încă boneta cu panglici galbene care fusese cea mai bună bonetă a domnișoarei Jenkyns și pe care o purta acum în casă ; cînd se aștepta însă să fie văzută, o punea pe aceea făcută după boneta doamnei Jamieson.

Martha veni sus întrebînd-o pe stăpîna ei dacă voia să primească pe domnișoara Betsy Barker. Domnișoara Matty încuviință și fugi repede să-și schimbe boneta galbenă, în timp ce domnișoara Barker urca pe scări. Dar, cum își uitase ochelarii și era puțin zăpăcită de ora neobișnuită a vizitei, domnișoara Matty s-a întors cu o bonetă pusă peste cealaltă. Ea nu-și dădea seama de asta și se uita la noi cu mulțumire binevoitoare. Cred că nici domnișoara Barker n-a observat, deoarece, lăsînd la o parte faptul că nu mai era tînără cum fusese cîndva, era foarte preocupată de obiectul vizitei ei, pe care l-a expus cu o exagerată modestie, precedată de nenumărate scuze.

Domnișoara Betsy Barker era fiica fostului paracliser din Cranford de pe vremea domnului Jenkyns. Ea și sora ei avuseseră servicii bune de jupînese la diferite cucoane din oraș și adunaseră destui bani ca să deschidă o prăvălie de mode, patronată de doamnele din împrejurimi. Lady Arley, de pildă, dădea din cînd în cînd domnișoarelor Barker modelul vreunei pălării de-a ei, pe care ele îl copiau de îndată și îl puneau la dispoziția elitei din Cranford.

Am zis „elită", fiindcă domnișoarele Barker înțeleseseră cum merg lucrurile la Cranford și își făceau un titlu din relațiile lor „aristocratice". Nici nu vindeau bonetele sau panglicile lor cui nu era de „familie bună". Multe soții și fete de fermier ocoleau cu parapon casa

de mode selectă a domnişoarelor Barker şi se duceau mai degrabă la magazinul universal, al cărui proprietar, de pe urma cîştigurilor la săpunul de rufe şi zahărul jilav, se putea duce la (Paris, zicea el, pînă cînd a descoperit că clienţii lui erau prea patrioţi şi şovini ca să poarte ce purtau franţuzii) Londra unde, după cum povestea adesea clientelor sale, regina Adelaida apărusc cu o săptămînă înainte, purtînd o pălărie la fel cu cea pe care le-o prezenta, înzorzonată cu panglici galbene şi albastre, şi fusese complimentată de regele William cît de bine îi şedea.

Domnişoarele Barker, care nu înfloreau lucrurile şi nu admiteau o clientelă amestecată, prosperau cu toate acestea. Erau fiinţe modeste şi cumsecade. De multe ori am văzut-o pe cea mai mare dintre ele (cea care fusese cameristă la doamna Jamieson) ducînd ceva de mîncare vreunui sărac. Ele imitau clasa suprapusă numai întru aceea că nu aveau nici un fel de relaţii cu cei din clasa imediat inferioară lor. Cînd sora cea mare a murit, s-a aflat că averea şi veniturile lor de pînă atunci îngăduiau domnişoarei Betsy să închidă prăvălia şi să se retragă din comerţ.

Totodată (după cum cred că am mai spus) şi-a luat o vacă, ceea ce la Cranford îţi dădea o poziţie socială, tot astfel ca în alte părţi faptul de a poseda şaretă. Se îmbrăca mai elegant decît orice doamnă din Cranford, lucru care nu era de mirare fiindcă se ştia că poartă toate bonetele şi pălăriile şi panglicile extravagante din stocul ei de altă dată. Îşi închisese prăvălia de cinci-şase ani, aşa că în orice alt loc decît Cranford ţinuta ei ar fi fost socotită demodată.

Acum domnişoara Barker venise să o invite pe domnişoara Matty pentru marţea următoare, la ea acasă, la ceai. Mi-a adresat şi mie pe loc o invitaţie, fiindcă mă găsise ca oaspete în casă, deşi am înţeles că îi era puţin frică, ştiind că tatăl meu se mutase la Drumble, ca el să nu se fi apucat cumva de acel „dezgustător negoţ cu bumbac" şi să-şi fi tras astfel în jos familia din societatea „aristocratică". Invitaţia a fost precedată de atîta scuze, încît m-a făcut curioasă. Aştepta îngăduinţă pentru „îndrăzneala" ei. Ce făcuse oare? Era aşa de co-

pleșită, încît mi-am închipuit că scrisese reginei Adelaida, cerîndu-i o rețetă pentru spălat dantelă ; în realitate, ce i se părea atît de îndrăzneț era faptul că o invitase și pe fosta stăpînă a surorii ei, doamna Jamieson.

— Avînd în vedere fosta ei ocupație, i-ar ierta oare domnișoara Matty îndrăzneala ?

Ah, mi-am zis eu, a observat cele două bonete și are de gînd să îndrepte găteala de pe capul domnișoarei Matty. Cînd colo, ea voia numai să extindă invitația asupra domnișoarei Matty și a mea. Domnișoara Matty a înclinat capul în semn de acceptare ; m-am mirat că, făcînd această grațioasă mișcare, nu a simțit greutatea neobișnuită și înălțimea edificiului de pe capul ei. Cred însă că n-a simțit nimic, fiindcă și-a reluat poziția și a continuat să discute cu domnișoara Betsy, plină de bunăvoință și condescendență ; ar fi fost desigur crispată și agitată dacă ar fi bănuit ce înfățișare neobișnuită avea.

— Îmi pare că ai spus că va veni și doamna Jamieson ? întrebă ea.

— Da. Mi-a spus, foarte amabilă și îngăduitoare, că îi va face plăcere să vină. A pus și o mică condiție, anume că va aduce și pe Carlo. I-am spus că am o mare slăbiciune pentru cîini.

— Și domnișoara Pole ? întrebă domnișoara Matty, cu gîndul la partida ei de *préférence,* la care Carlo nu putea fi partener.

— Am de gînd să o invit și pe domnișoara Pole. Desigur, nu o puteam invita pe ea înaintea dumneavoastră, care sînteți fiica domnului preot. Puteți fi sigură că nu uit funcția pe care a avut-o tatăl meu pe lîngă tatăl dumneavoastră.

— Și doamna Forrester, desigur ?

— Și doamna Forrester. Mă gîndeam să mă duc la dumneaei înainte de a merge la domnișoara Pole. Deși situația ei nu mai e așa cum a fost, nu trebuie să uităm, doamnă, că e născută Tyrrell și că e înrudită prin căsătorie cu familia Bigges, de la Bigelow Hall.

Pe domnișoara Matty o interesa însă mai mult faptul că era o bună jucătoare de cărți.

— Doamna Fitz-Adam, bănuiesc...

— Nu, doamnă. Trebuie să trag o linie de despărţire. Cred că doamna Jamieson n-ar dori să întîlnească pe doamna Fitz-Adam. Am tot respectul pentru doamna Fitz-Adam, dar nu cred că ar fi la loc potrivit în compania unor persoane ca doamna Jamieson şi domnişoara Matilda Jenkyns.

Domnişoara Betsy Barker se înclină în faţa domnişoarei Matty, ţinînd buzele strînse. Mă privi cu o demnitate distantă, vrînd să-mi dea de înţeles că, deşi era o fostă modistă, nu avea convingeri democratice şi cunoştea diferenţa dintre rangurile sociale.

— Pot să vă rog, domnişoară Matilda, să veniţi la mica mea locuinţă cam pe la şase şi jumătate? Doamna Jamieson cinează la cinci, dar a fost amabilă să-mi promită că nu va veni mai tîrziu de şase şi jumătate.

Apoi domnişoara Barker se retrase, făcînd o reverenţă adîncă.

Simţul meu profetic mi-a spus că în după amiaza acelei zile vom primi vizita domnişoarei Pole, care de obicei venea la domnişoara Matilda după fiece eveniment — sau în aşteptarea vreunui eveniment — pentru a discuta cu ea situaţia.

— Domnişoara Betsy m-a asigurat că va fi o reuniune restrînsă şi aleasă, spuse domnişoara Pole, în timp ce-şi compara bileţelele cu domnişoara Matty.

— Da, aşa a spus. Nici măcar doamna Fitz-Adam.

Această doamnă Fitz-Adam era o văduvă, sora chirurgului din Cranford, de care am amintit altă dată. Părinţii lor fuseseră fermieri respectabili, mulţumiţi de rangul lor. Numele lor de familie era Hoggins. Domnul Hoggins era acum doctorul tîrgului; nouă ne displăcea numele lui, socotindu-l ordinar. Dar, aşa cum spunea domnişoara Jenkyns, dacă l-ar fi schimbat în Piggins, n-ar fi cîştigat nimic. Nădăjduisem că vor descoperi vreo legătură între el şi acea marchiză de Exeter care se numea Mary Hoggins; dar doctorul, ignorîndu-şi propriul interes, renega total şi dezminţea orice asemenea legătură, deşi, după cum remarcase domnişoara Jenkyns, el avea o soră numită Mary şi se ştia că anumite nume de botez se transmit în unele familii.

Curînd după căsătoria ei cu domnul Fitz-Adam, ea a dispărut din partea locului pentru mulți ani. Dat fiind că nu făcea parte dintr-o sferă mai înaltă a societății din Cranford, nimeni nu se interesa să afle ce ocupație avea domnul Fitz-Adam. Așa s-a făcut că el a murit și s-a dus în lumea drepților fără ca noi să ne fi ocupat vreodată de el. După aceea, doamna Fitz-Adam a reapărut la Cranford („înfiptă nevoie mare", cum spunea domnișoara Pole) în chip de văduvă înstărită, îmbrăcată în mătase neagră foșnitoare atît de curînd după moartea soțului ei încît a avut dreptate biata domnișoară Jenkyns spunînd că „o stofă de lînă ar fi vădit mai multă mîhnire pentru pierderea suferită".

Îmi aduc aminte de reuniunea cucoanelor, întrunite pentru a hotărî dacă doamna Fitz-Adam avea să fie acceptată de cercul celor cu sînge albastru din Cranford. Ea se instalase într-o casă mare și cam dărăpănată, despre care se socotea că dă un anumit certificat de nobilime celor ce o locuiau, dat fiind că demult, cu șaptezeci sau optzeci de ani înainte, își avusese reședința acolo fiica unui conte, rămasă nemăritată. Poate că această casă dădea celor ce locuiau în ea și o anumită capacitate intelectuală, asta fiindcă fiica contelui, lady Jane, avea o soră, lady Anne, care se măritase cu un general pe timpul războiului american și acel general scrisese una sau două comedii care se jucau încă pe scenele din Londra; cînd le-am văzut anunțate în ziare, ne-a crescut tuturor inima în piept și am simțit că teatrul Drury Lane aducea un frumos omagiu orașului nostru.

Cu toate acestea, pînă la moartea domnișoarei Jenkyns problema dacă doamna Fitz-Adam urma să fie admisă în societatea din Cranford nu fusese încă soluționată; după care s-a pierdut, în parte, și cunoașterea exactă a codului strict al manierelor elegante, care o caracteriza. Domnișoara Pole a făcut observația că „întrucît cele mai multe dintre doamnele de condiție bună din Cranford sînt fete bătrîne sau văduve fără copii, dacă nu vom slăbi puțin rigoarea și nu vom fi mai puțin exclusiviste, cu vremea nu vom mai avea cu cine să ne vedem". Doamna Forrester vorbi în același sens: „Pe cît știu, numele de Fitz înseamnă ceva aristocratic; spre

pildă Fitz-Roy care, socotesc, a fost numele unor fii de regi ; și acum, Fitz-Clarence sînt copiii bunului rege William al patrulea. Fitz-Adam e un nume frumos și probabil înseamnă Fiu al lui Adam. Cineva care n-ar avea sînge nobil în vine n-ar îndrăzni să poarte numele de Fitz. Numele își are socoteala lui. Aveam un văr care își scria începutul numelui cu doi f mici — ffoulkes — și privea cu dispreț literele mari, spunînd că erau folosite de familii apărute mai de curînd. Mă temeam că o să moară burlac, atît era de năzuros. Cînd a întîlnit, la o stațiune balneară, o doamnă ffaringdon, s-a apropiat îndată de ea ; era o femeie drăguță și distinsă, văduvă și avea o avere frumușică ; așa că vărul meu, domnul ffoulkes, s-a însurat cu ea ; dar hotărîtor a fost faptul că ea își scria numele cu doi f mici."

Doamna Fitz-Adam nu avea nici o șansă să întîlnească vreun domn Fitz-nu-știu-cum în Cranford, așa că nu acesta putea fi motivul stabilirii ei aici. Domnișoara Matty socotea că o hotărîse mai degrabă speranța de a fi admisă în societate, ceea ce ar fi fost o ascensiune socială pentru o fostă domnișoară Hoggins. Și, adăugă ea, dacă asta nădăjduise, ar fi fost crud să o dezamăgească.

Așa că toată lumea o vizita pe doamna Fitz-Adam, cu excepția doamnei Jamieson, care ținea să sublinieze cît de onorabilă era condiția ei prin aceea că o ignora pe doamna Fitz-Adam ori de cîte ori o întîlnea la vreo reuniune mondenă la Cranford. Chiar dacă nu erau decît opt sau zece doamne în salon și deși doamna Fitz-Adam, care era cea mai voinică, se ridica totdeauna în picioare cînd intra doamna Jamieson și făcea o reverență adîncă ori de cîte ori se întorcea în direcția ei, totuși nici un mușchi de pe fața doamnei Jamieson nu se clintea și ea nu trăda prin nimic că ar fi văzut-o, de parcă ar fi privit peretele de deasupra ei. Cu toate acestea doamna Fitz-Adam persevera.

Era într-una din acele după-amiezi de primăvară mai luminoase și mai lungi, cînd trei sau patru doamne purtînd „calash" s-au întîlnit la ușa domnișoarei Barker. Știți ce e un „calash" ? E un acoperămînt ce se poartă peste bonetă, oarecum asemănător coviltirului întins deasupra șaretelor de modă veche, uneori însă nu chiar

așa de mare. Acest dispozitiv de protecție pentru cap făcea totdeauna o impresie grozavă asupra copiilor din Cranford. Și de astă dată, doi sau trei copii și-au lăsat joaca pe strada însorită și s-au strîns, într-o tăcere admirativă, în jurul domnișoarei Pole, al domnișoarei Matty și al meu. Și cum și noi tăceam, am putut auzi, înăuntrul casei domnișoarei Barker, șoapte înăbușite : „Așteaptă, Peggy, așteaptă pînă dau fuga sus să mă spăl pe mîini ! Cînd am să tușesc, deschide ușa. Nu durează nici un minut."

Într-adevăr, în mai puțin de un minut am auzit un zgomot, ceva între un strănut și un cîrîit, și pe dată s-a deschis ușa. În spatele ei stătea o fetișcană cu ochi rotunzi, speriată la vederea onorabilei companii purtătoare de „calash" care a pășit marțial înăuntru fără a spune un cuvînt. Și-a venit în fire la timp pentru a ne pofti într-o odaie mică ce fusese cîndva prăvălie, iar acum era transformată temporar în cameră de toaletă. Acolo ne-am dat jos acoperămîntul de cap, ne-am scuturat și ne-am aranjat în fața oglinzii, pînă ce am dobîndit o înfățișare plăcută și grațioasă. Pe urmă, înclinîndu-ne și spunînd : „După dumneavoastră, doamnă", am lăsat pe doamna Forrester să urce prima scara îngustă care ducea în salonul domnișoarei Barker. Ea ședea acolo, solemnă și liniștită, de parcă n-am fi auzit tușitul acela ciudat care trebuie să-i fi zgîriat gîtlejul.

Doamna Forrester, blîndă, amabilă și îmbrăcată sărăcăcios, fu îndată condusă la cel de-al doilea loc de cinste, un scaun așezat cam ca cel al Prințului Albert lîngă cel al reginei — bun, dar nu chiar atît de bun. Întîiul loc de cinste era, bineînțeles, rezervat pentru onorabila doamnă Jamieson, care sosi îndată gîfiind pe scări, iar Carlo se învîrtea în jurul ei pe cînd înainta, ca și cum ar fi vrut să-i pună piedică.

Acum domnișoara Betsy Barker era mîndră și fericită ! Ațîță focul și închise ușa, așezîndu-se cît mai aproape de doamna Jamieson, chiar pe marginea scaunului. Cînd intră Peggy, clătinîndu-se sub greutatea tăvii cu ceai, am văzut grija din ochii domnișoarei Barker la gîndul că fata n-ar păstra distanța cuvenită. În viața de fiecare zi, între ea și jupînească existau relații foarte familiare ;

acum Peggy voia să-i facă cîteva mici confidenţe şi domnişoara Barker nu mai putea de nerăbdare s-o asculte, dar socoti de datoria ei, în calitate de cucoană, să respingă asemenea manifestări. De aceea se făcu că nu bagă în seamă semnele şi şoaptele lui Peggy; dar, preocupată de asta, dădu cîteva răspunsuri nepotrivite celorlalte cucoane. În cele din urmă, îi veni o idee salvatoare şi spuse: „Bietul, drăguţul de Carlo! Uitasem de el. Vino jos cu mine, sărăcuţule căţeluş, şi am să-ţi dau şi ţie o gustare, neapărat!"

Se întoarse peste cîteva minute, amabilă şi îndatoritoare ca mai înainte; cred că uitase însă să dea ceva de mîncare „bietului căţeluş", judecînd după lăcomia cu care acesta a înghiţit mai multe bucăţi de prăjitură. Tava de ceai era încărcată din plin, ceea ce-mi făcea plăcere fiindcă mi-era foame. Mă temeam însă că doamnele de faţă vor socoti că e vulgar să fie atît de plină. Ştiu bine că aşa ar fi gîndit la ele acasă; dar aici, nu ştiu cum se făcea, grămezile se topeau. Am văzut pe doamna Jamieson mîncînd o prăjitură cu susan, încet şi grijuliu, aşa cum făcea totul, şi am fost cam surprinsă fiindcă ştiam că ne spusese la ultima ei recepţie că nu putea suferi această prăjitură, care-i amintea săpunul parfumat. Ea ne oferea totdeauna biscuiţi Savoy. Oricum, doamna Jamieson s-a arătat foarte indulgentă pentru necunoaşterea obiceiurilor bunei societăţi, pe care o vădea domnişoara Barker; pentru a-i cruţa sensibilitatea, a mîncat trei bucăţi mari de prăjitură cu susan, cu o expresie de mulţumire placidă de rumegătoare.

După ceai s-a produs puţină şovăială şi încurcătură. Eram şase la număr; patru puteau juca „préférence", iar celelalte două pichet. Toate însă (în afară de mine, care mă cam temeam de doamnele din Cranford la cărţi, fiindcă ăsta era lucrul pe care-l făceau cel mai serios şi mai atent) doreau să intre în „partidă". Chiar domnişoara Barker, deşi declara că nu ştie să deosebească asul de pică de cel de treflă, dorea tare mult să joace.

Dilema a fost curînd soluţionată de un zgomot neobişnuit. Dacă e de conceput că nora unui baron poate sforăi, aş fi spus că asta făcea atunci doamna Jamieson.

Toropită de căldura din odaie și înclinată la somnolență prin firea ei, fotoliul confortabil în care ședea îi slăbise rezistența și acum moțăia. A mai deschis o dată sau de două ori ochii, cu greutate, și ne-a surîs calm, dar numai pe jumătate conștientă. Treptat, însă, bunăvoința ei nu mai fu la înălțimea efortului necesar și adormi de-a binelea.

— Îmi face mare plăcere, șopti domnișoara Barker la masa de joc celor trei adversare pe care, deși zicea că nu cunoaște jocul, le „snopea" fără milă, mare plăcere într-adevăr să văd că doamna Jamieson se simte ca la ea acasă în mica mea locuință ; n-ar fi putut să-mi facă cinste mai mare.

Domnișoara Barker mă aprovizionase cu vreo trei sau patru cataloage de modă frumos legate, vechi de zece-doisprezece ani, spunînd, în timp ce aranja o măsuță și o lumînare numai pentru mine, că știa că celor tineri le place să se uite la poze. Carlo stătea întins, sforăia și tresărea din somn la picioarele stăpînei sale. Și el se simțea ca acasă.

Era interesant să urmărești ce se petrecea la masa de joc : patru capete de cucoane, toate cu bonete, se întindeau peste masă, aproape pînă a se atinge, pentru ca să poată șopti destul de repede și destul de tare. Din cînd în cînd se auzea vocea domnișoarei Barker : „Tăcere, doamnelor, vă rog, tăcere ! Doamna Jamieson doarme."

Nu era ușor să împaci surzenia doamnei Forrester cu somnul doamnei Jamieson, dar domnișoara Barker se descurca destul de bine. Cînd doamna Forrester nu înțelegea șoaptele, ea căuta să-i redea înțelesul făcînd diferite schime și mișcîndu-și buzele ; pe urmă surîdea amabil către noi și murmura ca pentru sine : „Foarte onorată, într-adevăr. Aș vrea să fi trăit sora mea să vadă ziua asta."

Deodată ușa s-a deschis larg ; Carlo a sărit în picioare, cu un lătrat sonor, și doamna Jamieson s-a trezit ; ori poate că nu dormise, așa cum ne-a și spus imediat, ci numai ținuse ochii închiși fiindcă era prea multă lumină în cameră și ascultase cu multă plăcere conversația noastră plăcută și amuzantă. Peggy a intrat din nou în odaie, îmbujorată de importanța misiunii ei. Încă o tavă ! O, no-

bilime ! am gîndit, poți oare îndura și această ultimă lovitură ? Căci iată că domnișoara Barker comandase (nu, de fapt preparase singură, fără îndoială, deși a zis : „Ce-i asta, Peggy, ce ne-ai adus aici ?", părînd agreabil surprinsă de această neașteptată plăcere) o mulțime de lucruri bune pentru supeu : stridii, homari, piftie și niște prăjituri numite „Micii Cupidoni" (care erau foarte prețuite de cucoanele din Cranford, deși cam scumpe, așa că nu erau oferite decît în ocazii speciale sau la solemnități — și anume picromigdale muiate în coniac, cum le-aș fi zis eu dacă n-aș fi aflat că poartă un nume mai clasic și mai rafinat). Pe scurt, aveam să fim tratate cu tot ce era mai bun și mai ales, așa că am socotit mai potrivit să ne supunem cu bunăvoință, chiar cu prețul manierelor noastre distinse, fiindcă, deși în principiu nu luam niciodată masa seara, eram, asemenea tuturor celor ce nu obișnuiau asta, foarte flămînde în acea ocazie.

Domnișoara Barker aflase, în lumea în care trăise, de existența unei băuturi numite cherry-brandy. Nici una dintre noi nu văzuse vreodată așa ceva și ne-am cam dat înapoi cînd ea ne-a oferit : „Numai un păhărel, doamnelor ; știți, după stridii și homari. Crustaceele astea se digeră mai greu." Noi am clătinat din cap, refuzînd ca niște femei-mandarini, dar, în cele din urmă, doamna Jamieson a avut bunăvoința să se lase convinsă și noi i-am urmat pilda. Nu era chiar de lepădat, dar era așa de arzător și așa de tare, încît am socotit că trebuie să dovedim că nu eram obișnuite cu așa ceva și am tușit grozav — cam tot atît de nefiresc cum tușise domnișoara Barker înainte de a ne fi deschis Peggy ușa.

— E foarte tare, spuse domnișoara Pole, punînd pe masă paharul gol ; bănuiesc că conține alcool.

— Numai un strop, atît cît trebuie ca să se conserve, spuse domnișoara Barker. Știți, cum se pune hîrtie îmbibată cu coniac peste dulcețuri ca să le păstreze. Eu mă simt adesea amețită după ce mănînc tartă cu magiun.

Mă întreb dacă tarta cu magiun ar fi deschis inima doamnei Jamieson așa cum a făcut-o acel cherry-brandy. Fapt e că ne-a anunțat un eveniment apropiat, despre care nu ne spusese nimic pînă atunci.

— Cumnata mea, lady Glenmire, va veni să stea la mine.

Am zis toate în cor : „Adevărat ?" și pe urmă s-a lăsat liniște. Fiecare își revizuia în minte garderoba, spre a-și da seama dacă e potrivită pentru a se înfățișa văduvei unui baron. Asta fiindcă se știa că se organizau la Cranford mai multe mici petreceri ori de cîte ori sosea cîte un oaspe la vreuna dintre prietenele noastre. De aceea am resimțit toate o plăcută emoție în acele clipe.

Curînd după aceea s-a anunțat sosirea servitorilor și a felinarelor. Pentru doamna Jamieson s-a adus un scaun purtat, care a intrat cu greu în vestibulul îngust al domnișoarei Barker și a blocat circulația. A fost nevoie de manevrele iscusite ale purtătorilor lecticii (care erau cizmari ziua, dar care, atunci cînd li se cerea să ducă lectica, se îmbrăcau în ciudate livrele vechi — paltoane lungi, cu pelerine mici de aceeași vechime cu lectica și asemănătoare costumului breslei lor din tablourile lui Hogarth), de repetate opintiri, împingeri și retrageri, pînă ce au izbutit să scoată încărcătura lor pe ușa din față a casei. Am auzit apoi tropăitul lor grăbit pe strada liniștită, în timp ce ne puneam „calash"-urile și ne prindeam cu ace poalele rochiilor. Domnișoara Barker se învîrtea în jurul nostru oferindu-ne ajutor. Dacă nu și-ar fi amintit de fosta ei ocupație și n-ar fi dorit ca noi s-o uităm, ar fi insistat și mai mult să ne servească.

CAPITOLUL VIII

Lady Glenmire

A doua zi dis-de-dimineaţă — imediat după orele douăsprezece — domnişoara Pole îşi făcu apariţia la domnişoara Matty. Nişte treburi mărunte îi serviră drept pretext pentru această vizită ; dar era evident că în spatele lor se mai ascundea ceva. În fine, adevăratul motiv ieşi la iveală.

— Probabil că ai să mă crezi din cale afară de ignorantă, dar ştii că nu m-am lămurit cum trebuie să ne adresăm lady-ei Glenmire. Îi spui „domnia-voastră" atunci cînd unei persoane obişnuite i-ai spune „dumneata ?" M-am tot frămîntat toată dimineaţa : oare trebuie să-i spunem „lady" în loc de „doamnă" ? Dumneata, care ai cunoscut-o pe lady Arley — vrei să fii drăguţă să-mi spui care e felul cel mai corect de a vorbi cu nobilimea ?

Sărmana domnişoară Matty ! Îşi scoase ochelarii şi şi-i puse din nou, dar cu nici un chip nu-şi putea aminti cum i se adresau lady-ei Arley.

— E aşa de mult de-atunci, zise ea. Vai de capul meu, ce proastă sînt ! Nici nu cred că am văzut-o mai mult de două ori. Ştiu că lui sir Peter îi spuneam „sir Peter" — dar el venea să ne vadă mai des decît lady Arley. Deborah ar fi ştiut numaidecît. „Onorată doamnă" — „domnia-voastră". Sună foarte straniu, şi parcă n-ar fi firesc. Niciodată nu m-am gîndit la aşa ceva pînă acum ; dar acum că mă întrebi, m-ai pus în încurcătură.

Era absolut clar că domnişoara Pole nu va obţine vreo soluţie mai luminată din partea domnişoarei Matty, care se zăpăcea tot mai tare cu fiece clipă şi devenea tot mai perplexă în privinţa etichetei rangurilor.

— Cred într-adevăr, zise domnişoara Pole, că aş face mai bine să mă duc să-i vorbesc doamnei Forrester despre mica noastră nelămurire. Uneori te pierzi cu firea ; şi totuşi n-am vrea ca lady Glenmire să creadă că la

Cranford sîntem cu totul neştiutoare despre regulile de etichetă din lumea bună.

— Şi dacă nu te superi, dragă domnişoară Pole, treci şi pe la mine cînd te întorci şi spune-mi şi mie, te rog, ce-aţi hotărît. Orice aţi decide, dumneata şi cu doamna Forrester, o să fie perfect, sînt sigură. „Lady Arley", „sir Peter" mormăia încet domnişoara Matty, încercînd să-şi amintească vechile forme ale cuvintelor.

— Dar cine e lady Glenmire? am întrebat eu.

— A, este văduva domnului Jamieson — adică a răposatului soţ al doamnei Jamieson, ştii — văduva fratelui lui mai mare. Doamna Jamieson se numea ca domnişoară — Walker, fiica guvernatorului Walker. „Domnia-voastră". Dacă o să se hotărască să vorbim aşa, trebuie să-mi dai voie să fac ceva exerciţii cu tine, drăguţă, căci altfel o să mă simt prea caraghioasă şi o să mor de ruşine cînd am s-o spun prima dată faţă de lady Glenmire.

A fost o adevărată uşurare pentru domnişoara Matty cînd doamna Jamieson şi-a exprimat o cerere foarte puţin politicoasă. Am observat că oamenii apatici au, mai mult decît alţii, un soi de calmă impertinenţă, iar doamna Jamieson a insinuat, destul de limpede, că nu ar fi dorit ca doamnele din Cranford să o viziteze pe cumnata ei. Îmi vine greu să redau vorbele prin care ne-a explicat acest lucru, căci eram indignată şi furioasă auzind-o cum îşi expune dezideratele faţă de domnişoara Matty care, fiind ea însăşi o adevărată doamnă, cu greu putea înţelege sentimentele care o făceau pe doamna Jamieson să apară faţă de nobila sa cumnată ca şi cum ar fi avut relaţii numai cu familii „de moşieri". Domnişoara Matty a rămas încurcată şi perplexă încă multă vreme după ce descoperisem rostul vizitei doamnei Jamieson.

Cînd a înţeles sensul vizitei onorabilei doamne, era o plăcere să vezi cu ce linişte plină de demnitate a primit recomandarea făcută într-un mod atît de nepoliticos. Nu se simţea cîtuşi de puţin ofensată — era prea blîndă pentru aşa ceva; şi nici nu-şi dădea bine seama că dezaprobă purtarea doamnei Jamieson, dar în mintea ei se născuse, sînt sigură, un fel de reacţie nelămurită care a făcut-o să schimbe subiectul conversaţiei într-un mod

mai puțin împrăștiat și mai serios ca de obicei. Doamna Jamieson era de fapt cea mai încurcată dintre ele două și mi-am dat seama că era bucuroasă să plece cît mai curînd. La scurtă vreme după aceea sosi și domnișoara Pole, roșie și indignată.

— Asta-i culmea ! A fost pe aici doamna Jamieson, mi-a spus Martha ; și se pare că nu trebuie să ne ducem în vizită la lady Glenmire. Da, am întîlnit-o pe doamna Jamieson pe drum, cînd veneam de la doamna Forrester, și mi-a spus ; m-a luat așa de repede că n-am mai știut ce să zic. Aș fi vrut să-mi vină în minte ceva tăios și sarcastic ; găsesc eu ceva pînă diseară, n-ai grijă. Și lady Glenmire asta nu e de fapt decît văduva unui baron scoțian ! Am căutat în Almanahul Nobilimii, acasă la doamna Forrester, să văd cine e doamna asta care trebuie să fie păstrată într-o vitrină sub sticlă : văduva unui nobil scoțian — care nici n-a făcut vreodată parte din Camera Lorzilor — și sărac lipit pămîntului, după cîte știu ; iar ea — a cincea fiică a unui oarecare domn Campbell, sau cam așa ceva. Dumneata ești fiică de preot, în orice caz, și înrudită cu familia Arley ; iar sir Peter ar fi putut fi viconte de Arley, după cum spune toată lumea.

Domnișoara Matty încercă să o liniștească pe domnișoara Pole, dar în zadar. Această persoană atît de binevoitoare și de plăcută de obicei era acum în culmea mîniei.

— Și eu care m-am dus azi dimineață să-mi comand o bonetă, să fiu pregătită din timp, zise ea în cele din urmă, dezvăluind secretul care făcuse atît de supărătoare cuvintele doamnei Jamieson.

— Are să vadă doamna Jamieson că n-o să-i mai fie așa de ușor să mă aibă la dispoziție la partidele ei de cărți, după ce nobilele ei rude scoțiene vor pleca !

Ieșind de la biserică în prima duminică în care apăruse lady Glenmire în Cranford, am vorbit numai între noi, întorcînd spatele doamnei Jamieson și musafirei ei. Dacă nu ni se îngăduia să-i facem o vizită, nu vroiam nici măcar să ne uităm la ea, deși muream de curiozitate să știm cum arată. După-amiază am avut totuși consolarea de a o trage de limbă pe Martha. Martha nu aparținea

unei categorii sociale ale cărei observații ar fi putut fi luate drept complimente deghizate la adresa lady-ei Glenmire, și Martha o privise cu atenție.

— Va să zică, doamnă, e vorba de cucoana aia mărunțică de lîngă doamna Jamieson ? Credeam că doreați mai curînd să știți cum era îmbrăcată tînăra doamnă Smith, ca mireasă, de ! (Doamna Smith era soția măcelarului).

Domnișoara Pole zise :

— Doamne ferește, ce ne pasă nouă de doamna Smith a ta !

Dar imediat tăcu, cînd Martha prinse din nou să vorbească.

— Cucoana aceea micuță din strana doamnei Jamieson purta o rochie de mătase neagră, cam ponosită, și o pelerină ecosez, ca de păstor, și avea, doamnă, niște ochișori negri foarte vioi și o față isteață de mai mare dragu' ; nu e cine știe ce tînără, da', după cît îmi dau cu presupusu', e mai tînără ca doamna Jamieson. Își tot rotea ochii prin biserică, parcă era un scatiu și repede și-a prins fustele cu două degete, cînd a ieșit din biserică, vioaie nevoie mare. Vă spun eu, doamnă, că seamănă leit cu doamna Deacon de la hanul „Caleașca cu Cai".

— Taci, Martha, făcu domnișoara Matty, asta-i lipsă de respect !

— Așa credeți, doamnă ? Iertați-mă atunci, dar așa zicea și Jem Hearn. Zicea că-i o femeiușcă de-alea istețe și iuți de picior...

— O lady, o corectă domnișoara Pole.

— O lady, ca și doamna Deacon.

Trecu o altă duminică și noi tot ne feream privirile de doamna Jamieson și de invitata ei și schimbam între noi observații pe care le consideram foarte usturătoare, chiar prea. Domnișoara Matty era evident jenată de comentariile noastre sarcastice. Poate că între timp lady Glenmire descoperise și ea că locuința doamnei Jamieson nu era cea mai veselă și cea mai plăcută casă de pe lume ; poate că doamna Jamieson descoperise că cele mai multe dintre cunoștințele ei „de la țară" se aflau la Londra și că cei care rămăseseră acasă nu păreau atît de încîntați,

pe cît ar fi trebuit să fie, de faptul că lady Glenmire se afla prin apropiere.

Întîmplări mari izvorăsc din cauze mărunte, așa că nu voi avea pretenția să explic ce anume a determinat-o pe doamna Jamieson să-și schimbe hotărîrea de a le ține la distanță pe doamnele din Cranford și a determinat-o să trimită invitații la toată lumea pentru o mică sindrofie ce urma să aibă loc marțea viitoare.

Domnul Mulliner în persoană aduse bilețelele. Întotdeauna ignora faptul că există cîte o intrare de serviciu la orice casă și ciocănea la ușa din față, mai tare chiar decît stăpînă-sa, doamna Jamieson. Avea trei scrisori mici pe care le purta într-un coș mare ca să-și impresioneze stăpîna cu greutatea lor considerabilă, deși ele ar fi încăput cu ușurință în buzunarul de la vestă.

Domnișoara Matty și cu mine hotărîrăm calm că vom avea o altă treabă acasă : era tocmai seara în care domnișoara Matty făcea de obicei fețtile de aprins lumînări din toate notele și scrisorile din cursul săptămînii trecute, căci lunea își lichida întotdeauna toate conturile — nelăsînd nici un penny datorie din urmă ; astfel încît, printr-o firească ordine a lucrurilor, fabricarea de fețtile se făcea marți seara și ne oferea o scuză legitimă pentru a refuza invitația doamnei Jamieson. Dar înainte de a ne apuca să scriem răspunsul, iată că sosește domnișoara Pole cu o scrisoare deschisă în mînă.

— Așa ! zise ea. Văd că ați primit și voi invitația. Mai bine mai tîrziu decît niciodată ! Știam eu că, după mai puțin de două săptămîni, lady Glenmire o să fie încîntată de societatea noastră.

— Da, confirmă domnișoara Matty, sîntem invitate pentru marți seara. Și poate, dacă vrei să-ți aduci și ceva de lucru, o să bem ceaiul împreună în seara aceea. E tocmai timpul cînd îmi cercetez notele de plată și scrisorile de săptămîna trecută și fac din ele fețtile de aprins lumînările ; dar parcă nu mi se pare că e un motiv destul de întemeiat pentru a spune că am un alt program acasă, deși mă gîndeam de la început să spun așa. Dar dacă vii și dumneata, o să fim cu conștiința împăcată și, din fericire, încă n-am scris biletul de răspuns.

Am observat că domnișoara Pole se schimba la față în timp ce vorbea domnișoara Matty.

— Vrei să spui că n-ai de gînd să mergi ? întrebă ea.

— O, nu ! zise domnișoara Matty liniștită. Îmi închipui că nici dumneata.

— Nu prea știu, replică domnișoara Pole. Ba da, cred că mă duc, spuse cam repezit și, văzînd mirarea pe figura domnișoarei Matty, adăugă : Știți, n-ar fi bine ca doamna Jamieson să creadă că orice ar spune sau ar face, ar putea să ne atingă într-un fel ; ar fi un fel de umilire să ne recunoaștem ofensate și eu, una, n-aș vrea să-i dau prilejul. Ar fi prea măgulitor pentru doamna Jamieson dacă ar putea presupune că vorbele ei ne-au afectat o săptămînă întreagă, ba chiar zece zile după aceea.

— De, știu eu, poate că nu e bine să fii ofensat sau supărat de ceva așa de multă vreme ; și poate, la urma urmei, nici n-a vrut cu tot dinadinsul să ne supere. Dar, crede-mă, eu n-aș fi putut să scot din gură cuvintele pe care le-a spus doamna Jamieson cînd ne-a cerut să nu venim la ea. Cred că, totuși, n-am să mă duc.

— Ei, hai, domnișoară Matty, trebuie să mergi ; știi că prietena noastră, doamna Jamieson, e mult mai nepăsătoare decît alți oameni și nu ține socoteală de asemenea sensibilități pe care dumneata le posezi într-un grad atît de înalt.

— Mi s-a părut că și dumneata le posedai în ziua aceea în care a venit doamna Jamieson să ne spună să nu dăm pe la ea, făcu, cu nevinovăție, domnișoara Matty.

Dar domnișoara Pole, pe lîngă sensibilități mai poseda și o bonetă foarte elegantă, pe care ardea de dorința de a o arăta în lume ; și astfel păru să uite toate vorbele mîrșave rostite cu vreo două săptămîni în urmă și să fie gata să aplice ceea ce numea „marele principiu creștinesc" : iartă și uită ! Stărui atît pe lîngă domnișoara Matty, încît sfîrși prin a o convinge că e de datoria ei, ca fiică de preot decedat, să-și cumpere o bonetă nouă și să meargă la sindrofia de la doamna Jamieson. Așa că răspunsul a fost : „Primim cu multă bucurie", în loc de : „Regretăm că sîntem nevoite a refuza". Cheltuielile pentru îmbrăcăminte la Cranford priveau mai ales articolul vestimentar pomenit mai sus. Dacă

doamnele își ascundeau capul în bonete noi și elegante, nu le mai păsa, precum struțului, de ce se întîmplă cu restul corpului. Rochii, gulere albe și venerabile, oricît de multe broșe, purtate mai sus, mai jos și cam pretutindeni (uncle cu ochi de cîini pictați ; altele semănînd cu mici tablouri cu monumente și salcii plîngătoare, frumos executate în fire de păr ; în fine altele, portrete în miniatură de domni și doamne, zîmbind suav dintr-un cuib de muselină scrobită). Deci, broșe vechi drept podoabă permanentă și bonete noi în ton cu moda zilei — doamnele din Cranford se îmbrăcau întotdeauna cu o austeră eleganță și bună-cuviință, cum a spus-o odată așa de drăguț domnișoara Barker. Și, înarmate cu trei bonete noi și cu o desfășurare de broșe mai bogată decît se văzuse vreodată la un loc de cînd s-a pomenit orașul Cranford, doamna Forrester, domnișoara Matty și domnișoara Pole și-au făcut apariția în acea memorabilă seară de marți. Eu însămi am numărat șapte broșe pe toaleta domnișoarei Pole. Două îi erau prinse cu dezinvoltură pe bonetă (dintre care una întruchipa un fluture făcut din pietricele de Scoția, ce ar fi putut fi luat, de cineva cu imaginație mai vie, drept o adevărată insectă) ; una îi prindea eșarfa din jurul gîtului ; una gulerul ; una ornamenta corsajul rochiei, cam la distanță egală între gît și talie ; iar o alta îi împodobea capătul corsetului. Am uitat unde se afla a șaptea, dar sînt sigură că era pe undeva și ea.

Dar pare-mi-se că merg prea repede descriind toaletele persoanelor prezente. Ar trebui să povestesc mai întîi drumul împreună spre locuința doamnei Jamieson. Această doamnă locuia într-o casă mare, afară din oraș. O șosea care știuse cîndva ce înseamnă să fii stradă trecea drept prin fața casei, ce-și deschidea ușa de intrare chiar în drum, fără vreo grădină sau curte intermediară. Oriunde s-ar fi aflat soarele, nu bătea niciodată pe fațada acelei case. Bineînțeles, camerele de locuit se aflau în partea din spate, dînd spre o grădină frumoasă ; ferestrele din față erau ale bucătăriilor, cămărilor și camerelor de servitori, iar într-una din ele se spunea că locuiește domnul Mulliner. Într-adevăr,

privind pieziș, vedeam adesea ceafa unui cap presărat cu pudră, pudră care se împrăștia pînă peste haină, tocmai pînă în talie ; iar acest impunător spate era întotdeauna aplecat asupra gazetei *St. James's Chronicle*, larg deschisă, ceea ce explica într-un fel timpul foarte lung necesar acestei publicații pentru a ajunge la noi — abonate ca și doamna Jamieson, deși, în virtutea rangului, ea beneficia întotdeauna de dreptul primei lecturi. Se întîmplase ca tocmai în ziua aceea de marți întîrzierea ultimului număr să fie mai supărătoare ca de obicei ; chiar atunci cînd atît domnișoara Pole cît și domnișoara Matty, mai ales prima, doreau atît de mult să o vadă, să se pună la punct cu noutățile de la curte, ca pregătire pentru o întrevedere cu nobilimea. Domnișoara Pole ne spuse că nu pierduse nici o clipă pentru a fi gata îmbrăcată la ora cinci, ca să mai aibă timp să citească ceva în caz că ar fi sosit *St. James's Chronicle* în ultimul moment — era chiar acel *St. James's Chronicle* pe care capul pudrat îl citea liniștit și cu multă demnitate, în timp ce noi treceam pe sub bine cunoscuta fereastră.

— Ia te uită obraznicul ăsta ! șopti domnișoara Pole plină de indignare. Aș vrea să-l întreb dacă stăpînă-sa plătește un sfert de abonament numai pentru folosul lui.

O priveam cu admirație pentru îndrăzneala ei, căci domnul Mulliner ne teroriza pe toate. Părea să nu fi uitat niciodată concesia pe care o făcuse venind să stea la Cranford. Doar domnișoara Jenkyns, uneori, ridicîndu-se ca o neînfricată apărătoare a sexului slab, îi vorbise în termeni de egalitate, dar nici chiar ea nu putea merge mai departe. În clipele sale de maximă amabilitate și bunăvoință arăta ca un papagal îmbufnat. Vorbea numai în monosilabe morocănoase. Obișnuia să aștepte în hol atunci cînd îl rugam să nu aștepte și apoi se arăta profund ofensat fiindcă îl ținusem acolo, în timp ce noi ne pregăteam în mare grabă, cu degete tremurînde, să ne facem apariția în salon.

Domnișoara Pole își luă îndrăzneala să facă o mică glumă în timp ce urcam scara, glumă care, deși adresată nouă, încerca să ofere un ușor amuzament domnului Mulliner. Am zîmbit toate, ca să dăm impresia că ne sim-

ţim la largul nostru, solicitînd timid un semn de simpatie din partea lui Mulliner. Dar nici un muşchi nu se destinse pe faţa-i împietrită şi, într-o clipă, devenirăm şi noi grave.

Salonul doamnei Jamieson era vesel ; soarele îl inunda cu razele sale din asfinţit, iar fereastra mare, pătrată, era înconjurată de flori. Mobila era albă şi aurie ; nu în stilul cel nou Louis Quatorze, mi se pare că-i spune, numai volute şi melci ; nu, scaunele şi mesele doamnei Jamieson nu aveau nici o curbură sau linie arcuită. Picioarele meselor şi ale scaunelor se îngustau pe măsură ce se apropiau de podea şi erau drepte şi pătrate în toate colţurile. Scaunele stăteau rînduite în şir de-a lungul pereţilor, cu excepţia a patru sau cinci care erau dispuse în semicerc în jurul focului. Spătarele aveau nişte drugi albi de lemn şi ţinte mari aurite ; nici drugii, nici ţintele nu prea te îndemnau la şedere. O masă acoperită cu lac negru era destinată operelor literare, şi pe ea se odihneau o Biblie, Almanahul Nobilimii şi o carte de rugăciuni. Mai exista o altă masă pătrată, extensibilă, consacrată artelor frumoase, pe care se aflau un caleidoscop, cărţi poştale pictate, legate la un loc cu o nesfîrşită panglică de satin roz decolorat, şi o cutie zugrăvită cu mare grijă, imitînd desenele ce împodobesc lădiţele de ceai. Carlo stătea întins pe covoraşul lucrat în puncte şi, cînd ne văzu intrînd, lătră la noi cu multă lipsă de politeţe. Doamna Jamieson se ridică, acordîndu-ne fiecăreia cîte un zîmbet lînced de bun-sosit şi uitîndu-se neajutorată, dincolo de noi, la domnul Mulliner, ca şi cum ar fi sperat ca el să ne aşeze pe scaune, căci dacă nu o făcea el, ea n-ar fi putut-o face niciodată. Dar domnul Mulliner credea probabil că ne puteam îndrepta şi singure spre cercul din jurul focului, care îmi amintea, nu ştiu de ce, de Stonehenge [1]. Lady Glenmire, acum cînd o privirăm mai de aproape, se dovedea a fi o femeie de vîrstă mijlocie, micuţă şi vioaie, care părea să fi fost foarte nostimă în tinereţe şi care mai păstra şi acum o înfăţişare plă-

[1] Monument preistoric din sud-vestul Angliei, format din mari blocuri de piatră dispuse în cerc.

cută. Am văzut-o pe domnișoara Pole examinîndu-i rochia în primele zece minute și cred că avea dreptate cînd ne-a spus a doua zi :

— Draga mea, cu zece lire ai fi cumpărat tot ce avea pe ea — cu dantelă cu tot.

Era plăcut să bănuiești că o aristocrată putea fi săracă și, în parte, asta ne-a împăcat cu ideea că soțul ei n-a fost niciodată membru în Camera Lorzilor ; fapt care, atunci cînd l-am auzit prima dată, ni s-a părut un fel de înșelăciune, răpindu-ne pe motive neîntemeiate respectul cuvenit ; un fel de „ba e lord, ba nu e lord".

La început toată lumea tăcea. Ne gîndeam ce anume am putea vorbi care să fie destul de elevat pentru a o interesa pe lady Glenmire. Se urcase prețul zahărului, ceea ce, avînd în vedere că se apropia sezonul dulcețurilor, era o veste de natură să afecteze toate inimile noastre de gospodine și să ne ofere subiectul cel mai firesc de conversație, dacă nu ar fi fost acolo lady Glenmire. Dar nu eram sigure că și nobilii mănîncă dulcețuri și ne îndoiam că știu cum se fac. În cele din urmă domnișoara Pole, care avea întotdeauna mult curaj și *savoir faire,* i se adresă lady-ei Glenmire, care, la rîndul ei, părea tot așa de încurcată ca și noi, neștiind cum să spargă gheața.

— Domnia-voastră a mai fost pe la Curte în ultima vreme ? întrebă ea și apoi ne aruncă o privire, pe jumătate timidă, pe jumătate triumfătoare, ca și cum ar fi spus : Vedeți cît de judicios am ales un subiect potrivit cu rangul acestei persoane străine ?

— N-am fost acolo niciodată în viața mea, zise lady Glenmire, cu un pronunțat accent scoțian, dar cu o voce foarte dulce. Și apoi, părîndu-i-se că a răspuns cam brusc, adăugă : Noi ne duceam foarte rar la Londra — de fapt am fost numai de două ori în tot timpul cît a trăit soțul meu ; și, înainte de a mă mărita, tatăl meu avea o familie mult prea mare („a cincea fiică a domnului Campbell" — sînt sigură că ne ziceam fiecare din noi în gînd) pentru a porni cu noi în călătorie, chiar și pînă la Edinburgh. Poate că ați fost vreodată la Edinburgh, nu ? întrebă ea, luminîndu-se deodată la față în speranța unui subiect de interes comun.

Nici una din noi nu fusese acolo ; dar domnișoara Pole avea un unchi care petrecuse cîndva o noapte acolo, ceea ce era un fapt îmbucurător.

Doamna Jamieson era preocupată de ce nu aduce domnul Mulliner ceaiul ; și în cele din urmă, preocuparea îi ieși pe gură.

— N-ar fi mai bine să sun, nu crezi, dragă ? zise iute lady Glenmire.

— Nu... cred că nu trebuie... lui Mulliner nu-i place să fie zorit.

Ne-ar fi prins bine ceaiul, căci noi luam masa la o oră mai timpurie decît doamna Jamieson. Bănuiesc că domnul Mulliner avea de terminat lectura gazetei *St. James's Chronicle* înainte de a se deranja cu ceaiul nostru. Stăpîna sa se tot foia și se frămînta repetînd într-una :

— Nu înțeleg de ce nu aduce Mulliner ceaiul. Nu înțeleg ce tot face.

Iar lady Glenmire își pierdu pînă în cele din urmă răbdarea, dar de fapt era drăguță în nerăbdarea ei și sună destul de apăsat, primind un fel de vagă încuviințare din partea cumnatei sale. Domnul Mulliner apăru cu un aer de solemnă uimire :

— O, făcu doamna Jamieson. Lady Glenmire a sunat. Cred că pentru ceai.

După cîteva minute fu adus ceaiul. Porțelanul ceștilor era foarte fin, argintăria foarte veche, feliile de pîine cu unt foarte subțiri și bucățile de zahăr foarte mici. Zahărul reprezenta, evident, economia preferată a doamnei Jamieson. Mă întreb dacă delicatul clește în filigran, făcut cam ca o foarfecă, ar fi putut fi deschis destul pentru a prinde o bucată de zahăr cinstită, vulgară, de dimensiuni normale ; și cînd am încercat să apuc două minuscule bucățele deodată, pentru a nu se observa că bag prea des cleștele în zaharniță, acesta a dat drumul uneia cu un zăngănit ascuțit, într-un mod cu totul nefiresc și răutăcios. Dar înainte de această întîmplare, avurăm și o ușoară dezamăgire. În cana cea mică de argint era frișcă, în cea mai mare lapte. Îndată ce domnul Mulliner intră cu tava, Carlo începu să ceară de mîncare, un lucru pe care manierele noastre ni-l interziceau, deși sînt sigură că

eram tot atît de flămînde ca și el, iar doamna Jamieson zise că era sigură că o vom scuza dacă îi dădea întîi ceaiul bietului Carlo, care nu avea darul vorbirii. Așa că îi umplu o farfurioară și i-o puse jos să o lingă ; apoi ne spuse cît de inteligent și cu judecată era drăguțul de el ; cunoștea foarte bine gustul de frișcă și refuza întotdeauna ceaiul cînd i se punea în el numai lapte. Astfel încît laptele a rămas pentru noi ; dar în sinea noastră ne gîndeam că și noi aveam tot atîta inteligență și judecată ca și Carlo. Iar cînd furăm invitate să-i admirăm recunoștința manifestată prin mișcări din coadă pentru frișca ce ni s-ar fi cuvenit nouă, am avut impresia că lovitura a fost întărită și cu o insultă.

După ceai, atmosfera s-a mai dezgheţat și am îndrăznit să abordăm subiecte din viața de toate zilele. Am fost recunoscătoare amabilei lady Glenmire, care a mai cerut niște pîine cu unt, și această dorință comună ne-a apropiat mai mult decît dacă am fi vorbit despre Curte, deși domnișoara Pole tot spunea că sperase să afle cum se simte iubita noastră regină de la cineva care o văzuse. Prietenia începută cu prilejul pîinii cu unt se dezvoltă la o partidă de cărți. Lady Glenmire juca admirabil „préférence" și era o supremă autoritate în ceea ce privește „ombre" și „quadrille". Chiar domnișoara Pole uită cu totul să-i mai zică „lady" și „domnia-voastră", și făcu : „Dă-o-ncolo, doamnă, mi se pare că ai as de pică", tot așa de simplu ca și cum n-am fi reunit niciodată marele parlament din Cranford, dezbătînd problema cum trebuie să te adresezi soției unui lord.

Ca o dovadă a faptului că uitasem cu desăvîrșire că ne aflam în prezența unei persoane care ar fi putut lua ceaiul purtînd pe cap o coroană în loc de bonetă, doamna Forrester îi povesti o mică întîmplare mai curioasă — o pățanie pe care prietenele ei apropiate de fapt o cunoșteau, dar de care nu auzise nici doamna Jamieson. Se referea la o dantelă foarte veche și fină, singura relicvă a unor zile mai bune, pe care lady Glenmire o remarcă cu admirație pe gulerul doamnei Forrester.

— Da, zise doamna în cauză, asemenea dantelă nu mai găsești azi cu nici un preț ; se spune că ar fi fost făcută de călugărițe undeva în străinătate și că în zilele noastre

n-o mai pot face așa nici acolo. Dar poate acum, că s-a votat legea emancipării catolice, s-ar putea să înceapă să lucreze iarăși ca în trecut. Nu m-aș mira. Dar, între timp, eu îmi îngrijesc dantela ca ochii din cap. Nu mă încumet să o încredințez pentru spălat nici fetei în casă (era vorba de fetița de la orfelinat, de care am mai pomenit, dar care suna acum bine ca „fata în casă"). Întotdeauna mi-o spăl singură. Și o dată de-abia am salvat-o. Desigur, știți și dumneavoastră că asemenea dantelă nu trebuie scrobită sau călcată. Unii o spală în apă cu zahăr, alții în cafea ca să-i dea o nuanță gălbuie; în ce mă privește, am o rețetă foarte bună de spălare cu lapte, ceea ce o întărește destul și-i dă o culoare frumoasă, crem. Ei bine, doamnă, o strînsesem ghem (și frumusețea acestei dantele fine este că atunci cînd e udă ocupă un spațiu foarte mic), și o pusesem să se îmbibe în lapte, cînd din nenorocire am ieșit din odaie. La întoarcerea mea am găsit pisica pe masă, avînd un aer vinovat, dar înghițind din greu, ca și cum s-ar fi înecat cu ceva pe care vroia să-l înghită și nu putea. Și ce credeți? La început mi s-a făcut milă de ea și-am zis: „biata pisicuță, biata pisicuță", cînd, deodată, mi-am aruncat ochii și am văzut cana de lapte goală — linsă pînă la fund! „Mîță afurisită!" zic și, cum eram destul de enervată, i-am tras o palmă, dar n-a ajutat la nimic, ci dimpotrivă a făcut-o să înghită dantela — așa cum îi dai un pumn după ceafă unui copil cînd se îneacă. Eram așa de necăjită că îmi venea să plîng; dar m-am hotărît să nu renunț la dantelă fără luptă. În orice caz, sperам ca dantela să nu-i priască la stomac; dar l-ar fi scos și pe Iov din răbdări dacă ar fi văzut, cum am văzut eu, peste vreun sfert de oră pisica intrînd pe ușă și torcînd liniștită, de parcă se aștepta să fie mîngîiată. „Nu, pisicuțo, zic eu, dacă ai măcar un pic de conștiință, n-ar trebui să aștepți așa ceva!" Și apoi îmi veni deodată o idee; am sunat servitoarea și am trimis-o la domnul Hoggins, să-i transmită complimentele mele și să-l întrebe dacă n-ar vrea să fie așa de amabil să-mi împrumute una din cizmele lui înalte pentru vreun ceas? Nu mi s-a părut că era ceva caraghios în acest mesaj; dar Jenny zicea că tinerii de la cabinetul medical s-au prăpădit de rîs auzind că am

nevoie de o cizmă. Cînd mi-a adus-o, Jenny şi cu mine am vîrît pisica înăuntru cu picioarele din faţă drept în jos, prinse în carîmb ca să nu zgîrie şi i-am dat pe gît o linguriţă de jeleu de coacăze în care (să mă scuze doamna) amestecasem şi nişte vomitiv cu tartru. N-am să uit niciodată ce îngrijorată am fost în următoarea jumătate de oră. Am luat pisica în camera mea şi am întins un prosop curat pe jos. Aş fi fost în stare s-o sărut cînd a scos la vedere dantela, cam tot în starea în care o înghiţise. Jenny pusese apă la fiert şi am spălat-o şi iar am spălat-o în mai multe ape şi am întins-o pe o tufă de levănţică să stea la soare, înainte de a mă atinge de ea, ca s-o pun din nou în lapte. Dar acum nimeni n-ar putea bănui că dantela asta a fost în burta pisicii.

Am mai descoperit în seara aceea că lady Glenmire avea de gînd să-i facă doamnei Jamieson o vizită destul de lungă, deoarece renunţase la locuinţa din Edinburg şi nu avea alte obligaţii care să o facă să-şi grăbească întoarcerea. În general, am fost bucuroase de această veste, căci ne făcuse tuturor o impresie plăcută ; şi era reconfortant să constaţi din unele amănunte care au ieşit la iveală în cursul conversaţiei că, pe lîngă multe alte distinse calităţi, o avea şi pe aceea de a fi departe de „vulgaritatea bogăţiei".

— Nu găsiţi că e foarte neplăcut să mergi pe jos ? întrebă doamna Jamieson, cînd s-a anunţat sosirea servitoarelor noastre care veniseră să ne însoţească.

Era o întrebare destul de frecventă din partea doamnei Jamieson, care avea trăsura în remiză şi ieşea cu lectica atunci cînd avea de parcurs doar distanţe foarte scurte. Răspunsurile erau tot atît de stereotipe :

— Vai nu, de loc ! E aşa de plăcut şi de liniştitor noaptea !

Sau :

— Te calmează după agitaţia unei sindrofii !

Sau :

— Stelele sînt atît de frumoase !

Această ultimă remarcă venea din partea domnişoarei Matty.

— Vă place astronomia ? întrebă lady Glenmire.

— Nu prea, replică domnișoara Matty, cam încurcată, neștiind pe moment diferența dintre astronomie și astrologie — dar răspunsul se potrivea pentru ambele, căci citise și fusese ușor alarmată de prezicerile astrologice ale lui Francis Moore ; iar, în ce privește astronomia, îmi mărturisise, într-o conversație particulară și confidențială, că nu putea niciodată crede că pământul se tot învîrtește și că nici n-ar vrea să creadă așa ceva chiar dacă ar putea ; ori de cîte ori îi venea în minte gîndul ăsta, o cuprindea oboseala și amețeala.

Încălțate cu încălțările noastre pentru vreme rea, călcam cu multă grijă în noaptea aceea, îndreptîndu-ne spre casă, într-atît de rafinate și de delicate ne deveniseră simțurile după ce băusem ceaiul cu o „lady"

CAPITOLUL IX

Signor Brunoni

Curînd după întîmplările povestite în capitolul trecut, am fost chemată acasă de boala tatălui meu și, un timp, îngrijorată de sănătatea lui, am uitat să mă gîndesc la dragele mele prietene din Cranford, să mă întreb cum o mai duceau, sau cum se împăca lady Glenmire cu plictiseala vizitei îndelungi pe care o făcea cumnatei sale, doamna Jamieson. Cînd tatăl meu se mai înzdrăveni, am mers cu el la mare, astfel încît o bună parte din anul acela am rămas cu totul izolată de Cranford și lipsită de posibilitatea de a primi vreo veste, chiar și întîmplătoare, din acel simpatic orășel.

Pe la sfîrșitul lui noiembrie — după ce ne întorsesem din nou acasă și tatăl meu era complet restabilit — am primit o scrisoare de la domnișoara Matty ; și trebuie să spun că era o scrisoare destul de misterioasă. Prietena mea începea mai multe fraze fără a le termina, amestecîndu-le între ele, la fel cum se alătură în mod absurd cuvintele pe o sugativă. Tot ce am putut deslușì a fost că, dacă tata era sănătos (ceea ce dînsa spera) și dacă vrea să asculte de sfatul ei și să poarte palton gros de la Sfîntul Mihail pînă la Buna Vestire — puteam să-i spun dacă se poartă turbanele ? Se pregătea acolo o asemenea distracție publică cum nu se mai văzuse sau cunoscuse de pe vremea leilor lui Wombwell, cînd unul dintre ei mîncase brațul unui copil ; și deși ea era poate prea bătrînă ca să se mai intereseze de toalete, dar o pălărie nouă tot îi trebuia. Și cum auzise că se poartă turbane și era probabil să vină și cîteva din familiile mai de vază din comitat, i-ar plăcea să arate îngrijit, dacă eu aș vrea să-i aduc o pălărie de la modista mea obișnuită ; și vai ! ce zăpăcită e, că a uitat că de fapt scrisese ca să mă invite să-i fac o vizită marțea viitoare, cînd spera să-mi poată oferi ca distracție ceva ce nu ar

vrea să-mi descrie mai pe larg, numai că verdele marin era culoarea ei preferată. Astfel își încheia scrisoarea; dar într-un post scriptum adăuga că s-a gîndit să-mi spună totuși care era atracția specială a Cranfordului în acele zile: Signor Brunoni urma să dea un spectacol cu minunata sa magie în Saloanele de Reuniuni din Cranford, miercuri și vineri seara, săptămîna viitoare.

Am fost foarte bucuroasă să primesc invitația scumpei mele domnișoare Matty, independent de magician și cu deosebire doritoare să o împiedic de a-și desfigura fața ei de șoricel, micuță și blîndă, încoronînd-o cu un „turban de sarazin".

În consecință, i-am cumpărat o bonetă drăguță, potrivită pentru vîrsta ei, care însă i-a produs o oarecare dezamăgire atunci cînd, la sosirea mea, m-a întovărășit în dormitor, chipurile să mai potrivească focul, dar în realitate, cred, să vadă dacă turbanul verde marin nu se găsea cumva în cutia de pălării cu care sosisem. În zadar am tot răsucit boneta pe mînă, ca să o vadă din față și din spate; inima ei era vrăjită de turbane și tot ce mai putu face fu să spună, cu resemnare în privire și glas:

— Sînt sigură că ai făcut tot ce-ai putut, draga mea. E la fel cu toate bonetele pe care le poartă doamnele din Cranford și pot spune că le au de vreun an. Mi-ar fi plăcut ceva mai nou, mărturisesc — ceva mai în genul turbanelor de care domnișoara Betsy Barker îmi spune că le poartă regina Adelaida; dar și asta e foarte drăguță. Și cred că albastrul acesta deschis se poartă mai bine ca verdele marin. Și la urma urmei, ce importanță au hainele, ca să ne preocupăm atîta de ele? Spune-mi dacă ai nevoie de ceva, draga mea. Aici ai soneria... Bănuiesc că turbanele nu au ajuns încă la Drumble.

Zicînd acestea, drăguța mea bătrînică se retrase plină de jale, lăsîndu-mă să mă schimb pentru ceai, la care, după cum mă informă, aștepta pe domnișoara Pole și pe doamna Forrester și spera că nu voi fi prea obosită de drum ca să pot lua parte la reuniunea lor. Bineînțeles că nu eram; și m-am grăbit să-mi scot din geamantan și să-mi aranjez rochia; dar cu toată graba mea am auzit, înainte de a fi gata, sosirea musafirilor și zumzetul

conversației din camera alăturată. Tocmai cînd deschideam ușa, am prins cuvintele : „Era o prostie să mă aștept la ceva foarte rafinat de la Drumble ; biata fată ! a făcut tot ce a putut, nici nu mă îndoiesc." Dar cu toate acestea, preferam să o aud dînd vina pe orașul Drumble sau pe mine, decît să o văd desfigurată de un turban. Din trio-ul de doamne prezente în acea seară, domnișoara Pole era persoana căreia i se întîmplau cele mai multe lucruri. Avea obiceiul să-și petreacă dimineața cutreierînd prăvăliile, nu ca să cumpere ceva (doar întîmplător vreun mosorel sau o bucată de șiret), ci ca să vadă noile articole și să poată raporta despre ele, precum și să culeagă toate știrile răzlețe din oraș. Mai avea și o specialitate să-și bage nasul pe ici, pe colo, cam peste tot, cu un aer de mironosiță, pentru a-și satisface curiozitatea asupra tuturor lucrurilor — o purtare care ar fi putut trece drept obrăznicie, dacă ea n-ar fi arătat atît de cumsecade și de sobră.

Și acum, după felul expresiv în care își dregea vocea, așteptînd să vadă cum erau înlăturate din cale toate subiectele minore (ca pălării și turbane), știam că avea ceva cu totul deosebit de povestit atunci cînd se va ivi pauza cuvenită în conversație — și desfid pe oricine, înzestrat cu o cît de mică doză de bună-cuviință, să poată continua mai îndelung convorbirea cînd o persoană stă înfiptă pe scaunul ei, arătîndu-și prin tăcere disprețul față de toate lucrurile mărunte și neînsemnate povestite de ceilalți la întîmplare — în comparație cu ce ar putea dezvălui ea dacă i s-ar cere cu tot dinadinsul. Domnișoara Pole începu:

— Cînd ieșeam azi din magazinul lui Gordon, s-a întîmplat să trec și pe la hanul „George" (Betty a mea are o verișoară de-al doilea care este în serviciu acolo și m-am gîndit că poate lui Betty o să-i facă plăcere să afle ce mai face), și nevăzînd pe nimeni în jur, am suit în treacăt scările și m-am trezit în coridorul care duce la Saloanele de Reuniuni (noi două, domnișoară Matty, ne aducem aminte de salonul acela, sînt sigură, și de menuete), așa că am mers mai departe, fără vreun scop anume, cînd deodată bag de seamă că mă aflu în mijlocul pregătirilor pentru spectacolul de mîine seară — sala fiind despărțită în două de niște mari gherghefe de lemn

pe care oamenii lui Cresby fixau postav roșu ; mi s-a părut foarte întunecos și straniu și, distrată cum sînt, tocmai voiam să trec în dosul paravanelor, cînd un domn (un adevărat gentleman, vă asigur) a venit spre mine și m-a întrebat dacă am vreo treabă pe acolo la care m-ar putea ajuta. Vorbea așa de drăguț o engleză stricată, încît fără să vreau mi-am adus aminte de Tadeus din Varșovia și de Frații Maghiari și de Santo Sebastiani ; dar în timp ce îmi imaginam viața sa trecută, el îmi arătă ușa cu un salut politicos. Dar, stați niței ! Nu ați auzit încă nici jumătate din povestea mea. Cînd coboram scara, pe cine credeți că întîlnesc ? Tocmai pe verișoara de-al doilea a lui Betty. Așa că, bineînțeles, de dragul ei m-am oprit să-i vorbesc o clipă ; și așa am aflat că de fapt îl văzusem chiar pe scamator în persoană — domnul care vorbea stricat englezește era chiar Signor Brunoni. Tocmai atunci Signor Brunoni se întîmplă să treacă pe lîngă noi pe scară, făcîndu-ne o plecăciune plină de grație, iar eu am răspuns cu o reverență — toți străinii ăștia au maniere atît de politicoase încît parcă te molipsești și tu de la ei. Dar după ce am ajuns jos, mi-am dat seama că-mi pierdusem o mănușă în Salonul de Reuniuni (de fapt era la locul ei în manșon, dar n-am găsit-o decît mai tîrziu), așa că m-am întors și tocmai pe cînd mă strecuram prin locul de trecere lăsat la marginea paravanului celui mare care desparte aproape toată încăperea în două, pe cine nu văd venind acum spre mine din partea din fund a salonului (care nu are ușă de intrare — ți-aduci aminte, domnișoară Matty ?) Pe același domn pe care-l întîlnisem înainte și care mă salutase pe scară, întrebîndu-mă acum din nou, în engleza lui drăguță, stricată, dacă aveam vreo treabă pe acolo. Știți, nu a spus-o chiar așa brutal, dar, părea foarte hotărît să nu mă lase să trec dincolo de paravan, așa că, bineînțeles, i-am explicat povestea cu mănușa pe care, în mod curios, am și găsit-o chiar atunci.

Deci domnișoara Pole îl văzuse pe scamator — pe adevăratul scamator — în carne și oase ! Imediat am asaltat-o cu numeroase întrebări : „Avea barbă ?" „Era tînăr sau bătrîn ?" „Blond sau brun ?" „Arăta..." (neștiind cum să-mi formulez mai prudent întrebarea, am pus-o în-

tr-o altă formă) „Cum arăta ?“ Pe scurt, domnișoara Pole era eroina serii, datorită întîlnirii ei din acea dimineață. Dacă nu era însuși trandafirul (adică scamatorul), stătuse cel puțin în vecinătatea lui.

Scamatorie, prestidigitație, magie, vrăjitorie — au fost subiectele de conversație ale întregii seri. Domnișoara Pole era ușor sceptică și înclinată a crede că trebuie să existe o explicație științifică, chiar și pentru procedeele Vrăjitoarei din Endor. Doamna Forrester credea în tot, de la stafii pînă la prevestirile de moarte. Domnișoara Matty se situa între cele două, întotdeauna convinsă de ultimul argument. Cred că în mod natural era mai degrabă adepta doamnei Forrester, dar dorința de a se dovedi demnă de sora ei, domnișoara Jenkyns, o îndemna să oscileze între cele două păreri. Cînd te gîndești că domnișoara Jenkyns nu permitea nici măcar servitoarelor să numească micile suluri de seu care se formau în jurul lumînărilor „giulgiuri“ și insista să fie denumite „mîțișori“. Să aibă tocmai ea o soră superstițioasă ? Nu se făcea ! După ceai am fost rugată să aduc din sufragerie volumul acela din vechea enciclopedie care conținea toate substantivele începînd cu litera S, pentru ca domnișoara Pole să se poată înarma cu toate explicațiile științifice pentru scamatoriile din seara următoare. Aceasta a stricat jocul de „préférence“ pe care domnișoara Matty și doamna Forrester îl așteptau cu multă plăcere, căci domnișoara Pole devenise într-atît de absorbită de subiectul ei și de planșele cu care era ilustrat, încît am simțit, toate, că ar fi fost o cruzime să o deranjăm altfel decît prin cîteva căscaturi bine calculate, cu care eu interveneam din cînd în cînd, căci îmi era într-adevăr milă de aerul blajin cu care cele două femei își îndurau dezamăgirea. Dar domnișoara Pole citea cu un zel tot mai mare, neîmpărtășindu-ne alte informații mai interesante decît : „Ah ! pricep ; înțeleg foarte bine. *A* reprezintă mingea. Puneți pe A între B și D — nu, între C și F și îndoiți a doua falangă a celui de-al treilea deget de la mîna stîngă peste încheietura mîinii drepte. E foarte limpede, într-adevăr ! Dragă doamnă Forrester, scamatoria și vrăjitoria sînt doar o chestiune de alfabet. Dă-mi voie să-ți citesc acest pasaj !“

Doamna Forrester o imploră pe domnișoara Pole să o cruțe, zicînd că, din fragedă copilărie, nu poate urmări cînd cineva îi citește cu glas tare ; iar eu am lăsat să cadă cît mai zgomotos pachetul de cărți pe care le tot amestecam și, prin această discretă mișcare, am silit-o pe domnișoara Pole să observe că pe agenda serii se afla jocul de „préférence" și să propună, cam în silă, să începem jocul. Ce plăcută lumină s-a ivit pe figurile celorlalte două doamne la auzul acestor cuvinte ! Domnișoara Matty, avînd unele mustrări de conștiință fiindcă o întrerupsese pe domnișoara Pole din studiile ei, nu prea putea să se concentreze asupra jocului sau să țină minte ce cărți a avut ; pînă la urmă își liniști conștiința oferindu-se să-i împrumute acel volum din enciclopedie domnișoarei Pole, care-l acceptă foarte bucuroasă și zise că i-l va aduce acasă Betty, cînd va veni să o ia cu felinarul.

A doua zi, pe seară, eram foarte ușor emoționate la ideea distracției ce ne aștepta. Domnișoara Matty se duse sus să se îmbrace din timp și mă zori și pe mine pînă cînd am fost gata, după care am descoperit că mai aveam o oră și jumătate de așteptat pînă cînd „ușile se vor deschide la orele șapte precis". Și aveam numai cîțiva pași pînă acolo ! Totuși, cum zicea domnișoara Matty, nu merita să ne apucăm de ceva care să ne absoarbă atenția și să uităm de ceas ; așa că a fost de părere că ar fi mai bine să ședem liniștite, fără să aprindem lumînările, pînă la șapte fără cinci. Deci, domnișoara Matty a moțăit și eu am tricotat.

În cele din urmă am pornit, iar la intrare, sub poarta pentru trăsuri a hanului „George", am întîlnit-o pe doamna Forrester și pe domnișoara Pole. Aceasta din urmă discuta subiectul scamatoriei cu mai multă vehemență decît oricînd și ne arunca în față niște A-uri și B-uri, de parcă ar fi fost pietricele de grindină.

Chiar copiase una sau două „rețete" — cum le zicea ea — pentru diferite scamatorii, pe dosul unor scrisori, și era gata să explice și să dea la iveală șmecheriile lui Signor Brunoni.

Ne-am îndreptat spre garderoba alăturată Salonului de Reuniuni ; domnișoara Matty, în timp ce își potrivea fru-

moasa bonetă nouă în fața străvechii oglinzi de la garderobă, scoase un oftat la gîndul tinereții dispărute și la amintirea ultimei dăți cînd intrase acolo.

Salonul de Reuniuni fusese adăugat hanului cam cu o sută de ani în urmă, de diferitele familii de moșieri care se întruneau acolo o dată pe lună în timpul iernii, pentru a dansa și a juca cărți. Multe frumusețe rurale au plutit prin acest salon în ritmul grațios al unui menuet, pe care aveau apoi să-l danseze în fața reginei Charlotte. Se spunea că una din fetele Gunnings luminase acest salon cu frumusețea ei. Era sigur că o nostimă și bogată văduvă, lady Williams, își lăsase aici inima străpunsă de nobila apariție a unui tînăr artist care stătea, din motive profesionale, la o familie din jurul Cranfordului și care își întovărășise protectorii la reuniunea lunară. Și bine o mai nimerise biata lady Williams cu frumosul ei bărbat, dacă era adevărat ce se spunea despre el!

În seara asta, însă, nici o frumusețe nu roșea și nu își arăta gropițele în Salonul de Reuniuni din Cranford; nici un frumos artist nu cucerea inimi făcînd o plecăciune, cu pălăria adusă cu grație la piept. Vechea sală părea sărăcăcioasă; zugrăveala roz-gălbui se decolorase spre cenușiu; mari bucăți de tencuială se desprinseseră din ghirlandele și volutele de pe pereți; totuși, prin unghere mai dăinuia un iz muced de aristocrație și o amintire cam prăfuită a zilelor apuse — ceea ce făcu pe domnișoara Matty și pe doamna Forrester să se încordeze ușor cînd trecură pragul și să pășească prin sală cu o afectată eleganță, ca și cum s-ar fi aflat acolo mai mulți observatori distinși în locul celor doi băieți cu un bastonaș de zaharicale, pe care îl sugeau cu rîndul ca să mai treacă vremea.

Ne-am oprit la al doilea rînd din față; nu m-am putut dumiri de ce, pînă cînd n-am auzit-o pe domnișoara Pole întrebînd un chelner rătăcit pe acolo dacă se așteptau să sosească vreuna din familiile de moșieri din jur. Numai cînd omul clătină din cap arătînd că nu crede, doamna Forrester și cu domnișoara Matty trecură în față, iar grupul nostru căpătă forma unui patrat. Rîndul din față fu în curînd sporit și îmbogățit cu lady Glenmire și cu

doamna Jamieson. Noi ședeam ocupam cele două rînduri din față, și izolarea noastră aristocratică rămase respectată de grupul de negustori care intrau din timp în timp și se înghesuiau la un loc, pe băncile din spate. Cel puțin așa mi-i închipuiam după zgomotul pe care-l făceau și după bufniturile sonore care marcau fiecare așezare pe bancă ; dar cînd, obosită de încăpățînarea cortinei verzi care nu vroia de loc să se ridice ci mă fixa numai cu niște ochi străini văzuți prin două găuri, ca în vechea poveste cu tapiseria, aș fi dorit să-mi întorc privirile spre lumea care pălăvrăgea veselă în spatele meu, domnișoara Pole mă strînse de braț și mă rugă să nu mă întorc, căci „nu se făcea". Ceea ce „se făcea" nu am putut afla niciodată prea bine, dar trebuie să fi fost tot numai lucruri sumbre și plicticoase. În consecință, am stat toate cu ochii ațintiți drept înainte, cu bustul înțepenit privind la chinuitoarea cortină și abia vorbind în șoaptă, de teamă ce ne era să nu cădem în vulgara greșeală de a face zgomot într-o sală publică. Doamna Jamieson a fost cea mai norocoasă dintre noi, căci își trecu timpul moțăind.

Într-un tîrziu ochii dispărură — cortina tremură — o parte se ridică în sus înaintea celeilalte care rămînea înțepenită ; a fost lăsată din nou și, cu o nouă sforțare și o viguroasă smucitură din partea unei mîini nevăzute, zbură în sus, dezvăluind privirilor noastre un domn, magnific îmbrăcat în costum turcesc, așezat în fața unei mese și privindu-ne lung (cu aceiași ochi, am impresia, pe care tocmai îi văzusem prin gaura din cortină), cu o demnitate calmă și condescendentă — „ca o ființă dintr-o altă lume", cum am auzit niște voci sentimentale exclamînd în spatele meu.

— Acesta nu e Signor Brunoni ! făcu domnișoara Pole cu multă hotărîre și atît de tare, încît sînt sigură că ne-a auzit, căci se uită în jos peste barba lui bogată, la grupul nostru, cu un aer de reproș mut. Știți doar, Signor Brunoni nu are barbă, dar poate că o să apară și el în curînd, se consolă ea, înșelîndu-și așteptarea.

Între timp, domnișoara Matty cercetase obiectivul prin lornion, îi mai șterse o dată sticla și se uită din nou.

Apoi se întoarse spre mine și îmi spuse pe un ton amabil, blînd și trist :

— Vezi, draga mea, că *se poartă* totuși turbane.

Dar nu avurăm timp pentru o conversație mai îndelungă. Marele Turc, cum îl botezase domnișoara Pole, se ridică și se prezentă drept Signor Brunoni.

— Nu cred ! exclamă domnișoara Pole cu un aer sfidător.

El o privi din nou cu aceeași expresie de mustrare distinsă.

— Doamne ferește ! repetă ca mai hotărîtă decît oricînd. Signor Brunoni nu avea măturoiul ăla de blană în jurul bărbiei, ci arăta ca un gentleman creștin, bine ras.

Cuvintele energice ale domnișoarei Pole avură darul de a trezi din somn pe doamna Jamieson, care deschise ochii mari în semn de maximă atenție — o acțiune care reduse la tăcere pe domnișoara Pole și-l încurajă pe Marele Turc să continue, ceea ce și făcu într-o engleză foarte stricată — atît de stricată încît nu exista nici o legătură între părțile propozițiilor sale, un fapt de care își dădu și el seama în cele din urmă, așa că renunță la vorbire și trecu la acțiune.

Acum eram *într-adevăr* uimite. Nu-mi puteam închipui cum își făcea scamatoriile ; nu, nici măcar atunci cînd domnișoara Pole își scoase foile ei de hîrtie și începu să citească cu glas tare — sau cel puțin într-o șoaptă care se auzea foarte bine — diferitele „rețete" ale celor mai obișnuite dintre scamatoriile sale.

Dacă am văzut vreodată un om încruntat și furios, ei bine acela era Marele Turc încruntîndu-se spre domnișoara Pole ; dar cum spunea și ea, la ce te poți aștepta de la un musulman decît la priviri necreștinești !

Dacă domnișoara Pole se arăta sceptică, fiind mai preocupată de „rețetele" și diagramele ei decît de scamatoriile lui, domnișoara Matty și doamna Forrester erau vrăjite și descumpănite în cel mai înalt grad. Doamna Jamieson își tot scotea ochelarii și-i ștergea, ca și cum isprăvile de îndemînare s-ar fi datorat unui defect al lentilelor ei ; iar lady Glenmire, care văzuse multe lucruri curioase la Edinburgh, părea foarte impresionată de

scamatorii și nu era nicidecum de acord cu domnișoara Pole, care declara că oricine ar putea să le realizeze cu puțin antrenament și că o să încerce ea însăși să facă tot ce făcea el, dacă va fi lăsată timp de două ore să studieze enciclopedia și să-și exerseze degetul mijlociu.

În cele din urmă domnișoara Matty și doamna Forrester părură chiar înspăimîntate. Șopteau între ele. Cum stăteam chiar în spatele lor, nu puteam să nu aud ce spuneau. Domnișoara Matty o întreba pe doamna Forrester „dacă credea că era bine că au venit să vadă asemenea lucruri. Se temea că astfel încurajau manifestări ce nu erau tocmai..." Un mic semn din cap umplu golul rămas în frază. Doamna Forrester răspunse că aceleași gînduri îi trecuseră și ei prin minte ; și ea se simțea foarte stînjenită ; totul era atît de straniu. Era sigură că batista ei se afla acum în pîinea aceea — și cînd te gîndești că nu sînt nici cinci minute de cînd o ținuse în mînă. Se întreba cine o fi furnizat pîinea ? Era sigură că nu putea fi Dakin, deoarece el era și paracliser. Deodată domnișoara Matty se întoarse spre mine :

— Vrei să te uiți, draga mea — dumneata ești străină în orașul nostru și n-o să dai ocazia unor comentarii neplăcute — vrei să te uiți în spate să vezi dacă pastorul e în sală ? Dacă este, cred că putem trage concluzia că acest om miraculos are binecuvîntarea bisericii și asta îmi va lua o piatră de pe inimă.

Am privit și am văzut silueta înaltă, slabă, uscățivă și prăfuită a pastorului, înconjurat de băieții de la școală, păzit de o întreagă oaste de același sex de orice apropiere a numeroaselor fete bătrîne din Cranford. Fața lui binevoitoare, cu gura larg deschisă, era toată luminată de zîmbete, iar băieții din jurul lui chicoteau de rîs. I-am spus domnișoarei Matty că biserica își arăta surîzînd aprobarea, ceea ce îi liniști pe deplin scrupulele.

Nu am pomenit pînă acum de domnul Hayter, pastorul, fiindcă eu, ca fată tînără fără necazuri sau nevoi materiale, nu am avut niciodată de a face cu el. Era un bătrîn burlac, dar tot atît de speriat de zvonurile ma-

trimoniale care puteau circula pe socoteala lui ca orice fată de optsprezece ani. Ar fi dat buzna într-o prăvălie sau s-ar fi aruncat în vreun gang mai curînd decît să se întîlnească pe stradă cu vreuna din doamnele Cranford; iar în ce privește partidele de „préférance", nu mă mir că nu accepta niciodată asemenea invitații. Ca să vă spun drept, am bănuit-o întotdeauna pe domnișoara Pole de a-l fi urmărit cu multă străşnicie pe domnul Hayter cînd a apărut întîi la Cranford ; și acest lucru părea întărit și de teama comună ca numele lor să nu fie cumva pronunțate împreună. Toate preocupările lui se îndreptau către cei sărmani și neajutorați ; el le oferise băieților de la școală spectacolul din seara aceea. Și de data asta, cel puțin, virtutea își primea cuvenita răsplată, căci ei îl străjuiau din stînga și din dreapta și se strîngeau în jurul lui, ca și cum el ar fi fost regina albinelor, iar ei roiul. Se simțea atît de sigur în tovărășia lor, încît își putu permite chiar să ne salute, în timp ce ne îndreptam spre ieșire. Domnișoara Pole îi ignoră prezența, prefăcîndu-se absorbită în discuție, pentru a ne convinge că fusesem înșelate și că de fapt nici nu-l văzusem pe Signor Brunoni.

CAPITOLUL X

Spaima

Părea că o serie de întîmplări şi-au avut obîrşia în vizita lui Signor Brunoni la Cranford, împrejurare care se lega pe vremea aceea, în mintea noastră, de cele ce au urmat, deşi acum nu cred să fi avut vreo legătură cu ele. Deodată au început să circule prin oraş tot soiul de zvonuri. Au fost vreo două furturi, spargeri în toată puterea cuvîntului ; oamenii au fost prinşi, duşi la judecată şi închişi. Şi asta ne-a făcut pe toate să ne temem de hoţi. Iar acasă la domnişoara Matty, mi-aduc aminte că porneam în fiecare seară într-o adevărată expediţie prin bucătării şi pivniţe, cu domnişoara Matty în frunte, înarmată cu vătraiul ; eu veneam în urma ei cu peria de curăţat vatra şi apoi Martha, ducînd lopăţica şi cleştele de la sobă, cu care să sune alarma. Adesea, întîmplătoarea ciocnire dintre cele două unelte ne speria aşa de tare, că ne zăvoram iute tustrele în bucătăria din dos, sau în cămară, sau orişiunde se întîmpla să ne aflăm, pînă cînd, după ce ne trecea spaima, ne luam iar inima în dinţi şi porneam la drum cu sporită vitejie. În timpul zilei auzeam de la săteni şi negustori poveşti stranii despre căruţe care treceau pe drum în puterea nopţii, trase de cai potcoviţi cu pîslă şi mînaţi de oameni în straie negre care cutreierau oraşul fără doar şi poate în căutarea vreunei case nepăzite sau a vreunei uşi neferecate.

Domnişoara Pole, care afişa mult curaj, era ea însăşi principala colportoare a acestor poveşti, pe care le înfăţişa sub aspectul lor cel mai înfricoşător. Dar am descoperit că rugase pe domnul Hoggins să-i lase atîrnată în cuierul din hol una dintre pălăriile lui mai uzate, şi noi (cel puţin eu) aveam oarecari îndoieli dacă într-adevăr ar fi amuzat-o, cum pretindea, mica aventură a unor spargeri. Domnişoara Matty nu se sfia să arate că îi era

frică și de umbra ei, dar întotdeauna își îndeplinea cu regularitate rondul de inspecție prin casă, numai că ora acestei îndatoriri era mutată din ce în ce mai devreme, pînă cînd, în cele din urmă, ne făceam rondul la șase și jumătate, iar domnișoara Matty se retrăgea la culcare puțin după șapte, „ca să treacă mai repede noaptea".

Cranfordul se mîndrise atîta timp cu cinstea și moralitatea sa, încît ajunsese să-și închipuie că e prea nobil și bine crescut pentru a fi altfel, iar acum resimțea cu atît mai vîrtos această pată care-i umbrea renumele. Dar ne mîngîiam, asigurîndu-ne una pe alta că hoțiile nu ar fi putut fi niciodată comise de cineva din Cranford ; trebuie să fi fost un străin sau mai mulți care au adus această ocară orașului și ne-au făcut să luăm asemenea precauții, de parcă am fi trăit printre piei roșii sau francezi.

Această ultimă comparație despre măsurile noastre de apărare și despre fortificațiile nocturne aparținea doamnei Forrester, al cărei tată slujise sub ordinele generalului Burgoyne în războiul american și al cărei soț luptase împotriva francezilor în Spania. Ea înclina să creadă că francezii erau într-un fel amestecați în micile furturi care erau fapte dovedite, precum și în jafurile și hoțiile la drumul mare despre care se zvonea doar. Cîndva, în viața ei, fusese adînc impresionată de ideea spionilor folosiți de francezi și acest resentiment nu i-a pierit niciodată pe de-a-ntregul din minte. Din cînd în cînd gîndul acesta ieșea la iveală și teoria ei era următoarea : oamenii din Cranford se respectau pe sine prea mult și erau prea recunoscători nobililor care aveau bunătatea să-și aibă domeniile atît de aproape de oraș, pentru a se înjosi vreodată și a-și face de rîs educația prin fapte imorale sau necinstite ; deci, trebuie să credem că tîlharii erau străini de oraș ; și dacă erau din altă parte, de ce să nu fi fost și de alt neam ? Iar dacă erau de alt neam, cine mai probabil decît francezii ? Signor Brunoni vorbea stricat engleza, ca un francez și, deși purta turban ca un turc, doamna Forrester văzuse o litografie a Doamnei de Staël cu turban pe cap și o alta a domnului Denon cu o haină întocmai ca aceea în care apăruse sca-

matorul, dovedind astfel limpede că francezii, ca și turcii, purtau turbane. Nu putea fi nici cea mai mică îndoială că Signor Brunoni era francez — un spion francez venit să descopere punctele slabe ale Angliei — și fără doar și poate avea și complici. În ceea ce o privește pe ea, doamna Forrester își avusese întotdeauna părerile ei despre întîmplarea domnișoarei Pole de la hanul „George", cînd a văzut doi oameni în loc de unul, cum ar fi fost de așteptat. Francezii foloseau unele procedee despre care, era bucuroasă să poată afirma, englezii nici nu aveau habar și niciodată nu s-a împăcat în sinea ei cu ideea de a se duce la spectacolul scamatorului, care prea semăna a lucru necurat, deși se afla acolo și pastorul.

Pe scurt, doamna Forrester deveni mai agitată decît am știut-o vreodată și, fiind fiică și văduvă de ofițer, bineînțeles că opiniile ei erau acceptate cu mult respect. De fapt, nu știu cît erau de adevărate sau de false aceste zvonuri care zburau în toate părțile cu iuțela vîntului; dar mi se părea atunci că erau motive întemeiate să se creadă că la Mardon (un orășel cam la opt mile de Cranford) hoții intraseră în case și în prăvălii prin găuri făcute în pereți, cărămizile fiind pe nesimțite îndepărtate în puterea nopții, atît de încet încît nu se auzise nici un zgomot, nici înăuntru nici în afara casei. Cînd află aceasta, domnișoara Matty își încrucișă brațele a disperare. Ce rost mai aveau broaștele și zăvoarele și clopoțeii de la ferestre și inspectarea casei în fiecare seară? Această ultimă ispravă era demnă de un scamator. Acum credea cu adevărat că Signor Brunoni avea un amestec aici.

Într-o după-amiază, pe la orele cinci, am fost surprinse de o bătaie grăbită în ușă. Domnișoara Matty mă rugă să dau fuga să-i spun Marthei ca nu cumva să deschidă ușa pînă ce ea (domnișoara Matty) nu va cerceta terenul prin fereastra de sus. Se înarmă în consecință cu un taburet pentru a-l azvîrli în capul vizitatorului, dacă atunci cînd acesta va privi în sus ca să răspundă la întrebarea ei: „Cine-i acolo", și se va dovedi că are fața acoperită cu un văl negru. Dar nu era altcineva decît domnișoara Pole cu Betty. Prima veni sus, purtînd în mînă un coșuleț și manifestînd o stare de mare agitație.

— Ai grijă de astea ! îmi recomandă ea, în timp ce mă oferam să-i iau coşul din mînă. E argintăria mea. Sînt sigură că au plănuit să-mi calce casa în noaptea asta. Am venit să abuzez de ospitalitatea dumitale, domnişoară Matty. Betty o să doarmă la verişoara ei, la hanul „George". Pot să stau aici pe un scaun, dacă-mi permiteţi; casa mea e aşa de izolată de orice vecini, încît nu cred că ne-ar putea auzi cineva chiar dacă am striga cît ne ţine gura.

— Dar, făcu domnişoara Matty, ce v-a alarmat atît de tare ? Aţi văzut pe cineva dînd tîrcoale casei ?

— O, da ! răspunse domnişoara Pole. Doi indivizi suspecţi au trecut de trei ori prin faţa casei, mergînd foarte încet ; şi o cerşetoare irlandeză a apărut acum vreo jumătate de oră şi aproape că a intrat cu forţa în casă, trecînd pe lîngă Betty şi zicînd că îi mor copiii de foame şi că trebuie să vorbească cu stăpîna casei. Vedeţi că a zis „stăpîna", deşi se afla o pălărie de bărbat în cuierul din hol şi ar fi fost mai firesc să zică „stăpînul". Dar Betty i-a trîntit uşa în nas şi a fugit sus la mine ; aşa că am adunat linguriţele şi am stat de veghe la fereastra salonului, pînă cînd l-am zărit pe Thomas Jones venind de la lucru. Atunci l-am strigat şi l-am rugat să ne întovărăşească pînă în oraş.

Am fi putut să ne bucurăm de înfrîngerea domnişoarei Pole, care se lăudase cu vitejia ei pînă cînd i-a intrat frica în oase, dar eram prea mulţumite văzînd că nici ea nu era deasupra slăbiciunilor omeneşti, pentru a ne arăta triumful. I-am dat cu dragă inimă camera mea şi am dormit în noaptea aceea în patul domnişoarei Matty. Dar înainte de a ne duce la culcare, cele două domnişoare şi-au răscolit prin străfundurile memoriei, dînd la iveală nişte poveşti atît de groaznice de jafuri şi crime, că mi s-a făcut părul măciucă. Domnişoara Pole voia cu tot dinadinsul să ne convingă că cunoscuse chiar ea acele întîmplări cumplite şi că panica ei bruscă avea o justificare. Şi cum domnişoara Matty nu voia să se lase mai prejos, supralicita fiecare poveste cu una şi mai înfricoşătoare, încît mă făcură să-mi amintesc, în mod curios, de o veche poveste pe care o citisem undeva,

despre o privighetoare și un muzicant care se luaseră la întrecere în cîntat, pentru a vedea cine poate scoate sunetele cele mai minunate, pînă cînd biata Filomelă căzu jos moartă.

Una din poveștile din seara aceea, care m-a obsedat apoi multă vreme, a fost despre o fată lăsată să păzească o casă mare din Cumberland într-o anume zi de tîrg, cînd toți ceilalți servitori plecaseră la distracții. Familia stăpînilor era de asemenea plecată la Londra. Veni un telal și ceru voie să-și lase bocceaua mare și grea în bucătărie, zicînd că va veni mai pe seară să o ia, iar fata (care era fiica unui paznic de vînătoare) umblînd prin casă să-și caute ceva de lucru, se întîmplă să dea de o pușcă atîrnată în hol și o luă jos s-o examineze; pușca s-a descărcat, glontele trecu prin ușa deschisă a bucătăriei, pătrunse în boccea și deodată prinse să curgă din ea un șiroi de sînge negru. (Cît de mult îi plăcea domnișoarei Pole această parte a povestirii, pe care o spuse oprindu-se cu multă plăcere asupra fiecărui cuvînt!) Restul întîmplării îl debită mai grăbit, așa că nu am rămas decît cu o amintire confuză despre vitejia fetei și felul cum a dejucat planul tîlharilor, ținîndu-i la respect cu niște fiare de călcat dantela, pe care le înroșise în foc și apoi le readusese la culoarea lor naturală înmuindu-le în grăsime.

Ne duserăm la culcare îngrozite de ce vom mai auzi în dimineața următoare — și, în ceea ce mă privește, cu o vie dorință ca noaptea să treacă cît mai repede. Mi-era teamă că hoții vor fi văzut-o din ascunzătoarea lor pe domnișoara Pole ducîndu-și argintăria și că astfel vor avea un dublu motiv să ne atace.

Dar a doua zi, pînă cînd veni în vizită lady Glenmire, nu auzisem de nimic deosebit. Toate vătraiele din bucătărie erau exact în aceeași poziție, proptite de ușa din dos, așa cum le așezasem Martha și cu mine, cu multă măiestrie, ca niște arșice, gata să cadă cu un zăngănit formidabil chiar și la atingerea unei pisici de tăblia din afară.

Mă întrebasem ce ar trebui să facem dacă am fi trezite din somn de o astfel de alarmă și-i propusesem domnișoarei Matty să ne tragem plapuma în cap, ca nu

cumva hoții să creadă că i-am putea identifica ; dar domnișoara Matty, care tremura ca varga, respinse această idee și îmi spuse că era de datoria noastră față de societate să-i prindem și că ea va face tot ce va putea ca să pună mîna pe ei și să-i închidă în pod pînă a doua zi dimineața.

Cînd sosi lady Glenmire, aproape că furăm cuprinse de un sentiment de invidie. Casa doamnei Jamieson fusese *cu adevărat* atacată ; se vedeau urme de pași pe marginea stratului de flori, sub ferestrele bucătăriei, „unde nu avea ce căuta vreun bărbat", iar Carlo lătrase toată noaptea ca și cum ar fi umblat străini prin curte. Doamna Jamieson a fost sculată din somn de lady Glenmire și amîndouă au tras de cordonul clopoțelului care suna în camera domnului Mulliner, de la mansardă. Iar cînd capul lui, acoperit cu scufia de noapte, s-a ivit de după balustrada scării, cele două doamne i-au împărtășit spaima lor și motivele pe care le aveau ; la care domnul Mulliner se retrase în dormitorul său și încuie ușa (de teamă să nu-l tragă curentul, după cum le informă a doua zi) apoi deschise fereastra și strigă cu toată vitejia la presupușii tîlhari, zicînd că dacă îndrăznesc să se apropie, o să aibă de-a face cu el. Dar, după cum remarcă lady Glenmire, asta era o slabă mîngîiere, deoarece hoții ar fi avut de trecut prin camera doamnei Jamieson și prin a ei proprie, înainte de a putea ajunge la Mulliner. Ar fi trebuit să fie tare bătăioși dacă, neținînd seama de prilejul oferit de a jefui etajele de jos, nepăzite de nimeni, ar fi suit pînă la mansardă și acolo ar mai fi spart și o ușă, pentru a ajunge astfel la păzitorul casei.

După ce au rămas un timp în așteptare în salon, pîndind orice zgomot, lady Glenmire propuse cumnatei sale să se ducă la culcare ; dar doamna Jamieson zise că nu ar putea să aibă liniște decît stînd de veghe. Așa că se înfofoli bine și rămase pe canapea, unde a găsit-o fata în casă, cînd a intrat dimineața în cameră, dormind tun. Lady Glenmire, în schimb, s-a culcat în patul ei, dar n-a închis ochii toată noaptea. Cînd domnișoara Pole auzi toate astea, dădu din cap cu mare mulțumire. Fusese sigură că vom auzi că s-a întîmplat ceva neobișnuit la

Cranford în noaptea aceea, și așa a și fost. Era absolut limpede că își propuseseră întîi să atace casa ei, dar cînd au văzut că ea și cu Betty le dejucaseră planul și plecaseră cu argintăria, și-au schimbat tactica și s-au îndreptat spre casa doamnei Jamieson și nimeni nu știe ce s-ar fi întîmplat dacă nu ar fi lătrat Carlo, ca un cîine bun ce era!

Bietul Carlo! Lătratul lui se apropia de sfîrșit. Fie că banditii care cutreierau împrejurimile se temeau de el sau voiau să se răzbune pentru că le stricase planurile în noaptea aceea de pomină și i-au dat otravă, fie, după părerea unora mai inculți, că a murit de apoplexie fiindcă mînca prea mult și făcea prea puțină mișcare, în orice caz e fapt sigur că, a treia zi după noaptea aceea de pomină, Carlo a fost găsit mort, cu bietele lui picioruțe întinse, țepene, în poziție de fugă, ca și cum printr-o asemenea sforțare ar fi putut să scape de implacabilul urmăritor care era Moartea.

L-am regretat cu toții pe Carlo, bătrînul prieten care lătrase atîta amar de ani, iar împrejurările misterioase ale morții sale ne neliniștiră cumplit. Să fie oare și aici mîna lui Signor Brunoni? Pe scenă părea că omorîse un canar numai printr-o poruncă; voința lui părea o forță fatală; cine știe dacă nu se ascundea pe undeva prin împrejurimi, punînd la cale tot soiul de lucruri groaznice!

Ne șopteam aceste temeri una alteia la vreme de seară; dar dimineața, curajul ne revenea o dată cu lumina zilei și, într-o săptămînă, trecusem toate peste șocul provocat de moartea lui Carlo; toate, afară de doamna Jamieson. Sărmana de ea, simțea tot atîta durere cît simțise la moartea soțului ei, ba chiar, zicea domnișoara Pole, avînd în vedere că onorabilul domn Jamieson se cam întrecea cu băutura și-i pricinuia tot soiul de neplăceri, s-ar putea ca moartea lui Carlo să-i fi fost o durere mai mare. Dar spusele domnișoarei Pole aveau întotdeauna o mică nuanță de cinism. Oricum, un lucru era clar și sigur — doamna Jamieson trebuia să schimbe un timp decorul familiar și domnul Mulliner considera chestiunea cu multă gravitate, dînd din cap ori de cîte ori întrebam de stăpîna lui, pomenind pe un ton prevestitor de rele de lipsa ei de poftă de mîncare și de nop-

țile de insomnie. Avea și dreptate, căci dacă era ceva care o putea caracteriza pe doamna Jamieson în starea ei obișnuită, aceasta era capacitatea de a mînca și de a dormi. Dacă nu mai avea chef nici de una nici de alta, înseamnă că era într-adevăr deprimată și bolnavă.

Lady Glenmire (care se atașase evident de Cranford) nu era încîntată de ideea plecării doamnei Jamieson la Cheltenham și lăsase să se înțeleagă destul de limpede că toate acestea erau opera domnului Mulliner, care fusese foarte alarmat cînd cu atacul asupra casei și vorbise în repetate rînduri de marea lui răspundere de a apăra atitea femei. Oricare ar fi fost adevărul, fapt e că doamna Jamieson plecă la Cheltenham escortată de domnul Mulliner, iar lady Glenmire rămase singura stăpînă a casei, cu pretinsa misiune de a supraveghea servitoarele și a le opri să-și găsească „drăguți". Era un cerber foarte plăcut și, de îndată ce s-a hotărît că ea va rămîne singură la Cranford, a fost de părere că vizita doamnei Jamieson la Cheltenham era tocmai ce-i trebuia. Căci lady Glenmire își închiriase casa din Edinburgh și se afla deocamdată fără locuință, așa că sarcina supravegherii confortabilei case a cumnatei sale îi convenea de minune.

Domnișoara Pole ar fi vrut să apară ca o eroină, din cauza promptitudinii cu care luase decizia de a fugi de cei doi bărbați și o femeie, pe care îi denumea „banda aceea de criminali". Descria înfățișarea lor în culori izbitoare și am observat că, de fiecare dată cînd relua povestea, le mai adăuga cîte o nouă trăsătură de evidentă mîrșăvie. Unul din ei era înalt — cu vremea, pînă se epuiză întîmplarea, ajunse de proporții gigantice; avea, bineînțeles, părul negru care — mai apoi, îi atîrna în șuvițe încîlcite pe frunte și pe spate. Celălalt era scund și lat în umeri — și îi mai crescu și o cocoașă în spinare înainte de a apărea în scenă pentru ultima dată; avea părul roșu — culoare care evoluă înspre aceea a morcovului — și domnișoara Pole era aproape sigură că avea un defect la ochi — privea sașiu. Cît despre femeie, ochii ei vărsau foc și arăta mai degrabă a bărbat — un adevărat vampir, probabil chiar un bărbat îmbrăcat în haine

femeiești ; la un timp după aceea am aflat că avea și puțină barbă, o voce groasă și părea ca un zdrahon.

Dacă domnișoara Pole era încîntată să povestească evenimentele din după-amiaza aceea tuturor celor ce o întrebau, alții nu erau așa de mîndri de aventurile lor în legătură cu banditii. Domnul Hoggins, doctorul, fusese atacat chiar în poarta casei de doi derbedei care stătuseră ascunși în umbra verandei și operaseră așa de repede, încît n-a mai avut timp să zică nici pîs, între momentul cînd a sunat și pînă cînd servitoarea i-a deschis ușa. Domnișoara Pole era convinsă că se va descoperi că acest furt a fost săvîrșit de „banditii ei" și, chiar a doua zi după ce i se povesti faptul, se și înființă la domnul Hoggins să-și facă un control dentar și să-i ia un interogatoriu. După aceea trecu și pe la noi, așa că ne dezvălui imediat ce aflase, direct și nemijlocit, în timp ce era încă în agitația și emoția produsă de primele știri, căci întîmplarea avusese loc chiar în ajun.

— Ei bine, zise domnișoara Pole, așezîndu-se cu hotărîrea unei persoane care e complet lămurită despre natura lumii și a vieții (și asemenea oameni nu pășesc niciodată ușor și nu se așază fără zgomot), ei bine, domnișoară Matty, bărbații nu se schimbă ! Fiecare fiu al lui Adam vrea să fie considerat Samson și Solomon contopiți într-unul singur — prea puternic pentru a fi vreodată bătut sau înfrînt, prea înțelept pentru a fi vreodată înșelat. Dacă ai băgat de seamă, ei prevăd întotdeauna evenimentele, deși nu-ți spun niciodată despre previziunile lor înainte ca evenimentele să se fi întîmplat. Tatăl meu era tot bărbat, și cunosc foarte bine tagma asta.

Vorbise pînă își pierdu răsuflarea și am fi fost bucuroase să umplem pauza ce urmă, îndeplinind rolul corului, dar nu știam prea bine ce să spunem sau care anume bărbat îi inspirase această diatribă împotriva sexului tare. Așa că am participat numai cu o gravă clătinare a capului și un murmur în care se putu deslușI : „Într-adevăr că sînt de neînțeles".

— Gîndiți-vă numai, făcu domnișoara Pole, am înfruntat riscul de a-mi pierde unul din puținii dinți care mi-au rămas (căci ești întotdeauna la discreția dentis-

tului și eu, una, am mare grijă să le vorbesc frumos pînă îmi văd gura scăpată din ghearele lor), și după toate astea, domnul Hoggins, fiind și el prin excelență bărbat, nu recunoaște că a fost prădat aseară.

— Nu a fost prădat ? se arătă uimit corul.

— Să nu-mi spună mie una ca asta ! exclamă domnișoara Pole, mînioasă că am putea să ne lăsăm, chiar și pentru o clipă, înșelate. Sînt convinsă că a fost atacat, exact cum mi-a povestit Betty, numai că îi e rușine să mărturisească — și bineînțeles că e și stupid să te prade cineva chiar în poarta casei. Cred și eu că-și dă seama că un asemenea lucru nu o să-l ridice în ochii societății din Cranford și caută să-l ascundă.. Dar n-ar fi trebuit să încerce să mă păcălească pe mine, spunînd că am auzit probabil versiunea exagerată a unei mărunte hoții care s-a petrecut săptămîna trecută, cînd i s-a furat o bucată de carne de berbec din dulapul din curte. A mai avut și obrăznicia să adauge că avea impresia că hoțul era pisica. Nu mă îndoiesc că dacă aș putea să cercetez cazul mai în amănunțime, s-ar dovedi că autorul era tot irlandezul acela îmbrăcat femeiește, care îmi dădea tîrcoale casei zicînd că-i mor copiii de foame.

După ce am înfierat cum se cuvine lipsa de sinceritate a domnului Hoggins și i-am vorbit de rău pe bărbați, în general, luîndu-l pe dentist drept tip reprezentativ, am ajuns la subiectul despre care discutasem înainte de sosirea domnișoarei Pole — și anume în ce măsură am putea, considerînd starea de nesiguranță în care se afla orașul, să acceptăm o invitație pe care domnișoara Matty tocmai o primise de la doamna Forrester, de a veni ca de obicei să sărbătorim aniversarea zilei ei de căsătorie, luînd ceaiul cu ea la ora cinci și jucînd apoi liniștite „préférence". Doamna Forrester adăugase că ne invita cu oarecare teamă, pentru că drumurile erau, după cum zicea, foarte nesigure. Dar ne sfătuia ca una din noi să ia o lectică, iar celelalte, mergînd iute, ar putea ține pasul cu purtătorii și astfel am putea ajunge cu toatele fără primejdie, la Over Place, suburbia orașului unde locuia ea. (Nu, e prea mult spus suburbie ; era doar un mic grup de case, la vreo două sute de metri de Cran-

ford, unde se ajungea pe un drumeag cam întunecos și pustiu.) Era neîndoios că un bilețel asemănător o aștepta și pe domnișoara Pole acasă, așa că vizita ei a venit tocmai la țanc, deoarece ne-a dat posibilitatea să ne consultăm.

...Am fi preferat, fără îndoială, să refuzăm invitația, dar am fost de părere că ar fi fost o lipsă de amabilitate față de doamna Forrester, care ar fi rămas în acest caz să-și amintească de una singură viața ei nu prea fericită sau norocoasă. Domnișoara Matty și domnișoara Pole fuseseră întotdeauna prezente la asemenea aniversări, ani în șir, și acum hotărîră cu vitejie să nu dea înapoi și să străbată chiar și Ulița Întunecată, mai curînd decît să se abată de la o îndatorire față de o prietenă.

Dar cînd sosi seara, domnișoara Matty (căci ea fusese aleasă pentru a fi purtată în lectică, fiindcă avea guturai), înainte de a fi închisă în cupeu ca într-o adevărată cutie, imploră pe cei doi purtători ca, orice s-ar întîmpla, să n-o ia la fugă și să o lase încuiată acolo, ca să fie asasinată. Chiar după ce i-au promis, am văzut-o înțepenindu-și fața cu hotărîrea neclintită a unui martir și dînd numai din cap spre mine, cu un aer de sumbră melancolie. Totuși, am ajuns acolo tefere, deși cam gîfîind, căci toți se zoreau, care mai de care, să treacă Ulița Întunecată și mă tem că biata domnișoară Matty a fost cam zdruncinată.

Doamna Forrester făcuse pregătiri speciale, în semn de recunoștință pentru strădania noastră de a veni să o vedem înfruntînd toate primejdiile. După ce fu îndeplinit întreg ritualul distinsei ignorări a tratațiilor pregătite de servitoare pentru ceai, armonia și jocul de „préférence" părură să domnească netulburate în seara aceea, cu excepția unei interesante conversații care începu, nici eu nu știu cum, dar care era în legătură bineînțeles cu furturile ce aveau loc în Cranford.

După ce trecusem prin primejdiile din Ulița Întunecată și dobîndisem astfel o carecare reputație de curaj pe care să ne sprijinim, precum și, pare-mi-se, din dorința de a ne dovedi superioare bărbaților (vezi domnul Hoggins !) în ceea ce privește francheța, am început să

povestim temerile proprii ale fiecăruia şi precauţiile pe care le luam în taină. Eu am recunoscut că cel mai mult îmi era frică de ochi — ochi care mă priveau şi mă urmăreau, lucind din dosul vreunui obiect de lemn, plat şi banal şi că, dacă aş îndrăzni să mă duc pînă în faţa oglinzii în momentele mele de spaimă, aş întoarce-o pe dos, de teamă să nu văd în ea nişte ochi privindu-mă în întuneric din spate.

Am văzut-o pe domnişoara Matty luîndu-şi inima în dinţi să ne facă o mărturisire şi, în cele din urmă, îi dădu drumul. Ne povesti că din copilărie îi era groază să nu fie apucată de picior pe cînd îl trăgea sus cînd se urca în pat, de cineva ascuns dedesubt. Zicea că pe cînd era mai tînără şi mai sprintenă, făcea cîte o săritură de la distanţă şi, astfel, îşi aducea picioarele deodată în pat. Acest lucru o supărase întotdeauna pe Deborah, care îşi făcea o mîndrie din a se sui în pat cu multă graţie, aşa că pînă la urmă renunţase şi ea la sărituri. Dar acum se trezea uneori iar cu vechea teamă, mai ales de cînd fusese atacată casa domnişoarei Pole (ajunsesem chiar să credem că atacul a avut loc). Şi totuşi, cum era cam neplăcut să te gîndeşti că, privind sub pat, ai putea vedea acolo ascuns un om cu o faţă fioroasă întoarsă spre tine, s-a gîndit la un mijloc — poate că observasem că o pusese pe Martha să-i cumpere o minge de un penny, din aceea cu care se joacă copiii — şi acum, în fiecare seară, dădea mingea de-a dura sub pat ; dacă ieşea rostogolindu-se pe partea cealaltă, totul era în regulă ; dacă nu, avea întotdeauna grijă să ţină mîna pe cordonul soneriei, gata să strige „John" şi „Harry", ca şi cum s-ar fi aşteptat să apară într-adevăr nişte bărbaţi la chemarea clopoţelului.

Am aplaudat toate acest ingenios procedeu, şi domnişoara Matty se cufundă iarăşi într-o tăcere satisfăcută, îndreptînd spre doamna Forrester o privire care-i solicita şi ei mărturisirea unei slăbiciuni.

Doamna Forrester se uită în lături către domnişoara Pole şi încercă să schimbe subiectul, spunîndu-ne că ceruse un băiat de la una din gospodăriile ţărăneşti din vecini şi le promisese părinţilor lui pentru Crăciun un sac de cărbuni şi cina băiatului în fiecare seară, numai

să-l lase să doarmă noaptea în casă. Îl instrui de la început despre îndatoririle lui şi, văzînd că era un băiat cu cap, îi dădu şi sabia maiorului (maiorul era răposatul ei soţ), cu recomandarea expresă să o ţină cu grijă la capul patului, cu muchia întoarsă spre marginea pernei. Era un flăcău isteţ, fără îndoială, căci dibuind tricornul maiorului, spusese că dacă i s-ar îngădui să-l poarte, era sigur că va putea oricînd pune pe fugă doi englezi sau patru franţuji. Dar doamna Forrester îi explicase din nou că nu trebuia să piardă nici o clipă punîndu-şi pălăria sau alte veşminte, ci că trebuia să se repeadă cu sabia scoasă la cel mai mic zgomot. Cînd mi-am dat cu părerea că ar putea rezulta vreun accident din asemenea instrucţiuni sîngeroase şi nediscriminative, şi că s-ar putea să se repeadă la Jenny cînd se ducea să se spele şi să o străpungă înainte de a descoperi că nu era vreun francez, doamna Forrester spuse că nu era probabil să se întîmple aşa ceva, avînd în vedere că de obicei dormea tun şi trebuia să fie zguduit şi stropit cu apă rece dimineaţa ca să-l scoale din somn. Se gîndea uneori că un asemenea somn profund trebuia să-şi aibă cauza în cina copioasă pe care o mînca bietul băiat, căci acasă cam flămînzea şi ea îi recomandase lui Jenny să-i dea o masă bună în fiecare seară.

Totuşi, aceasta nu constituia o mărturisire despre vreo teamă specială a doamnei Forrester şi am îndemnat-o să ne spună ce crede că ar speria-o cel mai mult. Tăcu un timp, mai aţiţă focul şi curăţă lumînările şi, în fine, într-o şoaptă şuierată ne spuse :

— Stafiile !

Privi apoi spre domnişoara Pole, ca şi cum ar fi spus că — gata ! şi-a făcut declaraţia şi nu o va retracta. O asemenea privire era în ea însăşi o provocare. Domnişoara Pole se repezi la ea cu „indigestii, iluzii spectrale, amăgiri optice" şi încă multe altele din lucrările doctorului Ferrier şi ale doctorului Hibbert. Domnişoara Matty avea mai degrabă o slăbiciune pentru stafii, după cum am mai spus, aşa că puţinele cuvinte pe care le pronunţă fură toate de partea doamnei Forrester. Aceasta, încurajată de simpatia din jur, declară că sta-

fiile făceau parte din religia ei şi că ea, ca văduvă de maior din cadrele armatei, ştie de ce trebuie să se teamă şi de ce nu; pe scurt, n-am văzut-o niciodată pe doamna Forrester atît de înfierbîntată, nici înainte nici după seara aceea, căci era o bătrînică drăguţă, blajină şi răbdătoare în cele mai multe împrejurări. Nici tot vinul de soc care fusese distilat vreodată n-ar fi putut spăla amintirea neînţelegerii din acea seară dintre domnişoara Pole şi gazda ei. Într-adevăr, cînd fu adus vinul, se porni un nou val de discuţii, căci Jenny — micuţa jupîneasă care se opintea să ducă tava — trebui să depună mărturie că văzuse o stafie cu ochii ei, nu de mult, în Uliţa Întunecată, tocmai uliţa prin care urma să trecem la întoarcere.

În ciuda sentimentului neplăcut pe care mi-l băgă în oase această ultimă afirmaţie, nu mă puteam împiedica de a nu fi amuzată de situaţia micuţei Jenny, care semăna foarte mult cu aceea a unui martor interogat de doi avocaţi ce-i puneau, fără nici un scrupul, întrebări-încuietoare. Concluzia la care am ajuns a fost că Jenny văzuse desigur ceva care depăşea efectele halucinatorii ale unei indigestii. O doamnă îmbrăcată toată în alb şi fără cap — iată depoziţia ei pe care şi-a menţinut-o, ajutată de conştiinţa unei tainice aprobări din partea stăpînei sale, sub privirile de nimicitor dispreţ ale domnişoarei Pole. Şi nu numai ea, ci şi mulţi alţii văzuseră această femeie fără cap, care stătea pe marginea drumului frîngîndu-şi mîinile în semn de mare durere. Doamna Forrester ne privea din cînd în cînd cu un aer de triumf conştient, dar trebuie să ţinem seama de faptul că ea nu avea de trecut prin Uliţa Întunecată înainte de a se putea refugia sub protecţia familiară a plapumii.

Am păstrat o tăcere discretă în privinţa doamnei fără cap în timp ce ne îmbrăcam să plecăm acasă, căci nu puteai şti niciodată dacă nu cumva capul şi urechile fantomei nu se aflau pe undeva prin apropiere şi nici ce legături spirituale ar putea ele întreţine cu trupul din Uliţa Întunecată. De aceea, chiar domnişoara Pole se gîndi că era mai bine să nu vorbească cu uşurinţă despre asemenea subiecte, de teamă să nu supere sau

să insulte acel trup nefericit. Cel puțin așa mi-am închipuit eu, căci la plecare, în locul sporovăielii obișnuite, ne-am pus paltoanele tot așa de tăcute și de triste de parcă am fi fost trei mute la o înmormîntare. Domnișoara Matty trase și perdelușele de la fereastra cupeului, ca să se ferească de orice priveliște neplăcută. Iar purtătorii (fie pentru că erau mai bine dispuși la gîndul că își vor termina în curînd treaba, fie pentru că mergeau la vale), au pornit-o într-un pas așa de voinicesc, încît domnișoara Pole și cu mine abia ne puteam ține de ei. Pierzîndu-și răsuflarea, domnișoara Pole mă implora într-una : „Nu mă lăsa" ! și, zicînd aceasta, se agață de brațul meu așa de strîns, că n-aș fi putut nicicum să o las, cu sau fără stafie. Ce ușurare am simțit cînd oamenii, obosiți de povara lor și de mersul prea iute, s-au oprit tocmai în punctul unde șoseaua Headingley se desparte de Ulița Întunecată. Domnișoara Pole îmi dădu drumul și trase de mînecă pe unul din cei doi purtători.

— N-ați putea... n-ați putea cumva să o duceți pe domnișoara Matty pe șoseaua Headingley ? Caldarîmul de pe ulița asta cam are gropi și ea nu prea rezistă la zdruncinături.

O voce înăbușită se auzi dinăuntrul cupeului :

— Vă rog, mergeți mai departe. Ce s-a întîmplat ? Ce s-a întîmplat ? Vă mai dau încă șase penny dacă mă duceți repede ; vă rog, nu vă opriți chiar aici.

— Vă dau și eu un șiling, zise domnișoara Pole cu o înfiorată demnitate, dacă o luați pe șoseaua Headingley.

Cei doi oameni mormăiră aprobator și, ridicînd lectica, o porniră pe șosea, ceea ce desigur satisfăcu intențiile generoase ale domnișoarei Pole de a cruța oasele prietenei sale, căci șoseaua era acoperită cu un noroi gros și moale și chiar o căzătură ar fi fost mai ușor de suportat ; iar dificultățile s-ar fi ivit numai cînd ar fi trebuit să te ridici de jos, mai exact să te extragi din clisă.

CAPITOLUL XI

Samuel Brown

A doua zi de dimineaţă am întîlnit-o pe lady Glenmire, care pornise cu domnişoara Pole într-o lungă expediţie, pentru a descoperi o bătrînă renumită prin acele locuri pentru meşteşugul ei de a împleti ciorapi de lînă. Domnişoara Pole mi se adresă, pe faţă cu un zîmbet jumătate amabil, jumătate dispreţuitor :

— Tocmai îi spuneam lady-ei Glenmire despre biata noastră prietenă, doamna Forrester, şi despre teama ei de stafii. Asta vine din faptul că trăieşte de atîta vreme singură şi ascultă la bazaconiile pe care i le tot povesteşte Jenny a ei.

Şi domnişoara Pole era atît de calmă şi deasupra oricărei spaime superstiţioase, incît mi-a fost aproape ruşine să-i spun cît de bucuroasă fusesem seara trecută de propunerea ei de a o lua pe şoseaua Headingley ; aşa încît am abordat un alt subiect de conversaţie.

După-amiază, domnişoara Pole trecu pe la domnişoara Matty ca să-i povestească aventura lor — căci fusese o adevărată aventură ceea ce li se întîmplase în cursul acelei plimbări de dimineaţă. Cum nu prea ştiau bine ce cărare să ia peste cîmp pentru a ajunge la bătrîna împletitoare de ciorapi, se opriră să întrebe la un mic han de pe marginea şoselei care duce la Londra, cam la trei mile depărtare de Cranford. Stăpîna hanului le-a poftit înăuntru să şadă şi să se odihnească un pic, pînă se duce să-şi cheme bărbatul, care putea să le îndrume mai bine. Şi cum stăteau în odaia cea mare, cu nisip pe jos, iată că intră o fetiţă şi, crezînd că era fiica hangiţei, intrară în vorbă cu ea. Dar cînd se întoarse doamna Roberts (aşa o chema pe hangiţă), le spuse că micuţa era singurul copil al unei perechi care locuia la ea. Apoi porni să le istorisească o lungă poveste, din care lady Glenmire şi domnişoara Pole putură să desluşească numai cîteva fapte, şi anume că în urmă cu

vreo două săptămîni o căruţă uşoară, pe arcuri, se răsturnase chiar în faţa porţii lor. În ea se aflau doi bărbaţi, o femeie şi copila asta ; unul din bărbaţi era serios lovit — nu avea oasele rupte, numai „clintite din loc", cum zicea hangiţa. Dar probabil că i se smintise ceva pe dinăuntru, căci de atunci tot bolise în casă, îngrijit de nevastă-sa, mama fetiţei.

Domnişoara Pole întrebă ce meserie avea, cum arăta, şi doamna Roberts îi răspunse că nu arăta ca un gentleman, nici măcar ca un om obişnuit ; dacă nu ar fi fost oameni aşa de cumsecade şi liniştiţi, ar fi putut crede că era vreun măscărici sau ceva de soiul ăsta, căci aveau şi un cufăr mare în căruţă, plin cu nu ştiu ce. Îi ajutase să-l deschidă şi să-şi scoată de acolo rufăria şi hainele, dar celălalt bărbat — fratele lui geamăn, după cum i se părea ei — plecase apoi cu cufăr cu tot.

La acest punct, domnişoara Pole începu să aibă bănuieli şi-şi dădu cu părerea că era cam bizar cum au dispărut toate, şi cufărul, şi calul cu căruţa. Dar cinstita hangiţă fu cuprinsă de indignare la spusele domnişoarei Pole. De fapt, observă domnişoara Pole, hangiţa se supărase aşa de tare de parcă i-ar fi spus că e o escroacă. Căutînd să convingă doamnele de adevărul cuvintelor ei, buna femeie se gîndi să le poftească s-o vadă pe soţia bolnavului. Şi, după cum zicea domnişoara Pole, nu puteai să te îndoieşti văzînd figura onestă, arsă de soare şi îmbătrînită a femeii, care izbucni în lacrimi de la primul cuvînt bun spus de lady Glenmire ; puterile nu o mai ajutau să-şi ţină plînsul, pînă cînd intervenţia hangiţei o făcu să-şi înghită suspinele, pentru a mulţumi pentru mila creştinească pe care i-o arătau domnul şi doamna Roberts.

Domnişoara Pole îşi schimbă acum complet atitudinea, manifestînd o credinţă tot atît de vehementă în trista poveste a femeii, pe cît fusese de sceptică înainte. Ca dovadă, energia cu care porni să-l ajute pe cel suferind nu fu cu nimic domolită cînd descoperi că bărbatul nu era altul decît Signor Brunoni al nostru, căruia întreg Cranfordul îi pusese în spinare toate blestemăţiile întîmplate în ultimele şase săptămîni. Ei, ne-

vastă-sa le spusese că adevăratul lui nume era Samuel Brown, ea îi zicea „Sam", dar pînă la urmă am preferat toate să-l numim tot „Signor", de parcă suna mai bine.

Conversaţia lor cu Signora Brunoni se sfîrşi prin înţelegerea de a încredinţa bolnavul îngrijirii unui medic, iar lady Glenmire făgădui să ia asupră-şi toată cheltuiala tratamentului. În consecinţă, s-a dus la domnul Hoggins să-l roage să vină pînă la hanul „În zori de zi" chiar în după-amiaza aceea, ca să-l examineze pe Signor. Şi cum zicea domnişoara Pole, dacă va fi nevoie să-l mute la Cranford, ca să fie mai aproape sub ochii domnului Hoggins, ea va avea grijă de locuinţă şi de chirie. Doamna Roberts fusese cum nu se poate mai de treabă în tot timpul acesta, dar era evident că lunga lor şedere acolo îi stînjenise oarecum. Înainte ca domnişoara Pole să ne părăsească, domnişoara Matty şi cu mine eram tot atît de emoţionate de întîmplarea de dimineaţă. Am vorbit despre acest subiect toată seara, întorcîndu-l pe toate feţele şi ne-am culcat pline de îngrijorare pentru dimineaţa următoare, cînd vom auzi cu siguranţă ce credea şi recomanda domnul Hoggins căci, după cum observă domnişoara Matty, deşi domnul Hoggins zicea : „Las-o baltă" şi : „S-a dus dracului", şi în loc de „préférence" spunea „pref", era un om de ispravă şi un medic foarte priceput. Într-adevăr, eram foarte mîndre la Cranford de doctorul nostru. Adesea, cînd auzeam de regina Adelaida sau de ducele de Wellington că sînt bolnavi, ne gîndeam ce bine ar fi fost să-l consulte pe domnul Hoggins. Dar, gîndindu-ne mai bine, eram bucuroase că nu-l cheamă, căci dacă cineva dintre noi ar avea vreo suferinţă, ce s-ar face dacă domnul Hoggins ar fi numit medic curant al familiei regale ? Ca doctor, ne mîndream cu el, dar ca om — sau mai bine zis ca gentleman — nu puteam decît să dăm din cap pomenindu-i numele şi să ne exprimăm regretul că nu citise „Scrisorile" lordului Chesterfield [1], pe vremea

[1] Scrisori celebre conţinînd sfaturi, precepte morale şi recomandări de bună-cuviinţă, adresate de lordul Chesterfield (1694—1773), fiului său natural, Philip Stanhope.

cînd şi-ar fi putut şlefui manierele. Cu toate acestea, îi consideram infailibil verdictul despre starea lui Signor Brunoni şi, cînd doctorul declară că se va îndrepta, cu îngrijire şi atenţie, ni s-a luat tuturor o piatră de pe inimă.

Dar deşi nu mai aveam temeri, toată lumea se agita ca şi cum ar fi existat un serios motiv de îngrijorare — cum de fapt şi fusese înainte de vizita domnului Hoggins. Domnişoara Pole îi făcu rost de o locuinţă curată şi confortabilă, deşi destul de modestă. Domnişoara Matty trimise lectica pentru a-l transporta, iar Martha şi cu mine aerisirăm bine cupeul înainte de a trimite după bolnav, ţinînd înăuntru o tigaie cu cărbuni încinşi şi apoi închizîndu-l bine, cu fum cu tot, să rămînă cald, pînă se va urca Signor Brunoni cînd va părăsi hanul „În zori de zi". Lady Glenmire se ocupă de partea medicală, sub îndrumarea domnului Hoggins, şi răscoli printre toate lingurile şi tăvile şi sticluţele cu doctorii ale doamnei Jamieson, cu multă dezinvoltură, ceea ce făcu pe domnişoara Matty să fie cam îngrijorată de ce-ar putea gîndi stăpîna casei şi majordomul ei dacă ar afla.

Doamna Forrester făcu nişte jeleu, care era marea ei specialitate, ca omul să poată gusta ceva cînd va veni în casa cea nouă. A dărui cuiva din acest preparat era cea mai mare favoare pe care o putea face drăguţa doamnă Forrester. Domnişoara Pole îi ceruse odată reţeta, dar fusese refuzată într-un mod foarte hotărît; i se spusese că nu o va împărtăşi nimănui cît timp va trăi şi că după moarte o va lăsa moştenire, după cum vor vedea executorii testamentari, domnişoarei Matty. Ceea ce va hotărî domnişoara Matty, sau cum o numea doamna Forrester (amintindu-şi de clauza din contract şi de solemnitatea ocaziei) domnişoara Matilda Jenkyns să facă cu această reţetă cînd va intra în posesia ei — fie că o va dezvălui tuturor sau o va transmite mai departe ca o moştenire — nu ştia şi nici nu voia să impună o anumită cale. Şi iată că o mostră din acest gustos şi unic jeleu i-a fost trimisă de doamna Forrester sărmanului nostru scamator bolnav.

Cine a spus că aristocraţii sînt mîndri? Doamna aceasta, născută Tyrrell, coborînd din marele sir Walter care l-a ucis pe regele Rufus şi în ale cărei vine curgea sîngele celui care i-a sugrumat pe micuţii prinţi în Turn, mergea în fiecare zi să vadă ce mîncăruri mai alese ar putea pregăti pentru Samuel Brown, un simplu saltimbanc! Într-adevăr, era minunat să vezi ce sentimente de caldă umanitate au ieşit la iveală o dată cu venirea bietului om în mijlocul nostru.

Era de asemenea uimitor să vezi cum marea spaimă din Cranford, stîrnită de prima lui apariţie în costum turcesc, s-a risipit cu desăvîrşire cînd a sosit a doua oară — palid şi slab, cu ochii tulburi, înceţoşaţi, luminîndu-se numai rareori cînd întîlneau faţa credincioasei lui soţii sau a fetiţei, palidă şi tristă şi ea.

Nu ştiu, dar parcă uitasem să ne mai fie frică. Cred că descoperirea omului care trezise în noi dragostea de miraculos prin meşteşugul lui neîntrecut, şi care de fapt nu avea destule însuşiri obişnuite pentru a stăpîni un cal care se sperie, ne-a făcut să ne recîştigăm încrederea. Domnişoara Pole apărea cu coşuleţul ei seara, la orice oră, ca şi cum locuinţa ei singuratică şi şoseaua neumblată nu ar fi fost niciodată bîntuite de vreo „bandă criminală". Doamna Forrester spunea că nici ea şi nici Jenny nu aveau de ce să se teamă de femeia fără cap, care plîngea şi se jeluia în Uliţa Întunecată, fiindcă asemenea fiinţe nu pot face desigur nici un rău celor care pornesc la drum să aducă cuiva o cît de mică alinare. Tremurînd ca varga Jenny trebui să se supună, dar teoria stăpînei sale nu avu efect asupra slujnicei decît după ce-şi făcu un echipament special de apărare, cusînd pe cămaşă două bucăţi de flanelă roşie în formă de cruce.

Am găsit-o pe domnişoara Matty acoperind mingea ei de un penny — cea pe care obişnuia să o arunce sub pat — cu o împletitură în culori vii, în dungile curcubeului.

— Draga mea, zise ea, mă doare inima pentru fetiţa aceea necăjită. Deşi tată-său e scamator, e tristă de parcă nu s-ar fi jucat în viaţa ei. Cînd eram copil făceam astfel de mingi drăguţe şi m-am gîndit să încerc

să văd dacă n-o pot împodobi pe asta, ca să i-o duc lui Phoebe după masă. Cred că „banda" trebuie să fi plecat din locurile noastre, căci de la un timp nu se mai aude de răutăţile şi jafurile lor.

Eram cu toatele acum prea îngrijorate de starea gravă a lui Signor Brunoni pentru a mai vorbi despre tîlhari sau stafii. Într-adevăr, lady Glenmire spuse că nu auzise niciodată de vreun furt adevărat, în afară de cele cîteva mere pe care doi puşti le şterpeliseră din livada fermierului Benson, şi de cîteva ouă care dispăruseră într-o zi de tîrg de pe tejgheaua văduvei Hayward. Dar asta era chiar prea mult; nu puteam totuşi recunoaşte că nu avusesem decît temeiuri atît de neînsemnate pentru toată spaima noastră.

Domnişoara Pole se îmbătoşă de-a binelea la această remarcă făcută de lady Glenmire şi zise că ar dori să poată fi de acord cu ea în ceea ce priveşte motivele neînsemnate ale temerilor noastre, dar cînd îşi amintea de bărbatul deghizat în femeie care încercase să intre cu forţa în casă, în timp ce complicii lui aşteptau afară, cînd mai aflase chiar de la lady Glenmire însăşi de urmele de paşi văzute pe brazdele de flori ale doamnei Jamieson, cînd avusese dovada clară a îndrăzneţului furt comis asupra domnului Hoggins, chiar la poarta casei sale... Dar aici, lady Glenmire interveni cu o foarte puternică expresie de îndoială, spunînd că toată această poveste era o născocire, bazată pe un furt comis de o pisică. În timp ce vorbea se făcu atît de roşie, încît nu m-a mirat aerul ofensat al domnişoarei Pole şi sînt sigură că dacă lady Glenmire nu ar fi fost de viţă nobilă, am fi asistat la nişte contraziceri mai violente decît: „Ei, asta-i bună!" şi alte asemenea exclamaţii fragmentare, ceea ce a fost tot ce a îndrăznit să spună în prezenţa unei lady.

Dar după ce lady Glenmire a plecat, domnişoara Pole s-a lansat într-un lung discurs de felicitări adresate domnişoarei Matty, pentru faptul că ele două scăpaseră pînă acum de pacostea căsătoriei care, observa ea, face întotdeauna oamenii prea creduli. Şi, în fond, chiar faptul de a cădea pradă căsătoriei e o dovadă de credulitate înnăscută; iar în ce spusese lady Glenmire des-

pre furtul suferit de domnul Hoggins aveam o pildă de gradul la care se poate ajunge, dacă te lași stăpînit de o asemenea slăbiciune. Evident, lady Glenmire putea înghiți orice, dacă a putut crede povestea aceea cusută cu ață albă despre bucata de carne de berbec și despre pisică, poveste pe care doctorul încercase să i-o servească și ei, domnișoarei Pole, numai că ea se ferea să creadă prea multe din ce spun bărbații. Eram mulțumite, așa cum dorea domnișoara Pole să fim, că nu ne căsătorisem niciodată, dar cred că eram și mai mulțumite că hoții părăsiseră tîrgul Cranford. Cel puțin așa mi se păru din cele spuse de domnișoara Matty, pe cînd stăteam seara în fața focului. Ea îmi vorbi atunci de protecția pe care o reprezenta un soț împotriva hoților, a spărgătorilor și a stafiilor și zise că nu ar îndrăzni să sfătuiască tinerele să nu se căsătorească, așa cum o făcea neîncetat domnișoara Pole. Bineînțeles că o căsătorie era un risc, după cum își dădea seama acum cînd văzuse mai multe în viață, dar își amintea de timpul cînd dorise și ea să se mărite, ca toate fetele.

— Nu cu cineva anume, draga mea, zise ea oprindu-se iute, ca și cum s-ar fi temut că a mărturisit prea mult, dar știi cum vine vorba de obicei — femeile spun „cînd o să mă mărit" și bărbații „dacă o să mă însor".

Era o glumă spusă pe un ton destul de trist și mă îndoiesc că vreuna din noi a zîmbit, dar e adevărat că nu puteam vedea fața domnișoarei Matty la lumina pîlpîitoare a focului. După un timp continuă :

— Dar, de fapt, nu ți-am spus adevărul. E atîta vreme de atunci și nimeni nu a știut vreodată ce mult a însemnat pentru mine, afară poate de biata mama, care o fi ghicit ; dar trebuie să-ți spun că a fost un timp cînd nu credeam că voi rămîne doar domnișoara Matty Jenkyns toată viața, căci acum chiar dacă aș întîlni pe cineva care să vrea să mă ia de soție (niciodată nu poți fi sigură că ai scăpat, cum zice domnișoara Pole), nu l-aș putea lua. Sper că nu ar pune-o prea mult la inimă, dar nu l-aș putea lua, nici pe acela și nici pe nimeni altul, afară de omul cu care socoteam pe vremuri că mă voi mărita. Și el s-a dus, e mort acum și nu a știut niciodată cum s-a întîmplat că am spus „Nu", cînd

eu mă gîndeam tot timpul... Ei, nu mai are importanță acum ce gîndeam tot timpul. Dumnezeu le rînduiește pe toate și sînt foarte fericită. Și nimeni nu are prietene așa de bune ca mine, continuă ea, luîndu-mi mîna și ținînd-o într-a ei.

Dacă nu aș fi știut niciodată de domnul Holbrook, aș fi putut spune ceva în pauza care urmă, dar cum știam, nu mi-a venit în minte nimic care să pară natural, așa că un timp am rămas amîndouă tăcute.

— Tatăl meu ne-a pus o dată, începu ea, să ținem un jurnal pe două coloane; într-o parte trebuia să scriem dimineața cum credeam că se vor desfășura lucrurile în ziua aceea, iar seara să notăm, în cealaltă coloană, ceea ce s-a întîmplat în realitate. Pentru unii oameni ar fi un mod destul de trist de a-și povesti viața (— o lacrimă picură pe mîna mea o dată cu aceste cuvinte —). Nu vreau să spun că viața mea a fost tristă, numai că a fost atît de diferită de ce mă așteptam. Mi-aduc aminte într-o seară de iarnă, stînd cu Deborah la gura sobei din dormitor — îmi amintesc de parcă ar fi fost ieri — cum plănuiam viitorul, amîndouă, deși numai Deborah vorbea. Zicea că ar vrea să se mărite cu un arhidiacon și să-i scrie pastoralele. Dar, cum știi, draga mea, nu s-a căsătorit niciodată și, de asemenea, nici n-a întîlnit vreun arhidiacon burlac în viața ei. În ceea ce mă privește, n-am fost niciodată ambițioasă și nici nu m-aș fi priceput să scriu pastorale, dar cred că aș fi putut conduce o casă (mama spunea că sînt mîna ei dreaptă) și mi-au plăcut întotdeauna copiii; chiar micuții cei mai sfioși îmi întindeau mînuțele ca să-i iau în brațe. Cînd eram fată tînără, jumătate din timpul liber mi-l petreceam îngrijind de copiii vecinilor, dar nu știu cum s-a făcut apoi, cînd am devenit mai tristă și mai serioasă — cam la un an-doi după aceea — parcă au început să se ferească de mine și mă tem că am pierdut știința de a-i atrage, deși îmi sînt tot așa de dragi ca înainte și mă cuprinde un fel de dor în inimă ori de cîte ori văd o mamă cu un prunc în brațe. Știi, draga mea (—și la o lucire bruscă, ivită din prăbușirea unor cărbuni aprinși, am văzut că ochii îi erau plini de lacrimi, privind fix închipuirea a ceea ce ar fi putut fi —),

ştii că visez uneori că am un copilaş... întotdeauna acelaşi... o fetiţă de vreo doi ani; nu creşte mare, deşi o tot visez de mulţi ani. Nu cred să o fi auzit vreodată vorbind sau făcînd vreun zgomot, e foarte tăcută, dar vine la mine cînd e tristă sau bucuroasă şi adesea m-am deşteptat cu amintirea braţelor ei micuţe în jurul gîtului. Dar seara trecută — poate fiindcă mă culcasem cu gîndul la mingea ceea pentru Phoebe — fetiţa mi-a apărut în vis şi şi-a întins guriţa să o sărut, aşa cum am văzut că fac copiii adevăraţi cu mame adevărate, înainte de a se duce la culcare. Dar toate astea sînt prostii, drăguţa mea! Numai nu te lăsa convinsă de domnişoara Pole să nu te căsătoreşti. Îmi închipui că femeile măritate pot fi foarte fericite şi puţină credulitate parcă îţi face viaţa mai plăcută — mai curînd decît să te tot îndoieşti de toate şi să vezi numai părţile negre şi greutăţi în orice lucru.

Dacă ar fi fost să mă tem de căsătorie, n-ar fi fost din pricina piedicilor domnişoarei Pole, ci din cauza soartei nefericite a bietului Signor Brunoni şi a soţiei sale. Şi totuşi, era încurajator să vezi cum, în toate grijile şi necazurile lor, fiecare se gîndea mai mult la celălalt decît la el însuşi. Şi ce mare le era bucuria pe care o puteau împărtăşi cu celălalt sau cu micuţa Phoebe!

Signora mi-a povestit într-o zi mai multe lucruri despre viaţa lor pînă în perioada aceea. Începutul a fost întrebarea mea dacă povestea domnişoarei Pole despre cei doi fraţi gemeni era adevărată; părea o asemănare aşa de miraculoasă, că aş fi avut unele îndoieli dacă domnişoara Pole nu ar fi fost necăsătorită. Dar Signora, sau (cum am descoperit că prefera să fie numită) doamna Brown, mi-a spus că era absolut adevărat, că mulţi îl confundau pe cumnatul cu soţul ei, ceea ce le era de mare ajutor în meseria lor — deşi, continuă ea, cum pot oamenii să-l ia pe Thomas drept adevăratul Signor Brunoni nu-şi putea închipui. Dar el zice că aşa se întîmplă de obicei, aşa că trebuia să-l creadă. Nu vrea să spună că nu ar fi un om cumsecade; nici nu ştie cum şi-ar fi plătit datoria la han dacă nu le-ar fi trimis

el banii, dar oricum, înseamnă că oamenii înţeleg foarte puţin arta dacă puteau să-l confunde cu soţul ei.

— Păi, gîndiţi-vă numai, domnişoară, în scamatoria cu mîngea, cînd bărbatu-meu îşi deschide larg mîna şi îşi ridică degetul mic cu un aer distins şi graţios, Thomas ţine pumnul strîns, de ar putea să aibă înăuntru cîte mingi vrea. Şi pe urmă, nici n-a fost în India şi habar n-are cum se poartă un turban.

— Dumneata ai fost în India? am întrebat eu cu oarecare uimire.

— O, da! mulţi ani, domnişoară. Sam era sergent în regimentul 31 şi, cînd au primit ordin să plece în India, m-am înscris să plec şi eu şi am fost tare bucuroasă că m-au primit, căci mi se părea că o să pier dacă mă despart de bărbatu-meu. Dar dacă aş fi ştiut ce mă aşteaptă acolo, mai bine aş fi murit decît să mai trec prin ce-am trecut în toţi anii ăştia. E adevărat că am fost alături de Sam şi l-am ajutat la necaz, dar am pierdut şase copii, domnişoară, zise ea, uitîndu-se la mine cu acea privire stranie pe care n-am întîlnit-o decît la mamele cărora le-au murit copiii — un fel de privire disperată ca şi cum ar căuta ceea ce nu mai pot găsi niciodată... Da, şase copii, au pierit cu toţii, ca nişte muguri ce nu mai apucau să înflorească în India aceea blestemată. La moartea fiecăruia mă gîndeam că n-o să mai pot, că n-o să mai vreau să iubesc vreodată un copil, şi cînd venea următorul îi dădeam nu numai dragostea ce i se cuvenea, ci şi una mai adîncă, izvorîtă din amintirea fraţilor şi a surorilor sale care muriseră. Cînd aşteptam să se nască Phoebe, i-am spus lui bărbatu-meu: „Sam, după ce se naşte copilul şi mă pun pe picioare, am să te părăsesc. Mi se rupe inima de tine, dar dacă îmi moare şi copilul ăsta înnebunesc. Nebunia se află de pe acum în mine, dar dacă o să mă laşi să fac drumul pînă la Calcutta, ducîndu-mi copilul în braţe, poate că o să se macine şi o să piară. Şi am să economisesc ban cu ban, am să strîng şi am să cerşesc şi am să mă zbat cu dinţii să ajung pe un vapor înapoi în Anglia, unde o să ne poată trăi copilul."

Mi-a dat voie să plec, săracu', să-l ţie Dumnezeu! Şi-a strîns şi el solda şi eu am strîns fiecare bănuţ pe

care îl mai cîştigam cu spălatul sau în alt fel şi, după ce s-a născut Phoebe şi m-am mai înzdrăvenit, am pornit la drum. Era pustiu prin pădurile acelea dese şi întunericc pe sub copacii uriaşi — şi cărarea mă tot ducea pe malul unui rîu (ştiţi, am fost crescută lîngă rîul Avon, în Warwickshire, aşa că susurul apei îmi aducea aminte de acasă), din staţie în staţie, dintr-un sat indian în altul, mergeam tot mai departe, purtîndu-mi copilul în braţe. Văzusem o dată la soţia unui ofiţer o iconiţă făcută de un străin catolic, domnişoară — era Sfînta Fecioară cu Mîntuitorul în braţe. Îl ţinea strîns şi trupul parcă i se încovoia în jurul lui să-l cuprindă tot şi stăteau cu obrajii lipiţi unul de altul. Ei bine, cînd m-am dus să-mi iau rămas bun de la doamna aceea la care spălasem rufele, a plîns săraca de ţi se rupea inima, căci şi ei îi muriseră copiii, dar ea nu mai avea altul cu care să plece, ca mine. Şi am avut îndrăzneala să-i cer iconiţa aceea. Atunci a plîns şi mai amarnic şi a zis că pruncii ei morţi erau acum cu Domnul Isus din iconiţă, dar mi-a dat-o şi mi-a spus că auzise că tabloul fusese pictat pe fundul unui butoi, de-aia avea forma rotundă.

Şi cînd simţeam că mă părăsesc puterile şi nu aveam inimă să merg mai departe (au fost momente cînd mă îndoiam dacă o să ajung vreodată acasă, în Anglia, şi mă muncea gîndul că l-am lăsat pe bărbatu-meu singur şi o dată am crezut că o să-mi moară copilul), scoteam iconiţa şi mă uitam la ea pînă mi se părea că Maica Domnului îmi vorbea şi mă mîngîia. Şi băştinaşii erau foarte de treabă. Nu ne puteam înţelege cu vorba, dar mă vedeau cu copilul la piept şi veneau la mine şi-mi aduceau orez şi lapte, ba cîteodată şi flori — am păstrat cîteva din ele, uscate. Dimineaţa, cînd vroiam să plec mai departe, deşi eram moartă de oboseală, ziceau că să mai stau la ei — asta o puteam pricepe — şi încercau să mă sperie să n-o pornesc iar prin pădurea cea deasă — e adevărat că era tare întunecoasă şi înspăimîntătoare, dar mie mi se părea că mă urmăreşte moartea să-mi ia copilul şi că trebuia să merg fără preget. Mă gîndeam cum a avut Dumnezeu grijă de mame, de la facerea lumii, poate că s-o milostivi şi

de mine, așa că îmi luam rămas bun de la oamenii aceia și o porneam iarăși la drum. Și o dată, cînd mi s-a îmbolnăvit fetița și aveam amîndouă nevoie de odihnă, Atotputernicul m-a îndreptat spre un loc unde am găsit un englez cu suflet bun, care trăia chiar în mijlocul băștinașilor.

— Și ai ajuns cu bine la Calcutta, în cele din urmă?

— Da, cu bine. Oh, cînd am știut că mai aveam numai două zile de drum, nu m-am mai putut stăpîni, domnișoară. Poate o fi idolatrie — nu știu ce să zic — dar mă aflam tocmai lîngă unul din templele lor, și am intrat cu copilul să-i mulțumesc lui Dumnezeu pentru mila lui — mi se părea că un loc ca acela, unde alții s-au rugat Dumnezeului lor la vreme de bucurie sau durere, era lăcaș sfințit. M-am băgat apoi slujnică la o doamnă bolnavă căreia îi fusese drag de fetița mea pe vapor; iar după doi ani Sam și-a terminat serviciul și l-au lăsat la vatră; s-a întors acasă, la mine și la copilul nostru. Acum trebuia să se apuce de o meserie, dar nu știa nici una. Odată, demult, învățase niște scamatorii de la un măscărici indian, așa că s-a apucat de scamatorie și i-a mers așa de bine, că l-a luat și pe frate-său Thomas să-l ajute — ca un fel de servitor, știți, nu ca un al doilea scamator, deși Thomas s-a apucat acum de meserie pe cont propriu. Dar asemănarea dintre cei doi frați gemeni ne-a fost de mare ajutor și le-a făcut să reușească o mulțime de figuri pe care le făceau împreună. Și Thomas e un frate bun, numai că nu are ținuta frumoasă a soțului meu, așa că eu tot nu pot pricepe cum poate lumea să-l ia drept Signor Brunoni, cum spune el.

— Sărăcuța Phoebe! am zis eu, aducîndu-mi aminte de copilul pe care îl purtase în brațe atîtea sute de mile.

— Bine ziceți, biata de ea. Îmi pierdusem nădejdea s-o mai cresc mare, cînd s-a îmbolnăvit atunci la Chunderabaddad, dar noroc că m-a primit în casă creștinul acela milostiv, Aga Jenkyns, și asta cred că a salvat-o.

— Jenkyns! am exclamat eu.

— Da, Jenkyns! Cred că toți oamenii cu numele ăsta sînt cumsecade, că uite și aici e doamna asta bătrînă

așa de drăguță, care vine să o scoată pe Phoebe la plimbare.

Dar o idee îmi trecuse prin minte ; ar fi putut oare Aga Jenkyns să fie Peter cel pierdut ? E adevărat că mulți spuneau că ar fi murit. Dar tot așa de adevărat este că unii povesteau că ar fi ajuns la demnitatea de Mare Lama în Tibet. Domnișoara Matty era convinsă că trăiește. Trebuia să mai fac cercetări.

CAPITOLUL XII

Logodnă

Era oare „bietul Peter" din Cranford același cu Aga Jenkyns din Chunderabaddad, sau nu ? Cum a zis cineva, aceasta era întrebarea. Acasă la mine, cînd cei din familie nu aveau altceva de făcut, mă acuzau de lipsă de chibzuință. Nechibzuința era defectul meu principal. Fiecare avem cîte unul, un fel de caracteristică permanentă, o *pièce de résistance* de care să se lege prietenii ; și de obicei te critică și se întorc tot la tine. Mă săturasem să mi se tot spună că sînt nechibzuită și imprudentă și am luat hotărîrea să mă arăt ca un model de prudență și înțelepciune. N-am să suflu nimănui nici o vorbă despre bănuielile mele în privința acelui Agă. Am să caut dovezi și am să le aduc acasă să le înfățișez tatii, ca vechi prieten al familiei Jenkyns.

În cercetările mele discrete, mi-aduceam adesea aminte de o poveste spusă de tata despre un comitet de doamne pe care trebuise să-l prezideze. Spunea că îi venise atunci în minte un pasaj din Dickens, referitor la un cor în care fiecare cîntăreț își alegea melodia pe care o știa mai bine și o cînta pentru mulțumirea lui. Tot astfel, la acel comitet de binefacere fiecare doamnă își lua subiectul care o preocupa mai mult și vorbea despre el cît o îndemna inima, fără să-i pese prea mult de problemele pe care se adunaseră să le discute.

Dar nici măcar comitetul cu pricina nu se putea asemui cu doamnele din Cranford, atunci cînd am încercat să obțin de la ele cîteva informații precise și clare despre înălțimea și înfățișarea bietului Peter și despre locul și data cînd fusese văzut ultima oară, sau se auzise ceva despre el.

Spre pildă, mi-aduc aminte că am întrebat-o pe domnișoara Pole (și mă gîndeam că întrebarea era foarte oportună, căci i-am pus-o tocmai cînd am întîlnit-o la o vizită la doamna Forrester și, cum amîndouă îl cu-

noscuseră pe Peter, mi-am închipuit că-şi vor completa una alteia aducerile aminte). Am întrebat-o pe domnişoara Pole care era ultimul lucru care l-a auzit despre bietul Peter. Şi atunci mi-a citat ştirea absurdă de care am pomenit mai sus, că ar fi fost ales Mare Lama în Tibet. Acesta a fost ca un semnal pentru ca fiecare din cele două doamne să pornească într-o direcţie diferită. Doamna Forrester a început-o cu profetul din *Lalla Rookh*[1] care umbla cu faţa acoperită cu un văl — dacă nu eram de părere că el întruchipează pe Marele Lama, deşi Peter nu era aşa de urît, ba era chiar destul de arătos, lăsînd de o parte pistruii.

Eram mulţumită să o văd că se îndreaptă spre subiectul Peter, dar în clipa următoare, înşelătoarea doamnă trecu la Rowland's Kalydor şi la virtuţile cosmeticelor şi ale uleiurilor de păr, în general, şi îi tot dădea zor cu atîta elocinţă, că m-am întors s-o ascult pe domnişoara Pole care (după ce vorbise de lame, animale de povară) ajunsese la acţiunile societăţilor peruviene, şi la bursă, şi la mizerabila ei părere despre băncile cu capital pe acţiuni în general, şi în special la aceea în care domnişoara Matty îşi investise banii. În zadar am intervenit cu : „Cînd ziceţi că a fost asta, anul în care domnul Peter a fost făcut Mare Lama ?“ N-am reuşit decît să le ofer un subiect comun şi au pornit să dezbată problema dacă lamele erau animale carnivore sau nu ; în care discuţie şansele nu erau însă egale, căci doamna Forrester (după ce se înfierbîntaseră şi se calmaseră din nou) recunoscu că întotdeauna confunda carnivorele cu ierbivorele, cum confunda şi cuvîntul orizontal cu vertical. Se scuză cu multă drăgălăşenie pentru asta, zicînd că pe vremea ei singura dată cînd se foloseau cuvinte din acestea era la şcoală, cînd te învăţa cum să le scrii.

Singurul fapt real pe care l-am dedus din această conversaţie era că ultima ştire care se aflase era că Peter se stabilise în India „sau prin vecinătate“ şi că această vagă informaţie ajunsese la Cranford în anul cînd domni-

[1] Lucrare de Thomas Moore, constînd dintr-o serie de poveşti orientale în versuri, legate împreună printr-un text în proză.

şoara Pole îşi cumpărase rochia de muselină indiană care s-a uzat demult (am spălat-o şi am reparat-o şi i-am urmărit declinul şi decăderea pînă a ajuns o perdeluţă, înainte de a putea continua subiectul principal); şi că într-un an, cînd a venit menajeria Wombwell la Cranford, domnişoara Matty ţinuse să vadă un elefant, ca să şi-l închipuie mai bine pe Peter călărind pe aşa ceva şi văzuse şi un boa constrictor, ceea ce era mai mult decît dorea să-şi închipuie în imaginea pe care şi-o făcea despre localizarea geografică a lui Peter; şi că într-un rînd domnişoara Jenkyns învăţase nişte poezii pe dinafară şi obişnuia să spună, la toate sindrofiile din Cranford, că Peter „priveşte omenirea din China pînă în Peru", ceea ce, după părerea tuturor, era foarte grandios şi destul de potrivit, fiindcă India se afla între China şi Peru, dacă aveai grijă să întorci globul spre stînga în loc să-l întorci spre dreapta.

Presupun că toate aceste investigaţii ale mele şi curiozitatea firească ce s-a ivit în mintea prietenelor mele ne-a făcut surde şi oarbe la ceea ce se întîmpla în jurul nostru. Mie mi se părea că soarele răsărea şi strălucea, că ploaia cădea peste Cranford la fel ca de obicei şi nu am observat nici un semn exterior care să poată fi considerat prevestitor al vreunei întîmplări neobişnuite; şi, după cîte ştiu, nu numai domnişoara Matty şi cu doamna Forrester, dar chiar şi domnişoara Pole însăşi, pe care o consideram un fel de profet datorită talentului său de a prevedea lucrurile înainte ca ele să se întîmple — deşi nu-i plăcea să-şi tulbure prietenii comunicîndu-le previziunile ei — chiar şi domnişoara Pole însăşi avea răsuflarea tăiată de uimire cînd veni să ne spună uluitoarea veste.

Dar trebuie să-mi recapăt calmul; amintirea acelui lucru, chiar după atîta vreme, m-a lăsat şi pe mine fără răsuflare şi m-a făcut chiar să uit de regulile de gramatică; şi dacă nu-mi stăpînesc emoţia, mi se duce pe copcă şi ortografia.

Şedeam, domnişoara Matty şi cu mine — cam ca de obicei, ea în fotoliul tapisat în albastru, cu spatele la lumină şi cu andrelele în mînă, eu citind cu glas tare *St. James's Chronicle*. După cîteva minute ne-am fi re-

tras să facem micile modificări în toaleta noastră obișnuită, înaintea orei de vizite (ora douăsprezece) la Cranford. Îmi amintesc bine scena și data. Vorbisem de rapida însănătoșire a lui Signor Brunoni de cînd se încălzise vremea, și lăudam priceperea domnului Hoggins și deplîngeam lipsa lui de rafinament și maniere (pare o curioasă coincidență ca tocmai acesta să fi fost subiectul nostru, dar așa era), cînd se auzi o bătaie în ușă — trei ciocănituri distincte — ca de mosafir, și noi am luat-o la fugă (adică domnișoara Matty nu putea să meargă mai repede, fiindcă tocmai avusese un acces de reumatism), spre camerele noastre, să ne schimbăm boneta și gulerele, cînd domnișoara Pole ne opri, strigîndu-ne în timp ce urca scara :

— Stați ! Nu pot să aștept ! Nu e încă douăsprezece, știu — dar nu contează cum sînteți îmbrăcate — trebuie să vă vorbesc.

Ne-am străduit să părem că nu noi am fost acelea care o rupseseră la fugă, căci bineînțeles nu ne plăcea să se presupună că aveam și o îmbrăcăminte mai veche pe care o purtam în „Sanctuarul căminului", cum a numit odată cu multă drăgălășenie domnișoara Jenkyns camera din spate unde lega la gură niște borcane cu conserve. Așa că ne-am revărsat cît am putut mai multă distincție în maniere, și timp de două minute am fost foarte distinse, pînă cînd domnișoara Pole și-a tras răsuflarea și ne-a stîrnit în cel mai înalt grad curiozitatea, ridicînd brațele a uimire și lăsîndu-le să cadă în tăcere, ca și cum ce avea de spus nu încăpea în cuvinte și putea fi exprimat numai prin pantomimă.

— Ce crezi, domnișoară Matty ? Ce *crezi* dumneata ? Lady Glenmire se mărită — vreau să zic o ia în căsătorie — lady Glenmire — domnul Hoggins — domnul Hoggins se căsătorește cu lady Glenmire.

— Se căsătorește ! am strigat noi. Se căsătorește ! E o nebunie !

— Chiar se căsătorește ! întări domnișoara Pole cu fermitatea care o caracteriza. Da, așa am spus : „se căsătorește", cum ați spus și voi, și adaug : Cît de ridicolă se va face această lady ! Aș fi putut zice și eu „nebunie" ca voi, dar m-am stăpînit, căci eram într-o prăvălie cînd

am auzit vestea. Ce-a ajuns buna-cuviință feminină ! Dumitale și mie, domnișoară Matty, ne-ar fi plesnit obrazul de rușine să aflăm că se vorbește despre căsătoria noastră într-o băcănie, în auzul negustorilor.

— Dar, zise domnișoara Matty, oftînd ca și cum își revenea după o lovitură, poate că nu e adevărat. Poate că-i facem o nedreptate.

— Nu, replică domnișoara Pole. Am avut grijă să verific. M-am dus drept la doamna Fitz-Adam să împrumut o carte de bucate pe care știam că o are și am felicitat-o aducînd vorba de greutatea pe care o au domnii de a-și duce menajul singuri. Doamna Fitz-Adam a tresărit și a zis că are impresia că e adevărat, deși nu se dumirea cum și de unde putusem afla știrea. Spunea că fratele ei și cu lady Glenmire au ajuns în sfîrșit la o înțelegere. „Înțelegere !“ ce cuvînt vulgar ! Dar domnia-sa o să trebuiască să renunțe la multe rafinamente. Am motive să cred că domnul Hoggins nu mănîncă la masa de seară decît pîine cu brînză și bere.

— Căsătorie ! exclamă domnișoara Matty din nou. Niciodată nu m-am gîndit la așa ceva. Doi oameni pe care îi cunoaștem se vor căsători. Lucrul acesta e foarte aproape de noi.

— Așa de aproape, că mi-a stat inima în loc vreo cîteva clipe cînd am auzit vestea, zise domnișoara Pole.

— Nu se poate ști cine vine acum la rînd. Aici la Cranford biata lady Glenmire s-ar fi putut crede în siguranță, zise domnișoara Matty cu o blîndă compătimire în voce.

— Eh ! făcu domnișoara Pole, cu o mișcare sceptică a capului. Nu-ți aduci aminte de cîntecul bietului căpitan Brown, *Tibbie Fowler* și de versul :

Scoate-o la vedere-n sat
Că-i pică-n brațe un bărbat.

— Asta se întîmpla pentru că Tibbie Fowler era bogată, cred.

— Ei bine, asemenea calități ca ale lady-ei Glenmire, mie una mi-ar fi rușine să le am.

Eu mi-am exprimat mirarea :

— Dar cum a putut să-i placă domnul Hoggins? Că domnul Hoggins a plăcut-o pe ea nu mă miră.

— Păi, știu eu? Domnul Hoggins e bogat și arată foarte bine, zise domnișoara Matty, și e vesel și foarte bun la suflet.

— S-a măritat să-și facă o situație, asta e. Cred că se căsătorește și cu cabinetul medical, zise domnișoara Pole rizînd sec de propria ei glumă.

Dar, ca multe alte persoane care cred că au emis o apreciere severă și sarcastică, dar totuși inteligentă în felul ei, începu să-și potolească asprimea după ce făcuse aluzia la cabinetul medical și pornirăm tustrele să facem speculații despre modul cum va primi doamna Jamieson această veste.

Persoana pe care o lăsase să aibă grijă de casă, să nu îngăduie slujnicelor să-și aducă „drăguți" — să apară ca însăși cu un curtezan! Și acela să fie tocmai omul pe care doamna Jamieson îl decretase vulgar și inadmisibil în societatea din Cranford, nu numai din cauza numelui său, dar și din cauza vocii, a figurii, a cizmelor mirosind a grajd și a propriului lui miros de doctorii. Se dusese oare vreodată să o vadă pe lady Glenmire în casa doamnei Jamieson? Nici clorura de var nu ar putea curăți casa de mirosurile lăsate de trecerea lui, după părerea stăpînei casei. Sau întrevederile lor se mărginiseră la întîlnirile întîmplătoare din camera sărmanului scamator bolnav, față de care, cu toate sentimentele noastre ultragiate de această *mésalliance*, a trebuit să recunoaștem că s-au purtat amîndoi cu multă bunătate. Și acum ieși la iveală faptul că o servitoare a doamnei Jamieson fusese bolnavă și că domnul Hoggins o îngrijise timp de cîteva săptămîni. Așa că lupul intrase la stînă și o furase pînă la urmă chiar pe ciobăniță. Ce-o să zică doamna Jamieson? Scrutam întunericul viitorului, întocmai cum un copil privește artificiile înălțîndu-se spre cerul înnorat, așteptînd cu emoție pocnetul, explozia și strălucitoarea ploaie de lumină și scîntei. Am coborît apoi pe pămînt și spre momentul prezent, întrebîndu-ne una pe alta (fiind de altfel toate la fel de ignorante și la fel de lipsite de orice date exacte pentru a trage vreo concluzie) cînd va avea loc

nunta. Și unde ? Și ce venit anual avea domnul Hoggins ? Va renunța ea la titlul de noblețe ? Și cum o să anunțe Martha și celelalte servitoare corecte din Cranford perechea căsătorită, cînd vor veni în vizită lady Glenmire și domnul Hoggins ? Dar lor, li se vor face oare vizite ? Ne va lăsa doamna Jamieson ? Sau va trebui să alegem între onorabila doamnă Jamieson și degradata lady Glenmire ? Nouă ne plăcea mai mult lady Glenmire. Era vioaie și drăguță și sociabilă și plăcută, iar doamna Jamieson era stupidă și inertă și pretențioasă și obositoare.

Dar cum îi recunoscusem acesteia din urmă de atîta vreme autoritatea, ar fi părut un fel de lipsă de loialitate chiar și să te gîndești la nesupunere față de o poruncă a ei.

Doamna Forrester ne surprinse tot cu bonetele cîrpite și gulerele peticite. Dar și uitasem de ele în nerăbdarea noastră de a vedea cum o să primească vestea, a cărei împărtășire o lăsarăm în sarcina domnișoarei Pole, deși am fi putut să ne repezim noi întîi, profitînd în chip neelegant de faptul că tocmai o apucase un acces de tuse care a ținut vreo cinci minute după venirea doamnei Forrester. N-am să uit niciodată expresia de implorare din ochii ei, în timp ce privea peste batistă. Ei spuneau, mai limpede decît orice cuvinte : „Nu lăsați Natura să mă lipsească de această comoară care îmi aparține, deși pentru moment nu mă pot folosi de ea.“ Și ne-am arătat înțelegătoare.

Surpriza doamnei Forrester a fost egală cu a noastră și sentimentul de ultragiu și mai mare, fiindcă ea trebuia să fie solidară cu clasa din care făcea parte și putea să-și dea seama mai bine decît noi ce prejudicii aducea o asemenea purtare aristocrației.

După ce musafirele ne-au plecat, ne-am străduit să ne recăpătăm calmul. Dar domnișoara Matty era într-adevăr tulburată de vestea pe care o aflase. A socotit că erau mai bine de cincisprezece ani de cînd nu mai auzise de vreo cunoștință de a ei care să se mărite, cu singura excepție a domnișoarei Jessie Brown și, după cum spunea ea, această veste a zguduit-o puternic și i-a dat

un fel de nesiguranță în ceea ce privește întîmplările viitoare.

Nu știu dacă e o închipuire de-a mea sau un fapt real, dar am observat că îndată după anunțarea unei logodne în orice cerc, doamnele necăsătorite încep să se agite cu o veselie neobișnuită și să-și facă toalete noi, ca și cum ar spune într-un mod tacit și inconștient: „Și noi sîntem de măritat."

În cele două săptămîni care au urmat după această vizită, domnișoarele Pole și Matty au vorbit și s-au preocupat de pălării, rochii, bonete și șaluri mai mult decît le-am auzit în ani de zile. Dar poate că de vină era doar vremea primăvăratică, un martie cald și plăcut, iar merinosurile, blănurile de biber și stofele de lînă de orice fel păreau dizgrațioase și nepotrivite pentru a primi razele strălucitoare ale soarelui. Și totuși, se pare că nu toaleta lady-ei Glenmire a fost aceea care a cucerit inima domnului Hoggins, căci umbla mai jerpelită ca oricînd cînd se ducea să viziteze pe vreun nevoiaș. Deși, văzînd-o în treacăt la biserică sau altundeva, îmi părea că evită să se întîlnească cu vreo cunoștință; fața ei își recăpătase ceva din îmbujorarea tinereții, buzele îi erau mai pline și mai vii decît în fosta lor ținută strînsă, iar ochii îi poposeau pe toate lucrurile din jur cu un interes luminos, ca și cum învăța să iubească Cranfordul și tot ce era în legătură cu el.

Domnul Hoggins arăta radios, nu-și mai încăpea în piele și scîrțîia, pășind prin mijlocul bisericii, cu o pereche de cizme înalte, nou-nouțe — semn vizibil și auzibil al schimbării ce se anunța. Mergea vorba că cizmele ce le purtase pînă atunci erau aceleași cu cele cu care își începuse vizitele medicale la Cranford acum douăzeci și cinci de ani, numai că fuseseră peticite cînd sus cînd jos, la talpă, la toc și la carîmb, ba cu piele neagră, ba cu piele maro, de mai multe ori decît ar putea cineva ține minte.

Nici una din doamnele din Cranford nu a vrut să sancționeze această căsătorie felicitînd pe vreunul din ei. Doream să ignorăm întreaga poveste, pînă cînd suzerana noastră, doamna Jamieson, se va întoarce. Pînă cînd nu va veni să ne dea indicații, socoteam că e mai

bine să privim această logodnă în aceeași lumină ca și picioarele reginei Spaniei — adică un fapt care există cu siguranță, dar cu cît se vorbește mai puțin despre el, cu atît e mai bine. Această restricție impusă limbuției noastre — căci vă dați seama că dacă nu vorbeam cu persoanele respective, nu aveam cum să căpătăm răspunsuri la întrebările pe care ardeam de dorința să le punem — începuse să devină obositoare și ideea noastră despre demnitatea tăcerii pălea în fața curiozității, cînd deodată gîndurile ne fură îndreptate într-o altă direcție de un anunț al principalului negustor din Cranford — care vindea toate articolele, de la brînză și coloniale, pînă la pălării bărbătești — că sosiseră modele de primăvară și că vor fi expuse marțea viitoare în magazinul lui din Strada Mare.

Acesta era evenimentul pe care îl aștepta domnișoara Matty, înainte de a-și cumpăra o rochie de mătase nouă. Mă oferisem, e adevărat, să trimit la Drumble după modele, dar îmi refuzase propunerea, lăsînd să se înțeleagă cu *toată blîndețea* că nu uitase dezamăgirea încercată cu ocazia turbanului verde marin. Eram bucuroasă că mă aflam acum la fața locului, pentru a contracara fascinația orbitoare a vreunei bucăți de mătase galbenă sau roșie.

Trebuie să adaug aici cîteva cuvinte despre mine însămi. Am vorbit altă dată de vechea prietenie a tatălui meu pentru familia Jenkyns ; de fapt, nu știu dacă nu era și o rudenie mai îndepărtată. Tata îmi îngăduise să petrec toată iarna la Cranford, datorită unei scrisori pe care i-o trimisese domnișoara Matty în timpul spaimei de hoți, exagerînd, bănuiesc, puterile și vitejia mea ca apărătoare a casei. Dar acum, cînd zilele se făcuseră mai lungi și mai înviorătoare, tatăl meu începuse să insiste asupra necesității întoarcerii mele acasă, iar eu întîrziam numai cu speranța absurdă că, dacă aș putea primi vreo informație mai sigură, aș putea face să coincidă povestea Signorei despre „Aga Jenkyns“ cu aceea despre „bietul Peter“, să explic apariția și dispariția lui, pe care le deslușisem în parte din conversația domnișoarei Pole și a doamnei Forrester.

CAPITOLUL XIII

Încetare de plăți

Chiar în dimineața aceea de marți, cînd domnul Johnson urma să prezinte moda, poștărița ne aduse două scrisori. Zic poștărița, dar ar trebui să spun nevasta poștașului. Acesta era un cizmar șchiop, un om foarte cinstit și cumsecade, pe care toți îl respectau în orășelul nostru, dar care nu aducea niciodată scrisorile, în afară de unele împrejurări neobișnuite, cum ar fi Crăciunul sau Vinerea Mare. Iar în aceste zile, scrisorile care ar fi trebuit predate la ora opt dimineața nu apăreau decît pe la două-trei după-amiază, căci toți țineau la bietul Thomas și-i arătau simpatie cu această ocazie. Avea obiceiul să spună că „i se făcuse lehamite de atîta mîncare, că în vreo trei-patru case erau unii care nu-i dădeau pace pînă nu se așeza la masă cu ei". Și după ce termina în sfîrșit cu dejunul, ajungea la vreun alt prieten care tocmai începea masa de prînz, dar oricîte tentații ar fi avut de întîmpinat, Tom era întotdeauna treaz, politicos și zîmbitor ; iar domnișoara Jenkyns spunea despre el că e un model de răbdare și nu se îndoia că un asemenea exemplu va trezi aceeași calitate în mințile altora unde, dacă nu ar fi fost Thomas, ar fi rămas pe veci ascunsă și nedescoperită. Răbdarea părea să fie mai ales foarte bine ascunsă în mintea domnișoarei Jenkyns, care aștepta întotdeauna scrisorile bătînd toba cu degetele pe masă, pînă cînd poștărița sosea sau trecea prin fața casei.

În ziua de Crăciun sau în Vinerea Mare, bătea cu degetele în masă de dimineață pînă la ora slujbei și apoi de cînd se întorcea de la biserică pînă la ora două, cu mici întreruperi cînd potrivea focul, cu care ocazie scăpa jos vătraiele și o certa pe domnișoara Matty pentru neîndemînare. Dar tot atît de sigure erau buna primire și masa îmbelșugată care îl așteptau pe Thomas, cu domnișoara Jenkyns supraveghindu-l ca un vajnic dragon, pu-

nîndu-i întrebări despre copiii lui — ce mai făceau, la ce şcoală mergeau, mustrîndu-l dacă era vorba să se mai ivească un altul, dar trimiţînd totuşi, chiar şi celor mai micuţi, şilingul şi plăcinta care constituiau cadoul ei pentru toţi copiii, cu o jumătate de coroană în plus pentru amîndoi părinţii.

Poşta nu mai avea nici pe departe acum atîta importanţă pentru drăguţa domnişoară Matty, dar pentru nimic în lume nu ar fi renunţat să-l primească pe Thomas şi să-i dea cadoul, deşi vedeam că se simţea cam stînjenită de această ceremonie, care fusese considerată de domnişoara Jenkyns ca o fericită ocazie de a da sfaturi şi a fi de folos aproapelui. Domnişoara Matty făcea banii cocoloş în mînă, ca şi cum i-ar fi fost ruşine de fapta ei, în timp ce domnişoara Jenkyns îi dădea fiecare bănuţ separat, zicînd : „Uite, asta-i pentru dumneata, asta e pentru Jenny, etc." Domnişoara Matty îi făcea chiar semn Marthei să iasă din bucătărie, în timp ce poştaşul sta la masă şi, o dată, după ştiinţa mea, a aprobat din ochi rapida dispariţie a mîncării într-o basma albastră. Domnişoara Jenkyns îl certa întotdeauna dacă nu mînca tot ce avea în farfurie, oricît de sătul ar fi fost şi oricît de limpede ar fi lăsat să se înţeleagă asta, cu fiecare îmbucătură.

Dar, m-am îndepărtat cam mult de cele două scrisori care ne aşteptau pe masa din sufragerie în dimineaţa aceea de marţi. A mea era de la tatăl meu. A domnişoarei Matty era tipărită. Cea de la tata era o tipică scrisoare de bărbat, vreau să zic că era foarte seacă şi nu dădea alte informaţii decît că era sănătos, că plouase foarte mult, că afacerile mergeau foarte slab şi că circulau tot felul de zvonuri neplăcute. Pe urmă mă întreba de nu ştiam cumva dacă domnişoara Matty îşi mai păstrase acţiunile de la Banca Orăşenească, deoarece se spuneau lucruri foarte grave despre ea ; de altfel, asta nu era decît ceea ce prevăzuse el întotdeauna şi ce-i prorocise domnişoarei Jenkyns cu ani în urmă, cînd îşi investise mica ei avere în acţiuni ale acestei bănci — singurul pas greşit pe care-l făcuse vreodată, după ştiinţa lui, femeia aceea deşteaptă (singura dată cînd acţionase împotriva sfatului lui, după cîte ştiam eu). Oricum, dacă se întîmpla ceva,

bineînțeles că nu trebuia să o părăsesc pe domnișoara Matty cît timp puteam să-i fiu de ajutor etc.

— De la cine e scrisoarea ta, drăguță? A mea este o invitație foarte politicoasă semnată Edwin Wilson, cerîndu-mi să particip la o adunare importantă a acționarilor băncii, care se va ține la Drumble, joi, în ziua de douăzeci și unu. Ce frumos din partea lor că și-au adus aminte de mine!

Nu mi-a plăcut cînd am auzit de acea „importantă adunare" căci, deși nu știam prea multe despre afaceri, mă temeam să nu fie o confirmare a celor spuse de tata. Oricum, m-am gîndit, veștile proaste vin întotdeauna destul de repede, așa că m-am hotărît să nu-i împărtășesc temerile mele și i-am comunicat numai că tata era sănătos și că îi trimitea complimente. Ea tot învîrtea între degete scrisoarea ei și o admira. În cele din urmă zise:

— Mi-aduc aminte că au trimis una tot așa și Deborei, dar de aceea nu m-am mirat, fiindcă toți știau că Deborah avea un cap atît de luminat. Mă tem că eu n-o să le fiu de mare ajutor, de fapt, dacă va fi vorba de socoteli, mai mult am să-i încurc, fiindcă n-am putut niciodată socoti în minte. Știu că Deborah ținea să se ducă și chiar își comandase o bonetă nouă pentru această ocazie. Dar cînd a sosit timpul, s-a întîmplat să fie tare răcită, așa că i-au trimis o foarte politicoasă dare de seamă despre tot ce făcuseră. Mi se pare că era vorba de alegerea unui director. Crezi că acum vor să-i ajut să aleagă un director? Sînt sigură că l-aș alege pe tatăl tău, fără șovăială.

— Tata nu are acțiuni la banca aceasta, am spus eu.

— A, da, îmi aduc aminte. Tatăl tău s-a împotrivit foarte mult cînd a vrut Deborah să le cumpere. Dar ea avea un cap de femeie de afaceri și întotdeauna se conducea numai după judecata ei. Și uite, vezi că au plătit în toți acești ani dividende de opt la sută.

Pentru mine era un subiect tare neplăcut, avînd în vedere că aflasem ceva mai multe decît ea, așa că m-am gîndit să schimb subiectul conversației și am întrebat la ce oră credea că ar fi mai potrivit să mergem să vedem modelele.

— Păi, draga mea, zise ea, lucrurile stau cam așa: nu e de *bon ton* să mergi înainte de douăsprezece, dar atunci

tot Cranfordul va fi acolo și nu te simți bine să te vadă toată lumea că te interesezi așa de mult de rochii, și de garnituri, și de pălării. Nu e distins să arăți o prea mare curiozitate în asemenea împrejurări. Deborah avea o artă de a le privi, ca și cum ultima modă nu prezenta nimic nou pentru ea ; o manieră pe care o deprinsese de la lady Arley, care vedea moda cea mai nouă la Londra, cum știi. Așa că m-am gîndit să ne ducem binișor acum dimineața, după micul dejun, căci și așa trebuie să cumpăr o jumătate de livră de ceai — și pe urmă putem să ne urcăm la etaj să examinăm modelele în tihnă și să vedem exact cum va trebui făcută noua mea rochie de mătase. Pe urmă, după ora douăsprezece, vom putea reveni liniștite, fără să ne mai preocupe alegerea modelului.

Am început apoi să vorbim despre noua rochie de mătase a domnișoarei Matty. Am descoperit cu această ocazie că era prima dată în viața ei cînd trebuia să aleagă ceva de oarecare importanță. Domnișoara Jenkyns fusese cea care luase întotdeauna hotărîrile, indiferent de gustul surorii ei, și e uimitor să vezi cum asemenea oameni sînt considerați întotdeauna superiori, numai fiindcă știu să-și impună voința.

Domnișoara Matty anticipa cu deliciu contemplarea falduri lor lucioase, ca și cum cu cele cinci lire de aur, puse deoparte pentru această cumpărătură, ar fi putut plăti toate mătăsurile din prăvălie, și (amintindu-mi că și eu pierdusem cîndva două ore într-un magazin de jucării înainte de a mă putea hotărî pe ce minune să cheltuiesc o băncuță de argint de trei penny) eram bucuroasă că plecam devreme, ca să aibă timp, drăguța domnișoară Matty, pentru toate deliciile nehotărîrii.

Dacă o să găsim un verde marin frumos, rochia va fi verde marin ; dacă nu, ea înclina spre galben, iar eu spre un gri argintiu și am tot discutat despre lungimi și lățimi, pînă cînd am ajuns la ușa magazinului. Trebuia să cumpărăm ceaiul, să alegem mătasea și apoi să ne cățărăm pe scara în spirală care ducea la ceea ce fusese pe vremuri un pod, iar acum devenise o sală de expoziție de mode.

Tinerii vînzători din prăvălia domnului Johnson arboraseră cu această ocazie cele mai plăcute zîmbete și cele

mai bune cravate şi se învîrteau în jurul tejghelei cu o surprinzătoare iuţeală. Au vrut să ne conducă numaidecît sus, dar după principiul că treaba trebuie să treacă înaintea plăcerilor, am rămas să cumpărăm ceaiul. Aici zăpăceala domnişoarei Matty i-a trădat preocupările. Dacă i se atrăgea atenţia că băuse ceai verde, credea întotdeauna că e de datoria ei să aibă insomnie pînă după miezul nopţii (am văzut-o însă bînd asemenea ceai, fără să ştie ce e, şi fără să resimtă asemenea efecte). În consecinţă ceaiul verde era interzis în casă. Totuşi, astăzi ceru singură articolul dăunător, cu impresia că vorbea despre mătase verde. Oricum, greşeala a fost curînd îndreptată şi apoi mătăsurile s-au ivit cu adevărat pe tejghea. Pe la ora aceea magazinul era destul de plin, fiindcă era zi de tîrg la Cranford şi mulţi fermieri şi ţărani din satele din jur intrau netezindu-şi părul şi uitîndu-se sfioşi pe sub sprîncene la tot ce vedeau, dorind parcă să poată duce cu ei, acasă, la nevastă şi copii, ceva din forfota aceea veselă, şi totuşi simţindu-se stingheri printre vînzătorii spilcuiţi, şalurile viu colorate şi imprimeurile de vară.

Un om cu o faţă deschisă, cinstită, îşi făcu totuşi drum spre tejgheaua lîngă care stăteam şi ceru, cu curaj, să vadă nişte şaluri. Ceilalţi cumpărători de la ţară se mulţumeau cu raionul de băcănie, dar omul de lîngă noi era, în chip evident, atît de hotărît să facă un dar iubitei, nevestei sau fiicei, încît îşi uitase sfiala. În curînd mă întrebam care din cei doi, el sau domnişoara Matty, va da mai mult de lucru vînzătorului. Lui i se părea că fiecare şal e mai frumos decît cel precedent, iar în ceea ce o priveşte pe domnişoara Matty, zîmbea şi ofta la fiecare nou val de mătase care i se punea în faţă. O culoare o scotea şi mai mult în evidenţă pe cealaltă iar toate la un loc, spunea ea, ar face să pălească chiar şi curcubeul.

— Mă tem, zise pe un ton şovăitor, că pe oricare aş alege-o, o să doresc să fi luat alta. Ia te uită la acest frumos stacojiu ! Ar aduce iarna o nuanţă de căldură. Dar, de fapt, vine primăvara. Aş dori să pot avea cîte o rochie pentru toate anotimpurile, făcu ea scăzînd vocea, cum făceam toate în Cranford ori de cîte ori vorbeam de ceva ce ne doream dar pentru care ne lipseau mijloacele materiale. Totuşi, continuă pe un ton mai ridicat şi mai vesel,

mi-ar da multă bătaie de cap să am grijă de atîtea rochii dacă le-aș avea, așa că mă gîndesc că e mai bine să iau numai una. Dar care să fie, dragă ?

Și acum se oprise la un material liliachiu cu buline galbene, în timp ce eu scoteam din maldăr un verde închis, care căzuse în dizgrație, acoperit de culorile mai vii, dar care era totuși o mătase de bună calitate, cu toată modestia ei aparentă. Atenția ne-a fost atrasă însă de omul de alături. Alesese un șal în valoare de vreo treizeci de șilingi și fața îi radia de mulțumire, gîndindu-se probabil la plăcuta surpriză pe care o va face vreunei Molly sau Jenny de acasă. Scosese o pungă de piele din buzunarul pantalonilor și întinsese o bancnotă de cinci lire pentru a plăti cu ea șalul și cîteva alte pachete care îi fură aduse de la raionul de băcănie. Tocmai în acest moment ne îndreptarăm și noi ochii spre el. Vînzătorul examina bancnota cu un aer încurcat, neîncrezător.

— Banca Orășenească ! Nu sînt sigur, domnule, dar mi se pare că am fost avertizați chiar azi dimineață să nu primim bilete emise de această bancă[1]. Mă duc să-l întreb pe domnul Johnson, dar mă tem că va trebui să vă cerem să plătiți în monedă de aur sau cu o bancnotă a unei alte bănci.

Nu am văzut niciodată figura unui om luînd așa de brusc o expresie de uluire și disperare. Era aproape dureros să vezi o schimbare atît de rapidă.

— Ce naiba ! zise el, lăsîndu-și pumnul să cadă pe tejghea, ca și cum ar fi vrut să încerce care e mai tare. Băiatul ăsta vorbește ca și cum hîrtiile de bancă și aurul s-ar găsi pe toate drumurile — doar să le culegi.

Domnișoara Matty uitase de rochia ei de mătase, datorită interesului pe care i-l stîrnise omul acela. Nu cred că auzise numele băncii, iar eu, plină de nervozitate, încercam s-o împiedic să-l afle. Așa că am început să admir materialul liliachiu cu buline galbene, pe care îl criticasem cu cîteva clipe înainte. Dar degeaba.

[1] În epoca aceea, în Anglia orice bancă putea emite bancnote cu acoperire în aur, aceasta nefiind un monopol al Băncii Angliei, cum a devenit mai tîrziu.

— Ce bancă era ? Vreau să zic, de la ce bancă provenea bancnota dumitale ?

— Banca Orășenească.

— Dă-mi-o puțin să o văd și eu, zise ea liniștită vînzătorului, luîndu-i-o binișor din mînă cînd acesta se înapoie, restituindu-i-o fermierului cu cuvintele :

— Domnul Johnson zice că regretă foarte mult, dar că biletele emise de această bancă sînt acum bune de aruncat la coș.

— Nu înțeleg, îmi spuse domnișoara Matty în șoaptă, asta e doar banca noastră, nu ? Banca Orășenească.

— Da, am zis eu, dar cred că mătasea asta liliachie s-ar asorta foarte bine cu panglicile de la boneta cea nouă, și am ridicat mătasea ca s-o fac să lucească la lumină și dorind ca omul să se grăbească să plece mai curînd, dar, în același timp, punîndu-mi o întrebare care mi se ivise atunci în minte : dacă era cuminte sau corect să o las pe domnișoara Matty să facă o cumpărătură așa de scumpă, în cazul cînd afacerile băncii mergeau într-adevăr atît de prost cum se putea deduce din refuzul bancnotei.

Dar domnișoara Matty își luă aerul ei blînd și demn, rareori folosit, dar care îi stătea atît de bine și, punîndu-și binișor mîna pe a mea, zise :

— Să lăsăm puțin mătăsurile, drăguță. Nu te înțeleg, domnule, zise, adresîndu-se acum vînzătorului care îl servise pe fermier. Asta e o bancnotă falsă ?

— Oh, nu doamnă. E o bancnotă veritabilă, în felul ei ; dar vedeți, e vorba de o bancă cu capital pe acțiuni și se spune că va da faliment. Domnul Johnson își face doar datoria, doamnă, după cum știe desigur și domnul Dobson.

Dar domnul Dobson nu putu răspunde plecăciunii care îi solicita un răspuns prin nici un zîmbet aprobator. Învîrtea în neștire bancnota între degete, privind întunecat la pachetul ce conținea șalul ales.

— E greu pentru un om nevoiaș, zise el, care își cîștigă fiecare bănuț cu sudoarea frunții. Oricum, n-avem încotro. Trebuie să-ți iei șalul îndărăt, tinere. Lizzie o să mai poarte un timp tot paltonul. Și smochinele pentru ăia micii — le-am făgăduit, așa că le iau, dar slănina și celelalte lucruri...

— Îți dau eu cinci lire de aur pentru bancnota dumitale, omule, zise domnișoara Matty. Cred că trebuie să fie o greșeală cu vestea asta ; eu sînt unul dintre acționari și sînt sigură că mi s-ar fi spus dacă lucrurile nu mergeau bine.

Vînzătorul îi șopti cîteva vorbe domnișoarei Matty peste tejghea. Ea îl privi cu un aer neîncrezător.

— Poate o fi așa, zise. Nu zic că mă pricep la afaceri, dar știu că dacă banca va da faliment și dacă oamenii își vor pierde banii fiindcă au luat bancnote de-ale noastre — nu pot să vă explic... făcu ea deodată, dîndu-și seama că se avîntase într-o frază lungă în prezența a patru persoane care o ascultau. Numai că aș prefera să-ți dau monedele astea de aur pentru bancnota dumitale, dacă nu te superi, zise, întorcîndu-se apoi spre fermier, și atunci o să poți cumpăra șalul pentru soția dumitale. Asta nu înseamnă decît că mă voi lipsi, încă vreo cîteva zile, de rochia cea nouă, continuă ea, adresîndu-mi-se. Apoi, n-am nici o îndoială că totul se va limpezi.

— Dar dacă se limpezește în rău ? am întrebat-o.

— Ei bine, atunci înseamnă că era firesc și cinstit ca eu, ca acționară a băncii, să-i dau acestui om de treabă banii. Toate astea îmi sînt foarte limpezi în minte, dar știi, nu pot vorbi niciodată așa de clar cum fac alții. Dă-mi numai bancnota dumitale, domnule Dobson, te rog, și fă-ți cumpărăturile cu aceste monede.

Omul o privi cu o recunoștință mută — era prea stîngaci să-și poată exprima mulțumirile în cuvinte — dar mai întîrzie cîteva clipe, învîrtind hîrtia în mînă.

— Îmi pare rău să păgubesc pe altul, în locul meu, dacă o fi vorba de pagubă. Dar știți, cinci lire sînt bani, nu glumă, pentru un om ca mine cu familie ; și, cum ziceți și dumneavoastră, s-ar putea ca în cîteva zile hîrtia asta să valoreze la fel ca aurul.

— Despre asta, slabă nădejde, prietene, zise vînzătorul.

— Un motiv în plus ca s-o iau, spuse domnișoara Matty liniștită.

Își împinse monedele de aur spre omul care puse încet pe masă hîrtia de cinci lire.

— Mulţumesc. Am să mai aştept o zi-două pentru a cumpăra una din mătăsurile astea ; poate că pînă atunci veţi mai primi şi altele. Vrei să mergem sus, draga mea ?

Am examinat modelele cu un interes tot atît de viu şi de meticulos ca şi cum mătasea şi fusese cumpărată. N-am putut să-mi dau seama dacă mica întîmplare din magazinul de jos scăzuse cu ceva curiozitatea domnişoarei Matty în ceea ce priveşte fasonul mînecilor sau cupa fustelor. Ne-am felicitat reciproc de cîteva ori pentru faptul că puteam să privim singure şi în voie pălăriile şi şalurile. Dar, tot timpul, aveam o oarecare îndoială despre singurătatea noastră, fiindcă zărisem o siluetă ascunzîndu-se pe după mantouri şi pelerine şi, într-adevăr, printr-o manevră abilă, am ajuns faţă în faţă cu domnişoara Pole, de asemenea în costum de dimineaţă (a cărui principală trăsătură era faptul că cea care-l purta nu avea dinţi şi îşi ascundea sub un voal această deficienţă), venită cu aceeaşi treabă ca şi noi. Dar ea s-a retras repede, pentru că, după cum spunea, avea o puternică migrenă şi nu se simţea în stare să facă conversaţie.

Cînd am coborît în magazin, l-am întîlnit pe politicosul domn Johnson care ne aştepta. Fusese informat de schimbarea bancnotei în aur şi, cu cele mai bune intenţii şi cu adevărată bunătate, dar cu puţină lipsă de tact, dorea să o consoleze pe domnişoara Matty şi să-i explice adevărata situaţie. Speram că zvonul auzit de el să fi fost exagerat, fiindcă i-a spus că acţiunile ei nu mai aveau nici o valoare şi că banca nu mai putea plăti nimic din capital. Eram bucuroasă că domnişoara Matty părea încă oarecum neîncrezătoare, dar nu puteam şti în ce măsură această atitudine era reală sau numai adoptată de circumstanţă, cu acea stăpînire de sine care părea obişnuită doamnelor din Cranford din categoria socială a domnişoarei Matty, care şi-ar fi considerat demnitatea compromisă de cea mai mică manifestare de surpriză, necaz sau alte sentimente asemănătoare faţă de cineva de rang inferior sau în public. Oricum, ne-am îndreptat spre casă în tăcere. Mi-e cam ruşine să mărturisesc, dar cred că eram destul de revoltată şi de supărată de purtarea domnişoarei Matty şi de hotărîrea ei încăpăţînată de a lua asupră-şi bancnota aceea. Doream aşa de mult ca să-şi

facă o rochie nouă de mătase, de care avea mare nevoie ; și deși era de obicei așa de nehotărîtă, încît oricine putea s-o întoarcă cum voia, în cazul acesta am simțit că n-ar fi fost de nici un folos să încerc să o conving. Totuși, nu eram mai puțin contrariată de rezultatul final.

După ora douăsprezece, ne-am declarat amîndouă cu curiozitatea satisfăcută în privința modei și am pretextat o carecare oboseală (care era de fapt deprimare), pentru a nu mai ieși din nou, cum plănuisem. Dar tot nu vorbeam despre bani. Pînă cînd, nu știu ce mi-a venit să o întreb pe domnișoara Matty dacă credea de datoria ei să răscumpere cu aur toate bancnotele emise de Banca Orășenească, pe care le-ar fi văzut ? Ar fi trebuit să-mi muște limba în clipa cînd mi-au ieșit cuvintele astea din gură. Domnișoara Matty mă privi destul de tristă, ca și cum aș fi aruncat o nouă îndoială în mintea ei deja tulburată, și timp de un minut sau două nu zise nimic. Apoi spuse — draga de ea — cu o nuanță de reproș în glas :

— Drăguța mea, eu nu am socotit niciodată că am o minte, cum spun oamenii, foarte ageră, și adesea îmi vine destul de greu să hotărăsc ce trebuie să fac în diferite situații. De aceea, am fost foarte recunoscătoare — adică am fost mulțumită azi dimineață că am văzut care era datoria mea față de omul acela. Dar e o mare încordare pentru mine să mă tot gîndesc ce ar trebui să fac dacă s-ar întîmpla cutare sau cutare lucru și cred că aș face mai bine să aștept să văd cum se desfășoară lucrurile în realitate. Nu mă îndoiesc că va fi mai bine dacă nu mă frămînt și nu îmi fac prea multe griji dinainte. Știi dragă, eu nu sînt ca Deborah. Dacă ar fi trăit Deborah, nu mă îndoiesc că i-ar fi îndrumat pe cei de la bancă, înainte să ajungă într-o asemenea situație.

Nu aveam nici una din noi prea multă poftă de mîncare la masă, deși am încercat să vorbim cu veselie despre lucruri indiferente. Cînd ne-am întors în salon, domnișoara Matty și-a descuiat sertarul biroului și a început să examineze carnetul de conturi. Eram așa de pocăită de ceea ce spusesem dimineața, încît nu am îndrăznit nici măcar să presupun că o puteam ajuta. Am preferat să o las singură, în timp ce, cu o expresie de nedumerire, ochii ei urmăreau vîrful peniței în sus și în jos pe pagina

liniată. După aceea închise carnetul, încuie sertarul, se apropie şi îşi trase un scaun lîngă al meu, în faţa focului, unde şezusem chinuită de gînduri negre. Mi-am strecurat mîna într-a ei ; ea o apucă fără să spună un cuvînt. În cele din urmă zise cu o liniştе forţată în glas :

— Dacă banca asta se prăbuşeşte, am să pierd un venit anual de o sută patruzeci şi nouă de lire, treisprezece şilingi şi patru penny. O să-mi rămînă numai treisprezece lire pe an.

I-am strîns mîna cu putere. Nu ştiam ce să zic. Deodată (era prea întuneric să-i văd faţa) am simţit că degetele ei se agită convulsiv în strînsoarea mea şi ştiam că se pregătea să vorbească din nou. Am auzit un sughiţ de plîns printre cuvintele ei, cînd spuse :

— Sper că nu e un lucru rău, că nu e păcat — dar oh ! îmi pare atît de bine că Deborah a fost cruţată de asta. Ea n-ar fi putut îndura să decadă în faţa lumii, avea un spirit atît de nobil, de superior !

Atît a spus despre sora ei, care ţinuse să-şi investească mica lor avere în acea bancă nefericită. În seara aceea am aprins lumînarea mai tîrziu ca de obicei şi, pînă cînd lumina ei nu ne-a îndemnat la vorbă, am stat alături, tăcute şi triste.

Oricum, după ceai ne apucarăm de lucru cu un fel de veselie forţată (care în curînd deveni, într-un fel chiar reală), vorbind de acea permanentă minunăţie care era logodna lady-ei Glenmire. Domnişoara Matty aproape că ajunsese să o considere un lucru bun.

— Nu vreau să neg că bărbaţii mai mult fac deranj în casă. Nu judec după propria mea exprienţă, căci tata era cel mai ordonat om şi se ştergea pe ghete cînd intra cu tot atîta grijă ca o femeie. Dar, vezi, un bărbat ştie întotdeauna ce trebuie făcut într-o situaţie grea şi e foarte plăcut să ai pe cine să te sprijini într-un asemenea caz. Iar lady Glenmire, în loc să fie aruncată încoace şi încolo de valurile vieţii şi să nu ştie unde se va stabili, are acum siguranţa unui cămin, printre persoane drăguţe şi cumsecade, cum sînt buna noastră domnişoară Pole şi doamna Forrester. Iar domnul Hoggins e într-adevăr un bărbat foarte prezentabil ; cît despre ma-

nierele lui, chiar dacă nu sînt foarte alese, pot să-ți spun că am cunoscut oameni cu inima bună, ba și cu minte luminată, care nu erau ceea ce se numește de obicei rafinați, dar care erau cinstiți și iubitori.

Și domnișoara Matty căzînd într-o dulce visare despre domnul Holbrook, n-am tulburat-o, fiind și eu preocupată de elaborarea unui plan pe care îl purtam în minte de cîteva zile și care ajunsese acuma la un punct critic, datorită amenințării de faliment a băncii. În noaptea aceea, după ce domnișoara Matty s-a dus la culcare, am aprins în taină lumînarea și m-am așezat în salon să compun o scrisoare către Aga Jenkyns, o scrisoare care ar fi trebuit să-l impresioneze dacă el era Peter, iar dacă era un străin să pară doar o expunere rece de fapte.

Orologiul bisericii bătu ora două înainte de a fi terminat scrisoarea.

A doua zi dimineața au sosit știri, atît oficiale cît și particulare, că Banca Orășenească încetase plățile. Domnișoara Matty era ruinată.

A încercat să-mi vorbească liniștit, dar cînd a ajuns la faptul real că va avea doar vreo cinci șilingi pe săptămînă din care să trăiască, nu a putut să-și rețină cîteva lacrimi.

— Nu plîng pentru mine, draga mea, zise ea ștergîndu-le. Cred că plîng la gîndul prostesc de cît ar fi de îndurerată biata mama dacă ar ști. Întotdeauna se îngrijea de noi mai mult decît de ea însăși. Dar mulți oameni sărmani au și mai puțin și, după ce voi plăti spinarea de berbec și leafa Marthei și chiria, nu voi avea nici un bănuț datorie. Biata Martha! Cred că o să-i pară rău să plece de la mine.

Domnișoara Matty zîmbi printre lacrimi și ar fi preferat desigur să-i văd numai zîmbetul, nu și lacrimile.

CAPITOLUL XIV

Prieteni la nevoie

Felul rapid în care domnișoara Matty și-a schimbat modul de viață, așa cum știa că trebuie s-o facă în situația grea în care se afla, a fost un exemplu pentru mine și cred că ar putea fi exemplu și pentru mulți alții. În timp ce coborîse să vorbească cu Martha spunîndu-i cē se întîmplase, am ieșit pe furiș cu scrisoarea mea către Aga Jenkyns și m-am dus la locuința lui Signor Brunoni ca să capăt adresa exactă. I-am cerut Signorei să păstreze secretul ; de fapt, era o femeie cu un fel de a fi milităros, sobru și rezervat, care o făcea să vorbească foarte puțin, cu excepția ocaziilor cînd era foarte emoționată.

Totodată (și asta asigura și mai mult păstrarea secretului), Signor Brunoni se intremase într-atît încît plănuia să plece peste cîteva zile din Cranford, cu soția lui și cu mica Phoebe, pentru a-și relua turneele și scamatoriile. Într-adevăr, l-am găsit privind la un afiș mare, roșu și negru, în care erau înfățișate isprăvile lui Signor Brunoni și pe care trebuia adăugat numai numele orașului unde urma să dea reprezentații. Erau atît de preocupați, el și soția lui, să stabilească în ce loc literele roșii vor avea cel mai mare efect (de parcă ar fi fost îndrumări din Liturghier) încît a trecut un timp pînă am putut pune întrebarea confidențială ce mă interesa. Asta numai după ce, în prealabil, le-am dat și eu cîteva sugestii, asupra cuminteniei cărora m-am întrebat după aceea cu toată sinceritatea, de îndată ce Signor Brunoni a aruncat în balanță îndoielile și părerile lui în această importantă problemă. În cele din urmă am obținut adresa și am scris-o după auz ; mi-a părut foarte ciudată. Am pus scrisoarea la cutie în drum spre casă și pe urmă am privit un timp la lădița de lemn cu o tăietură lunguiață ce mă despărțea de scrisoarea pe care o ținusem în mînă cu o clipă înainte. Se separase de mine și, ca și viața, nu o mai puteam aduce înapoi. Avea să fie legănată pe

mare, poate stropită de valuri, apoi dusă printre palmieri și parfumată cu miresme tropicale. Petecul acela de hîrtie, pînă acum un ceas atît de familiar și de obișnuit, plecase pe drumul lui către țările sălbatice și stranii de dincolo de Gange ! Nu puteam însă pierde mult timp cu asemenea gînduri. M-am grăbit către casă, ca nu cumva domnișoara Matty să-mi ducă lipsa. Mi-a deschis ușa Martha, cu fața umflată de plins. De îndată ce m-a văzut, au podidit-o iar lacrimile și m-a luat de braț, trăgîndu-mă înăuntru, a închis ușa și m-a întrebat dacă era adevărat tot ce-i spusese domnișoara Matty.

— N-am s-o părăsesc niciodată ! Nu, chiar așa. I-am și spus-o, dar i-am spus și că nu înțeleg cum a lăsat-o inima să-mi dea preaviz. Eu n-aș fi avut inima asta, să fi fost în locul ei. Aș fi putut fi o păcătoasă ca Rosy a doamnei Fitz-Adam, care a făcut proces pentru leafă, după ce a slujit șapte ani și jumătate la un stăpîn. I-am spus că eu nu sînt roaba lui Mammon în așa hal și că știam c-am dat de o stăpînă bună, chiar dacă dînsa nu știa că găsise o servitoare bună.

— Dar, Martha, am spus eu întrerupîndu-o în timp ce-și ștergea ochii.

— Nu mă luați cu „dar Martha", replică ea la tonul meu mustrător.

— Fii cu judecată...

— Nu vreau să fiu cu judecată, spuse ea cu voce plină, acum că n-o mai gîtuia plînsul. Judecată înseamnă totdeauna ce gîndește altul. Dar ce vreau să spun eu cred că e destul de chibzuit. De-o fi chibzuit sau nu, tot am s-o spun și așa am să și fac. Am ceva bani la Casa de Economii, am și haine destule, așa că n-am s-o las pe domnișoara Matty. Nu, n-o las, chiar dacă îmi dă preaviz la fiecare ceas din zi !

Își puse mîinile în șolduri, ca și cum ar fi vrut să mă înfrunte. Mie însă mi-era greu s-o cert, știind cît de mult avea nevoie domnișoara Matty, care era din ce în ce mai slabă, de ajutorul acestei femei bune și credincioase.

— Bine... am spus în cele din urmă.

— Îmi pare bine că începeți cu „bine !" Dacă ați fi început cu „dar", ca adineauri, n-aș fi ascultat. Acum spuneți ce aveți de spus.

— Știu, Martha, că ar fi o mare pierdere pentru domnișoara Matty...

— Asta i-am spus și eu. Toată viața i-ar părea rău pentru pierderea asta, mă întrerupse Martha triumfătoare

— Cu toate astea, o să aibă atît de puțini bani pentru trai, că nu văd cum o să-ți poată asigura masa ; cred că nici pentru ea n-o să-i prea ajungă. Ți-o spun dumitale, Martha, fiindcă simt că ești ca o prietenă pentru draga noastră domnișoară Matty, dar cred că știi că nu i-ar plăcea să se vorbească în lume despre asta.

Pe cît se pare, situația, așa cum i-o înfățișasem eu, era chiar mai întunecată decît i-o zugrăvise domnișoara Matty, fiindcă Martha se trînti pe primul scaun ce-l găsi în cale (pînă atunci stătusem în picioare în bucătărie) și începu să plîngă în hohote.

În cele din urmă își luă șorțul de la ochi și, privindu-mă drept în față, mă întrebă :

— De asta a zis domnișoara Matty să nu fac azi budincă ? Mi-a spus că nu ține la dulciuri și că n-o să mîncați decît cîte o costiță de berbec. Dar nu mă las eu ! Să nu-i spuneți că am să-i fac o budincă, și încă una care să-i placă. Cumpăr eu ce trebuie, numai să aveți grijă să o mănînce. Mulți oameni și-au ogoit supărarea cînd au văzut pe masă un fel de mîncare gustos.

M-am simțit mulțumită că energia Marthei se canalizase într-o activitate pozitivă și practică — prepararea budincii — fiindcă astfel a luat sfîrșit discuția spinoasă cu privire la plecarea sau rămînerea ei în serviciul domnișoarei Matty. Așa că Martha își puse un șorț curat și se pregăti să se ducă la prăvălie după unt, ouă și ce-i mai trebuia. Nu voia să folosească nici o fărîmă din banii ce-i fuseseră dați pentru cheltuielile zilnice, ci luă cît avea nevoie dintr-un ceainic vechi în care-și ținea banii ei de buzunar.

Am găsit-o pe domnișoara Matty liniștită ; nu părea tristă și din cînd în cînd încerca să surîdă, de dragul meu. Am hotărît să scriu tatălui meu, rugîndu-l să vină la Cranford pentru a se sfătui cu ea ; după ce am expediat scrisoarea, am început să facem proiecte de viitor. Domnișoara Matty avea de gînd să se restrîngă la o singură cameră, să păstreze numai mobila necesară pentru acea

cameră, iar restul să-l vîndă şi să trăiască modest din ce-i va rămîne după plata chiriei. Eu eram însă mai pretenţioasă şi mai puţin mulţumită cu asta. M-am gîndit ce ar putea face o femeie în vîrstă, cu o educaţie aşa cum primeau fetele cu cincizeci de ani în urmă, ca să cîştige ceva sau să-şi sporească veniturile fără a se declasa; în cele din urmă, am lăsat la o parte şi această condiţie, tot gîndindu-mă ce ar putea să lucreze domnişoara Matty în lumea asta.

M-am întrebat mai întîi dacă ar putea preda ceva. Dacă ar fi putut învăţa ceva pe copii, ar fi trăit într-o lume plină de micii spiriduşi care-i încîntau inima. Am trecut în revistă ce ştia să facă în această direcţie. O auzisem odată spunînd că ştiuse cu mulţi ani în urmă să cînte la pian *„Ah! vous dirai-je, maman?"*; dar acea brumă de îndemînare muzicală se risipise de mult. Ştiuse de asemenea să scoată modele pentru broderie pe muselină, punînd o foaie de hîrtie subţire peste modelul de copiat şi aplicîndu-le pe amîndouă pe geamul ferestrei pînă cînd însemna festonul şi găurelele broderiei. Asta era însă cam tot ce realizase în materie de desen şi nu socoteam că e destul. Am trecut apoi în revistă acele discipline caracteristice unei educaţii engleze serioase: lucrul de mînă şi folosirea globului terestru — aşa cum le preda profesoara de la pensionul de domnişoare la care îşi trimiteau odraslele toţi negustorii din Cranford. Pe domnişoara Matty o cam lăsau ochii, aşa că mă îndoiam că putea număra ochiurile într-o împletitură de lînă, sau deosebi toate nuanţele diferite necesare pentru chipul reginei Adelaida lucrat cu lînă, din loialitate faţă de dinastie, îndeletnicire ce era acum la modă în Cranford. Cît despre globul pămîntesc, nici eu nu ştiam cum se folosea, aşa că nu puteam judeca obiectiv cît era de capabilă domnişoara Matty să instruiască pe alţii în această specialitate. Aveam însă convingerea că ecuatorul şi tropicele şi toate acele cercuri misterioase de pe glob îi apăreau drept lucruri cu totul imaginare şi că socotea semnele zodiacului drept un fel de rămăşiţe de magie neagră.

Meşteşugurile în care excela şi cu care se mîndrea erau confecţionarea de aprinzătoare pentru lumînări (sau „feştile" cum îi plăcea să le numească) din hîrtie colorată,

tăiate așa ca să semene cu niște pene, și croșetatul unor jartiere cu variate modele de împletitură. Spusesem odată, cînd primisem de la ea cadou niște jartiere grozav de frumoase, că mă ispitea gîndul să las să-mi cadă una pe stradă, pentru ca să fie admirată ; dar am văzut că această mică glumă (și era chiar foarte mică) pricinuise o atare tulburare concepției ei despre bună-cuviință și o alarmase atît de profund și de serios gîndul că aș putea într-o zi să cedez acelei ispite, încît mi-a părut rău de cele ce spusesem. Dacă primeai în dar jartiere delicat împletite, sau un mănunchi de „feștile" colorate, sau mai multe cărți de joc pe care era depănat cu multă fantezie un fir de mătase pentru cusut, însemna că te bucuri de simpatia domnișoarei Matty. Dar erau oare oamenii dispuși să plătească pentru a învăța pe copiii lor asemenea meșteșuguri ? Sau, pe de altă parte, avea să vîndă domnișoara Matty, pentru un cîștig neînsemnat, îndemînarea și priceperea cu care făcea mici dar prețioase atenții celor ce o iubeau ?

Am ajuns pe urmă și la citit, scris și aritmetică. Știu că atunci cînd citea dimineața un capitol din Biblie, tușea totdeauna cînd ajungea la cuvintele mai lungi. Mă îndoiesc că ar fi scos-o la capăt cu un capitol genealogic, oricît de mult ar fi tușit. De scris scria frumos și mărunt, dar ortografia ! Părea a crede că cu cît scria mai neobișnuit cuvintele și cu cît își dădea mai multă osteneală pentru asta, cu atît vădea mai multă atenție față de cel căruia îi adresa scrisoarea ; așa se făcea că unele cuvinte, pe care le scria corect în scrisorile adresate mie, deveneau totale enigme atunci cînd îi scria tatălui meu.

Nu ! N-ar fi putut preda nimic tinerei generații din Cranford, afară doar dacă aceștia ar fi învățat repede și ar fi vrut să imite răbdarea, modestia, blîndețea și împăcarea ei cu tot ce nu putea face. Am tot chibzuit pînă ce Martha, cu fața umflată de plîns, ne-a poftit la masă.

Domnișoara Matty avea unele mici curiozități, pe care Martha le privea ca pe niște capricii ce nu meritau a fi luate în seamă, socotindu-le mofturi copilărești de care o cucoană bătrînă de cincizeci și opt de ani trebuia să caute să se vindece singură. În ziua aceea, însă, și-a

îndeplinit serviciul cu o grijă deosebită. Pîinea era tăiată potrivit modelului de perfecțiune pe care-l avea în minte domnișoara Matty, știind că așa îi plăcea mamei ei ; perdelele erau trase așa ca să ascundă zidul grajdului unui vecin, lăsînd totuși să se vadă toate frunzele fragede ale unui plop care se îmbrăca în frumusețe primăvăratică. Tonul cu care se adresa domnișoarei Matty era aidoma celui pe care o servitoare bună și cam necioplită, ca ea, îl rezerva exclusiv copiilor mici, și pe care n-o auzisem niciodată folosindu-l față de vreun om matur.

Uitasem să-i vorbesc domnișoarei Matty despre budincă și m-am temut că n-o să-i facă cinstea cuvenită, fiindcă se vedea că nu prea avea poftă de mîncare în ziua aceea ; așa că am profitat de faptul că Martha ieșise cu primul fel, pentru a-i dezvălui micul secret. Ochii domnișoarei Matty s-au umplut de lacrimi și n-a putut scoate o vorbă, nici de surpriză nici de încîntare, cînd Martha s-a întors purtînd pe sus budinca, asemănătoare întru totul imaginii unui *lion couchant*. Fața Marthei radia, triumfătoare, cînd a așezat-o pe masă în dreptul domnișoarei Matty, spunînd încîntată : „Poftim !“ Domnișoara Matty a vrut să-i mulțumească, dar n-a putut ; a luat mîna Marthei și a strîns-o cu căldură, ceea ce a stîrnit-o iar pe Martha la plîns, în timp ce eu îmi stăpîneam cu greu emoția. Martha a zbughit-o afară din odaie, iar domnișoara Matty și-a dres glasul de două-trei ori ca să poată vorbi. În cele din urmă spuse :

— Aș dori să păstrez această budincă sub un clopot de sticlă, draga mea !

Gîndul că leul acela culcat, cu ochi de stafide, ar putea fi așezat la loc de cinste pe polița de deasupra căminului mi-a sugerat o imagine năstrușnică și am început să rîd, ceea ce a cam surprins-o pe domnișoara Matty.

— Sînt sigură, draga mea, că am văzut și lucruri mai urîte sub un clopot de sticlă, spuse ea.

Văzusem și eu, și încă de multe ori, așa că mi-am schimbat expresia (acum, cînd mă gîndesc, abia mă pot opri să nu plîng) și am început să mîncăm din budincă, care era într-adevăr excelentă ; cu toate astea, înghițeam cu noduri fiecare îmbucătură, de emoționate ce eram.

Multe gînduri ne-au frămîntat în după-amiaza aceea, aşa că n-am prea vorbit. Timpul a trecut lin. Cînd s-a adus ceaiul, o idee nouă mi-a venit în minte. De ce n-ar vinde ceai domnişoara Matty, adică de ce n-ar fi agent al Companiei de Ceai a Indiilor Orientale, care exista pe atunci? Nu vedeam nici un fel de obiecţie împotriva acestui plan, care prezenta numeroase avantaje, bineînţeles socotind că domnişoara Matty era în stare să treacă peste faptul umilitor de a se ocupa cu comerţul. Ceaiul nu era nici unsuros nici lipicios, căci aşa ceva domnişoara Matty n-ar fi putut suferi. Nu era nevoie să aibă prăvălie cu vitrină. Era necesar, totuşi, să aibă o mică firmă, distinsă, pe care să stea scris că are autorizaţie să vîndă ceai, dar nădăjduiam că ar putea fi aşezată într-un loc unde să n-o vadă nimeni. Faptul că ceaiul nu e o marfă grea era binevenit, fiindcă n-ar fi pus la încercare slabele puteri ale domnişoarei Matty. Singurul lucru care stătea în calea acestui plan era acela că ea ar fi trebuit să cumpere şi să vîndă.

În timp ce răspundeam neatentă la întrebările pe care mi le punea domnişoara Matty — şi ea cam tot atît de absentă — am auzit un tropăit pe scări şi nişte şuşoteli dincolo de uşă, care la un moment dat s-a deschis şi apoi s-a închis la loc, parcă purtată de o mînă nevăzută. După un timp a intrat Martha trăgînd după ea un flăcău înalt, stacojiu la faţă de ruşinat ce era, şi care căuta să se liniştească tot netezindu-şi părul.

— Vă rog, coniţă, ăsta-i Jem Hearn, spuse Martha în chip de prezentare.

Biata fată gîfîia atît de tare, încît cred că dăduse o luptă zdravănă ca să înfrîngă împotrivirea lui de a se înfăţişa într-un loc aşa de ales ca salonul domnişoarei Matilda Jenkyns.

— Şi să mă iertaţi, coniţă, vrea să mă ia, una-două, de nevastă. Şi, nu vă supăraţi, coniţă, vrem să luăm un chiriaş, pe cineva liniştit, ca s-o scoatem la capăt. Am lua orice casă care ne-ar conveni şi, scumpă domnişoară Matty, dacă pot îndrăzni, aţi avea ceva împotrivă ca să locuiţi cu noi? Şi Jem zice cum zic eu.

Apoi către Jem:

— Mă, blegule! Ce nu mă susții? Da să știi că vrea și el cu tot dinadinsul — nu-i așa, Jem? Numa' că, vedeți, i-a pierit glasul cînd să vorbească cu persoane simandicoase.

— Nu de asta, interveni Jem, ci fiindcă m-ai luat așa tam-nesam și nu mă așteptam să mă însor așa curînd și o treabă așa pripită ia piuitul omului. Nu că aș fi împotrivă, coniță (către domnișoara Matty), dar Martha nu mai are astîmpăr o dată ce i-a intrat ceva în cap — iar însurătoarea, coniță, însurătoarea ține pe om, cum s-ar zice, dar, după ce o fi treaba terminată, am să zic și eu că-i bine.

— Vă rog, coniță, zise Martha, care-l trăsese de mînecă și-i dăduse cu cotul tot încercînd să-l întrerupă pe cînd vorbea, nu luați în seamă ce spune, se dă el pe brazdă; chiar aseară mă tot sîcîia fiindcă i-am spus să mai aștepte cîțiva ani, iar acu' și-a pierdut capul de bucuria asta venită pe neașteptate; da' una cred că știi, Jem, că și tu vrei cu tot dinadinsul să luăm un chiriaș (iar un ghiont zdravăn).

— Da, dacă domnișoara Matty vrea să locuiască cu noi, da — dar altfel n-am chef să am pe cap oameni străini în casă, spuse Jem cu o lipsă de tact care o făcu să turbeze pe Martha, fiindcă ea voia să arate că doreau foarte mult, amîndoi, să aibă un chiriaș și că de aceea domnișoara Matty le-ar înlesni calea și le-ar face o favoare dacă s-ar hotărî să vină să locuiască cu ei.

Domnișoara Matty era zăpăcită de cei doi; hotărîrea lor subită, sau mai curînd a Marthei, de a se căsători, o descumpănise și acum era nehotărîtă în fața planului care-i stătea Marthei la inimă. Domnișoara Matty începu:

— Căsătoria e un lucru foarte solemn, Martha.

— Așa și este, coniță, interveni Jem. Și am și eu cîte ceva de spus în legătură cu asta.

— Mi-ai tot scos sufletul să hotărăsc o dată ziua căsătoriei, spuse Martha, roșie toată și gata să plîngă de necaz, și acu' mă faci de rușine în fața stăpînei și a altora.

— Stai, Martha! Nu te repezi! Binișor, că doar știi că omului nu-i place să-l iei pe nerăsuflate, spuse Jem, încercînd, fără a izbuti, să o ia de mînă.

Văzînd însă că fata era mai grav ofensată decît își închipuise, își dădu silință să-și adune mințile și se întoarse către domnișoara Matty, vorbind sincer și mai demn decît l-aș fi crezut în stare cu cîteva minute înainte :

— Nădăjduiesc, coniță, că știți că am tot respectul pentru oricine s-a purtat bine cu Martha. Eu am socotit totdeauna că o să fie cîndva nevasta mea, și nu o dată mi-a spus că sînteți cea mai bună cucoană de pe lume. Deși adevărul e că nu mi-ar plăcea să-mi amărăsc viața cu chiriași din ăia cum se găsesc de obicei, totuși, dacă ne-ați face cinstea să locuiți cu noi, sînt sigur că Martha și-ar da toată silința să vă simțiți bine ; iar eu aș căuta să nu vă stau în cale și cred că asta-i tot ce-ar putea face mai bun un flăcău necioplit ca mine.

În timpul ăsta domnișoara Matty tot își scotea ochelarii, îi ștergea și îi punea din nou la ochi ; nu putu spune decît :

— Nu vă grăbiți cu căsătoria din grijă pentru mine ; vă rog nu faceți asta ! Căsătoria e un lucru atît de solemn!

— Ei bine, domnișoara Matilda va mai chibzui asupra planului dumitale, Martha, am spus eu, dîndu-mi seamă că era avantajos și că nu trebuia să renunțe la posibilitatea de a-l mai examina. Și să fii încredințată că nici ea, nici eu, nu vom uita vreodată bunătatea dumitale, Martha, nici pe a dumitale, Jem.

— Chiar așa, coniță ! Fiți sigură că am gînduri bune, chiar dacă nu am cuvinte așa cum s-ar cuveni, și asta fiindcă m-am zăpăcit cînd m-am văzut împins pe nepusă masă la însurătoare. Dar să credeți că vreau și eu, numai dați-mi timp să mă obișnuiesc ; așa că Martha, fătuțo, ce rost are să plîngi și să mă înghiontești dacă mă dau pe brazdă ?

Partea de la urmă fu rostită *sotto voce* și o făcu pe Martha s-o zbughească afară din odaie, urmată de logodnicul ei care ținea s-o îmbuneze. După aceea domnișoara Matty se așeză și plînse de-a binelea, explicînd că o face fiindcă a zguduit-o gîndul că Martha se mărită așa curînd și că nu și-ar ierta niciodată dacă ar ști că a zorit-o pe biata fată. Cred că mie îmi era milă mai degrabă de Jem, dintre ei doi ; dar amîndouă am prețuit cum se cuvenea bunătatea celor doi, atît de cinstiți, deși n-am

vorbit prea mult despre asta, ci mai degrabă despre avantajele şi primejdiile căsătoriei.

În dimineaţa următoare, foarte devreme, am primit de la domnişoara Pole un bilet, atît de misterios împăturit şi cu atîtea peceţi pe el pentru a asigura secretul, încît a trebuit să rup hîrtia ca s-o pot despături. Citindu-l, abia am putut să-i prind înţelesul, atît era de învăluit şi de ambiguu. Am înţeles totuşi că eram chemată la domnişoara Pole la ora unsprezece ; *unsprezece* era scris şi în cifre şi în litere, iar *a.m.* era de două ori subliniat, ca şi cum ar fi fost de crezut că m-aş fi dus la unsprezece noaptea, deşi tot tîrgul este de obicei în pat adormit la zece seara. Biletul era semnat numai cu iniţialele inversate ale domnişoarei Pole : P. E., dar dat fiind că Martha îmi înmînase biletul „cu complimente de la domnişoara Pole", nu era nevoie de o ghicitoare ca să afli de la cine venea. Iar dacă numele trimiţătoarei trebuia să rămînă secret, se nimerise bine că eram singură cînd mi l-a predat Martha.

M-am dus la domnişoara Pole aşa cum îmi ceruse. Mi-a deschis uşa Lizzy, mica ei fată în casă, îmbrăcată de sărbătoare, ca şi cum s-ar fi pregătit vreun mare eveniment în acea zi de lucru. Salonul de la etaj era aranjat tot atît de festiv. Pe masă era întinsă cea mai bună faţă de masă de postav verde pentru jocul de cărţi şi pe ea se aflau unelte pentru scris. Pe comoda cea mică era o tavă cu o carafă cu vin de ciuboţica-cucului şi o farfurie cu biscuiţi. Domnişoara Pole era în ţinută de ceremonie, ca pentru a primi musafiri, deşi era abia ora unsprezece. În odaie se afla şi doamna Forrester, care plîngea liniştită ; venirea mea păru a stîrni lacrimi proaspete. Încă nu terminasem saluturile, executate cu o gesticulaţie de taină apăsătoare, cînd se auzi un alt zgomot de paşi şi apăru doamna Fitz-Adam, roşie toată de mers şi de emoţie. Se părea că se completase acum numărul celor aşteptaţi, fiindcă domnişoara Pole dădu mai multe dovezi că urma să intre în ordinea de zi a reuniunii, aţiţînd focul, deschizînd şi închizînd uşa, tuşind şi suflîndu-şi nasul. Apoi ne aşeză pe toate în jurul mesei, avînd grijă să mă plaseze în faţa ei ; în cele din urmă, mă întrebă

dacă știrea cea tristă era adevărată, așa cum se temea, anume că domnișoara Matty își pierduse toată averea.

Bineînțeles că n-am putut da decît un singur răspuns. În viața mea n-am văzut pe fața cuiva o expresie de mai neprefăcută mîhnire decît la cele trei cucoane din jurul mesei.

— Ar fi fost bine să fie aici și doamna Jamieson, spuse în cele din urmă doamna Forrester, dar judecînd după expresia doamnei Fitz-Adam, cred că ea nu împărtășea această dorință.

— Chiar și fără doamna Jamieson, spuse domnișoara Pole cu un accent de merit ofensat în glas, noi, doamnele din Cranford, reunite în salonul meu, putem hotărî ceva. Socot că nici una dintre noi nu este ceea ce s-ar numi bogată, deși fiecare avem un venit decent, îndestulător pentru un fel de trai elegant și rafinat, și n-am dori, chiar dacă am putea, să practicăm o ostentație vulgară.

(Am observat în acel moment că domnișoara Pole arunca cîte o privire pe un mic carton ascuns în podul palmei, pe care probabil își făcuse cîteva note.)

— Domnișoară Smith, continuă ea adresîndu-se (toți cei de față îmi ziceau în mod familiar „Mary", dar acum era o împrejurare solemnă), am stat de vorbă personal — aceasta mi-a fost ocupația ieri după-amiază — cu aceste doamne asupra nenorocirii care a lovit pe prietena noastră și am fost unanim de acord că, în măsura în care avem ceva ce ne prisosește, nu e numai o datorie ci și o plăcere — o adevărată plăcere, Mary! (aici glasul i se sugrumă și a trebuit să-și șteargă ochelarii înainte de a putea continua) să dăm ceea ce vom putea pentru a o ajuta... pe domnișoara Matilda Jenkyns. Avînd însă în vedere nevoia delicată de independență ce există în mintea fiecărei femei cu educație (aici am fost sigură că își aruncase ochii la cartonul din palmă), am vrea să aducem măruntele noastre contribuții într-un mod secret și ascuns, pentru a nu jigni sentimentul de care am vorbit. Ceea ce ne-am propus deci cînd te-am rugat să vii în această dimineață este ca — dat fiind că tatăl dumitale este, de fapt, sfătuitorul ei de încredere în toate chestiunile bănești — să găsești, cerîndu-i și lui părerea, vreo soluție pentru a face astfel încît contribuția noastră să

apară ca un drept legal al domnişoarei Matilda Jenkyns, ce i se cuvine de la... Probabil că tatăl dumitale, ştiind cum şi-a investit banii, va putea completa fraza pe care am lăsat-o neterminată.

Domnişoara Pole îşi încheie astfel alocuţiunea şi privi în jur, aşteptînd aprobarea şi consimţămîntul celorlalte.

— Am exprimat gîndul dumneavoastră, doamnelor, nu-i aşa ? Şi acum, în timp ce domnişoara Smith chibzuieşte răspunsul, îngăduiţi-mi să vă ofer o mică gustare.

Eu nu aveam multe de răspuns. Recunoştinţa pe care o simţeam pentru gingăşia gîndului lor nu încăpea în cuvinte, aşa că am bolborosit ceva în sensul că „voi transmite tatălui meu ceea ce a spus domnişoara Pole, şi dacă se va putea aranja ceva pentru scumpa domnişoară Matty..." — aici m-au lăsat puterile şi a fost nevoie de un pahar de vin de ciuboţica-cucului ca să mă pot opri din plînsul pe care-l stăpînisem în ultimele două-trei zile.

Mai rău a fost că şi celelalte cucoane plîngeau laolaltă cu mine. Chiar şi domnişoara Pole, care spusese de o sută de ori că a nu-ţi ascunde emoţia faţă de altcineva era semn de slăbiciune şi lipsă de stăpînire de sine. Îşi redobîndi controlul cu o uşoară nerăbdare iritată la adresa mea, fiindcă le stîrnisem pe toate ; mai mult decît atît, cred că era vexată şi de faptul că nu făcusem o alocuţiune potrivită, ca răspuns la vorbele ei. Dacă aş fi ştiut dinainte ce avea să ne spună şi dacă aş fi avut un cartonaş pe care să notez sentimentele mele probabile, aş fi încercat să-i dau această satisfacţie. Aşa cum s-au desfăşurat însă lucrurile, doamna Forrester a fost cea care a luat cuvîntul, după ce toate ne-am revenit la normal.

— Aici, între prietene, nu mă sfiesc să spun că nu am... Nu sînt chiar săracă, dar nici ceea ce s-ar putea numi bogată ; mi-ar plăcea să fiu, pentru binele scumpei domnişoare Matty, dar, dacă-mi permiteţi, am să scriu într-un bilet sigilat ceea ce pot da. Aş fi dorit să fie mai mult, te rog să mă crezi, dragă Mary !

Acum am înţeles de ce se pregătise hîrtie, condeie şi cerneală. Fiecare dintre doamne scrise suma pe care o putea da anual, semnă biletul şi îl sigilă, ferită de vederea celorlalte. Dacă propunerea lor avea să fie primită, tatăl meu urma să deschidă biletele, cu obligaţia de a păstra

secretul. Dacă nu, bileţelele urmau să fie restituite celor ce le scriseseră.

După ce s-a terminat această ceremonie, m-am ridicat să plec, dar fiecare dintre ele părea că vrea să stea de vorbă între patru ochi cu mine. Domnişoara Pole m-a oprit în salon ca să-mi explice de ce luase în lipsa doamnei Jamieson conducerea acestei „acţiuni", aşa cum îi plăcea să o numească, şi totodată spre a mă informa că aflase din izvor sigur că doamna Jamieson era în drum spre casă, foarte supărată pe cumnata ei, care urma să plece de îndată şi să se întoarcă — aşa credea — la Edinburgh chiar în după-amiaza acelei zile. Bineînţeles că această ştire nu putea fi comunicată în prezenţa doamnei Fitz-Adam, cu atît mai mult cu cît domnişoara Pole înclina a crede că logodna lady-ei Glenmire cu domnul Hoggins nu va rezista furtunii stîrnite de nemulţumirea doamnei Jamieson. Conversaţia mea cu domnişoara Pole se sfîrşi prin cîteva întrebări pline de solicitudine despre sănătatea domnişoarei Matty.

Coborînd scările, am găsit-o pe doamna Forrester aşteptîndu-mă la intrarea în sufragerie. M-a tras înăuntru şi, după ce a închis uşa, a încercat de două-trei ori să atingă un subiect pe cît se părea atît de inabordabil, încît aproape renunţasem la gîndul de a pricepe ce voia să-mi spună. În cele din urmă însă i-a dat drumul : biata bătrînică tremura toată, de parcă ar fi mărturisit la lumina zilei o mare crimă, spunîndu-mi cît de puţini erau banii din care trăia ; îmi expunea toate acestea de frică să nu socotim prea mică suma pe care o scrisese în bilet, în nici un caz pe măsura dragostei şi a respectului ei pentru domnişoara Matty. Şi totuşi, suma de care se lipsea cu atîta hotărîre era mai mult decît a douăzecea parte din venitul ei, cu care-şi ţinea casa şi o mică servitoare, căci nu trebuia să uit că fusese născută Tyrell. Şi cînd tot venitul nu atinge nici o sută de lire, pentru a se lipsi de a douăzecea parte însemna multe economii şi multe renunţări, mici şi neînsemnate în socotelile din lumea asta, dar atîrnînd greu într-o balanţă de pe altă lume, despre care am auzit. Ar fi dorit aşa de mult să fie bogată — şi spuse asta de mai multe ori — nu pentru sine, ci fiindcă

avea dorința arzătoare să poată asigura bunăstarea domnișoarei Matty.

A trecut un timp pînă ce am putut s-o liniștesc, așa ca s-o pot părăsi ; apoi, cînd am ieșit din casă, doamna Fitz-Adam îmi aținu calea avînd de gînd să-mi facă o confidență cam în sens opus. Nu voise să scrie toată suma pe care putea și pe care era gata să o dea. Simțea că n-ar fi putut privi în față pe domnișoara Matty dacă ar fi aflat că îi dăduse atît cît avea de gînd.

— Domnișoara Matty, spuse ea, era o domnișoară distinsă cînd eu nu eram decît o fată de la țară, venind la piață cu ouă și unt și alte asemenea lucruri. Asta fiindcă tată-meu, deși înstărit, voia să trăiesc și eu cum trăise mama înaintea mea, așa că trebuia să vin la Cranford în fiecare sîmbătă și să am grijă de vînzare, de prețuri și mai știu eu cîte. Mi-aduc aminte că, într-o zi, am întîlnit-o pe domnișoara Matty pe drumul ce duce la Combehurst ; mergea pe cărarea care, după cum știți, e mai sus decît drumul, iar alături mergea călare un domn cu care vorbea, și ea se uita la niște flori de cîmp pe care le culesese și le rupea bucățele și cred că plîngea. După ce-a trecut, s-a întors și a alergat după mine ca să mă întrebe — cît de drăguț din parte-i ! — despre mama care zăcea pe patul de moarte. Cînd am prins a plînge, m-a luat de mînă ca să mă mîngîie, deși domnul acela o aștepta — și sînt sigură că și în biata ei inimă era durere. Am socotit o mare cinste că mi-a vorbit așa frumos fiica părintelui, care era primită și la Arley Hall. De atunci am ținut totdeauna la ea, deși poate era prea multă îndrăzneală din partea mea. De aceea, dacă poți găsi vreo soluție ca să-i dau ceva mai mult fără să afle nimeni, ți-aș fi foarte îndatorată, draga mea. Și fratele meu ar fi încîntat s-o îngrijească pe gratis — doctorii, lipitori, de toate. Știu că și el și prea onorata lady (draga mea, nu mi-aș fi închipuit, în vremea de care ți-am vorbit, că am să ajung să fiu cumnată cu o lady) sînt gata să facă orice pentru ea. Așa am face cu toții.

I-am spus că nu mă îndoiam de sentimentele ei și i-am făgăduit tot felul de lucruri, grăbită cum eram să mă întorc acasă la domnișoara Matty, care se întreba poate ce se întîmplase cu mine, căci plecasem de acasă de vreo două ore fără să-i pot spune pentru ce. Ea nu ținuse însă

socoteala timpului, fiind preocupată de nenumărate mici schimbări, pregătind marea hotărîre de a renunța la casă. Era un fel de ușurare pentru ea să facă ceva în sensul unei restrîngeri a modului ei de trai, fiindcă ori de cîte ori se oprea pentru a gîndi își amintea de bietul om cu bancnota de cinci lire care nu mai avea valoare și se simțea cu conștiința pătată. Dar dacă se simțea așa de stînjenită, cum s-or fi simțind oare directorii băncii, care desigur știau mult mai multe despre suferințele pe care le-a provocat acel faliment ? Mai-mai că m-am înfuriat văzînd că simpatiile ei mergeau pe jumătate către directori (pe care-i credea copleșiți de remușcări pentru proasta administrare a intereselor altor oameni) și pe jumătate către cei ce sufereau ca și ea. Se părea că, dintre două rele, socotea sărăcia o povară mai ușoară decît remușcarea. În ceea ce mă privește, mă cam îndoiam în sinea mea că directorii ar fi fost de părerea ei.

Domnișoara Matty a început să scoată la lumină comori păstrate de demult și am estimat valoarea lor în bani, care din fericire era mică, fiindcă altfel nu știu cum ar fi izbutit domnișoara Matty să se împace cu gîndul de a se despărți de asemenea lucruri ca inelul de căsătorie al mamei ei, sau ciudata, barbara broșă cu care tatăl ei își pocise jaboul de dantelă al cămășii, și altele. Oricum, am așezat lucrurile într-o oarecare ordine din punctul de vedere al valorii lor în bani și eram gata cu pregătirile pentru venirea tatălui meu, care a și sosit în dimineața următoare.

N-o să vă obosesc cu toate detaliile socotelilor pe care le-am parcurs ; mai ales că pe atunci n-am înțeles ce făceam, iar acum nu-mi mai aduc aminte. Domnișoara Matty și cu mine am tot aprobat socoteli și planuri și dări de seamă și acte, din care cred că nici una dintre noi nu înțelegea o iotă ; asta fiindcă tatăl meu avea un cap limpede și hotărît, se descurca ușor în toate treburile băneștí și dacă puneam vreo întrebare sau ne exprimam dorința de a înțelege ceva, ne răspundea tăios : „Ce ? Cum ? E limpede ca lumina zilei. Ce aveți de obiectat ?“ Cum noi nu înțelesesem nimic din expunerea lui, ne venea cam greu să formulăm obiecții ; de fapt, nici nu eram încre-

dințate că aveam obiecții de făcut. De aceea domnișoara Matty a ajuns curînd la o stare de nervozitate aprobativă, spunînd „Da" și „Desigur" la fiecare pauză, fie că era, fie că nu era necesar ; cînd însă m-am alăturat și eu, făcînd cor la un „Hotărît lucru" spus de domnișoara Matty pe un ton de temătoare îndoială, tata mă fulgeră cu privirea și mă întrebă : „Ce este hotărît ?" Nici pînă azi nu știu ce era într-adevăr. Dar, ca să fiu dreaptă cu el, trebuie să spun că venise de la Drumble ca s-o ajute pe domnișoara Matty, într-o vreme cînd avea puțin timp de pierdut și cînd propriile lui treburi nu prea mergeau strălucit.

În timpul cît domnișoara Matty ieșise din cameră spre a da dispoziții pentru prînz — oscilînd între dorința de a cinsti pe tatăl meu cu o masă delicată și aleasă și convingerea că nu mai avea dreptul la o asemenea cheltuială, acum cînd își pierduse toată averea — i-am povestit tatii despre reuniunea doamnelor din Cranford, la domnișoara Pole, din ziua precedentă. Tata și-a tot frecat fruntea cu palma în timp ce vorbeam, iar cînd am ajuns la propunerea Marthei din seara precedentă, de a o lua chiriașă pe domnișoara Matty, s-a depărtat de mine, s-a dus la fereastră și a început să bată toba cu degetele pe pervaz. Apoi s-a întors brusc și mi-a spus :

— Vezi, Mary, cîți prieteni are cine duce o viață cinstită și fără de prihană. La dracu ! aș putea face din asta o bună predică dacă aș fi preot ; dar așa cum stau lucrurile, nu prea mă pricep la fraze meșteșugite — deși știu că înțelegi ce vreau să spun. Să ne plimbăm după prînz și să mai vorbim despre aceste planuri.

Atunci s-a adus prînzul : costiță de berbec fierbinte, gustoasă și cîteva felii de friptură rece. Am mîncat totul, pînă la ultima îmbucătură, spre marea mulțumire a Marthei. Pe urmă tatăl meu spuse fără înconjur domnișoarei Matty că vrea să stea de vorbă între patru ochi cu mine, și că avea de gînd să iasă pentru a revedea cîteva locuri cunoscute ; la întoarcere, urma să-i spun eu ce plan ni se părea mai potrivit În clipa cînd ieșeam pe ușă, domnișoara Matty m-a chemat înapoi și mi-a spus :

— Adu-ți aminte, draga mea, că sînt singură pe lume și că de aceea nimeni nu s-ar putea socoti lezat de faptele mele. Sînt gata să fac orice muncă cinstită și cred că

Deborah, de acolo unde este, nu va suferi prea mult dacă n-o să-mi ţin rangul ; asta fiindcă va şti totul, nu-i aşa, dragă ? Gîndeşte-te şi spune-mi ce pot face ca să pot plăti bieţilor oameni atît cît sînt în stare.

Am sărutat-o din toată inima şi am alergat după tata. Din discuţia noastră au rezultat următoarele : Martha şi Jem să se căsătorească cît mai curînd, dacă erau amîndoi de acord, şi să rămînă mai departe în locuinţa actuală a domnişoarei Matty ; suma cu care doamnele din Cranford erau dispuse să contribuie anual acoperea în bună parte chiria, aşa că Martha putea folosi banii ce avea să-i plătească domnişoara Matty pentru întreţinere, ca să asigure un mic confort suplimentar. Cît priveşte vînzarea lucrurilor, la început tata s-a arătat nehotărît. A spus că pe mobila veche din casa parohială, deşi fusese folosită cu grijă şi tratată cu respect, s-ar lua foarte puţini bani, iar puţinii bani obţinuţi ar fi ca o picătură în marea datoriilor Băncii Orăşeneşti. Dar după ce i-am explicat că ar împăca conştiinţa gingaşă a domnişoarei Matty, la gîndul că a făcut tot ce putea face, tata a cedat, mai ales după ce i-am povestit întîmplarea cu biletul de cinci lire, certîndu-mă însă zdravăn că o lăsasem să procedeze aşa. Am amintit apoi ideea ce-mi venise că domnişoara Matty şi-ar putea spori micul ei venit vînzînd ceai şi, spre surprinderea mea (fiindcă aproape renunţasem la acest plan), tata a prins-o din zbor cu energia unui negustor. Cred că vindea oarecum pielea ursului din pădure, fiindcă a evaluat cîştigul ei, din vînzările pe care le putea face la Cranford, la peste douăzeci de lire pe an. Mica sufragerie urma să fie transformată în prăvălie, fără să aibă însă nimic din caracteristicile degradante ale negustoriei. O masă avea să servească drept tejghea, iar una dintre ferestre urma să fie modificată într-o uşă cu geam, cealaltă rămînînd neatinsă. Pentru această luminoasă propunere pe care o făcusem, am văzut că am crescut în ochii tatii. Mă cam temeam să nu coborîm însă amîndoi în ochii domnişoarei Matty.

Dar ea s-a arătat înţelegătoare şi mulţumită cu tot ce plănuisem. A spus că ştia că noi vom face totul cum e mai bine pentru ea ; ceea ce nădăjduia şi dorea era să poată plăti pînă la ultimul ban ce i se va spune că datorează,

și asta în amintirea tatălui ei, care fusese atît de respectat la Cranford. Mă înțelesesem cu tata să vorbim cît mai puțin despre bancă, ba chiar să n-o pomenim de loc dacă va fi cu putință. Unele din proiectele noastre o dezorientau oarecum, dar fiindcă mă văzuse mustrată de dimineață, cînd nu înțelesesem ce ni se spunea, nu îndrăzni să mai întrebe ceva. Totul se desfășură cu bine, ea exprimîndu-și speranța că nu se va precipita căsătoria altora de dragul ei. Cînd am ajuns la propunerea cu vînzarea ceaiului, am văzut-o tare tulburată, nu din cauză că asta ar fi înjosit-o, ci fiindcă nu avea încredere în puterile ei pentru a începe o nouă activitate și ar fi preferat, spuse timidă, mai multe privațiuni în locul unei ocupații pentru care se temea că n-are priceperea necesară. Cu toate astea, văzînd că tatăl meu ținea mult la această idee, a suspinat și a spus că va încerca ; dar dacă va vedea că nu se descurcă cum trebuie, bineînțeles că va renunța. O mai liniștea puțin credința că bărbații nu cumpără niciodată ceai ; asta fiindcă se temea mai ales de bărbați. Aceștia aveau un fel de a fi tăios și zgomotos, făceau socoteli în gînd și își numărau mărunțișul așa repede ! O, dacă ar fi fost să vîndă numai bomboane copiilor, era sigură că s-ar fi înțeles bine cu ei !

CAPITOLUL XV

O reîntoarcere fericită

Înainte de a mă despărți de domnișoara Matty, la Cranford totul fusese aranjat cît se poate de bine pentru ea. Obținusem chiar și încuviințarea doamnei Jamieson ca domnișoara Matty să vîndă ceai. Oracolul avusese nevoie de cîteva zile pentru a hotărî dacă, făcînd aceasta, domnișoara Matty nu-și pierdea locul pe care-l avea în societatea din Cranford. Cred că prin verdictul pe care l-a dat, în cele din urmă, urmărea să rușineze pe lady Glenmire — și iată cum : a statuat că, în timp ce o femeie măritată urmează rangul soțului ei, potrivit legilor stricte ale întîietății pe plan social, o femeie nemăritată are rangul pe care l-a avut tatăl ei. Prin urmare, societatea tîrgului era autorizată să viziteze pe domnișoara Matty ; cît despre lady Glenmire, fie că era permis, fie că nu, toți aveau de gînd s-o viziteze.

Care nu ne-a fost mirarea — sau consternarea — cînd am aflat că domnul și *doamna Hoggins* se vor întoarce marțea următoare. Doamna Hoggins ! Va să zică abandonase cu totul titlul ei, în chip de bravadă, renunțase la aristocrație pentru a deveni o simplă doamnă Hoggins ! Ea care ar fi putut să fie numită lady Glenmire pînă în ultima zi a vieții ! Doamna Jamieson era mulțumită. Spuse că cele întîmplate confirmau ceea ce știuse încă de la început, și anume că acea creatură avea gusturi vulgare. Dar „acea creatură" arăta foarte fericită duminică la biserică ; de altfel, noi nu ne-am lăsat în jos voalul înspre partea unde ședeau domnul și doamna Hoggins, așa cum a făcut doamna Jamieson, care astfel n-a văzut nici expresia triumfătoare a feței lui, nici obrazul ei îmbujorat, care-i stătea bine. Poate că nici Martha și Jem nu arătau mai radioși în după-amiaza aceea, cînd au apărut și ei pentru întîia oară împreună. Doamna Jamieson și-a potolit clocotul din suflet punînd să tragă jalu-

zelele la ferestre, ca pentru înmormîntare, în ziua în care domnul şi doamna Hoggins au primit vizite ; cu greu s-a lăsat convinsă să citească mai departe *St. James's Chronicle,* atît de indignată a fost cînd a văzut că s-a publicat acolo anunţul căsătoriei lor.

Vînzarea lucrurilor domnişoarei Matty s-a desfăşurat foarte bine. Ea şi-a păstrat mobila din camera de zi şi din dormitor, urmînd să locuiască în amîndouă pînă cînd Martha avea să găsească un chiriaş doritor să ia camera de zi ; şi în cele două odăi domnişoara Matty îngrămădi tot felul de lucruri care fuseseră răscumpărate pentru ea (după cum îi spusese comisarul licitaţiei) de către un prieten necunoscut. Bănuiesc şi acum că a făcut-o doamna Fitz-Adam, dar cred că a ajutat-o cineva care ştia la ce anume lucruri ţinea domnişoara Matty, întrucît îi aminteau de anii de tinereţe. Restul casei arăta cam pustiu, ca să spun drept, cu excepţia unui mic dormitor a cărui mobilă am cumpărat-o eu, cu aprobarea tatălui meu, ca s-o pot folosi dacă s-ar îmbolnăvi domnişoara Matty.

Mi-am cheltuit mica mea rezervă de bani cumpărînd tot felul de bomboane şi tablete, pentru a ispiti pe cei mici, pe care domnişoara Matty dorea aşa de mult să-i adune în jurul ei. Ceaiul fusese pus în cutii de metal verde, lucios, iar bomboanele în vase de sticlă — domnişoara Matty şi cu mine eram tare mîndre privind împrejur în ajunul deschiderii prăvăliei. Martha spălase duşumeaua pînă scîndurile se albiseră, iar noi o împodobisem cu o muşama lucioasă, pe care aveau să calce clienţii în faţa mesei-tejghea. Un miros sănătos de tencuială şi zugrăveală umplea casa. O tăbliţă mică pe care scria „Matilda Jenkyns, autorizată a vinde ceai" era ascunsă sub pragul de sus al uşii celei noi, iar două lăzi de ceai, acoperite cu inscripţii cabalistice, stăteau gata să-şi reverse conţinutul în cutiile de metal.

Ar trebui să spun că domnişoara Matty avusese oarecari scrupule la ideea de a vinde ceai, dat fiind că în tîrg mai vindea ceai, printre alte numeroase articole, şi domnul Johnson ; aşa că, înainte de a se deprinde cu gîndul noii ei ocupaţii, se dusese în tîrg, fără ştirea mea, pentru a-i vorbi despre proiectul în curs şi a-l întreba dacă nu cumva

avea să-l stînjenească în afacerile lui. Tatăl meu a numit acest gest o „mare prostie" şi s-a întrebat „cum ar merge oare comerţul dacă negustorii s-ar gîndi tot timpul la interesele altora, ceea ce ar duce în fapt la desfiinţarea oricărei concurenţe". Poate că într-adevăr un asemenea procedeu n-ar fi dat rezultate la Drumble, dar la Cranford lucrul a reuşit foarte bine : nu numai că domnul Johnson a liniştit toate scrupulele domnişoarei Matty şi teama ei că i-ar prejudicia negoţul, dar am motive să cred că de nenumărate ori i-a trimis clienţi, spunîndu-le că ceaiul pe care-l vindea el era ordinar, în timp ce domnişoara Jenkyns avea toate sorturile alese. Ceaiurile scumpe sînt un lux preţuit de negustorii înstăriţi şi de nevestele fermierilor bogaţi, care strîmbă din nas la ceaiul Kongou sau Souchong ce se serveşte la multe mese aristocratice şi consumă în casele lor numai ceai Gunpowder sau Pekoe.

Dar să ne întoarcem la domnişoara Matty. Era îmbucurător să vezi că lipsa de egoism şi simţul natural de dreptate scoteau la lumină asemenea însuşiri şi la alţii. Părea a crede că nimeni n-o va înşela vreodată, fiindcă şi ea ar fi fost nenorocită dacă ar fi înşelat pe semenii săi. Am auzit cum a pus capăt declaraţiilor solemne ale omului care-i aducea cărbunii, spunînd calm : „Sînt sigură că ţi-ar părea rău să mi-i aduci cu lipsă la cîntar", şi chiar dacă de data aceea cărbunii erau cu lipsă, cred că n-au mai fost niciodată de atunci. Cel care ar fi profitat de buna ei credinţă s-ar fi ruşinat ca şi cum ar fi înşelat un copil. Tata zice că o „asemenea purtare naivă poate da rezultate bune la Cranford, dar n-ar fi potrivită în alte părţi". Îmi închipui că lumea trebuie să fie foarte rea, de vreme ce, cu toată neîncrederea tatălui meu în toţi cei cu care are de-a face şi în ciuda precauţiilor sale, a pierdut mai bine de o mie de lire numai anul trecut, din cauza unor înşelătorii.

Am mai rămas la Cranford atît cît a trebuit ca domnişoara Matty să se deprindă cu noul ei fel de trai şi pentru a împacheta biblioteca, pe care o cumpărase preotul. El scrisese domnişoarei Matty o scrisoare foarte amabilă, spunînd „cît de mulţumit ar fi să preia, la orice preţ s-ar fixa, o bibliotecă atît de bine selecţionată cum ştie că trebuie să fie aceea a răposatului domn Jenkyns". După

ce ea s-a declarat de acord, cu strîngere de inimă dar şi oarecum mulţumită că acele cărţi vor sta în casa parohială şi vor fi aşezate din nou de-a lungul pereţilor familiari, preotul a trimis vorbă că se temea că nu va avea loc pentru toate cărţile şi o întreba dacă nu i-ar îngădui să lase cîteva volume în rafturile ei. Domnişoara Matty spuse că avea Biblia şi Dicţionarul doctorului Johnson şi că, pe cît i se părea, nu-i va rămîne mult timp pentru citit ; cu toate astea am oprit cîteva cărţi, din consideraţie pentru amabilitatea preotului.

Banii pe care-i plătise el, împreună cu cei rezultaţi din vînzarea lucrurilor, au fost folosiţi în parte pentru cumpărarea unui stoc de ceai, iar restul a fost pus deoparte pentru „zile negre", adică bătrîneţe sau boală. Nu era desigur decît o sumă mică, dar a fost nevoie de multe ocoliri ale adevărului şi minciuni scuzabile (fapte pe care eu le socotesc greşite — teoretic — şi aş dori să nu le practic) fiindcă eram încredinţată că domnişoara Matty şi-ar face probleme de conştiinţă dacă ar şti că i s-a constituit un mic fond de rezervă, atîta timp cît datoriile băncii rămîneau neplătite. Mai mult, nu i s-a spus niciodată că prietenele ei contribuiau la plata chiriei. Aş fi vrut să-i spun, dar misterul în care era învăluită această acţiune de ajutorare îi dădea un plus de atracţie, la care doamnele nu voiau să renunţe. La început, Martha trebui să ocolească o mulţime de întrebări cu privire la mijloacele ce-i îngăduiau să stea într-o asemenea casă, dar cu încetul tulburarea grijulie a domnişoarei Matty se topi într-o acceptare a soluţiei găsite.

Aveam inima împăcată cînd am părăsit-o pe domnişoara Matty. Vînzările de ceai din primele două zile depăşiseră cele mai optimiste aşteptări ale mele. S-ar fi zis că tot ţinutul rămăsese dintr-o dată fără ceai. Singura obiecţie pe care o aveam cu privire la felul în care-şi exercita domnişoara Matty profesiunea era că n-ar fi trebuit să implore atît de patetic pe unii dintre clienţii ei să nu cumpere ceai verde, descriindu-l ca pe o otravă lentă care distruge nervii şi produce tot felul de rele. Încăpăţînarea lor în a-l cumpăra, în ciuda avertismentelor ei, o supăra atît de mult, încît am crezut că va renunţa să-l mai vîndă, pierzînd astfel jumătate din clientelă ; aşa că mi-am stors creierii

ca să-i aduc exemple de longevitate datorită unui consum perseverent de ceai verde. Dar argumentul decisiv care a soluționat problema a fost o fericită referință din partea-mi la untura de balenă și la lumînările de seu, pe care eschimoșii nu numai că le mănîncă cu plăcere, dar le și digeră. Atunci ea a fost de acord că „ce e hrană pentru unii poate fi otravă pentru alții" și s-a mărginit de atunci la un reproș ocazional cînd i se părea că un cumpărător e prea tînăr și nevinovat pentru a putea suporta efectele nocive ale ceaiului verde asupra organismului, sau la un suspin atunci cînd oameni în toată firea, care ar fi putut fi mai cuminți în alegerea lor, îl preferau totuși pe acesta.

Veneam de la Drumble cel puțin o dată pe trimestru, să fac socotelile și să scriu scrisorile comerciale de care era nevoie. Și fiindcă veni vorba de scrisori, începusem să fiu tare rușinată la gîndul scrisorii mele către Aga Jenkyns și foarte bucuroasă că nu pomenisem nimănui de ea. Speram că scrisoarea să se fi pierdut. Nu a sosit nici un răspuns. Nu mi s-a dat nici un semn. Cam la un an după ce domnișoara Matty și-a deschis prăvălia, am primit una din acele misive hieroglife de la Martha, rugîndu-mă să vin cît de iute la Cranford.

Mă temeam ca domnișoara Matty să nu fie cumva bolnavă și am plecat chiar în după-amiaza aceea ; Martha a fost surprinsă cînd, deschizînd ușa, m-a văzut în prag. Ne-am dus în bucătărie, ca de obicei, să discutăm confidențial și aici Martha mi-a spus că își aștepta sorocul pe curînd — peste o săptămînă, două. Avea impresia că domnișoara Matty nu-și dădea seama de nimic și ar fi vrut să-i spun eu vestea. „Căci, știți domnișoară, continuă Martha plîngînd cu sughițuri, mă tem că dumneaei n-o să-i placă și nu știu cine o să aibă grijă de dînsa cum trebuie, cît oi fi lehuză."

Am liniștit-o pe Martha spunîndu-i că voi rămîne acolo pînă se va pune din nou pe picioare ; aș fi dorit numai să-mi fi scris motivul acestei urgente chemări, fiindcă mi-aș fi adus hainele de care aveam nevoie. Dar Martha era așa de pusă pe plîns și de susceptibilă — așa de diferită de felul ei obișnuit de a fi — încît am vorbit cît mai puțin posibil despre mine însămi și m-am străduit mai curînd să-i scot din minte toate nenorocirile

probabile şi posibile care-i treceau acum cu duiumul prin cap.

M-am furişat apoi afară din casă şi am apărut, ca şi cum aş fi fost un client, în prăvălie, tocmai ca s-o iau pe domnişoara Matty prin surprindere şi să-mi fac o idee de cum arăta în noua ei situaţie. Era o vreme caldă de mai, aşa că numai uşiţa de jos era închisă, iar domnişoara Matty stătea în dosul tejghelei, împletind nişte jartiere foarte complicate. Complicate mi se păreau mie, dar ochiurile dificile se vede că nu îi preocupau mintea, căci o auzeam cîntînd încetişor, numai pentru ea, în timp ce andrelele se mişcau repede încoace şi încolo. Am spus „cîntînd", dar nu cred că un muzician ar folosi acest cuvînt pentru a denumi îngînatul acela nemelodios, dar totuşi plăcut, al vocii ei joase şi îmbătrînite. Am descoperit după cuvinte, mai curînd decît după încercarea de fredonare a melodiei, că era vorba de cîntecul *Cei O Sută*. Îngînatul ei liniştit exprima mulţumire şi-mi dădea o plăcută senzaţie, în armonie cu blînda dimineaţă de mai, în timp ce stăteam în faţa uşii şi o priveam. Am intrat. La început nu şi-a dat seama cine era şi s-a ridicat să mă servească. Dar într-o clipă pisica, mereu la pîndă, a şi înşfăcat ghemul pe care domnişoara Matty îl scăpase, zăpăcită de bucuria revederii. Am descoperit, după ce am stat puţin de vorbă, că era întocmai cum spusese Martha şi că domnişoara Matty habar nu avea de apropiatul eveniment din casă. Aşa că m-am gîndit să las lucrurile să-şi urmeze cursul firesc, convinsă fiind că atunci cînd mă voi înfăţişa cu pruncul în braţe, voi obţine uşor pentru Martha iertarea pe care ea se temea, fără motiv de altfel, că domnişoara Matty nu i-o va acorda. Cum noul venit va cere mai multă grijă din partea mamei sale, biata femeie îşi închipuia că aceasta va fi considerată o lipsă de atenţie faţă de fosta ei stăpînă.

Şi am avut dreptate. Cred că trebuie să fie o calitate ereditară la mine, fiindcă şi tata spune că nu se înşeală niciodată. Într-o dimineaţă, cam la o săptămînă după sosirea mea, m-am prezentat la domnişoara Matty purtînd în braţe un mic cocoloş învelit în flanelă. A rămas încremenită cînd i-am arătat ce era şi a cerut să-i dau oche-

larii de pe noptieră și l-a privit cu multă curiozitate și cu un fel de uimire înduioșată de minuscula lui perfecțiune. Toată ziua a rămas sub impresia acelei surprize; mergea în vîrful picioarelor și abia vorbea. Dar s-a furișat sus să o vadă pe Martha și a plîns alături de ea de bucurie și apoi a pornit să-i țină un discurs de felicitare lui Jem și n-a mai știut cum să o scoată la capăt. Noroc că a fost salvată din încurcătură de sunetul clopoțelului din prăvălie, ceea ce a însemnat o ușurare și pentru bietul Jem, cinstit, rușinat și mîndru, care mi-a strîns așa de tare mîna cînd l-am felicitat, de-mi pare că și acum îmi sînt degetele amorțite. Am avut multă treabă cît a stat Martha în pat. Îngrijeam de domnișoara Matty și îi pregăteam masa; îi mai făceam socotelile și cercetam starea cutiilor și a borcanelor din prăvălie. Cîteodată o mai ajutam și la vînzare și era un permanent amuzament, uneori amestecat cu oarecare îngrijorare, să văd cum se purta cu clienții ei. Dacă venea un copil să ceară o uncie de drajeuri cu migdale (și patru drajeuri din cele mari de care vindea domnișoara Matty cîntăreau cam atît), întotdeauna mai adăuga cîte una, deși cîntarul era foarte corect potrivit. Cînd am protestat împotriva acestui obicei, replica ei a fost: „Prichindeilor ăstora le place așa de mult!" Nu avea rost să-i explic că al cincilea drajeu cîntărea un sfert de uncie și făcea ca fiecare vînzare să se soldeze cu o pagubă pentru buzunarul ei. Mi-am adus aminte cu această ocazie de ceaiul verde și m-am slujit cu perfidie de unul din propriile ei procedee. I-am spus ce nesănătoase erau drajeurile cu migdale și cum se pot îmbolnăvi copiii dacă mănîncă prea multe. Acest argument a avut un oarecare efect, căci de acum înainte în loc de al cincilea drajeu, ea le spunea întotdeauna copiilor să întindă mînuța, în care le punea cîteva pastile de mentă sau de ienupăr, ca preventiv pentru primejdiile ce ar putea rezulta din prima cumpărătură. Deși comerțul cu bomboane făcut după asemenea principii nu promitea să fie rentabil, am fost bucuroasă să constat că în anul trecut cîștigase peste douăzeci de lire cu vînzarea ceaiului și că acum, după ce se obișnuise, nu-i displăcea meseria, care o punea în relații prietenești cu mulți oameni din împrejurimi. Dacă le cîntărea marfa bine, cu

bătaie, ei la rîndul lor aduceau cîte un dar de la țară, pentru „bătrîna fiică a preotului", ceva brînză, cîteva ouă proaspete, fructe, un buchet de flori. Uneori, masa era formată numai din aceste ofrande, îmi spunea ea.

Cît despre tîrgul Cranford, în general, lucrurile mergeau cam ca de obicei. Conflictul Jamieson-Hoggins era încă în floare, dacă se poate numi conflict o situație în care numai una din părți avea o atitudine ostilă. Doamna și domnul Hoggins erau foarte fericiți împreună și, ca cei mai mulți oameni fericiți, dispuși să fie prietenoși; doamna Hoggins dorea cu adevărat să reintre în bunele grații ale doamnei Jamieson, în virtutea fostei lor prietenii. Dar doamna Jamieson considera însăși fericirea lor ca o insultă pentru familia Glenmire, căreia avea încă onoarea de a-i aparține, așa încît refuză și respinse cu încăpățînare orice avansuri.

Domnul Mulliner, ca un vasal supus, îmbrățișă cu toată ardoarea cauza stăpînei sale. Dacă se întîlnea pe stradă cu domnul sau doamna Hoggins, trecea pe partea cealaltă și părea cufundat în contemplarea naturii în general și a caldarîmului în special, pînă se depărta de ei. Domnișoara Pole se amuza întrebîndu-se ce ar face doamna Jamieson dacă s-ar îmbolnăvi, ea sau domnul Mulliner sau altcineva din casă; n-ar putea îndrăzni să-l cheme pe domnul Hoggins după modul în care se purtase cu el. Domnișoara Pole aștepta chiar cu tot mai mare nerăbdare să i se întîmple doamnei Jamieson vreo indispoziție sau accident, sau măcar vreunul dintre servitorii ei să pățească ceva, ca lumea din Cranford să poată vedea cum se va comporta într-o asemenea împrejurare delicată.

Martha începuse să-și reia ocupațiile obișnuite, iar eu și fixasem sfîrșitul, destul de apropiat, al vizitei mele, cînd într-o după-amiază, pe cînd stăteam în prăvălie cu domnișoara Matty — mi-amintesc că vremea era mai rece acum decît fusese cu vreo trei săptămîni în urmă, căci aprinsesem focul și țineam ușa închisă — văzurăm un domn trecînd încet pe lîngă fereastră, apoi stînd în fața ușii, ca și cînd ar fi căutat numele negustorului pe care noi îl ascunsesem cu atîta grijă. Scoase din buzunar un lornion și se tot uita prin el, pînă descoperi numele. Apoi intră.

Şi deodată mi-a trecut prin minte că era Aga în persoană ! Căci hainele lui aveau o croială neobişnuită, străină, iar faţa îi era tuciurie, ca şi cum ar fi fost arsă de soare. Pielea forma un ciudat contrast cu părul bogat, alb ca zăpada. Ochii îi erau negri şi pătrunzători şi avea un fel bizar de a-i închide şi de a-şi încreţi faţa în nenumărate cute, cînd privea atent vreun lucru din jur. Aşa a examinat-o pe domnişoara Matty după ce a trecut pragul. Privirea lui a căzut întîi asupra mea, a zăbovit o clipă şi apoi s-a întors, cu acea expresie cercetătoare pe care v-am descris-o, spre domnişoara Matty. Ea era puţin agitată şi emoţionată, dar nu mai mult decît de obicei cînd intra vreun bărbat în prăvălie. Se gîndea că domnul acesta o să aibă probabil o bancnotă sau o monedă de o liră cel puţin, la care trebuia să-i dea restul — o operaţie ce-i displăcea total. Dar clientul stătea în faţa ei fără să-i ceară nimic, privind-o doar fix şi bătînd toba cu degetele pe masă, întocmai cum avea obiceiul să facă şi domnişoara Jenkyns. Domnişoara Matty se pregătea să-l întrebe ce doreşte (după cum mi-a spus apoi), cînd străinul se întoarse brusc spre mine :

— Pe dumneata te cheamă Mary Smith ?

— Da ! am răspuns eu.

Toate îndoielile mele despre identitatea lui dispărură şi mă întrebam numai ce va mai face sau va spune după aceea şi cum va suporta domnişoara Matty şocul fericitei descoperiri. Se părea că nu prea ştia cum să se anunţe, căci începu să privească în jur căutînd ceva de cumpărat, pentru a cîştiga timp, şi cînd dădu cu ochii de drajeurile cu migdale, ceru cu hotărîre o livră „din chestiile alea". Nu ştiu dacă domnişoara Matty avea o livră întreagă în prăvălie şi apoi, pe lîngă neobişnuita mărime a comenzii, o supăra gîndul indigestiei pe care o vor produce bomboanele în asemenea cantităţi. Ridică privirea spre el să-l lămurească. Dar duioşia care se citea pe figura lui îi atinse o coardă ascunsă a inimii. Zise :

— Este... Oh, domnule, nu cumva eşti... Peter ? şi am văzut că tremura din tot trupul.

În clipa următoare era în braţele lui, plîngînd în hohotele fără lacrimi ale bătrînilor. I-am adus un pahar de

vin, căci într-adevăr se schimbase așa de rău la față că ne-am speriat amîndoi. Domnul Peter îi tot spunea :

— Te-am luat prea repede, Matty, fetița mea.

I-am propus să se ducă numaidecît sus în salon și să se culce pe canapeaua de acolo. Se uită cu părere de rău la fratele ei, a cărei mînă o ținea strîns chiar cînd era gata să leșine ; dar cînd o asigură că n-o s-o lase singură, se învoi să fie dusă sus.

M-am gîndit că cel mai bun lucru de făcut era să dau o fugă și să pun ceainicul pe foc pentru un ceai mai timpuriu și apoi să văd de prăvălie, lăsînd fratele și sora să-și spună cîteva din miile de lucruri pe care aveau să și le povestească.

A trebuit să-i dau de veste și Marthei, care a primit știrea cu o explozie de lacrimi ce aproape m-a contaminat și pe mine. Cînd și-a mai revenit, m-a întrebat dacă eram sigură că era într-adevăr fratele domnișoarei Matty, căci eu spusesem că avea părul alb și ea auzise întotdeauna că era un tînăr chipeș.

Cam aceeași nedumerire o arătă și stăpîna ei la ora ceaiului, după ce se instală în fotoliul cel mare față în față cu domnul Jenkyns, ca să-l poată privi după pofta inimii. Abia dacă își putea bea ceaiul, tot uitîndu-se la el ; cît despre mîncat, nici nu putea fi vorba.

— Îmi închipui că o climă caldă îmbătrînește oamenii mai repede, murmură ea ca pentru sine. Cînd ai plecat din Cranford nu aveai nici un fir de păr alb.

— Dar cîți ani au trecut de atunci ? întrebă domnul Peter zîmbind.

— Da, adevărat, se vede că îmbătrînim amîndoi. Dar totuși, nu credeam să fii așa de bătrîn ! Dar să știi, Peter, că îți stă foarte bine cu părul alb, continuă ea, nițel speriată să nu-l fi jignit arătîndu-i cît o impresionase înfățișarea lui schimbată.

— Cred că și eu am uitat anii, căci ce crezi că ți-am adus din India, Matty ? Am în cufărul meu, care e acum la Portsmouth, o rochie de muselină și un colier de perle pentru tine.

Și zîmbi amuzat de gîndul nepotrivirii cadourilor cu înfățișarea surorii sale ; dar pe domnișoara Matty acest lucru n-a impresionat-o la început, fiind numai vrăjită de

eleganța darurilor. Mi-am dat seama cum, o clipă, s-a văzut în închipuire astfel gătită și instinctiv și-a dus mîna la gît, gîtul acela delicat care (după spusele domnișoarei Pole) fusese unul din farmecele ei de tinerețe, dar mîna întîlni faldurile de muselină cu care se înfofolea întotdeauna pînă sub bărbie și atingerea o făcu să-și dea seama de nepotrivirea unui colier de perle la vîrsta ei. Zise :

— Mă tem că sînt prea bătrînă, dar a fost foarte drăguț din partea ta să te gîndești să-mi aduci așa ceva. E întocmai ce mi-aș fi dorit pe vremuri, cînd eram tînără.

— Așa m-am gîndit și eu, micuța mea Matty. Mi-amintesc bine de preferințele tale, care erau aceleași cu ale iubitei noastre mame.

La pomenirea acestui nume, fratele și sora și-au prins mîinile cu și mai multă căldură și, deși tăceau amîndoi, mi-am închipuit că aveau poate ceva să-și spună între patru ochi și m-am ridicat să-mi aranjez odaia, care urma să fie ocupată de domnul Peter, în noaptea aceea eu avînd să dorm cu domnișoara Matty. Dar la mișcarea mea, tresări și el :

— Trebuie să mă duc să aranjez cu camera la hanul „George" ; acolo mi-am lăsat de altfel și geamantanul.

— Nu ! strigă domnișoara Matty cu disperare în glas. Nu trebuie să pleci ; te rog, Peter dragă, Mary — te implor — zău ! nu trebuie să plece !

Era atît de agitată, încît am promis amîndoi tot ce dorea. Peter s-a așezat din nou și i-a dat mîna, pe care, pentru mai bună siguranță, o ținea cu amîndouă mîinile ei, iar eu am părăsit camera să fac pregătirile necesare.

În seara aceea pînă tîrziu de tot și în dimineața următoare, pînă aproape de amiază, am stat de vorbă amîndouă. Avea să-mi spună multe despre viața și aventurile fratelui ei, pe care acesta i le povestise cît au fost singuri. Spunea că acum totul îi este foarte limpede, dar eu nu am priceput niciodată pe de-a întregul toată povestea, iar cînd, mai tîrziu, pierzîndu-mi timiditatea față de domnul Peter, i-am pus chiar eu unele întrebări, a rîs de curiozitatea mea și mi-a spus niște povești care semă-

nau așa de mult cu ale baronului Münchhausen, încît am fost sigură că-și bătea joc de mine.

Ceea ce am aflat de la domnișoara Matty a fost că a luptat ca voluntar la asediul Rangoon-ului, de unde fusese luat prizonier de birmani și că a obținut, cu vremea, unele favoruri și chiar libertatea, datorită științei lui de a lăsa sînge șefului unui mic trib care se îmbolnăvise grav. Că, la eliberarea lui, după ani întregi de captivitate, a primit înapoi scrisorile pe care le trimisese acasă, în Anglia, purtînd pe ele groaznicul cuvînt „adresantul mort". Crezînd că numai el a rămas în viață din toată familia, s-a stabilit acolo, ca plantator de indigo, și s-a gîndit să-și petreacă restul vieții în țara cu ai cărei locuitori și moravuri se deprinsese — cînd i-a sosit scrisoarea mea. Cu vechea impetuozitate care-l caracteriza și acum, ca și în tinerețe, își vînduse pămîntul și toată averea primului cumpărător, și se întorsese acasă la bătrîna lui soră, care era acum, cînd îl privea, mai fericită și mai bogată decît o prințesă. Și domnișoara Matty a tot vorbit pînă am adormit, în cele din urmă, și apoi m-am deșteptat auzind un zgomot ușor la ușă, pentru care și-a cerut iertare, în timp ce se urca pocăită în pat. Se pare că după ce adormisem, nemaifiind în stare să-i confirm credința că cel de mult pierdut era într-adevăr aici — sub același acoperiș cu ea — începuse să o cuprindă teama ca nu cumva să fi fost numai un vis și Peter să nu fi stat alevea alături de ea în seara aceea binecuvîntată, că adevăratul Peter zăcea poate mort, undeva departe în adîncul mării, sau sub vreun straniu copac din orient. Îndoiala și nervozitatea deveniseră atît de puternice, încît nu a ezitat să se scoale să se convingă că era într-adevăr acolo, ascultîndu-i prin ușă răsuflarea egală, regulată ; nu aș vrea să o numesc sforăială, dar am auzit-o eu însămi prin două uși închise și, încetul cu încetul, am convins-o pe domnișoara Matty să doarmă.

Nu cred că domnul Peter s-a întors din India bogat ca un nabab, el chiar se socotea sărac, dar nici el nici domnișoara Matty nu puneau mare preț pe asta. În orice caz, avea din ce trăi „foarte cuviincios" la Cranford, împreună cu domnișoara Matty. Și la o zi-două după sosirea lui, prăvălia a fost închisă, în timp ce o bandă de mici

strengari așteptau cu veselie ploaia de bomboane și jeleuri care îi lovea în obraz, cum stăteau cu fețele ridicate în sus, spre fereastra salonului domnișoarei Matty. Din cînd în cînd domnișoara Matty (din dosul perdelelor) le mai dădea și recomandări : „Copii dragi, să nu vă îmbolnăviți." Dar o mînă puternică o trăgea înapoi și o grindină mai deasă ca înainte zornăia pe caldarîm.

O parte din ceai a fost trimisă în dar doamnelor din Cranford, iar o altă parte împărțită bătrînilor care își aduceau aminte de domnul Peter din vremea zburdălniciilor lui din tinerețe. Rochia de muselină din India a fost pusă deoparte pentru drăguța de Flora Gordon (fiica fostei domnișoare Jessie Brown). Familia Gordon fusese plecată în Europa în ultimii doi ani, dar erau așteptați să se întoarcă în curînd, iar domnișoara Matty, în mîndria ei de soră, anticipa cu multă plăcere bucuria de a le prezenta pe domnul Peter. Colierul de perle dispăru și, cam în același timp, o mulțime de cadouri frumoase și utile își făcură apariția în gospodăria doamnișoarei Pole și a doamnei Forrester, iar cîteva obiecte de artă indiană, rare și delicate, împodobiră saloanele doamnelor Jamieson și Fitz-Adam. Nici eu nu am fost uitată.

Printre alte lucruri, am primit cea mai frumos legată și cea mai bună ediție a operelor doctorului Johnson care se putea găsi, iar drăguța domnișoară Matty mă rugă, cu lacrimi în ochi, să o consider un dar atît din partea surorii ei, cît și a ei înseși. Pe scurt, nimeni nu a fost uitat ; ba mai mult, oricine îi arătase cîndva bunătate domnișoarei Matty, oricît de neînsemnat ar fi fost, putea fi sigur de atenția cordială a domnului Peter.

CAPITOLUL XVI

Pace la Cranford

N-am fost surprinsă că toată lumea din Cranford l-a îndrăgit pe domnul Peter. Doamnele se întreceau care de care să-l admire, şi nici nu e lucru de mirare ; în existenţa lor liniştită, înapoierea aceasta din India adusese o uluitoare agitaţie — mai ales că cel sosit spunea poveşti mai minunate decît Sinbad Marinarul şi, după cum zicea domnişoara Pole, în orice seară era tot atît de plăcut ca şi o lectură din *O mie şi una de nopţi*. Cît despre mine, care trăisem toată viaţa cu inima împărţită între Drumble şi Cranford, credeam că era posibil ca toate poveştile domnului Peter să fie adevărate, deşi mi se păreau fantastice. Cînd am descoperit însă că dacă înghiţeam o poveste de dimensiuni rezonabile într-o săptămînă, el mărea considerabil doza săptămîna următoare, am început să am îndoieli, cu atît mai mult cu cît observasem că atunci cînd sora lui era de faţă, povestirile despre viaţa din India erau relativ moderate. Nu pentru că ea ar fi ştiut mai multe decît noi, ba poate că ştia chiar mai puţin.

Am observat de asemenea că atunci cînd venea preotul în vizită, domnul Peter vorbea cu totul altfel despre ţările pe unde umblase. Dar nu cred că doamnele din Cranford l-ar fi considerat un călător atît de formidabil, dacă l-ar fi auzit povestind numai în felul acela liniştit. Ceea ce le plăcea la el în mod deosebit era, cum spuneau ele, „caracterul lui oriental". Într-o zi, la o selectă recepţie pe care o dădu domnişoara Pole în onoarea sa, şi de la care — avînd în vedere că doamna Jamieson ne onora cu prezenţa ei şi se oferise chiar să trimită pe domnul Mulliner să ajute la servit — fuseseră neapărat excluşi domnul şi doamna Hoggins precum şi doamna Fitz-Adam, într-o zi deci la domnişoara Pole, domnul Peter zise că e obositor pentru el să stea aşezat drept, pe un scaun cu spătar tare, şi ceru îngăduinţa să stea pe jos, turceşte. Încuviinţarea i-a fost repede dată de stă-

pînă casei și deodată l-am văzut că s-a așezat cu cea mai mare gravitate pe podea.

Dar cînd domnișoara Pole m-a întrebat într-o șoaptă destul de sonoră dacă nu îmi amintea de un calif, nu m-am putut împiedica să nu mă gîndesc la bietul Simon Jones, croitorul șchiop ; iar în timp ce doamna Jamieson comenta încet eleganța și comoditatea unei asemenea poziții, mi-am amintit cum, după exemplul domniei-sale, acuzasem pe domnul Hoggins de vulgaritate doar pentru că își încrucișa picioarele stînd pe scaun.

La masă, multe din manierele domnului Peter păreau puțin stranii pentru domnele din Cranford din categoria domnișoarelor Pole și Matty sau a doamnei Jamieson, mai ales cînd mi-aduceam aminte de mazărea verde lăsată în farfurie și de furculițele cu doi dinți de la dejunul bietului Holbrook.

Numele acestui domn mă face să-mi reamintesc o conversație dintre domnul Peter și domnișoara Matty, într-o seară, în vara care a urmat întoarcerii lui la Cranford. Ziua fusese destul de caldă, și domnișoara Matty se simțea toropită de arșița în care fratele ei se complăcea. Mi-aduc aminte că nu putuse nici să îngrijească de copilul Marthei, ceea ce devenise în ultimul timp ocupația ei favorită ; pruncul se simțea tot atît de bine în brațele ei ca și în ale mamei sale, atîta vreme cît greutatea lui rămînea de categorie „ușoară" și putea fi purtat de o ființă așa de firavă ca domnișoara Matty. În ziua la care mă refer, ea părea și mai neputincioasă și mai lipsită de vlagă ca de obicei. S-a mai înviorat doar puțin după apusul soarelui, și i-am împins canapeaua lîngă fereastra deschisă prin care, deși dădea pe strada mare din Cranford, mai pătrundeau miresmele îmbălsămate ale finețelor din jur, purtate de ușoare adieri de vînt, ce mișcau în răstimpuri aerul greu al serii de vară și apoi se mistuiau în văzduh. Tăcerea născută din atmosfera apăsătoare se spărsese acum, acoperită de murmurul vocilor care veneau de la alte ferestre și uși deschise ; chiar și copiii erau toți jos în stradă, cu toată ora tîrzie (între zece și unsprezece), bucurîndu-se de joaca pentru care nu avuseseră chef în dogoarea zilei. Era un motiv de mulțumire pentru domnișoara Matty să vadă ce puține

luminări erau aprinse, chiar în casele de la care porneau cele mai multe semne de viață. Domnul Peter, domnișoara Matty și cu mine tăcurăm cu toții un timp, fiecare cu visurile lui, cînd domnul Peter începu deodată :

— Știi, micuță Matty, aș fi putut jura că erai pe calea ce duce la căsătorie, atunci cînd am plecat din Anglia ultima oară. Dacă mi-ar fi spus cineva că o să trăiești și o să mori fată bătrînă, i-aș fi rîs în nas.

Domnișoara Matty nu răspunse, și mi-am chinuit în zadar mintea să găsesc vreun subiect care să îndrepte conversația în altă parte, dar n-am fost în stare și, înainte de a putea vorbi, el continuă :

— Credeam că Holbrook, bărbatul acela zdravăn și chipeș care locuia la Woodley, ne-o va răpi pe mica noastră Matty. Nu ai zice acum, Mary, dar surioara asta a mea a fost cîndva o fată tare drăguță. Cel puțin asta era părerea mea și cred că și a bietului Holbrook. Cine l-a pus să moară înainte de a mă întoarce acasă, ca să-i mulțumesc pentru toată bunătatea arătată unui puștan zăpăcit cum eram eu pe atunci ? Asta m-a făcut să cred că ținea la tine, căci în toate expedițiile noastre de pescuit nu vorbeam decît de Matty și iar de Matty. Biata Deborah ! Ce morală mi-a făcut că l-am invitat o dată la noi la masă, într-o zi cînd văzuse trăsura familiei Arley prin tîrg și se gîndea că lady Arley ar putea veni la noi în vizită. Eh, cîți ani au trecut de atunci ! Aproape o viață de om, și mie mi se pare că a fost ieri ! Ei, pe omul ăsta aș fi vrut să-l am de cumnat. Cred că ai încurcat pe undeva ițele, ce zici, micuță Matty ? Ai fi avut nevoie de frățiorul tău să fie pețitor, ei fetițo ? zise el, întinzînd mîna să o apuce pe a ei, cum stătea lungită pe canapea. Dar ce-i asta ? Tremuri toată din cauza blestematei ăsteia de ferestre deschise ? Închide-o degrabă, Mary !

Am făcut ce mi se cerea și apoi m-am aplecat să o sărut pe domnișoara Matty și să văd dacă îi era într-adevăr rece. Mă prinse de mînă și mă strînse tare — dar cred că fără să-și dea seamă — căci după cîteva clipe ne vorbi cu vocea ei obișnuită, risipindu-ne îngrijorarea, deși se supuse ascultătoare sfatului nostru de a se băga în pat și de a bea puțin vin fiert.

A doua zi urma să plec din Cranford și, înainte de a

ne despărți, am văzut cu bucurie că toate efectele ferestrei deschise dispăruseră. Supravegheasem cele mai multe din schimbările necesare în casă și în gospodărie, în timpul ultimelor săptămîni ale șederii mele acolo. Prăvălia devenise din nou salon, iar camerele goale cu ecou neplăcut erau din nou mobilate pînă la mansardă.

Fusese vorba să-i mute pe Martha și Jem într-o altă casă, dar domnișoara Matty nici n-a vrut să audă de așa ceva. Într-adevăr, nu am văzut-o niciodată așa de pornită, ca atunci cînd domnișoara Pole a afirmat că ăsta ar fi aranjamentul cel mai convenabil. Atîta vreme cît Martha era de acord să rămînă la domnișoara Matty, nu putea decît să fie fericită să o aibă în preajma ei, da, și pe Jem de asemenea, care era un bărbat foarte comod de ținut în casă, fiindcă nu-l vedea decît duminica. Cît despre copiii care aveau să mai vină, dacă aveau să fie toți așa de drăguți ca fina ei, Matilda, nu o deranja numărul lor dacă Martha nu avea nimic împotrivă.

Și unde mai pui că următorul trebuia să fie botezat Deborah — și așa domnișoara Matty cedase cu greu în fața hotărîrii încăpățînate a Marthei ca primul copil să se numească Matilda. Domnișoara Pole a trebuit să-și coboare steagul și chiar vocea cînd îmi spuse că, deoarece familia Hearn avea să locuiască în continuare în aceeași casă, făcusem desigur un lucru foarte înțelept angajînd-o pe nepoata Marthei ca ajutoare.

Cînd i-am părăsit, domnișoara Matty și cu domnul Peter erau confortabil instalați și mulțumiți, singurul motiv de regret pentru inima bună a celei dintîi și natura prietenoasă a celuilalt fiind nefericita ceartă dintre doamna Jamieson și „plebeii" Hoggins împreună cu partizanii lor. Am prorocit într-o zi, în glumă, că cearta va ține pînă cînd doamna Jamieson sau domnul Mulliner se vor îmbolnăvi, în care caz ar fi bucuroși să reia relațiile cu domnul Hoggins. Dar domnișoarei Matty nu-i plăcea să mă audă vorbind cu atîta ușurință de perspectiva unei boli și, de altfel, înainte de sfîrșitul anului totul s-a rezolvat într-un chip mult mai mulțumitor.

Într-o fericită dimineață de octombrie am primit două scrisori din Cranford. Atît domnișoara Pole cît și domnișoara Matty îmi scriau să mă invite la ele, să reîntîlnesc

familia Gordon care se întorceau în Anglia, vii și nevătămați cu cei doi copii, aproape mari acum. Drăguța de Jessie Brown își păstrase natura ei bună și veselă, deși își schimbase situația și numele. Le scrisese să-i anunțe că urmau, ca și maiorul Gordon, să sosească la Cranford în ziua de paisprezece și că sperau și rugau ca prezența lor să fie amintită doamnei Jamieson (numită prima cum se și cuvenea rangului ei onorabil), domnișoarelor Pole și Matty (ar putea uita vreodată bunătatea lor față de tatăl și sora ei?), doamnei Forrester, domnului Hoggins (și aici urma iarăși o aluzie la bunătatea cu care acesta îngrijise pe răposați), soției domnului Hoggins care, în această calitate, îi va permite doamnei Gordon să-i facă cunoștința și care era de altfel o veche prietenă a soțului ei, din Scoția. Pe scurt, toți au fost pomeniți, începînd cu preotul care fusese numit în parohia Canford în intervalul dintre moartea căpitanului Brown și căsătoria domnișoarei Jessie și care era astfel asociat cu ultimul din aceste evenimente, și mergînd pînă la domnișoara Betsy Barker. Toți au fost invitați la un prînz, toți, cu excepția doamnei Fitz-Adam, care venise să locuiască în Cranford după plecarea domnișoarei Jessie Brown și pe care am găsit-o cam melancolică din cauza acestei omisiuni.

Lumea se mira că și domnișoara Betsy Barker fusese inclusă pe această listă de nume onorabile dar, după cum zicea domnișoara Pole, trebuie să ne amintim de disprețul față de distincții în care își crescuse bietul căpitan fetele, așa că de dragul lui, ne-am înghițit mîndria. Ba chiar doamna Jamieson a socotit drept compliment faptul de a pune pe domnișoara Betsy (fosta ei cameristă) la același nivel cu „acei Hoggins".

Dar cînd am sosit la Cranford, nu se confirmase încă nimic cu privire la intențiile doamnei Jemieson : va veni oare onorabila doamnă, sau nu va veni? Domnul Peter declara că ea ar trebui să vină și că va veni. Domnișoara Pole însă clătina din cap melancolic. Dar domnul Peter era un om cu idei. În primul rînd a convins-o pe domnișoara Matty să-i scrie doamnei Gordon despre existența doamnei Fitz-Adam și să o roage ca o persoană atît de amabilă, atît de prietenoasă și de bună la suflet să fie inclusă în plăcuta ei invitație. Răspunsul a sosit cu în-

toarcerea curierului poștal, cuprinzînd și un bilețel amabil pentru doamna Fitz-Adam, cu rugămintea ca domnișoara Matty să i-l predea personal și să-i explice regretabila omisiune. Doamna Fitz-Adam a fost cum nu se poate mai bucuroasă și i-a mulțumit domnișoarei Matty de mai multe ori. Domnul Peter spusese : „Lăsați-o pe doamna Jamieson în seama mea". Și așa am și făcut, mai ales că nu știam cum am fi putut să-i schimbăm hotărîrea, o dată ce pornise într-o direcție.

Nu știam și nu știa nici domnișoara Matty cum mergeau lucrurile, pînă cînd m-a întrebat domnișoara Pole, chiar în ajunul sosirii doamnei Gordon, dacă nu aveam impresia că e ceva de „natură matrimonială" între doamna Jamieson și domnul Peter și că ăsta e adevăratul motiv pentru care credea că numita doamnă va veni la masa de la hanul „George". Căci doamna Jamieson trimisese chiar pe domnul Mulliner acolo să le exprime dorința ei de a avea un taburet pentru picioare plasat în locul cel mai călduros din toată camera, fiindcă avea intenția să vină și știa că scaunele lor sînt foarte înalte. Domnișoara Pole prinsese din zbor această informație și din ea construia tot felul de ipoteze și se lamenta din nou :

— Dacă Peter se însoară, ce o să se întîmple cu biata domnișoară Matty ? Și tocmai cu doamna Jamieson ?

Domnișoara Pole părea să sugereze că mai erau și alte doamne în Cranford care ar fi făcut mai multă cinste alegerii sale, și cred că trebuie să fi avut în minte pe cineva care nu fusese căsătorit, fiindcă tot spunea că e o lipsă de bună-cuviință ca o văduvă să se gîndească la așa ceva.

Cînd m-am întors la domnișoara Matty, am început și eu să cred că domnul Peter s-ar putea gîndi să se însoare cu doamna Jamieson și m-am simțit tot atît de nemulțumită ca și domnișoara Pole de o asemenea perspectivă. Cînd l-am întîlnit, ținea în mînă un mare afiș : „Signor Brunoni, Magician al Regelui din Delhi, al Rajahului din Ouda și al Marelui Lama din Tibet etc., etc., urma să dea o singură reprezentație la Cranford", chiar în seara următoare. Domnișoara Matty, fericită, mi-a arătat o scrisoare de la familia Gordon, conținînd promisiunea că vor asista și ei la acest spectacol care, spunea dînsa, era în întregime opera lui Peter. El îi scrisese lui

Signor Brunoni să-l invite şi tot el suportase toate cheltuielile. S-au trimis bilete gratis atîtor persoane cît putea cuprinde sala. Pe scurt, domnişoara Matty era încîntată de acest plan şi zicea că mîine Cranfordul îi va aminti de o serbare a societăţii din Preston, la care fusese în tinereţea ei.

Un dejun la hanul „George" cu simpatica familie Gordon şi apoi seara, Signor Brunoni, în Saloanele de Recepţie! Dar eu nu priveam decît cuvintele fatale de pe afiş: „Sub patronajul onorabilei doamne Jamieson". Va să zică, ea era aleasă să prezideze această distracţie oferită de domnul Peter! Poate că avea s-o înlocuiască în inima lui şi pe scumpa mea domnişoară Matty şi să-i lase iarăşi viaţa pustie. Nu mai aşteptam cu plăcere ziua următoare şi orice inocentă aluzie a domnişoarei Matty făcea numai să-mi sporească necazul. Aşa că am continuat să fiu supărată şi nervoasă, exagerînd fiecare mic detaliu care adăuga noi motive la iritarea mea, pînă cînd ne-am adunat cu toţii în marele salon al hanului „George": maiorul cu doamna Gordon şi cu drăgălaşa Flora şi tînărul Ludovic, toţi veseli, chipeşi şi cum nu se poate mai prietenoşi. Dar nu puteam să le acord multă atenţie, fiind ocupată să-l pîndesc pe domnul Peter, şi am observat că şi domnişoara Pole era de asemenea foarte activă în această direcţie. Nu o văzusem niciodată pe doamna Jamieson atît de trează şi de vioaie, şi faţa ei arăta un mare interes pentru tot ce-i spunea domnul Peter. M-am apropiat să ascult. Mare mi-a fost uşurarea cînd am observat că vorbele lui nu erau cuvinte de iubire şi că, în ciuda expresiei grave, se ţinea tot de vechile lui farse. Îi povestea de călătoriile lui în India şi îi descria fantastica înălţime a munţilor Himalaya: dimensiunea lor creştea cu fiece frază şi fiecare o depăşea pe cea dinainte în absurditate, dar doamna Jamieson se minuna de toate, cu cea mai perfectă bună-credinţă. Bănuiesc că avea nevoie de asemenea stimulente puternice pentru a se trezi din apatia ei. Domnul Peter puse capăt poveştirii, spunînd că, bineînţeles, la altitudinea aceea nu trăia nici unul din animalele care se găseau în regiunile mai joase: vînatul — totul era diferit. Trăgînd într-o zi cu puşca într-o vietate zburătoare, a fost tare mîhnit cînd pasărea a

căzut și și-a dat seama că împușcase un heruvim!

În acest moment domnul Peter îmi prinse privirea și îmi făcu cu ochiul, așa de amuzat, că din acea clipă am fost sigură că nu avea nici un gînd matrimonial în legătură cu doamna Jamieson. Ea arăta uluită și cam încurcată.

— Dar, domnule Peter, nu credeți că... a împușca un heruvim... mă tem că e un sacrilegiu.

Domnul Peter își schimbă expresia într-o clipă și păru impresionat de această idee care, cum spunea el, nu-i venise în minte la început, dar doamna Jamieson trebuia să nu uite că el trăise multă vreme printre sălbatici — toți păgîni — iar unii dintre ei, s-ar putea spune, de-a dreptul schismatici. Apoi, văzînd-o pe domnișoara Matty că se apropie de el, schimbă iute subiectul conversației și după puțin timp, întorcîndu-se spre mine, zise :

— Nu fi șocată, drăguță Mary, de toate poveștile mele minunate. O consider pe doamna Jamieson un vînat îngăduit și, pe lîngă asta, sînt hotărît să o îmbunez, iar primul pas spre așa ceva e să o țin trează. Am ademenit-o aici, cerîndu-i să-mi permită să folosesc numele ei pentru patronarea spectacolului de astă-seară al bietului meu scamator, și nu vreau să-i dau timp să-și amintească de dușmănia împotriva Hogginsilor, care tocmai intră pe ușă. Vreau ca toată lumea să fie în termeni buni, căci pe Matty o tulbură grozav să audă de asemenea certuri. Am s-o mai iau din nou în primire în curînd, așa că nu trebuie să te arăți supărată. Am de gînd să intru astă-seară în Salonul de Reuniuni cu doamna Jamieson într-o parte și doamna Hoggins în cealaltă. Să vezi dacă n-o fac!

Nu știu cum a făcut, dar a reușit și le-a determinat chiar să stea de vorbă împreună. Maiorul și cu doamna Gordon au contribuit la împăcare, prin totala lor ignorare a vreunei răceli existente între niște locuitori ai Cranfordului.

Din ziua aceea, în societatea din Cranford a domnit vechea atmosferă de prietenie, lucru de care sînt tare bucuroasă fiindcă iubitei mele domnișoare Matty îi place atît de mult pacea și buna înțelegere.

Toți o iubim pe domnișoara Matty și îmi vine a crede că, atunci cînd e lîngă noi, sîntem cu toții mai buni.

CUPRINS

Prefață 5
Capitolul I — Societatea noastră 13
Capitolul II — Căpitanul 24
Capitolul III — O poveste de dragoste de demult . . 39
Capitolul IV — O vizită la un bătrîn holtei . . . 48
Capitolul V — Scrisori vechi 60
Capitolul VI — Bietul Peter 71
Capitolul VII — Vizite 83
Capitolul VIII — Lady Glenmire 94
Capitolul IX — Signor Brunoni 109
Capitolul X — Spaima 120
Capitolul XI — Samuel Brown 135
Capitolul XII — Logodnă 148
Capitolul XIII — Încetare de plăți 157
Capitolul XIV — Prieteni la nevoie 169
Capitolul XV — O reîntoarcere fericită 187
Capitolul XVI — Pace la Cranford 200

Nr. colilor de tipar 13

Combinatul poligrafic
„CASA SCÎNTEII"
București — R.S.R.
Com. 93

ZENIT

„...Reuniunile aveau la Cranford un caracter solemn, iar doamnele care se adunau laolaltă, îmbrăcate cu cele mai bune toalete, trăiau clipe de adevărată înălțare. Mesele de joc, acoperite cu postav verde, fuseseră pregătite din vreme; pe fiecare masă erau așezate lumînări, focul ardea, iar fata în casă primise ultimele instrucțiuni... În general, doamnele din Cranford se descurcau foarte bine singure, zicînd că un bărbat mai degrabă îți stă în cale... În ceea ce o privește pe domnișoara Jenkyns, aceasta dădea impresia unei femei care știe ce vrea, deși ar fi disprețuit părerea la modă asupra egalității femeilor cu bărbații. Cum să fie egale, cînd ea știa că erau superioare?..."

cranford

Lei 6,50